ASIMOV

SOARELE GOL

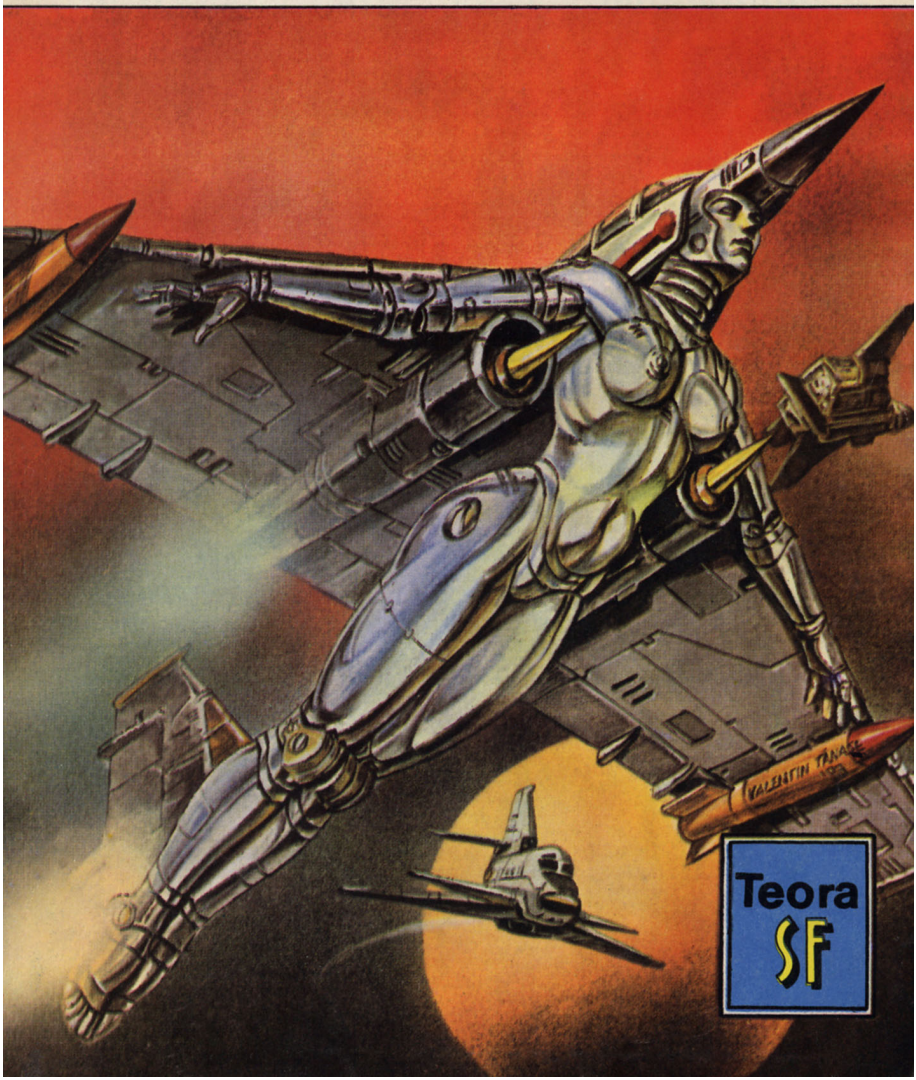

Teora
SF

Cuprins

1. Se pune o întrebare
2. Se iveşte un prieten
3. Se află numele victimei
4. Se vizionează o femeie
5. Se discută despre crimă
6. Se respinge o teorie
7. Se îmboldeşte un doctor
8. Se desfide un spațian
9. Se contracarează un robot
10. Se descoperă o cultură
11. Se inspectează o crescătorie
12. Se ratează o țintă
13. Se înfruntă un robotician
14. Se dezvăluie un mobil
15. Se colorează un portret
16. Se oferă o soluție
17. Se ține o şedință
18. Se dă răspuns la o întrebare

1. Se pune o întrebare

Cu îndărătnicie, Elijah Baley rezista panicii.

Se acumulase în el de două săptămâni. Mai de mult chiar, se acumulase încă de când îl chemaseră la Washington, unde i se spusese calm că va primi o nouă misiune.

Chemarea la Washington fusese ea însăşi destul de neliniştitoare. Venise fără precizări, era o simplă convocare, ceea ce o făcea de-a dreptul alarmantă. Cuprindea şi o foaie de drum dus-întors cu avionul, iar acest lucru o făcea încă şi mai alarmantă.

În parte, panica se năştea din sentimentul de urgență legat de ordinele de deplasare cu avionul. În parte, din gândul că trebuia să zboare pur şi simplu. Şi totuşi, acesta era doar un început de nelinişte şi, deocamdată, uşor de înăbuşit.

La urma urmelor, Lije Baley mai zburase de patru ori cu avionul până atunci. Odată chiar traversase continentul. Astfel că, deşi o călătorie cu avionul nu e niciodată plăcută, cel puțin nu este un pas total în necunoscut.

Şi apoi, zborul de la New York la Washington durează numai o oră. Avionul va decola de la pista nr. 2 care, ca toate pistele rezervate traficului oficial, este destul de bine protejată, cu o trapă care se deschide spre atmosfera din afară numai după ce aeronava atinge viteza de decolare. Iar aterizarea se va face la pista nr. 5 din Washington, protejată în mod asemănător.

Mai mult, aşa cum Baley ştia foarte bine, avionul nu

are hublouri. Va fi plăcut luminat, se va servi o masă mulțumitoare şi pasagerii vor avea tot confortul necesar. Zborul, dirijat prin radio, va fi lin, iar odată ce nava se va afla în aer va dispărea aproape orice senzație de mişcare.

Baley îşi spusese toate astea sieşi şi lui Jessie, soția sa, care nu mai zburase niciodată şi, ca atare, se îngrozea doar gândindu-se la asemenea lucruri.

— Dar nu *vreau* să te duci cu avionul, Lije. Nu e ceva firesc. De ce nu te duci pe şoseaua rulantă?

— Pentru că mi-ar lua zece ore – fața prelungă a lui Baley se înăspri – şi pentru că fac parte din Poliția Municipală şi trebuie să mă supun ordinelor date de superiori. Cel puțin, dacă vreau să rămân în categoria a 6-a.

Iar la aceasta Jessie nu mai avea ce riposta.

* * *

Baley se urcă în avion şi îşi fixă privirea pe bandaziar ce se desfăşura lin şi necontenit din distribuitorul situat în fața ochilor săi. Municipalitatea se mândrea cu acest serviciu de informații: ştiri, articole, note umoristice, materiale educative, ba, uneori, şi puțină literatură. Cândva aceste benzi vor fi transformate în film, se spunea, căci concentrarea privirii asupra unui ecran ar fi un mijloc şi mai eficient de a distrage atenția pasagerilor de la mediul înconjurător.

Baley continua să privească banda ce se desfăşura în fața ochilor săi nu numai pentru a încerca să uite unde se află, dar şi din motive de etichetă. În avion se mai găseau încă cinci pasageri (nu putuse să nu observe asta) şi fiecare avea dreptul la teama şi neliniştea firească pe care firea şi educația sa îl făceau să le simtă.

Baley însuşi ar fi fost scos din fire de orice intrus care ar fi observat propria sa stinghereală. Nu dorea niciun ochi străin fixat asupra propriilor sale falange golite de sânge, acolo unde mâinile i se încleştaseră pe

rezemătoarea de braț, sau asupra petelor de sudoare pe care le vor lăsa acolo.

Îşi spunea: Dar sunt la adăpost. Avionul este un mic oraş.

Nu reuşea însă să se amăgească. Avea la stânga doi-trei centimetri de oțel; îi putea simți cu cotul. Dar dincolo, nimic…

Ei da, aer! Dar asta nu înseamnă, de fapt, nimic. Se întinde pe o mie de mile într-o direcție. O milă, poate două, pe verticală.

Aproape că dorea să poată privi în jos, să vadă calotele Oraşelor ascunse peste care trecea: New York, Philadelphia, Washington. Îşi imagina, departe jos, complexele ondulate de cupole pe care nu le văzuse niciodată, deşi ştia că sunt acolo. Iar sub ele, pe o milă în adâncime şi pe zeci de mile în toate direcțiile, se întindeau Oraşele.

Se gândea la nesfârşitele coridoare pline de animație ale Oraşelor, înțesate de lume; apartamente, bucătării de cartier, uzine, şosele rulante, toate confortabile şi încălzite de prezența omului.

Iar el se afla aici, izolat în aerul rece şi amorf, închis într-un mic proiectil de metal care se mişca în spațiul gol.

Îi tremurau mâinile şi îşi silea ochii să se concentreze pe banda de hârtie, încercând să citească ceva.

Era o povestire despre explorările galactice şi, evident, eroul era un pământean.

Baley mormăi ceva, exasperat, apoi îşi ținu o clipă răsuflarea, căci îşi dăduse seama, cu oroare, de mojicia pe care o comisese scoțând un sunet.

Era, totuşi, un lucru absolut ridicol. Ce copilărie: să pretinzi că pământenii ar putea invada spațiul! Explorări galactice! Galaxia era interzisă pământenilor. O luaseră în stăpânire spațienii, ai căror strămoşi, cu secole înainte, fuseseră tot pământeni. Aceşti strămoşi

ajunseseră primii în Lumile exterioare, le găsiseră pe plac, iar urmaşii lor puseseră oprelişti în calea imigrării. Înțărcuiseră astfel Pământul şi pe verii lor pământeni. Iar civilizația urbană a Pământului desăvârşise treaba, închizându-i pe pământeni în Oraşele lor cu ajutorul unui zid de teamă față de spațiile libere ce îi ținea departe chiar şi de regiunile agricole şi miniere ale propriei lor planete, care erau lucrate de roboți.

— Dumnezeule! exclamă Baley cu ciudă în sinea sa. Dacă nu ne place situația, măcar să întreprindem ceva. Să nu ne pierdem vremea cu basme.

Dar nu era nimic de făcut, şi el ştia asta.

Apoi avionul aterizã, iar Baley şi ceilalți pasageri coborâră din navă şi se împrăştiară care încotro, fără să se privească.

Baley se uită la ceas şi îşi dădu seama că are timp să facă o baie înainte de a lua şoseaua rulantă pentru a se duce la Ministerul Justiției. Se bucură de această constatare. Larma vieții, sala enormă şi boltită a aeroportului din care porneau coridoare la numeroase niveluri, tot ceea ce vedea sau auzea îi dădea sentimentul că se găsea închis la adăpost şi căldură, în măruntaiele şi pântecul Oraşului. Neliniştea i se risipise şi numai un duş mai trebuia pentru ca totul să fie în ordine.

Pentru a putea folosi una dintre băile municipale avea nevoie de un permis de flotant, dar, prezentând ordinul de deplasare, nu întâmpină nicio dificultate. Urmară doar formalitățile de rutină şi primi o cabină de clasa I (data fiind marcată cu grijă, pentru a se evita eventualele abuzuri) şi un cartonaş cu instrucțiuni pentru a ajunge la locul respectiv.

Baley regăsi cu recunoştință senzația benzilor rulante sub picioarele sale. Cu un fel de desfătare simțea accelerația pe măsură ce păşea de pe o bandă pe alta spre fâşia centrală, de mare viteză, a şoselei rulante. Cu un salt uşor ajunse pe fâşia centrală şi se instală pe

locul la care îi dădea dreptul gradul său.

Nu era o oră de vârf şi se găseau destule locuri libere. Nici baia, când ajunse acolo, nu era prea aglomerată. Cabina ce-i fusese repartizată era în bună rânduială, cu o spălătorie automată ce funcționa bine.

După ce îşi consumă cu folos rația de apă şi îşi împrospătă îmbrăcămintea, se simți gata să dea ochii cu cei de la Ministerul Justiției. Mai mult, era chiar voios.

Subsecretarul Albert Minnim era un om mărunt şi îndesat, roşcovan la față şi destul de cărunt, cu un trup ce căpătase anumite rotunjimi. Degaja un aer de curățenie şi mirosea vag a tonice. Totul trăda acele avantaje ale vieții care vin odată cu rațiile generoase primite de cei situați sus pe scara administrativă.

Comparându-se cu el, Baley se simți palid, bolnăvicios şi costeliv. Era conştient de faptul că are mâini mari, ochii înfundați în orbite şi un aspect general lipsit de finețe.

Minnim i se adresă amabil:

— Ia loc, Baley. Fumezi?

— Numai pipă, domnule, răspunse Baley.

Spunând acestea îşi scoase pipa, iar Minnim vârî la loc trabucul pe care începuse să-l tragă afară.

Baley îşi regretă imediat gestul. Un trabuc era mai bun decât nimic şi darul i-ar fi prins bine. Chiar şi cu rația mai mare de tutun ce-i revenea în urma promovării sale din categoria a 5-a într-a 6-a, nu putea spune că înota în tutun de pipă.

— Aprinde-o, te rog, dacă doreşti, spuse Minnim şi aşteptă cu un fel de răbdare părintească până ce Baley măsură cu grijă tutunul necesar şi fixă apoi capacul.

Cu ochii asupra pipei, Baley spuse:

— Domnule subsecretar, nu mi s-a comunicat motivul chemării mele la Washington.

— Ştiu asta, răspunse Minnim zâmbind. Te pot lămuri pe loc. Eşti detaşat temporar.

— În afara New York-ului?

— Chiar destul de departe.

Baley îşi ridică sprâncenele a mirare, cu un aer preocupat:

— Pe ce perioadă, domnule subsecretar?

— Nu ştiu exact.

Baley îşi dădea seama de avantajele şi dezavantajele unei detaşări. Ca flotant într-un Oraş unde nu locuia permanent, o va duce, desigur, mai bine decât îl îndreptăţea rangul său ierarhic oficial. Pe de altă parte, era foarte improbabil să i se permită să-şi ia cu el soţia şi fiul, pe Bentley. Evident, li se vor asigura condiţii de trai acasă, la New York, dar Baley era un om ataşat de căminul său şi nu-l încânta gândul unei despărţiri. Şi apoi, o detaşare însemna o sarcină precisă, ceea ce era bine, dar şi o răspundere mai mare decât cea obişnuită pentru un detectiv, ceea ce putea fi neplăcut. Cu nu prea multe luni înainte Baley făcuse faţă cu succes răspunderii legate de cercetarea împrejurărilor în care un spaţian fusese ucis chiar lângă New York şi nu era prea bucuros de perspectiva unei alte misiuni de acest fel.

— Nu mi-aţi putea spune unde sunt detaşat? Natura detaşării? Despre ce e vorba?

Încerca să evalueze cuvintele subsecretarului („Chiar destul de departe.") şi să facă mici pariuri cu sine însuşi în privinţa noii sale baze de operaţii. Răspunsul lui Minnim sunase apăsat şi Baley se gândea: Calcutta? Sydney?

Apoi observă că, în cele din urmă, subsecretarul îşi scosese un trabuc şi îl aprindea cu atenţie.

Dumnezeule! se gândi Baley, nu ştie ce să-mi spună, sau nu vrea să-mi spună.

Minnim îşi luă trabucul dintre buze, privi fumul şi răspunse:

— Ministerul Justiţiei te detaşează temporar în Solaria.

O clipă, Baley îşi frământă mintea încercând o

identificare: Solaria! În Asia, în Australia...?

Apoi se ridică de pe scaun şi rosti încordat:

— Vreți să spuneți, într-una dintre Lumile exterioare?

Minnim se feri să-l privească în ochi:

— Exact!

— Dar e imposibil! Nu vor admite un pământean într-o Lume exterioară!

— Împrejurările pot schimba situația, detectiv Baley. S-a comis o crimă în Solaria.

Gura lui Baley se crispă într-un fel de zâmbet reflex.

— Dar e cam în afara jurisdicției noastre, nu-i aşa?

— Ne-au solicitat sprijinul.

— Nouă? Pământului?

Baley se simțea împărțit între tulburare şi neîncredere. Era de necrezut ca o Lume exterioară să aibă față de planeta-mamă altă atitudine decât dispreț sau, în cel mai bun caz, o bunăvoință plină de superioritate. Să ceară sprijin?

— De la Pământ? repetă el.

— E ceva neobişnuit, admise Minnim, dar aşa stau lucrurile. Vor un detectiv pământean care să se ocupe de acest caz. Treaba s-a aranjat pe căi diplomatice, la cel mai înalt nivel.

Baley se aşeză din nou.

— Dar de ce eu? Nu mai sunt tânăr, am patruzeci şi trei de ani, am soție şi copil. N-aş putea pleca de pe Pământ.

— Nu te-am ales noi, detectiv Baley. Ai fost cerut nominal.

— Tocmai *eu*?

— Detectivul Elijah Baley, categoria a 6-a, din corpul de poliție al Oraşului New York. Ştiau ei de ce, şi desigur că înțelegi şi dumneata.

Baley se încăpățână:

— Dar nu sunt competent pentru un asemenea lucru!

— Ei consideră că eşti. Probabil că au aflat în ce fel ai rezolvat cazul spațianului ucis.

— Trebuie să fie vreo încurcătură. Le-a părut o treabă mai bună decât a fost realmente.

Minnim ridică din umeri.

— Oricum, te-au cerut pe dumneata, iar noi am fost de acord să te trimitem. Deci eşti detaşat. Ți s-au pregătit toate documentele şi trebuie să pleci. În lipsa dumitale soția şi copilul vor avea condiții de categoria a 7-a, căci acesta va fi şi rangul dumitale pe durata executării misiunii.

Făcu apoi o pauză semnificativă.

— Îndeplinirea cu succes a misiunii îți poate asigura această categorie în mod permanent.

Toate se petreceau prea repede pentru Baley. Era absolut imposibil. Nu *putea* să plece de pe Pământ! Nu înțelegeau asta?

Se auzi întrebând cu o voce calmă, care-i părea lui însuşi nefirească:

— Ce fel de crimă? În ce împrejurări? De ce n-o pot rezolva singuri?

Minnim aranjă cu multă atenție nişte mărunțişuri pe birou. Apoi clătină din cap.

— Nu ştiu nimic despre crimă. Nu cunosc împrejurările.

— Atunci cine le cunoaşte, domnule subsecretar? Doar nu vreți să mă duc acolo nepregătit, nu-i aşa?

Şi din nou acea voce interioară, disperată: Dar nu *pot* pleca de pe Pământ!

— Nu le cunoaşte nimeni. Nimeni de pe Pământ. Solarienii nu ne-au spus nimic. Asta va fi treaba dumitale: să afli ce aspecte atât de importante are această crimă încât le trebuie un pământean ca s-o rezolve. Sau, mai bine zis, asta va fi *o parte* din treaba dumitale.

Baley se simțea atât de disperat încât întrebă:

— Şi dacă refuz?

Ştia, firește răspunsul. Ştia cu precizie că asta ar însemna o retrogradare pentru el însuşi şi, mai ales, pentru familia sa.

Minnim nu spuse nimic despre retrogradare. Se mulțumi să murmure:

— Nu poți refuza, detectiv Baley. Ai o misiune de îndeplinit.

— Pentru solarieni? Să-i ia naiba pe toți!

— Pentru *noi*, Baley, pentru noi. Minnim făcu o pauză apoi continuă: Cunoşti poziția Pământului față de spațieni. Doar nu mai trebuie să-ți vorbesc despre asta.

O cunoştea, aşa cum o cunoştea fiecare pământean. Cele cincizeci de Lumi exterioare, cu o populație totală mult mai mică decât cea a Pământului, aveau totuşi un potențial militar de vreo sută de ori mai mare. În acele lumi subpopulate, a căror economie se baza pe roboți pozitronici, producția de energie pe cap de locuitor era de o mie de ori mai mare decât pe Pământ. Iar cantitatea de energie pe care o putea produce un singur locuitor determina potențialul militar, nivelul de trai, fericirea şi toate celelalte.

Minnim adăugă:

— Unul dintre factorii care contribuie la menținerea noastră în această poziție este ignoranța! Chiar aşa! Ignoranța! Spațienii ştiu totul despre noi. Doar trimit destule misiuni pe Pământ. Iar noi nu ştim despre ei decât ceea ce vor ei să ne spună. Niciun pământean n-a pus încă piciorul în vreo Lume exterioară. *Dumneata*, totuşi, o vei face.

Baley începu să spună:

— Dar nu pot…

Minnim însă repetă:

— Ba da! Situația dumitale va fi unică. Te vei afla pe Solaria la invitația lor, îndeplinind o misiune pe care ți-o vor da ei. La întoarcere, vei avea informații utile pentru Pământ.

Baley se uita posomorât la subsecretar.

— Vreți să spuneți că voi face spionaj pentru Pământ.

— Nu e vorba de spionaj. Nu trebuie să faci decât ce îți cer ei. E de-ajuns să-ți ții ochii deschişi şi mintea trează. Observă! La întoarcere vom găsi aici specialişti care să analizeze şi să interpreteze cele observate de dumneata.

— Bănuiesc că există o criză, domnule subsecretar, spuse Baley.

— Ce te face să crezi aşa ceva?

— Este riscant să trimiteți un pământean într-o Lume exterioară. Spațienii ne urăsc. Cu toată bunăvoința mea, şi chiar aflându-mă acolo invitat de ei, aş putea provoca vreun incident interstelar. Guvernul Pământului putea găsi uşor un pretext pentru a nu mă trimite. Se putea spune că sunt bolnav. Spațienii au o teamă patologică de boală. Nu m-ar primi acolo pentru nimic în lume dacă ar crede că sunt bolnav.

— Ne sugerezi cumva să încercăm asta?

— Nu. Dacă guvernul n-ar avea alte motive pentru a mă trimite, ar fi găsit un pretext, ba chiar unul mai bun, şi fără ajutorul meu. Rezultă deci că problema spionajului e adevăratul motiv. Şi dacă este aşa, atunci lucrurile trebuie să fie ceva mai serioase pentru a justifica riscul.

Baley se aştepta la o explozie din partea subsecretarului, şi aproape că ar fi primit-o cu bucurie, ca pe o destindere, dar Minnim se mulțumi să zâmbească glacial şi să spună:

— Constat că poți vedea dincolo de amănunte. Dar nici nu mă aşteptam la mai puțin din partea dumitale.

Subsecretarul se aplecă spre Baley, peste birou.

— Iată unele informații pe care nu le vei discuta cu nimeni, nici măcar cu alți funcționari guvernamentali. Sociologii noştri au ajuns la anumite concluzii privind situația actuală din Galaxie. Există cincizeci de Lumi exterioare, subpopulate, robotizate, puternice, locuite de

oameni sănătoşi şi care trăiesc mult. Există apoi Pământul nostru, subdezvoltat din punct de vedere tehnologic, suprapopulat cu oameni care nu trăiesc mult, şi dominat de spațieni. Situația este instabilă.

— Totul e instabil, pe termen lung.

— Această situație este instabilă pe termen scurt. Ne mai rămân cel mult o sută de ani. Lucrurile se vor menține aşa pe durata vieții noastre, dar avem şi copii. Până la urmă vom deveni un pericol prea mare pentru Lumile exterioare pentru a ni se permite să supraviețuim. Pe Pământ trăiesc opt miliarde de oameni care-i urăsc pe spațieni.

— Spațienii ne exclud din Galaxie, adaugă Baley, conduc comerțul nostru în folosul lor, dau ordine guvernului nostru şi ne tratează cu dispreț. Ce aşteaptă atunci de la noi? Recunoştință?

— Aşa este, şi totuşi planul e stabilit: răscoală-represiune, răscoală-represiune, şi, într-un secol, Pământul practic nu va mai conta ca lume populată. Aşa afirmă sociologii.

Baley se mişcă pe scaun neliniştit. Nu te poți îndoi de sociologi şi de calculatoarele lor.

— Şi ce aşteptați de la mine dacă aşa stau lucrurile?

— Să ne aduci informații. Marele defect al prognozei sociologilor constă în lipsa noastră de date despre spațieni. A trebuit să construim ipoteze pornind de la spațienii care au fost trimişi la noi. A trebuit să ne bazăm pe ceea ce au binevoit să ne spună despre ei, aşa că le cunoaştem numai punctele tari. La naiba, au roboți, sunt puțini şi trăiesc mult. Dar n-au oare şi puncte slabe? Nu există vreun factor sau mai mulți, care, dacă i-am cunoaşte, ar schimba inevitabilitatea sociologică a distrugerii? Ceva care să poată ghida acțiunile noastre şi să mărească şansele de supraviețuire ale Pământului?

— N-ar fi mai bine să trimiteți un sociolog?

Minnim dădu din cap negativ.

— Dacă am putea trimite pe cine vrem noi, am fi făcut-o încă de acum zece ani, când s-a ajuns prima dată la aceste concluzii. Acesta este primul nostru prilej de a trimite pe cineva; ei ne-au cerut un detectiv, şi asta ne convine. Iar detectivul este un fel de sociolog: un sociolog practicant, care lucrează empiric, căci altfel n-ar mai fi un bun detectiv. Dosarul dumitale arată că eşti un bun sociolog.

— Vă mulţumesc, domnule subsecretar, răspunse Baley mecanic. Şi dacă intru în vreun bucluc?

Minnim ridică din umeri.

— Ăsta este riscul meseriei de poliţist. Alungă ideea cu o mişcare a mâinii şi adăugă: În orice caz, trebuie să te duci. S-a şi fixat data plecării. Nava care te va transporta aşteaptă.

Baley se încordă.

— Aşteaptă? Când urmează să plec?

— Peste două zile.

— Atunci, trebuie să mă întorc la New York. Soţia mea...

— Vom avea *noi* grijă de ea. Ştii doar că n-are voie să afle nimic despre natura misiunii dumitale. I se va transmite să nu aştepte veşti de la dumneata.

— Dar e inuman. Trebuie s-o văd. S-ar putea să n-o mai văd niciodată.

— Ce-ţi voi spune acum poate părea şi mai inuman, însă nu e oare adevărat că nu există zi în care, plecând să-ţi faci datoria, nu ţi-ai putea spune că n-o să te mai revadă niciodată? Detectiv Baley, toţi trebuie să ne facem datoria.

Pipa se stinsese de vreo cincisprezece minute, dar Baley nici nu observase.

* * *

Nimeni nu mai putea să-i spună nimic. Nimeni nu ştia nimic despre crimă. Funcţionar după funcţionar, îl împingeau pur şi simplu spre momentul când se găsi la

baza unei nave spațiale, încă necrezând tot ce i se întâmpla.

Era ca un tun gigantic îndreptat spre cer. Baley tremura spasmodic în aerul liber şi aspru. Se lăsa noaptea. Baley o primi cu recunoştință: parcă nişte pereți negri, întunecoşi, se uneau cu plafonul negru de deasupra. Cerul era înnourat şi, deşi detectivul fusese la Planetariu, o stea luminoasă, pe care o zări printr-o spărtură a norilor, tot îl făcu să tresară.

O scânteie mică, departe, tare departe. O privi curios, aproape fără teamă. Părea foarte apropiată, foarte neînsemnată, şi totuşi, în jurul unor asemenea stele se rotesc planete ai căror locuitori sunt stăpânii Galaxiei. Şi Soarele este o astfel de stea, se gândi Baley, numai că e mult mai aproape, luminând acum cealaltă față a Pământului.

Îşi imagină deodată Pământul ca pe un glob de piatră învelit într-o peliculă subțire de umezeală şi gaze, expus vidului ce îl înconjura, cu Oraşele sale adâncite puțin în stratul superficial, situate precar între rocă şi aer. I se făcu piele de găină!

Nava era, desigur, a spațienilor. Traficul interstelar se afla cu totul în mâinile acestora. Baley era singur acum, imediat în afara limitei Oraşului. Fusese îmbăiat, frecat şi dezinfectat până ce l-au socotit suficient de nepericulos, după criteriile spațiene, pentru a pătrunde în navă. Chiar şi aşa, au trimis doar un robot să-l întâmpine, infestat cum era cu zeci de specii de bacterii patogene aduse din acel Oraş aglomerat, cărora el le putea rezista, spre deosebire de spațienii crescuți eugenic în medii aseptice.

Robotul se ivi, masiv, din întunericul nopții, cu ochi având o lucire roşie mată.

— Detectivul Elijah Baley?

— Exact, răspunse Baley tăios, simțind cum i se zbârleşte puțin părul de la ceafă.

Era destul de pământean pentru a-şi da seama că i

se încreţise carnea pe el la vederea unui robot îndeplinind o muncă omenească. Îşi aminti de R. Daneel Olivaw, cu care colaborase în cazul spaţianului ucis, dar acela arăta cu totul altfel. Daneel era…

— Urmaţi-mă, vă rog, spuse robotul, şi un far aşternu o fâşie albă de lumină până la navă.

Baley se execută. Urcă scara, intră în navă, trecu prin mai multe coridoare şi ajunse într-o încăpere.

— Aceasta va fi cabina dumneavoastră, detectiv Baley. Sunteţi rugat să n-o părăsiţi pe toată durata călătoriei.

Sigur, mă sechestraţi aici, se gândi Baley. Mă ţineţi izolat, în siguranţă.

Coridoarele prin care trecuse erau goale. Probabil că acum le dezinfectau roboţii. Şi probabil că robotul din faţa lui va trece printr-o baie antiseptică la ieşire.

— Aveţi la dispoziţie apă curentă şi toaletă. Veţi primi hrană. Veţi avea material de vizionat. Hublourile sunt comandate de la acest panou. Acum sunt închise, dar dacă vreţi să priviţi spaţiul…

— E-n ordine, băiete, răspunse Baley cu o uşoară tulburare în glas. Lasă-le închise.

Folosise apelativul „băiete”, cu care pământenii se adresau totdeauna roboţilor, dar robotul nu păru ofensat de aceasta. Răspunsurile lui erau limitate şi dirijate de Legile roboticii.

Robotul îşi încovoie corpul masiv de metal în chip de plecăciune respectuoasă şi ieşi.

Baley se afla acum singur în cabină şi o putea cerceta. În orice caz, era mai bine decât în avion. Pe acesta îl putea vedea în întregime, de la un capăt la altul. Putea să-i vadă limitele. Nava spaţială era însă mare. Avea coridoare, etaje, cabine. Era un fel de mic oraş. Baley putea respira aproape în voie.

Apoi se aprinseră nişte lumini şi vocea metalică a unui robot răsună prin interfon, dându-i detectivului îndrumări precise despre felul cum să se protejeze

contra accelerației la decolare.

Se simți împins înapoi în nişte chingi, într-un sistem hidraulic elastic, şi auzi huruitul îndepărtat al reactoarelor de mare putere, încălzite la maximum de o micropilă protonică. Urmă şuieratul atmosferei despicată de navă, din ce în ce mai slab şi mai ascuțit, care se stinse cu totul după o oră.

Se aflau în spațiul cosmic.

* * *

Parcă îi amorțiseră toate simțurile, parcă nimic nu mai era real. Îşi spunea că fiecare clipă îl poartă cu mii de mile mai departe de Oraşe, de Jessie, dar acest lucru nu-l impresiona.

A doua zi (ori a treia, poate? – nu-şi dădea seama de scurgerea timpului decât după intervalele la care mânca şi dormea) simți o stranie senzație trecătoare de întoarcere pe dos. Nu dură decât o clipă şi Baley înțelese că era un Salt, acea trecere momentană, stranie, de neînțeles, aproape mistică, prin hiperspațiu, care duce navele cosmice şi tot ce se află în ele dintr-un punct în spațiu în altul, situat la o distanță de câțiva ani-lumină. Alt interval de timp şi alt Salt, încă un interval, încă un Salt.

Baley îşi spuse că zeci, sute sau mii de ani-lumină îl despart acum de casă.

Nu ştia însă cu precizie câți. Niciun pământean nu cunoştea amplasarea Solariei în spațiu. Era sigur de asta. N-o cunoştea nimeni, absolut nimeni.

Se simți nespus de singur.

* * *

Veni apoi senzația de decelerație şi din nou intră în cabină robotul. Ochii lui sumbri şi roşietici verificară amănuntele echipamentului lui Baley. Strânse cu competență un şurub şi examină piesele sistemului hidraulic.

— Sosirea peste trei ore. Vă rog să rămâneți în această cabină. Va veni un om să vă ia de aici şi să vă conducă la reşedința dumneavoastră.

— Stai, spuse Baley încordat. Strâns în chingile echipamentului se simțea neajutorat. Ce oră va fi la sosire?

Robotul răspunse prompt:

— După timpul Oficial Galactic va fi…

— După timpul local, băiete, după timpul local! Dumnezeule!

Robotul continuă cu voce egală:

— Ziua solariană durează 28,35 ore oficiale. Ora solariană se divide în zece decade, iar fiecare decadă în o sută de centade. Urmează să sosim pe un aeroport la care timpul oficial va fi de cinci decade şi douăzeci de centade.

Baley îl detesta pe robot. Îl detesta pentru incapacitatea lui de a înțelege, pentru felul în care îl obliga să-l întrebe direct şi astfel să-şi dezvăluie propria slăbiciune.

N-avea încotro. Spuse deschis:

— Va fi în timpul zilei?

Iar după toate astea robotul răspunse „Da, domnule” şi ieşi.

Va fi deci zi! Va trebui să iasă pe suprafața neprotejată a unei planete în timpul zilei!

Nu prea ştia ce înseamnă asta. Întrezărise, în câteva rânduri, suprafața Pământului din anumite puncte din interiorul Oraşului, ba chiar ieşise pe ea pentru câteva clipe. Dar totdeauna fusese înconjurat de ziduri sau se aflase în apropierea lor. Totdeauna fusese aproape de un loc sigur.

Dar unde va mai găsi această siguranță acum? Nici măcar între zidurile iluzorii ale întunericului.

Şi cum nu-şi putea trăda slăbiciunea în fața spațienilor – la naiba, nici gând de aşa ceva! – îşi încordă trupul în chingile care îl apărau de forja

decelerației, închise ochii şi luptă cu înverşunare împotriva panicii.

2. Se iveşte un prieten

Baley pierdea lupta. Raţiunea nu mai era suficientă.

Îşi repeta mereu: sunt oameni care trăiesc sub cerul liber toată viaţa, spaţienii de pildă, chiar şi strămoşii noştri de pe Pământ. Nu există nicio primejdie în lipsa unor ziduri protectoare. Numai mintea mea neagă acest lucru şi greşeşte.

Dar tot acest raţionament nu ajuta la nimic. Ceva dincolo de raţiune, mai presus de ea, reclama prezenţa zidurilor şi nu voia să accepte spaţiul.

Pe măsură ce se scurgea timpul Baley îşi dădea seama că nu va face faţă. Până la urmă spaţianul trimis să-l conducă (cu filtre în nări pentru a reţine microbii şi cu mâinile înmănuşate pentru a evita contactul!) îl va găsi chircit de frică, tremurând jalnic, şi nici măcar nu-l va dispreţui. Spaţianul nu va simţi decât dezgust.

Baley încercă îndârjit să se ţină tare.

Când nava se opri şi chingile anti-decelerație se desfăcură automat, iar sistemul hidraulic se retrase în perete, Baley continuă să rămână aşezat. Se temea, dar era hotărât să nu lase să se vadă aceasta.

Auzi zgomotul uşor pe care îl făcu uşa cabinei începând să se deschidă şi privi în altă parte. Apucă doar să prindă cu coada ochiului silueta înaltă, cu păr de culoarea bronzului, a celui care intra: un spaţian, unul dintre acei trufaşi descendenţi ai Pământului, care îşi renegaseră trecutul.

Spaţianul i se adresă:

— Colege Elijah!

Cu o mişcare bruscă Baley îşi întoarse capul spre spațian. Făcu ochii mari şi se ridică aproape fără voie.

Se uită fix la fața noului venit, la pometii înalți şi depărtați, la liniile perfect destinse ale feței, la corpul lui simetric şi, mai ales, la acea privire calmă izvorând din nişte ochi albaştri imperturbabili.

— D-daneel!

— E plăcut să văd că-ți aminteşti de mine, colege Elijah.

— Că-mi amintesc de tine! exclamă Baley năpădit de un sentiment de uşurare.

Daneel era o bucățică de Pământ, un prieten, un sprijin, un salvator. Avu o pornire aproape irezistibilă de a se arunca spre spațian ca să-l îmbrățişeze, să-l strângă nebuneşte, să râdă, să-l bată pe spate şi să facă toate celelalte lucruri prosteşti pe care le fac nişte prieteni vechi ce se revăd după o lungă despărțire.

Dar se abținu. Nu putea face aşa ceva. Nu putea decât să se apropie de el, să-i întindă mâna şi să spună:

— Nu văd cum te-aş fi putut uita, Daneel!

— Tocmai asta e plăcut, răspunse Daneel, dând din cap cu gravitate. După cum foarte bine ştii, mie mi-e imposibil să te uit cât timp funcționez. E plăcut să te văd din nou.

Daneel luă mâna lui Baley şi i-o strânse cu degete calme, dar ferme – o strângere reconfortantă şi nedureroasă –, dându-i apoi drumul.

Baley spera din toată inima că privirea de nepătruns a lui Daneel nu-i va putea citi în suflet, sesizând acel moment teribil, de-abia trecut şi încă răsunând în el, când detectivul îşi concentrase toată făptura într-un sentiment intens de prietenie, foarte aproape de afecțiune.

La urma urmelor, nu-i puteai nutri o afecțiune prietenească acestui Daneel Olivaw, care nu era nicidecum om, ci pur şi simplu un robot.

Robotul care semăna atât de mult cu un om spuse:

— Am cerut ca un vehicul de suprafață să fie conectat la navă printr-un tub pneumatic…

Baley se încruntă:

— Un tub pneumatic?

— Da. E o tehnică obişnuită, frecvent utilizată în spațiu, pentru a se putea transfera oameni şi materiale dintr-o navă în alta fără a mai fi nevoie de echipament special antivid. Se pare însă că n-o cunoşti.

— Nu, n-o cunosc, răspunse Baley, dar încep să-mi imaginez.

— E destul de complicat, fireşte, să folosim un astfel de tub între o navă spațială şi un vehicul de suprafață, dar am cerut să se facă aceasta. Din fericire, misiunea ce ne revine e de mare prioritate, aşa că dificultățile sunt învinse rapid.

— Lucrezi şi tu la acest caz?

— Nu ți s-a comunicat asta? Îmi pare rău că nu ți-am spus-o de la început. (Desigur, pe fața perfectă a robotului nu se putea citi nicio urmă de regret.) Doctorul Han Fastolfe, pe care l-ai cunoscut pe Pământ în timpul colaborării noastre şi de care sper că-ți aminteşti, te-a propus ca anchetator în acest caz şi a cerut ca eu să fiu repartizat pentru a lucra din nou cu tine.

Baley îşi stăpâni un zâmbet. Doctorul Fastolfe era originar din Aurora, iar Aurora era cea mai puternică dintre Lumile exterioare. Se pare că propunerea unui auroran avea o anumită greutate.

— Un cuplu care dă rezultate nu trebuie separat, nu-i aşa? comentă Baley. (Pornirea de entuziasm prilejuită de apariția lui Daneel începea să se stingă şi detectivul simțea cum îi revine acea strângere de inimă.)

— Nu ştiu dacă s-a gândit neapărat la asta, colege Elijah. Judecând după ordinele pe care mi le-a dat, aş crede că voia să ți se repartizeze un colaborator care să-ți cunoască lumea, şi, implicit, particularitățile.

— Particularitățile! se încruntă Baley, simțindu-se

ofensat. Îi displăcea cuvântul, folosit cu referire la el.

— Aşa că, de exemplu, am putut aranja chestia cu tubul pneumatic. Îți cunosc bine aversiunea față de spațiile deschise – urmare a faptului că te-ai născut şi ai crescut în Oraşele de pe Pământ.

Poate că tocmai efectul acestui cuvânt, „particularități", şi sentimentul că trebuia să riposteze sau, dacă nu o va face, să piardă în fața unei maşini, îl împinseră pe Baley să schimbe brusc subiectul. Poate era doar faptul că experiența vieții îl învățase să nu lase nerezolvată nicio contradicție logică. Spuse deci:

— Era un robot care se ocupa de mine în navă: un robot (cu o urmă de maliție în glas) care arată ca un robot. Îl ştii?

— Am vorbit cu el înainte de a urca aici.

— Care este indicativul lui? Cum îl pot chema?

— RX-2475. Pe Solaria de regulă se folosesc numai indicative numerice pentru roboți.

Ochii calmi ai lui Daneel se îndreptară spre panoul de comandă de lângă uşă:

— Ca să-l chemi, apasă pe butonul de colo.

Baley se uită şi el la panou şi, întrucât butonul indicat de Daneel era marcat RX, identificarea lui nu era deloc complicată.

Detectivul apăsă pe buton şi în mai puțin de un minut robotul – cel care arăta ca un robot – intră în cabină.

— Tu eşti RX-2475, spuse Baley.

— Da, domnule.

— Mi-ai spus mai înainte că va veni cineva ca să mă scoată din navă. Era vorba de el? şi arătă spre Daneel.

Privirile celor doi roboți se întâlniră. RX-2475 spuse:

— Documentele pe care le are îl identifică drept cel ce urma să vină să vă ia.

— Ți s-a mai comunicat şi altceva despre el în afară de existența acestor documente? Ți-a fost descris cumva?

— Nu, domnule. Mi s-a comunicat, totuşi, numele lui.

— Cine ți l-a comunicat?

— Căpitanul navei.

— Care este solarian?

— Da, domnule.

Baley îşi trecu limba peste buze. Întrebarea următoare avea să fie decisivă.

— Ce nume ți s-a spus că va avea persoana aşteptată?

— Daneel Olivaw, domnule, răspunse RX-2475.

— Bine, băiete! Poți pleca acum.

Urmă o plecăciune în stil robotic şi o întoarcere bruscă de 180°, după care RX-2475 ieşi.

Baley se întoarse spre colaboratorul său şi remarcă gânditor:

— Nu mi-ai spus tot adevărul, Daneel.

— Cum adică, colege Elijah?

— Stând de vorbă adineauri mi-am amintit ceva ciudat: când m-a informat că va veni cineva să mă ia de aici, RX-2475 a spus că voi fi condus de un *om*. Îmi amintesc aceasta perfect.

Daneel ascultă atent, dar nu răspunse.

Baley continuă:

— Am crezut că, poate, robotul greşise. Am crezut de asemenea că, poate, la început trebuia să vină să mă ia un om, şi că ulterior a fost înlocuit cu tine, fără ca RX-2475 să fie informat de schimbare. Ai văzut însă că am verificat asta. I s-au comunicat datele din documentele tale, ca şi numele tău. Dar nu chiar întregul nume, nu-i aşa, Daneel?

— Într-adevăr, nu i s-a spus tot numele meu, confirmă Daneel.

— Numele tău nu este Daneel Olivaw, ci R. Daneel Olivaw, nu-i aşa? Sau, mai precis, Robot Daneel Olivaw.

— Perfect adevărat, colege Elijah.

— De unde rezultă că RX-2475 n-a fost informat că

tu eşti tot un robot. A fost lăsat să creadă că eşti om. Aspectul tău omenesc a permis un asemenea truc.

— Raționamentul tău e fără cusur.

— Să mergem mai departe, deci.

Baley începea să simtă o bucurie sălbatică. Prinsese o urmă. Putea să nu fie mare lucru, dar acesta era soiul de investigație la care se pricepea el bine. Atât de bine, încât fusese chemat la asemenea distanță prin spațiu tocmai ca s-o întreprindă. Continuă:

— Şi oare de ce este nevoie să fie înşelat un biet robot? Ce-i pasă lui dacă tu eşti om sau robot? În orice caz trebuie să execute ordinele primite. Concluzia logică ar fi că nici căpitanul solarian care l-a informat pe robot şi nici autoritățile solariene care l-au informat pe căpitan nu ştiau că eşti robot. Aşadar, iată o concluzie logică, dar poate nu singura. E corectă?

— Cred că da.

— Bun! Am nimerit-o. De ce însă aşa? Propunându-le solarienilor să lucrezi cu mine, doctorul Han Fastolfe i-a lăsat să creadă că eşti om. Nu e acesta un lucru periculos? Dacă află adevărul, solarienii s-ar putea supăra rău. Atunci, de ce?

— Iată ce explicații mi s-au dat mie, colege Elijah, răspunse robotul umanoid. Colaborând cu un om din Lumile exterioare, te-ai ridica în ochii solarienilor, pe când o colaborare cu un robot ar avea rezultate contrare. Cum eu te cunoşteam bine şi puteam deci lucra împreună în bune condițiuni, s-a socotit convenabil ca solarienii să mă accepte drept om fără a fi efectiv înşelați printr-o afirmație directă în acest sens.

Baley nu credea. Era un gen de solicitudine pentru sentimentele pământenilor care nu i se potrivea unui spațian, nici chiar unuia atât de luminat cum era doctorul Fastolfe.

Se gândi atunci la o altă soluție şi spuse:

— Nu sunt oare solarienii renumiți, printre Lumile exterioare, pentru producția de roboți?

— Mă bucur, răspunse Daneel, că ai fost informat despre economia Solariei.

— Nu mi s-a spus o vorbă. Cred că ştiu doar cum se scrie numele „Solaria” şi atât.

— Nu înţeleg atunci, colege Elijah, ce te-a făcut să pui această întrebare, dar, oricum, este foarte oportună. Ai ghicit. Stocul meu de informaţii conţine faptul că, dintre cele cincizeci de Lumi exterioare, Solaria este într-adevăr cea mai renumită pentru varietatea şi buna calitate a modelelor de roboţi pe care le produce. Exportă roboţi specializaţi în toate celelalte Lumi exterioare.

Baley dădu din cap cu o satisfacţie neîndurătoare. Fireşte, Daneel nu putea urmări un salt mintal intuitiv care pornea de la o slăbiciune omenească. Şi nici Baley nu se simţea obligat să-i explice raţionamentul. Dacă Solaria era o asemenea forţă în producţia de roboţi, doctorul Han Fastolfe şi colegii săi puteau avea motive pur personale şi umane de a-şi prezenta propria lor realizare în materie de roboţi. Ceea ce n-avea nimic de-a face cu sentimentele sau securitatea unui pământean. Astfel, şi-ar demonstra propria superioritate, lăsându-i pe specialiştii solarieni să se înşele luând drept om un robot produs în Aurora.

Baley se simţea mult mai bine acum. Curios lucru, toate raţionamentele, toată forţa intelectuală de care dispunea, nu reuşiseră să-i îndepărteze sentimentul de panică, dar o neînsemnată măgulire a propriei vanităţi făcuse imediat aceasta.

Şi, în plus, îl satisfăcea faptul că şi spaţienii erau vanitoşi. Dumnezeule, îşi spuse detectivul, toţi suntem oameni, chiar şi spaţienii. Apoi zise cu voce tare, aproape glumeţ:

— Dar cât trebuie să mai aşteptăm acel vehicul? Eu sunt gata.

Se părea că tubul pneumatic nu era chiar potrivit pentru utilizarea ce i se dădea acum. Omul şi

umanoidul ieşiră din navă păşind drept pe o plasă flexibilă care se lăsa sub greutatea lor. (În spațiu, îşi imagina vag Baley, oamenii care trec, imponderabili, dintr-o navă în alta, pot pluti uşor pe toată lungimea tubului, împinşi de un salt inițial.)

La celălalt capăt tubul se strâmta, diform, de parcă fusese comprimat de o mână uriaşă. Daneel, care avea o lanternă, se lăsă pe brânci, iar Baley îi urmă exemplul. Parcurseră astfel ultimii câțiva metri, ajungând în sfârşit în ceea ce, evident, era un vehicul de suprafață.

Daneel închise cu grijă uşa prin care intraseră. Se auzi un pocnet puternic, probabil desprinderea tubului pneumatic.

Baley privi curios în jur. Vehiculul nu conținea nimic prea neobişnuit. Avea două banchete în tandem, fiecare de trei locuri. La capetele banchetelor existau nişte uşi. Panourile lucioase, care ar fi putut fi ferestre, erau negre şi opace, fără îndoială în urma unei polarizări adecvate. Aceasta nu constituia un lucru nou pentru Baley.

Interiorul era luminat de două lămpi rotunde situate în plafon şi, pe scurt, singurul lucru ce-i păru ciudat lui Baley era emițătorul plasat în peretele despărțitor din fața primei banchete şi, desigur, faptul că nu se vedea niciun panou de comandă.

— Presupun că cel care conduce vehiculul se află dincolo de acest perete, observă Baley.

— Exact, colege Elijah, răspunse Daneel. Şi iată cum îi putem da dispoziții.

Se aplecă puțin şi apăsă pe un comutator basculant, făcând astfel să se aprindă o lumină roşie intermitentă. După care spuse cu voce domoală:

— Poți porni acum. Suntem gata.

Un uşor huruit, care încetă aproape imediat, o uşoară şi scurtă apăsare pe speteaza banchetei, şi apoi nimic.

— Am şi pornit? întrebă detectivul, surprins.

— Da. Vehiculul nu se deplasează pe roți, ci alunecă

pe un câmp de forță diamagnetic, așa că nu simți decât accelerația și decelerația.

— Dar la curbe?

— Vehiculul se înclină automat pentru compensare. Își menține, de asemenea, echilibrul când urcă sau coboară o pantă.

— Trebuie să aibă niște comenzi complicate, comentă Baley sec.

— Complet automatizate. Conducătorul e un robot.

— Hm! Baley aflase cam tot ce-l interesa despre vehicul. Adăugă: Și cât va ține drumul?

— Aproximativ o oră. Am fi ajuns mai repede cu o aeronavă, dar doream să-ți pun la dispoziție un interior închis, iar aeronavele de pe Solaria nu se pot închide atât de complet ca un asemenea vehicul de suprafață.

Baley se simți agasat de „solicitudinea" robotului. Parcă ar fi fost un copilaș dat în grija unei bone. Și, ciudat lucru, îl mai iritau și frazele folosite de Daneel. Avea impresia că asemenea fraze inutil de formale îl puteau ușor da de gol ca fiind robot.

O clipă detectivul, îl fixă curios pe R. Daneel Olivaw. Robotul, uitându-se drept înainte, stătea nemișcat și indiferent sub privirea omului. Pielea lui avea o textură perfectă, firele de păr din cap și de pe corp fuseseră lucrate și implantate cu dragoste și migală. Mișcările mușchilor sub piele erau foarte realiste. În construcția lui nu se precupețise niciun efort, oricât de costisitor. Și totuși Baley știa, din experiența personală, că membrele și pieptul robotului se puteau desface de-a lungul unor lipituri invizibile, pentru efectuarea reparațiilor. Știa că sub acea piele realist executată ar fi găsit metal și siliciu. Știa că în cutia craniană se află un creier pozitronic, foarte perfecționat, dar, totuși, pozitronic. Știa că „gândurile" lui Daneel erau doar niște curenți pozitronici de scurtă durată trecând prin circuite strict proiectate și predeterminate de fabricant.

Dar oare ce indicii ar fi putut trăda toate acestea

ochiului unui expert neavizat? Uşoara artificialitate a vorbirii lui Daneel? Lipsa de emotivitate ce îl caracteriza permanent? Însăşi perfecțiunea „umanității" sale?

Îşi pierdea însă timpul cu asemenea gânduri.

— Să continuăm, Daneel. Presupun că înainte de a veni aici ți s-au dat informații despre Solaria.

— Mi s-au dat, colege Elijah.

— Buun! Ai fost mai norocos decât mine. Cât de mare e această lume?

— Are 9500 mile în diametru. Este cea mai în afară situată dintr-o serie de trei planete şi e singura populată. Sub raportul climei şi atmosferei se aseamănă cu Pământul. Are o proporție mai mare de terenuri fertile; resursele minerale utile sunt mai mici, dar, fireşte, mai puțin exploatate. Solaria este o lume autarhică şi poate menține, cu ajutorul exportului de roboți, un înalt nivel de trai.

— Ce populație are?

— Douăzeci de mii, colege Elijah.

Baley înregistră mintal cifra, apoi întrebă cu îngăduință:

— Adică douăzeci de milioane, nu? Vagile sale cunoştințe despre Lumile exterioare îi permiteau să creadă că, deşi acestea erau sub-populate în comparație cu Pământul, totuşi locuitorii lor se numărau cu *milioanele*.

— Douăzeci de mii, colege Elijah, repetă robotul.

— Vrei să spui că această planetă este de curând colonizată?

— Nicidecum. Este independentă de aproape două secole, iar colonizarea a început cu peste un secol mai înainte. Populația este intenționat menținută la douăzeci de mii, număr socotit optim chiar de solarieni.

— Ce suprafață din planetă ocupă?

— Toate regiunile fertile.

— Adică, în mile pătrate?

— Treizeci de milioane, inclusiv zonele marginale.

— Pentru numai douăzeci de mii de oameni?

— Mai sunt şi vreo două sute de milioane de roboți pozitronici pentru diverse munci, colege Elijah.

— Dumnezeule! Asta înseamnă... Înseamnă zece mii de roboți pentru un om.

— În acest sens au pe departe cea mai ridicată proporție dintre toate Lumile exterioare. Următoarea, Aurora, are numai cincizeci de roboți pe cap de locuitor.

— Dar la ce le trebuie atâția roboți? Ce fac cu toate aceste alimente?

— Alimentele ocupă un loc destul de neînsemnat. Mai importante sunt minele, iar şi mai importantă e producția de energie.

Gândindu-se la toți aceşti roboți Baley simți o uşoară amețeală. Două sute de milioane! Iar, printre ei, atât de puțini oameni! Toate locurile trebuie să fie înțesate cu roboți. Un observator din afară ar crede că Solaria e o lume a roboților, scăpând din vedere rara populație omenească.

Simți deodată nevoia să vadă. Îşi amintea de conversația cu Minnim şi de prognoza sociologilor cu privire la primejdia în care s-ar afla Pământul. Părea un lucru îndepărtat, cam ireal, dar şi-l amintea. Pericolele şi greutățile pe care le înfruntase de la plecare estompaseră amintirea vocii lui Minnim, care emitea enormități folosind cuvinte calme şi precise, dar n-o şterseseră cu totul.

Baley era prea obişnuit cu datoria ca să-şi permită să fie împiedicat, în exercițiul ei, chiar şi de efectul covârşitor al spațiului deschis. Date extrase din cuvintele vreunui spațian, sau chiar ale vreunui robot spațian, erau deja disponibile pentru sociologii de pe Pământ. Ceea ce le lipsea era observația directă, iar această treabă, oricât de neplăcută ar fi fost, îi revenea lui s-o facă.

Detectivul examină porțiunea superioară a vehiculului.

— E decapotabil, Daneel?

— Iartă-mă, colege Elijah, dar nu înțeleg ce vrei să spui.

— Se poate da deoparte plafonul? Vehiculul se poate deschide spre… cer? (Era cât pe ce să spună „cupolă”, din obişnuință.)

— Da, se poate!

— Atunci să facem treaba asta, Daneel. Aş vrea să mă uit puțin.

Robotul răspunse grav:

— Regret, dar nu pot permite aşa ceva.

Baley rămase uimit. Apoi exclamă:

— Uite ce e, R. Daneel (subliniind acel R.). Să mă exprim altfel. Îți ordon să deschizi plafonul.

Creatura era un robot, fie chiar umanoid, astfel că *trebuia* să execute ordinele.

Daneel nu se clinti. Spuse însă:

— Trebuie să-ți explic că prima mea grijă este să te feresc de pericole. Îmi este perfect clar, pe baza instrucțiunilor primite şi pe baza propriei mele experiențe, că ți-ar face rău să te afli într-un spațiu liber şi gol. Aşadar nu-ți pot permite să te expui la asemenea efecte.

Detectivul îşi simți obrajii îmbujorându-se şi, în acelaşi timp, îşi dădu seama de totala inutilitate a mâniei. Creatura *era* un robot, iar Baley cunoştea bine Prima lege a roboticii: *Un robot nu poate să facă vreun rău unei ființe umane sau, prin inacțiune, să permită să se facă vreun rău unei ființe umane.*

Orice alt program inclus în creierul pozitronic al robotului – al tuturor roboților din Galaxie – trebuie să acorde întâietate acestui principiu fundamental. Desigur, roboții trebuie să execute ordinele, dar cu o singură rezervă, extrem de importantă. Executarea ordinelor era a Doua lege a roboticii: *Un robot trebuie să execute ordinele primite de la o ființă umană, afară de cazul în care aceste ordine ar contraveni Primei legi.*

Baley se strădui să vorbească liniştit şi convingător:

— Cred că pot face față câteva clipe, Daneel.

— Nu sunt de aceeaşi părere, colege Elijah.

— Lasă-mă să apreciez eu asta, Daneel.

— Dacă e un ordin, colege Elijah, nu-l pot executa.

Baley se lăsă din nou pe tapițeria moale a banchetei. Firește, nu putea uza de forță împotriva robotului. Puterea lui Daneel, exercitată din plin, era însutit mai mare decât a unui om. Robotul s-ar dovedi perfect capabil să-l rețină pe Baley fără să-i facă niciun rău.

Detectivul era înarmat. Putea să-l amenințe pe Daneel cu dezagregatorul, dar, după un sentiment efemer de autoritate, acest gest n-ar putea duce decât la o şi mai mare dezamăgire. N-are rost să amenințI un robot cu distrugerea. Autoconservarea era de-abia a Treia lege a roboticii: *Un robot trebuie să-şi conserve propria existență, în măsura în care această conservare nu contravine Primei sau celei de-a Doua legi.*

Pe Daneel nu l-ar intimida perspectiva distrugerii dacă alternativa ar fi încălcarea Primei legi. Iar Baley nu dorea să-l distrugă pe Daneel. Categoric, nu.

Şi totuşi voia să se uite afară. Gândul începea să-l obsedeze. Nu putea permite să continue această relație bonă-copilaş. O clipă se gândi să-şi îndrepte dezagregatorul spre propria-i tâmplă. Decapotează autovehiculul sau mă omor! Să contracteze o aplicare a Primei legi printr-o alta, mai urgentă – şi mai importantă.

Ştia însă că n-o va face. Ar fi fost un gest cu totul lipsit de demnitate. Îi displăcea chiar şi imaginea evocată de acest gând.

Spuse cu oboseală în glas:

— Vrei să-l întrebi pe şofer câte mile mai avem până la destinație?

— Desigur, colege Elijah.

Daneel se aplecă şi apăsă comutatorul basculant. Imediat însă Baley se aplecă şi el, strigând:

— Şofer! Decapotează vehiculul!

Şi mâna omului se întinse repede spre comutator şi îl închise, rămânând apoi strâns lipită deasupra lui.

Gâfâind uşor, Baley îl fixă pe Daneel.

O clipă robotul rămase nemişcat, de parcă circuitele sale pozitronice ar fi fost temporar scoase din funcțiune de efortul de a se adapta la noua situație. Această clipă trecu însă repede şi mâna lui Daneel începu să se mişte.

Baley anticipase gestul. Daneel va lua mâna omului de pe comutator (uşor, fără să-l rănească), va deschide comutatorul şi va contramanda ordinul dat.

— Nu-mi poți lua mâna de-acolo, fără să mi-o răneşti. Te previn. Va trebui probabil să-mi fracturezi degetele.

Nu era adevărat. Baley ştia asta. Dar mişcarea lui Daneel încetă. Vătămare contra vătămare. Creierul pozitronic trebuia să cântărească probabilitățile şi să traducă în potențiale contrare. Ceea ce însemna puțină ezitare.

— E prea târziu! exclamă Baley.

Câştigase. Capota se retrăgea, iar în vehicul, deschis acum, pătrundea lumina albă, orbitoare, a soarelui solarian.

Sub impulsul inițial al terorii, Baley vru să-şi închidă ochii, dar se împotrivi acestei porniri. Înfruntă enorma întindere de verde şi albastru ce acoperea suprafețe incredibil de mari. Simțea năvala nedomolită a aerului lovindu-i fața, dar nu reuşea să prindă niciun fel de detaliu. Depăşiră în goană ceva mişcător. Putea fi un robot sau un animal, sau un obiect învăluit într-o trombă de aer. Nu-şi dădea seama. Vehiculul trecuse pe lângă el prea repede.

Albastru, verde, aer, zgomot, mişcare şi abătându-se asupra tuturor cu furie, implacabilă, înspăimântătoare, lumina albă emisă de un glob de pe cer.

O fracțiune de secundă Baley, cu capul dat pe spate, privi direct la soarele solarian. Se uită la el, neprotejat

de sticla difuzantă a cupolelor înalte ce împiedicau lumina solară să cadă direct asupra Oraşelor. Se uită la soarele gol.

Deodată simți mâinile lui Daneel lăsându-i-se pe umeri. În acea clipă ireală, amețitoare, mintea îi fu năpădită de gânduri. Trebuia să vadă! Trebuia să vadă tot ce se putea! Iar Daneel era probabil acolo pentru a-l împiedica.

Neîndoielnic, însă, robotul nu va îndrăzni să uzeze de violență contra unui om. Acest gând era predominant. Daneel nu putea să-l împiedice cu forța, şi totuşi Baley simți mâinile robotului apăsându-i umerii. Ridică brațele pentru a da deoparte acele mâini fără carne şi îşi pierdu cunoştința.

3. Se află numele victimei

Baley se găsea din nou în siguranță sub capota vehiculului. Fața lui Daneel îi juca în fața ochilor, împestrițată cu pete negre care deveneau roşii când clipea.

— Ce s-a întâmplat? întrebă detectivul.

— Îmi pare rău, răspunse Daneel, că ai suferit o vătămare în ciuda prezenței mele. Razele directe ale soarelui sunt dăunătoare pentru ochiul omenesc, dar cred că leziunea rezultată din această scurtă expunere nu va fi permanentă. Când te-ai uitat la soare am fost nevoit să te împing în jos şi ți-ai pierdut cunoştința.

Baley făcu o grimasă. Nu se lămurise încă dacă leşinase din cauza fricii sau din cauza unei lovituri. Îşi pipăi falca şi capul, dar nu simți nicio durere. Se reținu să pună o întrebare directă. Într-un fel nici nu dorea să afle.

— N-a fost prea rău, observă el.

— După reacțiile pe care le-ai avut, colege Elijah, aş spune că fost o experiență neplăcută.

— Ba deloc, ripostă Baley cu încăpățânare. Petele din fața ochilor începeau să se şteargă şi nu mai dansau atât de violent. Regret doar că n-am putut vedea mai mult. Vehiculul mergea prea repede. Am trecut oare pe lângă un robot?

— Pe lângă mai mulți. Traversăm domeniul Kinbald, pe care se cultivă pomi fructiferi.

— Va trebui să mai încerc o dată.

— Nu se poate, în prezența mea, răspunse Daneel.

Între timp am făcut ceea ce mi-ai cerut.

— Ceea ce ți-am cerut?

— Îți aminteşti, colege Elijah, că înainte de a ordona şoferului să retragă capota îmi spuseseşi să-l întreb câte mile mai avem până la destinație. Mai avem zece mile şi vom ajunge în circa şase minute.

Baley se simți îndemnat să-l întrebe pe Daneel dacă îl supără faptul că fusese păcălit, chiar şi numai pentru a-i vedea fața perfectă strâmbându-se, dar se abținu. Firește, Daneel ar răspunde pur şi simplu negativ, fără ranchiună sau supărare. Ar rămâne aşezat la fel de calm şi serios, netulburat şi impasibil.

Se mulțumi să spună liniștit:

— Şi totuşi, Daneel, ştii prea bine că va trebui să mă obişnuiesc.

Robotul îşi privi colaboratorul uman.

— La ce te referi?

— Dumnezeule! La... exterior. Căci doar aşa e pe toată planeta asta.

— Nu va fi nevoie să înfrunți exteriorul, răspunse Daneel. Şi apoi, ca şi cum ar fi socotit subiectul închis, adăugă: Încetinim, colege Elijah. Cred că am ajuns... acum va trebui să aşteptăm conectarea unui alt tub pneumatic până la locuința ce ne va servi drept bază de operații.

— Nu e nevoie de niciun tub pneumatic, Daneel. Dacă trebuie să lucrez în exterior, n-are rost să mai prelungim treaba asta.

— Dar nu va fi nevoie să lucrezi în exterior, colege Elijah.

Robotul dădu să mai spună ceva, dar Baley îi impuse tăcerea cu o mişcare energică a mâinii. În clipa aceea n-avea chef de încurajările amabile ale lui Daneel, de remarci liniştitoare, de asigurări că totul va fi în ordine şi că el, Baley, se află pe mâini bune.

Ceea ce dorea într-adevăr era convingerea sa personală că se putea descurca singur şi că îşi va

îndeplini misiunea. Senzațiile prilejuite de exterior fuseseră greu de suportat. Se prea putea ca, atunci când va fi nevoie, să-i lipsească tăria de a îndrăzni să le înfrunte iar, cu riscul de a-şi pierde respectul de sine şi, probabil, de a periclita situația Pământului. Şi toate astea din cauza unui pic de aer liber!

Fața i se îndârji la acest gând fugar. Ba va înfrunta şi aerul, şi soarele, şi spațiile libere!

* * *

Elijah Baley se simțea ca un locuitor al unuia dintre Oraşele mai mici, Helsinki de pildă, aflat în vizită la New York şi numărând, copleşit, Nivelurile, îşi imaginase „locuința" ca un fel de apartament, dar era ceva cu totul diferit. Trecea dintr-o cameră în alta, şi nu se mai sfârşeau. Ferestrele panoramice erau acoperite cu grijă, nelăsând înăuntru nicio rază incomodă de soare. Luminile se aprindeau fără zgomot, din surse nevăzute, la intrarea lor într-o cameră şi se stingeau la fel de discret la ieşire.

— Ce multe camere! exclamă Baley uimit. Ce multe! E ca un mic oraş, Daneel.

— Aşa s-ar părea, colege Elijah, conveni Daneel cu indiferență.

Era un lucru ciudat pentru un pământean. De ce trebuia să se înghesuie cu atâția spațieni în aceiaşi locuință?

— Câte persoane vor locui aici cu mine?

— Eu, fireşte, răspunse Daneel, şi un număr de roboți.

Un număr de *alți* roboți, ar fi trebuit să spună, se gândi Baley. Şi din nou îi păru evident că Daneel avea intenția de a juca rolul unui om chiar şi față de Baley, care cunoştea atât de bine adevărul.

Dar imediat acest gând se şterse, izgonit din mintea lui de altul, mai imperios.

— *Roboți?* exclamă detectivul. Dar câți *oameni*?

— Niciunul, colege Elijah.

Tocmai intraseră într-o cameră înțesată până la plafon cu role de film. În trei colțuri ale camerei se aflau ecrane verticale cu diagonala de 60 de centimetri; în al patrulea era un ecran pentru filme de animație.

Baley privi în jur stingherit.

— I-au dat pe toți afară de aici ca să mă lase pe mine să mă lăfăiesc în mausoleul ăsta?

— Dar clădirea ți-e rezervată numai ție. O locuință ca aceasta pentru o singură persoană este un lucru obişnuit în Solaria.

— Toată lumea locuieşte astfel?

— Toată lumea.

— Pentru ce au nevoie de atâtea camere?

— De regulă fiecare cameră este destinată pentru un anumit scop. Aceasta este biblioteca. Mai există o cameră de muzică, o sală de gimnastică, o bucătărie, o sufragerie, un atelier mecanic, diverse încăperi pentru repararea şi testarea roboților, două dormitoare…

— Stop! De unde ştii toate astea?

— Fac parte din bagajul de informații ce mi s-a pus la dispoziție înainte de a pleca din Aurora, răspunse Daneel liniştit.

— Dumnezeule! Şi cine are grijă de aceste camere? întrebă detectivul, făcând un gest larg cu mâna.

— Există mai mulți roboți menajeri, care ți-au fost repartizați şi se vor îngriji să ai tot confortul necesar.

— Dar n-am nevoie de toate astea! exclamă Baley. Simțea nevoia să se aşeze şi să nu mai facă nicio mişcare. Nu mai voia să vadă nicio altă încăpere.

— Putem rămâne într-o singură cameră dacă doreşti, colege Elijah. Încă de la început s-a luat în considerare şi o asemenea eventualitate. Totuşi, avându-se în vedere obiceiurile solariene, s-a considerat preferabil să se construiască această casă…

— Să se *construiască*? exclamă Baley, făcând ochii mari. Vrei să spui că au construit-o pentru mine? Toate

astea? Special pentru mine?

— O economie complet robotizată…

— Da, ştiu ce ai de gând să-mi răspunzi. Şi ce vor face cu ea la sfârşit?

— Cred că o vor demola.

Baley îşi strânse buzele. Desigur! O vor demola! Construiesc o clădire impunătoare pentru uzul personal al unui singur pământean, şi apoi distrug tot ce a atins acesta. Sterilizează solul pe care s-a aflat clădirea! Dezinfectează aerul respirat de pământean! Oricât de puternici ar părea spațienii, au şi ei temerile lor ridicole.

Daneel părea că-i citeşte gândurile, sau, cel puțin, că-i interpretează expresia feței.

— Am impresia că îți închipui, colege Elijah, că vor distruge clădirea pentru a se feri de contagiune. Dacă aşa stau lucrurile, te sfătuiesc să nu-ți faci griji din cauza asta. Teama de boală a spațienilor nu este nicidecum atât de exagerată. Pur şi simplu, efortul cerut de construcția casei le pare foarte mic. După cum nici demolarea ei nu înseamnă cine ştie ce în ochii lor. Iar după lege, colege Elijah, casa nu poate rămâne aici. Se află pe domeniul lui Hannis Gruer şi pe fiecare domeniu nu poate exista legal decât o singură locuință, cea a proprietarului. Aceasta a fost construită în baza unei dispense speciale, pentru un scop bine precizat, şi anume ca să ne adăpostească pe noi o anumită perioadă de timp, până la încheierea misiunii noastre.

— Şi cine e acest Hannis Gruer? întrebă Baley.

— Şeful serviciului de securitate solarian. Urmează să-l întâlnim după sosire.

— Urmează? Dumnezeule! Daneel, când voi începe şi eu să aflu unele lucruri? Mă simt ca într-un vid şi nu-mi place. Mai că m-aş întoarce pe Pământ. Mai că…

Simți că se enervează şi se opri brusc.

Daneel nici nu se clintise. Aştepta doar prilejul ca să vorbească.

— Îmi pare rău că eşti iritat. Cunoştințele mele

generale despre Solaria par să le depăşească pe ale tale. Dar despre crimă ştiu tot atât cât ştii şi tu. Agentul Gruer ne va da informațiile necesare. Aşa a decis guvernul solarian.

— Ei bine, atunci să mergem la Gruer. E mult de mers până acolo? Baley se crispă la gândul altor deplasări şi începu din nou să simtă acea strângere de inimă.

— Nu e nevoie să mergem, colege Elijah. Agentul Gruer ne aşteaptă în camera de convorbiri.

— Există deci o cameră de convorbiri? murmură Baley cu o strâmbătură. Apoi, mai tare: Ne aşteaptă acum?

— Cred că da.

— Hai la el atunci, Daneel.

Hannis Gruer era pleşuv de-a binelea. N-avea nici măcar o coroniță de păr pe laturile capului. Era complet chel.

Baley înghiți în sec şi încercă, politicos, să nu se uite la capul lui Gruer, dar nu reuşi. Pe Pământ spațienii erau acceptați aşa cum ei înşişi înțelegeau să se prezinte. Spațienii erau stăpânii necontestați ai Galaxiei; erau înalți, cu pielea şi părul având reflexe de bronz, frumoşi, masivi, imperturbabili, aristocratici.

Pe scurt, arătau exact ca R. Daneel Olivaw, posedând în plus şi elementul uman.

Iar cei trimişi pe Pământ adesea chiar aşa se şi înfățişau; poate că erau special aleşi în acest scop.

Dar iată aici un spațian care, după aspect, putea fi socotit pământean. Era chel, şi mai avea şi nasul strâmb. Nu prea mult desigur, dar la un spațian orice asimetrie era demnă de remarcat.

— Bună ziua, spuse Baley. Îmi pare rău dacă v-am făcut să ne aşteptați.

Politețea nu strică niciodată. Doar va trebui să lucreze cu aceşti oameni.

O clipă avu impulsul de a traversa camera (ce

caraghios de mare!) ca să-i întindă mâna lui Gruer. Se reținu însă imediat. Unui spațian nu i-ar face plăcere un asemenea salut: o mână plină de microbi de pe Pământ.

Gruer şedea cu o mină gravă, cât mai departe cu putință de Baley, cu mâinile în nişte mâneci lungi şi, probabil, cu filtre în nări, deşi Baley nu le putea vedea.

Detectivului i se păru chiar că Gruer se uită dezaprobator la Daneel, de parcă ar spune: Ce spațian ciudat, să stea atât de aproape de un pământean!

Ceea ce ar însemna că Gruer nu cunoştea adevărul. Apoi Baley observă deodată că Daneel stătea la o oarecare distanță, mai departe decât de obicei.

Fireşte! Dacă s-ar apropia prea mult, Gruer ar putea bănui ceva. Daneel era hotărât să treacă drept om.

Gruer începu să vorbească pe un ton plăcut, prietenos, dar privirile i se tot abăteau spre Daneel:

— Nu aştept de mult. Bun venit pe Solaria, domnilor. V-ați instalat confortabil?

— Da, răspunse Baley. Foarte confortabil. Se întrebă dacă nu cumva protocolul cerea ca Daneel, ca „spațian", să vorbească în numele amândurora, dar respinse această idee cu indignare. Dumnezeule! Doar pe el, Baley, îl ceruseră pentru anchetă, iar Daneel fusese cooptat pe urmă. În aceste împrejurări detectivul n-ar fi admis să fie vioara a doua nici măcar pe lângă un spațian autentic; cu un robot, chiar şi unul ca Daneel, problema nici nu se mai punea.

Dar Daneel nu încercă să treacă înaintea lui Baley şi nici Gruer nu părea surprins sau nemulțumit de aceasta. Ba chiar îşi concentră imediat atenția asupra pământeanului, părând că uită de Daneel.

— Nu ți s-a comunicat nimic, detectiv Baley, în legătură cu crima pentru care au fost solicitate serviciile dumitale. Îmi închipui că eşti foarte curios să afli despre ce este vorba. Gruer îşi mişcă brațele, astfel încât îşi scoase mâinile din mâneci şi şi le încrucişă în poală.

— Dar luați loc, domnilor.

Cei doi se aşezară, iar Baley spuse:

— Da, *suntem* curioşi.

Detectivul observă că Gruer n-avea mâinile protejate de mănuşi.

— Intenționat am procedat astfel, detectiv Baley, continuă acesta. Voiam să ajungi aici pregătit pentru a aborda problema cu o minte neinfluențată. N-avem nevoie de idei preconcepute. Vei primi în curând un raport complet asupra amănuntelor crimei şi asupra cercetărilor pe care le-am putut întreprinde. Mă tem, detectiv Baley, că aceste cercetări îți vor părea ridicol de incomplete în raport cu experiența dumitale. N-avem poliție pe Solaria.

— Deloc? întrebă Baley.

Gruer surâse şi ridică din umeri:

— N-avem delicte, înțelegi? Populația noastră este puțin numeroasă şi foarte rară. Nu se ivesc ocazii pentru delincvență şi, ca atare, n-avem nevoie nici de poliție.

— Înțeleg. Şi totuşi, acum *aveți* un delict.

— Adevărat, dar e primul act de violență comis în două secole.

— Din păcate, însă, văd că începeți chiar cu un omor.

— Din păcate aşa e. Şi mai regretabil încă este faptul că victima era un om a cărui moarte constituie o mare pierdere. O victimă foarte nepotrivită. Iar împrejurările în care a fost comisă crima sunt deosebit de brutale.

— Presupun că ucigaşul este total necunoscut, observă Baley. (Altfel de ce ar mai fi adus un detectiv de pe Pământ?)

Gruer păru foarte stingherit. Se uită pieziş la Daneel, care şedea nemişcat – o maşinărie tăcută, avidă de informații. Baley ştia că robotul putea reproduce, integral, oricând în viitor, orice conversație auzită. Era un magnetofon care umbla şi vorbea ca un om.

Oare şi Gruer ştia aceasta? Oricum, se uitase la

Daneel cu un fel de privire furişă.

— Nu, n-aş putea spune că e total necunoscut. De fapt, există o singură persoană care ar fi putut comite omorul.

— Nu cumva vreți să spuneți că există o singură persoană care ar fi putut *probabil* comite omorul? Lui Baley nu-i plăceau afirmațiile categorice, după cum nu-i plăceau nici detectivii de fotoliu care, folosind logica, ajungeau prea repede la certitudini.

Gruer însă clătină din capu-i pleşuv.

— Nu. O singură persoană. Nu poate fi altcineva. Absolut imposibil.

— Absolut?

— Te asigur.

— Atunci lucrurile sunt clare.

— Dimpotrivă. Există o problemă. Nici persoana în cauză nu putea comite crima.

— Atunci n-a comis-o nimeni, conchise Baley calm.

— Şi totuşi a fost comisă. Rikaine Delmarre e mort.

Asta e ceva, se gândi Baley. Dumnezeule, asta e *ceva*. Am numele victimei.

Îşi scoase carnețelul şi notă numele cu solemnitate, parte din dorința malițioasă de a arăta că, în fine, obținuse un element faptic şi parte pentru a nu lăsa să se vadă prea clar că avea lângă el o maşină de înregistrat care făcea inutile orice însemnări.

— Cum se scrie numele victimei?

Gruer îi spuse.

— Ce profesie avea?

— Fetolog.

Baley notă cuvântul aşa cum îl auzise, fără a insista.

— Şi cine ar putea să-mi facă o relatare personală asupra împrejurărilor în care a fost comisă crima? Fără intermediar, dacă se poate.

Gruer surâse sardonic şi din nou aruncă o privire spre Daneel.

— Soția lui, detectiv Baley.

— Soția lui?

— Da. Se numeşte Gladia. Gruer îi pronunță numele în trei silabe, cu accentul pe cea din mijloc.

— Copii? întrebă Baley cu ochii ațintiți asupra carnețelului. Neprimind niciun răspuns îşi ridică privirea şi repetă: Copii au?

Gruer însă îşi pungise gura de parcă ar fi gustat ceva acru. Părea scârbit. În cele din urmă răspunse:

— Habar n-am.

— Poftim? întrebă Baley.

Gruer se grăbi să adauge:

— Oricum, cred că e mai bine să amânăm începerea cercetărilor pe mâine. Ştiu că ai avut o călătorie dificilă, domnule Baley, că eşti obosit şi că, probabil, ți-e foame.

Baley, gata să răspundă negativ, constată brusc că gândul mâncării îi era deosebit de plăcut în acel moment. Întrebă:

— N-ați vrea să luați masa cu noi?

De altfel nu-şi închipuia că Gruer va accepta o asemenea invitație. (Şi totuşi ajunsese să-i spună „domnule Baley” în loc de „detectiv Baley”, ceea ce era, desigur, ceva.)

Aşa cum se aşteptase, Gruer refuză:

— Îmi este imposibil din cauza unei întâlniri de serviciu. Va trebui să plec. Regret.

Baley se ridică. Politețea ar fi cerut să-l conducă pe Gruer până la uşă, dar, pe de o parte, n-avea niciun chef să se apropie de uşă şi de exteriorul neprotejat, iar pe de alta, nu prea ştia unde se află uşa.

Rămase, şovăind, în picioare. Gruer zâmbi şi dădu din cap.

— Ne vom revedea. Roboții dumitale cunosc combinația, dacă vrei să vorbeşti cu mine.

Şi dispăru.

Baley scoase un strigăt de surpriză.

Gruer şi scaunul pe care şezuse nu se mai aflau acolo! Peretele din spatele lui Gruer şi podeaua de sub

picioarele lui îşi schimbaseră brusc înfăţişarea.

Daneel observă calm:

— Nu se găsea fizic în această cameră. Era doar o imagine tridimensională. Credeam că ştii. Doar aveţi aşa ceva şi pe Pământ.

— Nu chiar aşa, murmură Baley.

Pe Pământ o imagine tridimensională era încadrată într-un câmp de forţă cubic care strălucea pe fundal. Iar imaginea însăşi nu era decât o licărire slabă. Pe Pământ n-ai putea confunda o imagine cu realitatea. Pe când aici…

Iată de ce n-avea Gruer mănuşi. Şi nu-i trebuiau nici filtre nazale.

— N-ai vrea să mâncăm acum, colege Elijah? întrebă Daneel.

* * *

Cina se dovedi un calvar nebănuit. Apărură mai mulţi roboţi. Unul puse masa. Altul aduse mâncarea.

— Câţi sunt în toată casa, Daneel? întrebă Baley.

— Vreo cincizeci, colege Elijah.

— Vor rămâne aici în timp ce mâncăm? (Unul se retrăsese într-un colţ, cu faţa, pe care ochii luceau sticlos, întoarsă spre Baley.)

— Aşa se obişnuieşte, răspunse Daneel, să rămână unul pentru cazul când ar fi nevoie de el. Dacă nu vrei, îi poţi ordona să plece.

Baley dădu din umeri:

— Lasă-l să stea.

În condiţii normale Baley ar fi găsit, probabil, acea hrană foarte gustoasă. Acum însă o mesteca mecanic. Observă în treacăt că Daneel mânca şi el, cu un fel de eficienţă calmă. Mai târziu, firește, va goli punga de plastic în care se depunea acum hrana „mâncată” de el. Între timp, Daneel continua să-şi joace rolul.

* * *

— E noapte afară, Daneel?

— Da, răspunse robotul.

Baley se uită sumbru la pat. Era prea mare. Întregul dormitor era prea mare. Şi n-avea pături sub care să te vâri, ci numai cearceafuri. Cam subțire acoperământ!

Totul se dovedea dificil. Trecuse deja prin greaua încercare de a face duş, într-o boxă aflată practic lângă dormitor. Era, într-un fel, o culme a luxului, dar, pe de altă parte, părea neigienică.

Spuse deodată:

— Cum se stinge lumina?

Tăblia patului împrăştia o lumină difuză. Poate pentru a înlesni vizionarea unei cărți înainte de culcare, dar Baley n-avea chef de aşa ceva.

— Se stinge imediat ce te bagi în pat şi te pregăteşti de culcare.

— Au grijă roboții, nu?

— E sarcina lor.

— Dumnezeule! Dar ce fac solarienii *cu propriile lor mâini*? mormăi Baley. Mă mir că, sub duş, nu m-a frecat un robot pe spate.

Fără urmă de umor, Daneel răspunse:

— Te-ar fi frecat, dacă ai fi vrut. Cât despre solarieni, fac ceea ce le place. Niciun robot nu-şi execută sarcina dacă i se ordonă să n-o facă, afară de cazul când, firește, îndeplinirea ei este necesară pentru bunăstarea omului.

— Ei, noapte bună, Daneel.

— Voi dormi în altă încăpere, colege Elijah. Dacă în timpul nopții ai nevoie de ceva…

— Ştiu, au să vină roboții.

— Pe noptieră e un buton de comandă. E de ajuns să-l atingi. Voi veni şi eu.

Baley nu putea să adoarmă. Se gândea mereu la casa în care se găsea, într-un echilibru precar, la marginea lumii, cu spațiul gol pândindu-l afară ca un monstru.

Pe Pământ, apartamentul său – plăcut, confortabil, înțesat de lume – se afla la adăpost, sub nenumărate alte apartamente. Erau zeci de Niveluri şi mii de oameni între el şi marginea Pământului.

Dar chiar şi acolo, încercă să raționeze, se găseau oameni la ultimul Nivel, adică imediat lângă exterior. Sigur că da! Dar tocmai de aceea asemenea apartamente se închiriau ieftin.

Se gândi apoi la Jessie, aflată acum la mii de ani-lumină.

Tare ar mai fi vrut să se dea jos din pat, să se îmbrace şi să plece la ea. Gândurile începeau să i se înceţoşeze. Dacă ar exista un tunel, un tunel frumos şi sigur care să ajungă, prin rocă şi metal solid, din Solaria până pe Pământ, s-ar duce tot prin el…

S-ar duce înapoi pe Pământ, înapoi la Jessie, înapoi la confort şi securitate…

Securitate!

Baley deschise ochii. Cu brațele înțepenite se sprijini într-un cot, abia dându-şi seama ce face.

Securitate! Omul ăsta, Hannis Gruer, era şeful securității solariene. Aşa spusese Daneel. Dar ce însemna „securitate”? Dacă însemna acelaşi lucru ca şi pe Pământ, şi fără îndoială că asta însemna, acest Gruer răspundea de apărarea Solariei împotriva invaziilor din afară şi subversiunii dinăuntru.

De ce îl interesa pe Gruer crima? Oare pentru că pe Solaria nu exista poliție şi serviciul de securitate era astfel cel mai indicat pentru a se ocupa de un omor?

Gruer păruse degajat față de Baley, dar aruncase de mai multe ori priviri furişe în direcția lui Daneel.

Oare Gruer îl suspecta pe Daneel? Baley însuşi fusese instruit să țină ochii bine deschişi şi se prea putea ca şi Daneel să fi primit ordine asemănătoare.

Ar fi fost foarte natural ca Gruer să se gândească la unele posibilități de spionaj. Slujba sa îl obliga să aibă asemenea bănuieli ori de câte ori era cazul. Şi nu de

Baley s-ar fi temut Gruer prea mult, de un pământean, reprezentantul celei mai puțin puternice lumi din Galaxie.

Daneel însă venea din Aurora, cea mai veche, mai mare şi mai puternică dintre Lumile exterioare. Era cu totul altceva.

Gruer, îşi aminti detectivul, nu-i adresase niciun cuvânt lui Daneel.

La urma urmelor, de ce oare trebuia Daneel să joace atât de perfect rolul unui om? Explicația pe care şi-o oferise Baley mai înainte, anume că era o chestiune de vanitate a proiectanților aurorani, îi păru ridicolă. Acum devenea limpede că în spatele acestui joc se ascundea ceva mult mai serios.

Un om se putea aştepta să se bucure de imunitate diplomatică, să fie tratat cu o anumită curtoazie şi amabilitate. Un robot, nu. Dar atunci de ce n-a trimis Aurora un om adevărat? De ce să rişte atât de mult cu o înşelătorie? Răspunsul îi veni pe dată lui Baley. Un om adevărat de pe Aurora, un spațian autentic, n-ar fi fost dispus să colaboreze prea strâns sau prea mult timp cu un pământean.

Dar dacă toate astea erau adevărate, de ce ar fi această crimă atât de importantă pentru solarieni încât să-i determine să permită venirea unui pământean şi a unui auroran pe planeta lor?

Baley se simțea ca prins într-o cursă.

Prins pe Solaria de obligațiile misiunii sale. Prins de primejdia ce pândea Pământul, prins într-un mediu pe care de-abia îl putea suporta, prins de o răspundere pe care n-o putea evita. Şi, peste toate acestea, prins cumva în mijlocul unui conflict spațian a cărei natură n-o putea înțelege.

4. Se vizionează o femeie

Adormi în sfârşit. De fapt nu-şi amintea când trecuse la starea de somn. Urmase un răstimp în care gândurile îi deveniseră mai dezordonate şi apoi deodată văzuse tăblia patului strălucind, iar plafonul iluminat de o lumină răcoroasă, de zi. Se uită la ceas.

Trecuseră câteva ore. Roboții care se îngrijeau de casă hotărâseră că e timpul ca detectivul să se scoale şi acționaseră în consecință.

Se întrebă dacă şi Daneel s-a trezit, dar sesiză îndată lipsa de logică a acestui gând. Daneel nu putea dormi. Baley se întrebă dacă robotul simulase oare că doarme, pentru a intra mai bine în rol. Se dezbrăcase şi îşi pusese o pijama?

Ca la comandă, Daneel intră în încăpere.

— Bună dimineața, colege Elijah.

Robotul era complet îmbrăcat şi fața îi părea perfect odihnită. Întrebă:

— Ai dormit bine?

— Da, răspunse Baley sec. Dar tu?

Se dădu jos din pat şi cu paşi greoi, intră în baie ca să se bărbierească şi să-şi facă toaleta de dimineață. De acolo strigă:

— Dacă vine vreun robot să mă radă, trimite-l la plimbare. Mă calcă pe nervi. Chiar dacă nu-i văd, tot mă calcă pe nervi.

Îşi privi atent fața în timp ce se bărbierea, mirat puțin că semăna atât de mult cu cea pe care o vedea în oglinzile de pe Pământ. A, dacă în locul propriei sale

mutre ar fi chipul altui pământean, cu care să se poată consulta! Ar discuta cu el tot ce aflase, puțin cât era…

— Prea puțin! Află mai multe! își spuse el în oglindă.

Ieşi din baie ştergându-şi fața şi-şi îmbrăcă pantalonii peste nişte indispensabili noi. (Roboții ăştia se îngrijesc de toate, naiba să-i ia!)

— Vrei să-mi răspunzi la câteva întrebări, Daneel?

— După cum ştii, colege Elijah, răspund la toate întrebările cât mă pricep de bine.

Sau aşa cum ai fost instruit, îşi spuse Baley. Apoi, cu vocea tare:

— De ce sunt numai douăzeci de mii de locuitori pe Solaria?

— Acesta este un fapt. O informație. O cifră rezultată dintr-un proces de numărare.

— Da, dar ocoleşti răspunsul. Această planetă poate hrăni milioane; atunci, de ce numai douăzeci de mii? Ai spus că solarienii consideră acest număr optim. De ce?

— E modul lor de viață.

— Vrei să spui că restrâng naşterile?

— Da.

— Şi lasă planeta goală?

Baley nu ştia nici el de ce se agăța de acest lucru, dar populația planetei era unul dintre puținele fapte certe pe care le aflase şi nu prea mai avea altceva de întrebat.

— Planeta nu este goală, răspunse Daneel. Este parcelată în domenii, fiecare condus de câte un solarian.

— Adică, fiecare trăieşte pe domeniul său? Douăzeci de mii de domenii, fiecare cu câte un solarian?

— Mai puține, colege Elijah. Soțiile stau pe aceleaşi domenii cu soții.

— Nu au Oraşe? se înfioră Baley.

— Niciunul, colege Elijah. Solarienii trăiesc complet separați şi nu se văd unul pe altul decât în împrejurări cu totul speciale.

— Sihaştri?

— Într-un fel, da. Pe de altă parte însă, nu.

— Ce vrei să spui?

— Agentul Gruer te-a vizitat ieri prin intermediul unei imagini tridimensionale. Solarienii se vizitează frecvent în modul acesta, dar nu altfel.

Baley se uită uimit la Daneel.

— Asta se referă şi la noi? Şi noi vom trăi astfel?

— E obiceiul acestei lumi.

— Atunci cum să cercetez cazul? Dacă vreau să văd pe cineva…

— Din această casă, colege Elijah, poți obține imaginea tridimensională a oricărui solarian. Nu e nicio problemă. De fapt, te va scuti de neplăcerea ieşirii din casă. Iată de ce am spus, când am ajuns aici, că nu va trebui să te obişnuieşti cu exteriorul. Şi e foarte bine. Orice alt aranjament ți-ar fi dezagreabil.

— Am să judec eu însumi ce-mi este dezagreabil, replică Baley. Primul lucru pe care vreau să-l fac astăzi, Daneel, este să iau legătura cu femeia aceea, Gladia, soția celui ucis. Dacă sistemul tridimensional nu e satisfăcător, mă voi duce în persoană la ea acasă. Asta o voi decide eu.

— Vom vedea care este calea cea mai bună şi mai practică, colege Elijah, spuse Daneel pe un ton neutru. Mă duc să dau dispoziții pentru micul dejun. Şi se întoarse să plece.

Baley, aproape amuzat, privi țintă la spatele lat al robotului. Daneel Olivaw făcea pe şeful. Dacă instrucțiunile lui erau să-l împiedice pe Baley să afle mai mult decât era absolut necesar, atunci detectivul dispunea de un atu puternic. Căci la urma urmelor celălalt nu era decât *R.* Daneel Olivaw. Ar fi de ajuns să-i spună lui Gruer, sau oricărui alt solarian, că Daneel nu e om, ci doar un robot.

Şi totuşi, pe de altă parte, pseudoumanitatea lui Daneel putea fi de mare folos. Un atu nu trebuie jucat de la început. Uneori e mai util dacă-l ții în rezervă.

Vom trăi şi vom vedea, îşi spuse detectivul, şi porni după Daneel să-şi ia micul dejun.

— Ei, şi cum se stabileşte contactul ăsta tridimensional?

— Nu trebuie să ne îngrijim noi, colege Elijah, răspunse Daneel şi atinse cu degetul unul dintre butoanele pentru apelul roboților.

Imediat intră un robot.

De unde-or fi venind? se întrebă Baley. Umblând fără țintă prin labirintul de încăperi nelocuite ale clădirii nu vedeai niciun robot. Oare se fereau din calea oamenilor? Îşi trimiteau oare mesaje pentru a lăsa drumul liber?

Şi totuşi, când făceai apel, un robot se ivea fără întârziere.

Baley se uită la noul venit. Învelişul exterior îi era neted, dar nu lucios. Avea un finisaj cenuşiu mat, singura porțiune colorată găsindu-se pe umărul drept – un desen în carouri asemănător unei table de şah: pătrățele albe şi galbene (argintii şi aurii, de fapt, din cauza luciului metalic) erau dispuse aparent la întâmplare.

— Condu-ne în camera de convorbiri, ordonă Daneel.

Robotul se înclină şi se întoarse, fără să spună nimic.

— Stai, băiete, interveni Baley. Cum te cheamă?

Robotul se întoarse spre Baley şi răspunse cu voce clară şi fără ezitări:

— N-am niciun nume, stăpâne. Indicativul meu este – aici ridică un deget de metal şi-l puse pe pătrățelele de la umăr – ACX-2745.

Daneel şi Baley îl urmară într-o încăpere spațioasă, aceeaşi în care, cu o zi înainte, Baley îl văzuse şezând pe Gruer.

Alt robot îi aştepta aici cu acea inepuizabilă răbdare a unei maşinării. Primul se înclină şi ieşi.

În timp ce primul făcea aceste mişcări, Baley compară însemnele de pe umăr ale celor doi roboți. Dispunerea pătrățelelor aurii şi argintii era diferită. Tabla de şah se compunea din 36 de pătrățele, ceea ce făcea posibil un număr de 2^{36} aranjamente, adică 70 de miliarde. Mai mult decât suficient.

— Pe cât văd, există un robot pentru fiecare treabă, comentă Baley. Unul ne-a condus aici, altul manipulează aparatul de vizionat.

— Pe Solaria specializarea robotică are un nivel ridicat, colege Elijah.

— Te cred şi eu, dacă au atâția.

Baley se uită la al doilea robot. Cu excepția „tablei de şah" şi, desigur, a circuitelor pozitronice invizibile din „creierul" lui spongios de platină-iridiu, era o copie a celui dintâi.

— Ce indicativ ai? întrebă detectivul.

— ACC-1129, stăpâne.

— Am să-ți spun pur şi simplu „băiete". Uite ce e, vreau să vorbesc cu doamna Gladia Delmarre, soția defunctului Rikaine Delmarre. Daneel, există vreo adresă, vreun mijloc de a-i indica poziția pe planetă?

— Nu cred să fie nevoie de alte informații, răspunse Daneel amabil. Să-l întreb pe robot…

— Lasă-mă pe mine să fac asta, spuse Baley. Ascultă, băiete, ştii cum o putem găsi pe această doamnă?

— Da, stăpâne. Cunosc circuitele de legătură cu toți stăpânii, răspunse robotul, fără urmă de mândrie. Era un simplu fapt, ca şi cum ar fi spus: Stăpâne, sunt confecționat din metal.

Daneel interveni:

— Nu e nimic surprinzător aici, colege Elijah. Memoria lui trebuie să rețină doar douăzeci de mii de circuite, ceea ce e destul de puțin.

Baley dădu din cap aprobator.

— Există oare mai multe Gladia Delmarre? S-ar

putea produce vreo încurcătură.

— Poftim, stăpâne? întrebă robotul, după care rămase tăcut.

— Cred, interveni Daneel, că robotul nu ți-a înțeles întrebarea. Părerea mea este că pe Solaria nu există mai multe nume la fel. Numele se înregistrează la naştere şi nu se poate lua niciun nume dacă nu este liber în momentul respectiv.

— Bravo, exclamă Baley, aflăm mereu lucruri noi. Acum uite ce e, băiete, spune-mi cum trebuie să acționez, dă-mi circuitul de legătură, sau cum se cheamă, şi apoi ia-o din loc.

Urmă o pauză perceptibilă până la răspunsul robotului.

— Vreți să stabiliți singur contactul, domnule?

— Exact.

Daneel atinse uşor mâneca detectivului.

— O clipă, colege Elijah.

— Ce mai e?

— După părerea mea, robotul poate face acest contact cu mai multă uşurință. E doar specialitatea lui.

— Sunt convins că-l poate face mai bine decât mine, răspunse Baley dârz. Ba chiar, făcându-l eu însumi, aş putea încurca rău lucrurile. Totuşi, prefer să-l fac singur. Sunt eu cel care ordonă sau nu?

— Eşti, colege Elijah, şi ordinele tale vor fi executate, atunci când Prima lege o permite. Totuşi, cu voia ta, aş dori să-ți transmit informațiile pe care le dețin cu privire la roboții solarieni. Pe Solaria roboții sunt mult mai specializați decât în orice altă lume. Deşi fizic aceşti roboți sunt capabili de multe activități, mintal sunt puternic înzestrați numai pentru o singură activitate. Pentru a îndeplini sarcini în afara specializării lor au nevoie de potențialele înalte produse de aplicarea directă a uneia dintre cele trei Legi. Iar pentru a *nu* îndeplini sarcina pentru care *sunt* înzestrați, este de asemenea necesară aplicarea directă a celor trei Legi.

— Păi, atunci, un ordin primit direct de la mine implică intrarea în acțiune a legii a Doua, nu-i aşa?

— Aşa e. Totuşi, potențialul cerut de aceasta este „neplăcut" pentru robot. De obicei o asemenea situație nu s-ar putea produce, căci solarienii nu intervin niciodată în activitatea zilnică a roboților. Pe de o parte, nu țin deloc să facă ei munca roboților, iar pe de altă parte, nici n-au nevoie s-o facă.

— Vrei să spui că robotul ar suferi dacă aş îndeplini eu munca lui?

— După cum ştii, colege Elijah, durerea, în sensul omenesc, nu se aplică reacțiilor robotice.

— Atunci? întrebă Baley, dând din umeri.

— Cu toate acestea, continuă Daneel, robotul trece printr-o stare la fel de neplăcută ca şi durerea pentru o ființă umană, după câte îmi dau eu seama.

— Şi totuşi, replică Baley, eu nu sunt solarian. Sunt pământean şi nu-mi place ca roboții să facă ceea ce vreau să fac eu.

— Gândeşte-te apoi, insistă Daneel, că a produce neplăceri unui robot ar putea fi privit de gazdele noastre ca un gest nepoliticos, căci într-o societate ca aceasta există, probabil, o serie de principii mai mult sau mai puțin rigide despre felul cum trebuie tratat un robot. Şi un asemenea gest nu ne-ar uşura deloc sarcina.

— Bine, se învoi Baley. Să-şi facă atunci serviciul. Şi se instală într-un fotoliu.

Incidentul nu fusese lipsit de unele învățăminte. Era un exemplu instructiv, care dezvăluia cât de neîndurătoare poate fi o societate robotică. Odată puşi în funcțiune, roboții nu puteau fi uşor înlăturați, iar dacă omul voia să renunțe la ei chiar temporar, constata că nu poate.

Cu ochii pe jumătate închişi urmărea robotul, care se apropia de perete. Să poftească sociologii de pe Pământ să studieze cele întâmplate şi să tragă concluzii. El începuse deja să aibă unele păreri.

* * *

O jumătate din perete se trase în lături dând la iveală un panou de comandă ce ar fi făcut cinste chiar şi unei centrale electrice de Oraş.

Baley ducea dorul pipei sale. Fusese informat că fumatul pe o planetă unde nu se fumează ar fi o impolitețe îngrozitoare, aşa că nici măcar nu i se permisese să-şi ia cele de trebuință. Oftă. Erau clipe când s-ar fi socotit nespus de încurajat simțind între dinți țeava pipei şi în mână căldura tutunului încins.

Robotul lucra cu rapiditate, reglând diverse rezistențe şi intensificând în modul cuvenit câmpurile de forță prin uşoare apăsări cu degetele.

— Mai întâi este necesar, explică Daneel, să se ia legătura cu persoana solicitată. Mesajul este primit, fireşte, de un robot. Dacă persoana este disponibilă şi dispusă să accepte vizionarea, se stabileşte contactul.

— Şi sunt necesare toate acele butoane? întrebă Baley. Robotul de-abia atinge cea mai mare parte a panoului.

— Nu dispun de informații complete asupra acestui subiect, colege Elijah. Există însă cazuri când trebuie aranjate vizionări multiple sau mobile. Acestea din urmă, mai ales, necesită reglări complicate şi continue.

Robotul anunță:

— Domnilor, contactul este stabilit şi acceptat. Când sunteți gata va intra în funcțiune.

— Gata, mormăi Baley şi, ca şi cum acest cuvânt ar fi fost un semnal, cealaltă jumătate a camerei se umplu de lumină.

Daneel se grăbi să spună:

— Am neglijat să indic robotului ca toate deschiderile spre exterior să fie acoperite. Îmi pare rău şi trebuie să…

— N-are a face, răspunse Baley, crispându-se. Am să suport. Lasă-le aşa.

Viziona o sală de baie; cel puțin aşa credea, judecând după instalații. La un capăt al încăperii se găsea, ghici el, un fel de salon de cosmetică şi imaginația lui plasă acolo un robot (sau mai mulți?) care puneau la punct, cu o rapiditate plină de precizie, amănuntele unei coafuri feminine şi anumite elemente exterioare care alcătuiau imaginea pe care femeia respectivă urma s-o înfățişeze lumii.

Cât despre unele aparate şi dispozitive, pur şi simplu nici nu mai încercă să ghicească ce erau. Lipsa de experiență nu-i permitea să-şi dea seama la ce servesc. Pereții erau încrustați cu un model complicat care înşela ochiul, făcându-l să creadă că reprezintă un obiect natural şi apoi pierzându-se într-o compoziție abstractă. Efectul era calmant şi aproape hipnotic prin modul în care solicita atenția privitorului.

Ceea ce părea a fi duşul, o instalație destul de mare, nu era separat de rest prin nimic material, ci mai degrabă printr-un dispozitiv special de iluminare care crea un zid de opacitate sclipitoare. Nu se vedea nicio ființă omenească.

Privirile lui Baley se ațintiră asupra podelei. Unde se termina camera lui şi unde începea cealaltă? Era uşor de spus, căci exista o linie unde calitatea luminii se schimba, marcând probabil hotarul.

Baley păşi spre acea linie şi după un moment de şovăială întinse mâna dincolo de ea.

Nu simți nimic; era ca şi cum şi-ar fi vârât brațul într-unul dintre primitivele aparate de vizionare tridimensionale de pe Pământ. Acolo, cel puțin, ar fi continuat să-şi vadă mâna; slab, poate, şi acoperită de imagini, dar ar fi continuat s-o vadă. Aici însă dispăruse complet. Pentru ochii lui brațul i se termina ca tăiat de la încheietură.

Dar dacă ar trece peste linie cu tot corpul? Probabil că atunci n-ar mai putea vedea nimic. S-ar afla într-o lume de întuneric total. Gândul unui asemenea înveliş

protector îi era aproape plăcut.

Fu întrerupt de o voce. Ridică ochii şi păşi înapoi cu o grabă aproape ridicolă.

Îi vorbea Gladia Delmarre. Cel puţin aşa presupunea Baley. Partea superioară a perdelei de lumină ce ascundea cabina duşului dispăruse şi se vedea limpede un cap.

Capul îi surâse lui Baley:

— Am spus „bună ziua", şi îmi pare rău că v-am făcut să aşteptaţi. Mă voi usca imediat.

Avea o faţă triunghiulară, cu pomeţii destul de proeminenţi (lucru şi mai vădit atunci când zâmbea) şi care se îngusta într-o curbă lină, încadrând nişte buze pline şi terminându-se într-o bărbie delicată. Capul nu părea să se afle prea sus deasupra pardoselii. Baley aprecie înălţimea femeii la aproape 1,60 metri. (Nu era un caz tipic. Cel puţin după părerea lui Baley. Pe Pământ se credea că spaţienele sunt de regulă înalte şi impunătoare.) Şi nici n-avea acele reflexe spaţiene de bronz în păr. Era un păr castaniu deschis, aproape blond, de lungime potrivită. În acele clipe flutura zbârlit, din cauza a ceea ce detectivul bănuia a fi un curent de aer cald. Imaginea era de-a dreptul atrăgătoare.

Baley răspunse, stânjenit:

— Dacă vreţi să întrerupem contactul şi să aşteptăm până ce sunteţi gata…

— Nu, nu! Sunt aproape gata şi putem sta de vorbă între timp. Hannis Gruer mi-a spus că vreţi să mă vizionaţi. Sunteţi de pe Pământ, după câte ştiu.

Stătea cu ochii aţintiţi asupra lui, părând să-l soarbă din priviri.

Baley dădu din cap afirmativ şi se aşeză.

— Tovarăşul meu este de pe Aurora.

Gladia surâse şi-şi menţinu privirile asupra lui Baley, de parcă *el* ar fi fost adevărata curiozitate şi, într-adevăr, îşi spuse Baley, aşa şi era.

Femeia îşi ridică braţele deasupra capului, trecându-

şi degetele prin păr şi răsfirându-l ca pentru a-i grăbi uscarea. Avea braţe delicate şi graţioase.

E foarte atrăgătoare, se gândi Baley. Apoi îşi spuse jenat: Jessie n-ar agrea scena asta.

Daneel interveni în conversaţie:

— Nu s-ar putea, doamnă Delmarre, ca fereastra pe care o vedem să fie polarizată sau acoperită? Pe colegul meu îl deranjează lumina zilei. Pe Pământ, aşa cum aţi auzit probabil…

Tânăra femeie (Baley îi dădea douăzeci şi cinci de ani, dar nutrea o bănuială întristătoare că în privinţa vârstei spaţienilor aparenţele puteau fi foarte înşelătoare) îşi puse mâinile pe obraji şi exclamă:

— Vai, sigur că ştiu! Ce proastă sunt! Iertaţi-mă, vă rog, voi face asta imediat. Voi chema un robot…

Şi, continuând să vorbească, ieşi din boxa de uscare, cu mâna întinsă spre butonul de comandă.

— Mereu îmi spun că ar trebui să am mai multe butoane în camera asta. La ce e bună o casă dacă n-ai un buton la îndemână oriunde te-ai afla – să zicem, la cel mult un metru distanţă. Ar fi… Dar ce, ce s-a întâmplat?

Se uită uluită la Baley care, sărind din fotoliu şi răsturnându-l, se întorsese cu spatele, roşu până în vârful urechilor.

Daneel observă calm:

— Ar fi preferabil, doamnă Delmarre, după ce chemaţi robotul să vă întoarceţi în boxă sau, dacă nu, să puneţi pe dumneavoastră unele articole vestimentare.

Gladia îşi privi surprinsă corpul gol şi răspunse:

— Da, desigur.

5. Se discută despre crimă

— Era doar o vizionare, înțelegeți, spuse Gladia plină de căință. Se înfășurase în ceva ce-i lăsa libere brațele şi umerii. Un picior i se vedea până la jumătatea coapsei, dar Baley, care-şi redobândise cumpătul şi se simțea un mare nătărău, îl ignora stoic.

— E o chestie de surpriză, ştiți, doamnă Delmarre… răspunse el.

— O, nu face nimic. Poți să-mi spui Gladia, doar dacă nu… dacă nu este împotriva uzanțelor.

— Gladia, atunci. E-n ordine. Vreau doar să te asigur că nu era nimic neplăcut, înțelegi, doar o chestie de surpriză.

Destul că se făcuse de râs, cugetă el, fără ca biata fată să-şi mai şi închipuie că o găsise dezagreabilă. De fapt era destul de… destul de…

Nu găsea cuvântul potrivit, dar îşi dădea perfect seama că în niciun caz nu i-ar putea vorbi lui Jessie despre asta.

— Ştiu că te-am ofensat, spuse Gladia, dar fără să vreau. Nici nu mi-am dat seama. Desigur, înțeleg foarte bine că trebuie să respectăm obiceiurile de pe alte planete, dar unele dintre ele sunt atât de bizare… De fapt, nu bizare, se grăbi ea să adauge, nu vreau să spun bizare, ci neobişnuite, mă înțelegi, şi e foarte uşor să uiți asta. Aşa cum am uitat să țin ferestrele acoperite.

— Nu face nimic, murmură Baley. Gladia se afla acum în altă încăpere, cu toate ferestrele acoperite, iar lumina avea nuanța uşor schimbată şi mai liniştitoare a

artificialității.

— Cât despre treaba cealaltă, continuă ea cu toată seriozitatea, ştii, e doar o simplă vizionare. La urma urmelor, nu te-ai sfiit să vorbeşti cu mine când mă aflam sub uscător, şi nici atunci nu eram îmbrăcată.

— Ei da, răspunse Baley, dorind să încheie cât mai repede această discuție, să te aud e una, iar să te văd e alta.

— Păi da, chiar aşa! Nu e vorba de *văzut*. Gladia se îmbujoră la față şi lăsă privirile în jos. Sper că nu-ți închipui că aş face aşa ceva, adică să ies din uscător, dacă m-ar putea *vedea* cineva. Era însă o simplă *vizionare*.

— Şi nu-i acelaşi lucru? întrebă Baley.

— Nicidecum. Şi în clipa asta mă vizionezi. Nu mă poți atinge, nici mirosi, nu-i aşa, nimic de felul ăsta. Dar ai putea dacă m-ai *vedea*. Acum însă mă aflu la cel puțin două sute de mile distanță. Deci cum ar putea fi acelaşi lucru?

Pe Baley lucrul începea să-l intereseze.

— Dar te văd eu proprii mei ochi.

— Nu, nu mă vezi. Vezi doar imaginea mea. Mă *vizionezi*.

— Şi care-i deosebirea?

— E o mare deosebire.

— Înțeleg. Şi chiar înțelegea, într-un fel. Distincția nu era prea uşor de sesizat, dar avea o anumită logică.

Gladia reluă, înclinându-şi uşor capul într-o parte:

— Într-adevăr *înțelegi*?

— Da.

— Adică, nu te-ar deranja dacă mi-aş scoate halatul? întrebă ea zâmbind.

Mă tachinează şi ar trebui să i-o retez scurt, se gândi Baley. Spuse apoi, cu voce tare:

— Ba da, mi-ar abate mintea de la treabă. Vom discuta asta altă dată.

— Dar, serios vorbind, te deranjează cumva că stau

în halat în loc să îmbrac ceva mai puțin neprotocolar?

— Nicidecum.

— Îți pot spune pe numele mic?

— Dacă vei avea prilejul.

— Şi care ți-e numele mic?

— Elijah.

— E-n ordine. Şi se ghemui într-un fotoliu ce părea tare, aproape de duritatea ceramicii, dar care se lăsă moale sub greutatea trupului ei, îmbrățișând-o gingaş.

— Să începem deci, propuse Baley.

— Să începem.

* * *

Treaba aceasta îi părea detectivului extraordinar de grea. Nici măcar nu ştia cum să înceapă. Pe Pământ ar fi întrebat despre nume, funcție, Oraşul şi Sectorul de reşedință, o mie de întrebări tip. Şi chiar dacă ar fi cunoscut deja răspunsurile, metoda i-ar fi permis să abordeze chestiunile esențiale. I-ar fi permis să ia contact cu persoana în cauză, să-şi stabilească tactica de urmat pe o bază mai solidă decât nişte simple presupuneri.

Dar aici? Cum putea fi sigur de ceva? Chiar şi verbul „a vedea" avea sensuri diferite pentru el şi pentru această femeie. Câte alte cuvinte le interpretau oare diferit? Cât de des se vor isca astfel de neînțelegeri între ei fără ca detectivul să-şi dea măcar seama?

— De cât timp erai căsătorită, Gladia?

— De zece ani, Elijah.

— Ce vârstă ai?

— Treizeci şi trei.

Baley simți o vagă satisfacție, gândindu-se că ar fi putut avea, la fel de bine, o sută treizeci şi trei.

— Ați fost fericiți în căsnicie?

Gladia păru descumpănită.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Păi... O clipă, Baley se simți încurcat. Cum să

defineşti o căsnicie fericită? Şi apoi, ce înseamnă o astfel de căsătorie pentru un solarian? Reluă: Păi, vă vedeați des?

— Cum? Te cred şi eu că nu! Doar nu eram animale.

Baley şovăi.

— Dar nu locuiați în aceeaşi clădire? Credeam…

— Locuiam, firește. Doar eram căsătoriți. Dar fiecare are apartamentul său. El avea o funcție foarte importantă care îi lua mult timp, iar eu am propria mea muncă. Ne vizionam oricând era necesar.

— Dar te şi *vedea*, nu-i aşa?

— Nu se vorbeşte despre asta, dar, dacă ții să ştii, mă şi vedea.

— Aveți copii?

Gladia, vădit agitată, sări în picioare.

— Asta e prea mult! E culmea indecenței!

— Stai, *aşteaptă* puțin! exclamă Baley lovind cu pumnul în brațul fotoliului. Nu-mi face greutăți: Doar anchetez o crimă. Înțelegi? O crimă. Iar cel ucis a fost soțul tău. Vrei să-l vezi pe ucigaş prins şi pedepsit, sau nu?

— Atunci întreabă-mă despre crimă, nu despre… despre…

— Trebuie să aflu o mulțime de lucruri. De pildă, vreau să ştiu dacă regreți moartea soțului tău. Şi adăugă, cu o brutalitate voită: Căci nu prea se vede.

Gladia îl fixă cu aroganță:

— Regret moartea oricui, mai ales a unui om tânăr şi folositor.

— Dar faptul că ți-era soț nu adaugă nimic la aceasta?

— Îmi fusese repartizat mie şi, ei da, ne *vedeam* la datele fixate şi… şi… (adaugă în grabă) dacă ții neapărat să ştii, n-avem copii pentru că nu ni s-a repartizat încă niciunul. Dar nu văd ce legătură e între toate astea şi regretul simțit pentru moartea cuiva.

Poate că nu e nicio legătură, se gândi detectivul. Era

un aspect de viață socială solariană, iar pe aceasta Baley n-o cunoştea.

Schimbă deci subiectul.

— Mi s-a spus că ai unele date personale despre împrejurările în care a fost comisă crima.

O clipă Gladia păru încordată.

— Eu… am descoperit corpul. Asta trebuia să spun?

— Dar n-ai fost de față la crimă?

— O, nu, răspunse femeia, cu voce slabă.

— Ei bine, n-ai vrea să-mi povesteşti cum s-a întâmplat? Nu te grăbi şi foloseşte-ți propriile cuvinte. Spunând acestea, Baley se rezemă de spetează şi se pregăti s-o asculte.

— Erau patru decade şi treizeci şi două de centade…

— Ce înseamnă asta după ora universală?

— Nu ştiu… Nu, nu ştiu. Dar poți afla, presupun. Vocea îi tremura puțin şi făcuse ochii mari. Sunt puțin prea cenuşii ca să-i poți considera albaştri, observă Baley.

Gladia continuă:

— Venise în apartamentul meu. Era tocmai ziua fixată ca să ne vedem şi ştiam că va veni.

— Venea totdeauna în zilele fixate?

— Desigur. Era un om foarte conştiincios, un bun solarian. Nu sărea niciodată zilele fixate şi totdeauna venea la aceeaşi oră. Fireşte, nu rămânea mult. Nu ni s-au repartizat… co… (nu putea termina de pronunțat cuvântul, dar Baley dădu din cap în semn că a înțeles). Oricum, venea mereu la aceeaşi oră, ştii, ca totul să fie comod. Stăteam de vorbă câteva minute; e un calvar să te *vezi* cu cineva, dar el îmi vorbea totdeauna normal. Aşa era felul lui. Apoi se ducea să lucreze la un proiect, nu ştiu exact ce. Avea un laborator special în apartamentul meu, în care se putea retrage în zilele când ne vedeam. Dar avea unul mult mai mare la el în apartament, desigur.

Baley se întrebă la ce putea lucra soțul ei în acele

laboratoare. Cercetări de fetologie, poate, îşi spuse el.

— Ai observat atunci ceva nefiresc la el? Părea preocupat?

— Nu, nu. Nu era niciodată preocupat. (Gladia fu cât pe ce să chicotească, dar se reţinu în ultimul moment.) Se stăpânea întotdeauna perfect, ca prietenul tău. Şi cu mâna ei mică arătă spre Daneel, care şedea neclintit.

— Înţeleg. Continuă, te rog.

Gladia însă nu continuă, ci spuse în şoaptă:

— Te deranjează dacă beau ceva?

— Nicidecum.

Mâna femeii alunecă pe braţul fotoliului şi în mai puţin de un minut intră tăcut un robot, aducându-i o băutură caldă (Baley putea zări aburul). Gladia sorbi puţin, apoi puse băutura pe o măsuţă.

— Aşa, reluă ea, acum e mult mai bine. Pot să te-ntreb ceva personal?

— Orice doreşti, răspunse detectivul.

— Să vezi, am citit multe lucruri despre Pământ. Totdeauna m-au interesat. E o lume atât de *ciudată*. Se opri brusc şi adăugă imediat: N-am vrut să spun asta.

Baley se încruntă puţin.

— Orice lume le pare ciudată celor care nu trăiesc în ea.

— Vreau să spun că e deosebită, înţelegi. Oricum, vreau să te întreb ceva nepoliticos. Cel puţin, sper să nu fie nepoliticos pentru un pământean. Fireşte, unui solarian nu i-aş pune o asemenea întrebare pentru nimic în lume.

— Ce vrei să mă întrebi, Gladia?

— Ceva în legătură cu tine şi prietenul tău… domnul Olivaw, nu-i aşa?

— Da, aşa îl cheamă.

— Voi doi nu vă vizionaţi, nu?

— Ce vrei să spui cu asta?

— Adică, între voi. Vă vedeţi, nu-i aşa? Sunteţi, adică, împreună.

— Da, el se află fizic în aceeaşi cameră cu mine, confirmă Baley.

— L-ai putea atinge dacă ai vrea, nu?

— Exact.

Gladia se uită la ei pe rând şi exclamă: O! Această interjecție putea însemna orice. Dezgust? Oroare?

O clipă detectivul fu tentat să se ridice, să se apropie de Daneel şi să-i pună mâna pe obraz. Ar fi fost interesant de urmărit reacția Gladiei. Se reținu însă şi reluă:

— Voiai să continui cu relatarea faptelor din ziua când soțul tău a venit să te vadă.

Avea certitudinea morală că digresiunea Gladiei, oricât de interesantă s-ar fi dovedit pentru ea, fusese motivată mai ales de dorința de a evita acest lucru.

Doamna Delmarre mai sorbi o înghițitură şi continuă:

— Nu mai am prea multe de spus. Am înțeles că va fi ocupat, şi de altfel ştiam asta, căci mereu cerceta câte ceva, aşa că m-am întors şi eu la lucrul meu. Apoi, după vreo cincisprezece minute, am auzit un strigăt.

Urmă o pauză, dar Baley o îndemnă să continue:

— Ce fel de strigăt?

— Un strigăt al lui Rikaine. Al soțului meu. Un strigăt, pur şi simplu, fără niciun cuvânt. Părea provocat de teamă. Ba nu, de surpriză, de stupoare. Cam aşa ceva. Nu-l mai auzisem niciodată strigând.

Îşi duse mâinile la urechi, de parcă ar fi vrut să alunge chiar şi amintirea acelui strigăt, şi lăsă să-i scape capotul în jurul taliei. Nu-şi dădea seama de asta, iar Baley privea țintă la carnetul de însemnări.

— Şi ce-ai făcut atunci? întrebă detectivul.

— Am fugit. Am fugit. Nu ştiam unde se află.

— Parcă ai spus că se dusese în laboratorul pe care-l avea în apartamentul tău.

— Se dusese, Eli… Elijah, dar *eu* nu ştiam unde e acest laborator. Nu ştiam sigur, căci nu fusesem acolo

niciodată. Era al lui. Cunoşteam însă în linii mari locul. Ştiam că e situat undeva spre apus, dar eram atât de tulburată încât nici măcar nu mi-a venit în gând să chem un robot, care m-ar fi condus imediat acolo. Şi, firește, nechemat nu putea veni niciunul. Şi când am ajuns – am găsit până la urmă drumul – Rikaine era mort.

Se opri brusc şi, spre marea stingherealã a lui Baley, îşi înclină capul şi începu să plângă. Nu făcea nicio încercare să-şi ascundă fața. Ținea ochii închişi şi pe obraji i se scurgeau încet şiroaie de lacrimi. Nu scotea niciun sunet. De-abia dacă îi tremurau umerii.

* * *

Deschise apoi ochii şi îl privi înlăcrimată:

— Nu mai văzusem niciodată un mort. Era tot plin de sânge şi capul era... ştii... Am reuşit să chem un robot, iar el a chemat pe alții şi bănuiesc că ei au avut grijă de mine şi de Rikaine. Nu...

— Ce înțelegi prin „au avut grijă de Rikaine”? întrebă detectivul.

— L-au luat de acolo şi au curățat locul. În glasul ei apăruse o uşoară notă de indignare: era doar stăpâna casei, grijulie de felul cum arată aceasta. Adăugă: Toate erau într-un hal fără de hal.

— Şi ce s-a întâmplat cu corpul?

Gladia dădu negativ din cap:

— Nu ştiu. L-au incinerat cred, ca pe orice cadavru.

— N-ai chemat poliția?

Femeia îl privi de parcă n-ar fi înțeles şi Baley îşi aduse aminte: N-au poliție! Apoi, cu voce tare:

— Dar ai anunțat, cred, pe cineva. Căci toată treaba asta s-a aflat.

— Roboții au chemat un doctor. Iar eu a trebuit să anunț la locul de muncă al lui Rikaine. Roboții de acolo trebuiau să afle că nu se va mai întoarce.

— Doctorul era pentru tine, bănuiesc.

Gladia confirmă dând din cap. Pentru prima dată păru să observe capotul drapat în jurul coapselor. Îl trase în sus, murmurând jalnic: Scuză-mă, scuză-mă.

Baley se simți stingherit, privind-o cum stătea acolo tremurând, neajutorată, cu fața chinuită de groaza copleşitoare ce i-o treziseră aceste amintiri.

Nu mai văzuse niciodată un om mort. Nu mai văzuse niciodată sânge şi o țeastă zdrobită. Şi deşi pe Solaria relațiile soț-soție erau superficiale şi inconsistente, avusese totuşi de-a face cu o ființă umană, moartă.

Baley nu prea mai ştia ce să facă sau să spună. Simțea un imbold să se scuze, dar, de fapt, nu era decât un polițist în exercițiul funcțiunii.

Pe această planetă nu există însă poliție. Va înțelege oare Gladia că aceasta era obligația lui?

Rar şi cât mai blând cu putință o întrebă:

— Spune-mi, Gladia, ai auzit oare şi altceva? Adică, în afară de strigătul soțului tău?

Femeia îşi ridică privirile. Avea o față foarte plăcută, în ciuda tristeții vădite, sau poate tocmai din pricina ei.

— N-am auzit nimic.

— Poate nişte paşi fugind? Sau vreo altă voce?

Gladia clătină din cap:

— N-am auzit nimic.

— Când ți-ai găsit soțul, era singur? Nu erați decât voi doi acolo?

— Da.

— Şi nu era niciun semn că s-ar mai fi aflat şi altcineva acolo?

— N-am observat niciunul. De altfel, nici nu ştiu cum s-ar mai fi putut afla cineva.

— De ce spui asta?

O clipă Gladia păru surprinsă. Apoi spuse abătută:

— Uit mereu că vii de pe Pământ. Ei da, nimeni altul nu putea fi acolo. Încă din copilărie soțul meu nu vedea pe nimeni în afară de mine. Şi nici nu era Rikaine omul care să se vadă cu alții. Era foarte riguros în privința

uzanțelor.

— Dar poate că s-a întâmplat fără voia lui. Dacă ar fi venit cineva să-l vadă neinvitat, fără ca soțul tău să știe de asta? Oricât de riguros ar fi fost, nu putea evita să-l vadă pe intrus.

— Se poate, dar atunci ar fi chemat imediat roboții ca să-l dea afară pe acel om. Aşa ar fi procedat! Şi apoi nimeni n-ar fi încercat să vină la soțul meu neinvitat. Nici nu pot concepe un asemenea lucru. Iar Rikaine, desigur, n-ar fi invitat niciodată pe nimeni. E ridicol să-mi închipui aşa ceva.

Baley întrebă cu blândețe:

— Soțul tău a fost ucis cu o lovitură în cap, nu-i aşa? Recunoşti asta.

— Cred că da. Era tot numai…

— Deocamdată nu-ți cer detalii. Ai văzut cumva în cameră vreo urmă de dispozitiv mecanic care i-ar fi permis cuiva să-i zdrobească țeasta de la distanță?

— Sigur că nu. Sau, cel puțin, eu n-am observat nimic.

— Dacă ar fi fost, cred că l-ai fi văzut. Rezultă deci că cineva a ținut în mână un obiect capabil să zdrobească țeasta cuiva şi că a folosit acest obiect. Cineva trebuie să se fi aflat la vreun metru de soțul tău pentru a face aceasta. Aşa că cineva l-a văzut.

— Nu se poate, exclamă Gladia cu toată convingerea. Un solarian n-ar accepta să vadă pe nimeni.

— Dar un solarian pornit să ucidă nu s-ar sinchisi de puțin „văzut”, nu-i aşa?

(Această afirmație îi părea lui însuşi îndoielnică. Pe Pământ aflase despre cazul unui asasin total lipsit de conştiință, care fusese prins numai pentru că nu se putuse hotărî să încalce obiceiul păstrării unei linişti absolute la baia de cartier.)

Gladia clătină din cap:

— Nu înțelegi cum e cu văzutul acesta. Pământenii se pot vedea oricând, aşa că nu poți înțelege…

Părea cuprinsă de curiozitate. Ochii i se luminară puțin.

— Văzutul îți pare o treabă perfect normală, nu-i aşa?

— L-am considerat întotdeauna ca un lucru de la sine înțeles, răspunse Baley.

— Nu te deranjează?

— De ce m-ar deranja?

— Păi, în filme nu se spune şi am vrut întotdeauna să aflu… Pot să-ți pun o întrebare?

— Te rog, răspunse detectivul cu indiferență.

— Ți s-a repartizat o soție?

— Sunt căsătorit. Nu ştiu cum vine treaba cu repartizarea.

— Ştiu că îți vezi soția oricând doreşti, şi ea te vede pe tine, şi amândoi considerați acest lucru foarte firesc.

Baley confirmă dând din cap.

— Ei bine, atunci când o vezi, dacă ai dori să… îşi ridică mâinile până în dreptul umerilor şi se opri, de parcă ar fi căutat expresia cea mai potrivită. Apoi reluă: Puteți… chiar oricând… Şi o lăsă baltă. Baley nu încercă s-o ajute.

— Ei, nu are nicio importanță, spuse Gladia. Şi nici nu ştiu de ce trebuie să te plictisesc acum cu asemenea fleacuri. Am terminat? Părea că îi vor da din nou lacrimile.

— Încă puțin, Gladia. Uită faptul că nimeni n-ar fi putut să-l vadă pe soțul tău. Presupune că cineva *l-a văzut*. Cine ar fi putut fi acesta?

— N-are rost să umblăm cu ghicitul. Nu putea fi nimeni.

— Dar trebuie să fi fost cineva. Agentul Gruer spune că există motive de a bănui pe cineva. Aşa că vezi, trebuie să fi fost cineva.

Pe fața femeii flutură un zâmbet slab, lipsit de bucurie:

— Ştiu la cine se gândeşte.

— Perfect. La cine?
Gladia îşi puse mâna ei mică pe piept:
— La mine.

6. Se respinge o teorie

— Aş spune, colege Elijah, interveni Daneel în discuție, că aceasta este o concluzie evidentă.

Baley se uită surprins la colegul său, robotul.

— De ce evidentă?

— Însăşi doamna Delmarre, explică Daneel, afirmă că este singura persoană care îl putea vedea pe soțul ei. Condițiile sociale de pe Solaria nici nu i-ar permite să prezinte altceva ca fiind adevărul. Desigur că agentul Gruer găseşte firesc, ba chiar obligatoriu, să creadă că un soț solarian nu poate fi văzut decât de soția sa. Cum numai o singură persoană putea deci să-l vadă, o singură persoană putea să-l lovească şi o singură persoană putea fi ucigaşul. Sau, mai degrabă, ucigaşa. Dacă îți aminteşti, agentul Gruer a spus că o singură persoană putea face asta. N-a admis posibilitatea existenței altcuiva. Aşa e?

— Dar a mai spus, replică Baley, că nici acea persoană n-ar fi putut săvârşi crima.

— Vrând să spună, probabil, că la locul faptei nu s-a găsit nicio armă. Presupun că doamna Delmarre ne-ar putea explica această anomalie.

Şi Daneel arătă cu o politețe rece, de robot, spre locul unde Gladia continua să fie vizibilă pe ecran, cu privirile lăsate în jos şi strângând din buzele ei mici.

Dumnezeule, se gândi Baley, uitam de doamna.

Poate că aceasta se întâmpla din cauza iritării. Îl irita Daneel, cu modul lui de abordare rece, neemotiv. Sau poate îl irita propriul său comportament, abordarea

sa emotivă. Dar nu stătu să analizeze problema.

— Cam atât deocamdată, Gladia. Nu ştiu ce se spune în asemenea situații, dar să întrerupem contactul. La revedere.

— Uneori se spune „încheiat vizionarea”, dar îmi place mai mult „La revedere”. Pari tulburat, Elijah. Îmi pare rău, căci m-am obişnuit să se creadă că am făcut-o eu, aşa că n-ai de ce să fii stânjenit.

— Dar ai făcut-o *într-adevăr*, Gladia? întrebă Baley.

— Nu! răspunse ea, mânioasă.

— Atunci, la revedere.

Şi imaginea Gladiei se şterse, purtând încă o expresie de mânie. O clipă Baley continuă să simtă înrâurirea acelor cu totul extraordinari ochi cenuşii.

Chiar dacă afirmase că s-a obişnuit să fie considerată drept ucigaşă, acest lucru era fără îndoială o minciună. Mânia ei vorbea mai clar decât cuvintele. Şi detectivul se întrebă de câte alte minciuni ar fi oare capabilă.

* * *

Iar acum Baley se găsea singur cu Daneel.

— Ei bine, Daneel, spuse el, nu sunt chiar un nătărău.

— Nici n-am crezut asta vreodată, colege Elijah.

— Atunci, spune-mi, ce te-a făcut să afirmi că la locul crimei nu s-a găsit nicio armă? Asta nu rezultă din probele existente şi nici din ceea ce mi s-a comunicat.

— Aşa este. Am însă informații suplimentare pe care tu încă nu le-ai aflat.

— Eram sigur. Ce informații?

— Agentul Gruer a spus că va trimite o copie a raportului privind cercetările întreprinse de ei. Am această copie. A sosit azi-dimineață.

— De ce nu mi-ai arătat-o?

— Am considerat că poate ar fi mai avantajos pentru tine să-ți faci cercetările, cel puțin în faza inițială,

condus de propriile tale idei, fără a fi influențat de concluziile altora care, aşa cum recunosc ei înşişi, n-au ajuns la nicio concluzie satisfăcătoare. Şi tocmai pentru că şi eu însumi mă temeam că procesele mele logice ar putea fi influențate de aceste concluzii, n-am participat deloc la conversație.

* * *

Procese logice! Brusc, Baley îşi aminti o fărâmă dintr-o discuție purtată pe vremuri cu un robotician. Roboții, îi spunea acesta, sunt logici, dar nu raționali.

— Ai intervenit, însă, la sfârşitul discuției.

— Într-adevăr, colege Elijah, dar numai pentru că obținusem dovezi evidente care confirmau bănuielile agentului Gruer.

— Ce fel de dovezi?

— Cele ce puteau fi deduse din comportarea doamnei Delmarre.

— Să precizăm, Daneel.

— Gândeşte-te că dacă doamna ar fi vinovată şi ar încerca să-şi dovedească nevinovăția, i-ar fi util să-l convingă de acest lucru pe detectivul care anchetează crima.

— Ei şi?

— Dacă i-ar putea deforma raționamentul exploatându-i o anumită slăbiciune, ar face aceasta, nu-i aşa?

— E numai o ipoteză.

— Nicidecum, veni răspunsul calm al robotului. Ai observat, cred, că şi-a concentrat toată atenția asupra ta.

— Pentru că *eu* îi vorbeam, spuse Baley.

— Se concentrase asupra ta de la bun început, chiar înainte de a-şi da seama că tu vei vorbi cu ea. De fapt, este de presupus, în mod logic, să se fi aşteptat ca eu, în calitatea mea de auroran, să conduc cercetările. Şi totuşi s-a concentrat asupra ta.

— Şi ce deduci din asta?

— Că îşi bazează speranţele pe tine, colege Elijah. Tu eşti pământean.

— Şi ce e cu asta?

— A studiat situaţia de pe Pământ. Acest lucru l-a lăsat să se înţeleagă de câteva ori. Ştia ce vreau să spun atunci când la începutul discuţiei am rugat-o să acopere sursele de lumină naturală. N-a părut surprinsă sau nedumerită, aşa cum ar fi fost desigur cazul dacă n-ar fi cunoscut condiţiile de pe Pământ.

— Ei şi?

— Întrucât s-a informat despre Pământ, este normal să presupunem că a descoperit una dintre slăbiciunile pământenilor. Trebuie să fi aflat de complexul nudităţii, ca şi de felul cum reacţionează un pământean la asemenea spectacole.

— Dar a... a explicat cum stau lucrurile cu vizionarea...

— Da, a explicat. Dar ţi-a părut perfect convingătoare? De două ori s-a lăsat văzută în ceea ce tu consideri a fi ţinută indecentă...

— Concluzia ta este deci că încearcă să mă seducă. Aşa e?

— Să te abată de la obiectivitatea ta profesională. Aşa mi s-a părut mie. Şi cu toate că nu pot împărtăşi reacţiile umane la o asemenea ţinută, aş considera, pe baza datelor imprimate în circuitele memoriei mele, că această doamnă prezintă o anumită atractivitate fizică. Mai mult, din comportarea ta am dedus că-ţi dădeai seama de asta şi că apreciai înfăţişarea ei. Aş spune chiar că doamna Delmarre a procedat corect, gândindu-se că modul ei de acţiune te va face să fii de partea ei.

— Uite ce e, spuse Baley stânjenit, indiferent de impresia pe care mi-ar fi făcut-o, sunt încă un agent de poliţie în deplină posesie a eticii mele profesionale. Şi acum, să vedem raportul, nu uita asta.

* * *

Baley citi documentul în tăcere. Îl termină, după care se întoarse la început şi îl mai citi o dată.

— Aici apare un element nou, observă el. Robotul. Daneel Olivaw confirmă dând din cap.

— Ea n-a pomenit nimic despre asta, spuse Baley gânditor.

— Ai pus greşit întrebarea. Ai întrebat-o dacă era singură când a descoperit cadavrul. Ai întrebat dacă mai era altcineva prezent la locul crimei. Un robot nu poate fi „altcineva".

Baley dădu din cap a înțelegere. Dacă el însuşi, ca suspect, ar fi fost întrebat cine se mai găsea la locul unei crime, desigur că n-ar fi răspuns: Nimeni, afară de această masă.

— Cred că ar fi trebuit să întreb dacă erau de față şi roboți. (La naiba, ce întrebări trebuie oare să pui într-o lume necunoscută?) Daneel, ce valoare legală are mărturia unui robot?

— La ce te referi?

— Un robot poate fi martor pe Solaria? Poate depune mărturie?

— De ce te îndoieşti de aceasta?

— Un robot nu e un om, Daneel. Pe Pământ nu poate fi acceptat ca martor.

— Şi totuşi urma unui picior e acceptată, colege Elijah, deşi este mult mai puțin umană, prin natura ei, decât un robot. În această privință poziția pământenilor este lipsită de logică. Pe Solaria mărturia roboților e acceptată, atunci când e competentă.

Baley nu contestă afirmația. Îşi sprijini bărbia în pumn şi începu să examineze mintal acest nou aspect.

Îngrozită la culme, Gladia Delmarre, aplecată peste corpul soțului său, chemase roboții. Dar, până la venirea lor, leşinase.

Roboții au raportat că o găsiseră acolo, lângă

cadavru. Şi mai găsiseră ceva: un robot. Acel robot nu fusese chemat; era deja acolo. Nu făcea parte din personal. Niciun alt robot nu-l mai văzuse vreodată şi nu i se cunoşteau funcţiile şi îndatoririle.

Nici de la robotul cu pricina nu se putuse afla nimic. Era defect. Când a fost găsit, mişcările lui ca şi, probabil, creierul pozitronic, erau dezorganizate. Nu putea da niciun răspuns coerent, prin vorbe sau prin gesturi, şi după cercetări amănunţite un expert robotician îl declarase nerecuperabil.

Singura lui activitate ce mai vădea urme de organizare era continua repetare a cuvintelor „Ai să mă omori… Ai să mă omori… Ai să mă omori…”

Nu s-a găsit nicio armă care ar fi putut fi întrebuinţată pentru a zdrobi ţeasta lui Rikaine Delmarre.

Baley spuse brusc:

— Mă duc să mănânc, Daneel, şi apoi o să-l vedem din nou pe agentul Gruer… sau o să-l vizionăm, mai degrabă.

* * *

Hannis Gruer era încă la masă în momentul stabilirii contactului. Mânca încet, alegându-şi cu grijă fiecare îmbucătură dintr-o largă varietate de feluri, uitându-se atent la fiecare dintre ele, de parcă ar fi căutat o combinaţie necunoscută care să-i dea maximum de satisfacţie.

Ar putea avea vreo două sute de ani, se gândi Baley, şi probabil că mâncatul devine monoton pentru el.

— Vă salut, domnilor, exclamă Gruer. Aţi primit raportul nostru, presupun. Capul pleşuv îi lucea în timp ce se apleca peste masă ca să ia o bucăţică aleasă.

— Da. Şi am avut o discuţie interesantă cu doamna Delmarre, răspunse Baley.

— Bun, bun. Aţi ajuns oare la vreo concluzie?

— Că e nevinovată.

Gruer îşi ridică brusc privirile.

— Serios?

Baley confirmă dând din cap.

— Şi totuşi, insistă Gruer, ea e singura persoană care putea să-l vadă, singura persoană care se putea afla în preajmă…

— Mi s-a explicat acest lucru şi, oricât de categorice ar fi uzanţele sociale pe Solaria, faptul nu este concludent. Pot să vă explic?

— Desigur, spuse Gruer, şi reveni la dejun.

— O crimă stă pe trei picioare, începu Baley. Fiecare dintre ele este important: mobilul, mijlocul şi prilejul. Pentru a acuza un suspect este necesar să le cunoaştem pe toate trei. Sunt de acord că doamna Delmarre avea la îndemână prilejul. Dar nu mi s-a spus nimic despre mobil.

Gruer ridică din umeri:

— Nu cunoaştem niciunul. O clipă ochii lui se aţintiră asupra lui Daneel, care stătea tăcut.

— Perfect. Suspecta nu are niciun mobil cunoscut, dar să spunem că este o criminală patologică. Să analizăm puţin lucrurile, sub acest aspect. Doamna Delmarre se află în laborator cu soţul ei şi dintr-un motiv oarecare vrea să-l ucidă. Îl ameninţă cu un ciomag sau cu vreun alt obiect contondent. Lui Delmarre îi trebuie câtva timp ca să-şi dea seama că soţia lui vrea într-adevăr să-l lovească. Apoi strigă îngrozit: „Ai să mă omori”, ceea ce ea şi face. El se întoarce ca să fugă, dar lovitura se abate asupra lui şi-i zdrobeşte ţeasta. Apropo, corpul a fost examinat de vreun medic?

— Da şi nu. Roboţii au chemat un doctor ca s-o îngrijească pe doamna Delmarre şi, firesţte, acesta s-a uitat şi la cadavru.

— Raportul nu menţionează aşa ceva.

— Nici nu prea avea rost. Omul era mort. De fapt în momentul când doctorul a vizionat corpul, acesta fusese

deja dezbrăcat, spălat şi pregătit pentru incinerare, în modul obişnuit.

— Cu alte cuvinte, roboții distruseseră probele materiale, spuse Baley, iritat. Apoi: Ați spus: „a vizionat corpul?" Nu l-a *văzut*?

— Pe tot spațiul! exclamă Gruer, ce idee trăsnită! L-a vizionat, fireşte, din toate unghiurile necesare şi cu mare atenție, sunt sigur. Sunt cazuri când un medic nu poate evita să-şi vadă pacienții, dar nu pot concepe sub niciun motiv pentru ce ar trebui să vadă cadavre. Medicina este o meserie ingrată, dar există şi aici limite.

— Mă rog, chestiunea se pune astfel: a comunicat doctorul ceva despre natura rănii care a provocat moartea lui Delmarre?

— Ştiu la ce te gândeşti. Crezi, probabil, că rana era prea gravă pentru a fi fost făcută de o femeie.

— O femeie este mai slabă decât un bărbat, domnule Gruer. Iar Gladia Delmarre este o femeie mică.

— Dar foarte robustă, detectiv Baley. Şi dacă arma e bine aleasă, greutatea ei şi modul de mânuire rezolvă aproape totul. Dar chiar şi fără asta, o femeie dezlănțuită poate face lucruri surprinzătoare.

Baley dădu din umeri:

— Ați pomenit de o armă. Unde e?

Gruer se mişcă pe scaun. Întinse mâna spre un pahar gol, şi un robot apăru în câmpul de vizionare şi i-l umplu cu un lichid incolor ce părea a fi apă.

Gruer ținu o clipă în mână paharul plin, apoi îl puse din nou pe masă, de parcă ar fi renunțat să mai bea, şi răspunse:

— Aşa cum se spune şi în raport, n-am reuşit s-o găsim.

— Ştiu că în raport se spune aşa ceva. Vreau însă să mă asigur de câteva lucruri. A fost căutată această armă?

— Minuțios.

— De către dumneavoastră?

— De către roboți, dar eu i-am vizionat tot timpul. N-am putut găsi niciun obiect care să fi servit drept armă.

— Acest fapt o face mai puțin suspectă pe doamna Delmarre, nu-i aşa?

— Aşa e, conveni Gruer calm. Este unul dintre cele câteva aspecte ale cazului pe care nu le înțelegem. Şi de asemenea este unul dintre motivele pentru care n-am acționat împotriva doamnei Delmarre. Unul dintre motivele pentru care ți-am spus că nici vinovatul nu putea să fi comis crima. Poate ar trebui să spun că, aparent, ea n-a putut săvârşi această crimă.

— Aparent?

— Trebuie să fi scăpat de armă în vreun fel. Deocamdată, însă, ne-a lipsit perspicacitatea de a o găsi.

— Ați analizat toate posibilitățile? întrebă Baley pe un ton insistent.

— Cred că da.

— Oare? Să vedem. S-a folosit o armă pentru a zdrobi țeasta unui om, şi această armă nu se găseşte la locul crimei. Singura alternativă este că arma a fost îndepărtată de acolo. Rikaine Delmarre n-o putea îndepărta, căci era mort. Să fi fost îndepărtată de Gladia Delmarre?

— Trebuie să fi fost, observă Gruer.

— Dar cum? La sosirea roboților ea zăcea leşinată pe duşumea, sau poate că doar se prefăcea că a leşinat, dar, oricum, se găsea acolo. Cât timp a trecut între comiterea crimei şi sosirea primului robot?

— Asta depinde de momentul exact al crimei, pe care nu-l cunoaştem, răspunse Gruer, şovăind.

— Am citit raportul, domnule. Unul dintre roboți a anunțat că auzise un zgomot şi un strigăt pe care l-a atribuit doctorului Delmarre. Acest robot era, se pare, cel mai apropiat de locul crimei. Apelul doamnei Delmarre s-a produs cinci minute mai târziu. Iar robotului i-a trebuit mai puțin de un minut ca să ajungă acolo. (Baley îşi amintea rapiditatea cu care veneau

roboții când erau chemați.) În cinci sau în zece minute, cât de departe ar fi putut doamna Delmarre să ducă arma şi apoi să revină pentru a se preface leşinată?

— Ar fi putut-o distruge într-un incinerator.

— Incineratorul a fost cercetat, după cum reiese din raport, şi razele gamma reziduale aveau un nivel scăzut, ceea ce înseamnă că nu fusese folosit în ultimele douăzeci şi patru de ore.

— Ştiu, spuse Gruer. Am menționat asta doar ca o ipoteză.

— Desigur, dar s-ar putea să existe o explicație foarte simplă. Presupun că toți roboții din vila soților Delmarre au fost verificați.

— Bineînțeles.

— Şi că toți funcționau satisfăcător.

— Da.

— Ar fi putut vreunul dintre ei să înlăture arma fără să-şi dea seama ce este?

— Niciunul n-a luat nimic de la locul crimei. Ba mai mult, niciunul nu s-a atins de nimic.

— Nu e chiar aşa. Au luat de acolo corpul şi l-au pregătit pentru incinerare.

— Ei da, fireşte, dar asta nu contează. Era doar sarcina lor.

Dumnezeule! exclamă Baley în gând. Trebuia să facă eforturi ca să-şi mențină calmul. Apoi, cu voce tare:

— Să presupunem acum că acolo a mai fost şi altcineva.

— Imposibil, răspunse Gruer. Cum ar fi putut cineva să pătrundă nepoftit în prezența doctorului Delmarre?

— Să presupunem! izbucni Baley. Desigur, niciunul dintre roboți nu s-a gândit că acolo s-ar fi putut găsi un intrus. Şi cred că nici n-au cercetat terenul din jurul casei. În raport nu se spune nimic.

— Nu s-au făcut asemenea cercetări decât atunci când am început să căutăm arma, dar asta a fost după câtva timp.

— S-au căutat cumva urme ale unui vehicul de suprafață sau aerian?

— Nu.

— Atunci, dacă cineva şi-ar fi luat inima în dinți şi ar fi pătruns nepoftit în prezența doctorului Delmarre, aşa cum v-ați exprimat dumneavoastră, ar fi putut să-l ucidă şi apoi să plece liniştit. Nimeni nu l-ar fi oprit, ba nici măcar nu l-ar fi văzut. După care putea conta pe faptul că toți sunt încredințați că nimeni n-a fost acolo.

— Şi nici n-ar fi putut fi, observă Gruer cu convingere.

— Şi mai e ceva. La mijloc a fost şi un robot. Un robot se afla la locul crimei.

Daneel interveni pentru prima oară în discuție:

— Robotul nu se afla la locul crimei. Dacă s-ar fi aflat, crima n-ar mai fi fost comisă.

Baley îşi întoarse brusc capul către el. Iar Gruer, care ridicase din nou paharul pentru a bea, îl aşează pe masă, privindu-l fix pe Daneel.

— Nu este aşa? întrebă Daneel.

— Ba da, confirmă Gruer. Un robot ar fi împiedicat o persoană să facă rău alteia. Prima lege.

— Perfect, spuse Baley. Dar trebuie să fi fost destul de aproape. Se afla acolo când au sosit ceilalți roboți. Să spunem că era în camera alăturată. Ucigaşul se apropie de Delmarre, iar acesta exclamă: „Ai să mă omori!" Roboții din casă n-au auzit aceste cuvinte; cel mult au putut auzi un strigăt astfel că, nechemați, n-au venit acolo. Dar robotul în cauză a auzit cuvintele şi Prima lege l-a făcut să vină nechemat. Însă prea târziu. Probabil că a văzut chiar săvârşirea crimei.

— Trebuie să fi fost ultimele clipe ale crimei, conveni Gruer. De aceea s-a şi defectat. Faptul că a asistat la vătămarea unui om fără a o fi împiedicat este o încălcare a Primei legi şi, în funcție de împrejurări, poate duce la defectarea, într-o măsură mai mare sau mai mică, a creierului pozitronic. În cazul de față, defectul a fost

considerabil.

În acest timp Gruer mişca paharul de colo-colo, privindu-şi vârfurile degetelor.

— Acest robot a fost deci martor, continuă Baley. L-aţi interogat?

— Ce rost avea? Doar era defect. Nu putea spune decât „Ai să mă omori". Până aici sunt de acord cu reconstituirea dumitale. Acestea au fost probabil ultimele cuvinte ale lui Delmarre, imprimate în memoria robotului chiar în clipele când restul creierului pozitronic se defecta.

— Dar mi s-a spus că Solaria s-a specializat în producţia de roboţi. Oare acest robot nu putea fi reparat? Nu i se puteau restabili cumva circuitele?

— Nu, răspunse Gruer tăios.

— Şi unde este robotul acum?

— La fier vechi.

Baley ridică din sprâncene.

— Iată un caz destul de ciudat. Nu există nici mobil, nici mijloc, nici martori, nici probe. Iar dacă au existat unele probe, au fost distruse. Aveţi o singură persoană suspectă şi toată lumea pare convinsă de vinovăţia ei. Sau, cel puţin, toată lumea e sigură că nu poate exista alt vinovat. Aceasta este, evident, şi părerea dumneavoastră. Se pune atunci întrebarea: de ce am mai fost chemat eu?

Gruer se încruntă:

— Pari tulburat, domnule Baley.

Apoi se întoarse brusc spre Daneel:

— Domnule Olivaw!

— Poftim, domnule Gruer.

— N-ai vrea să treci prin toate încăperile şi să verifici dacă toate ferestrele sunt închise şi acoperite? Detectivul Baley pare să resimtă efectele spaţiului liber.

Cuvintele acestea îl uluiră pe Baley. Dădu să dezmintă spusele lui Gruer şi să-i ordone lui Daneel să rămână pe loc, dar în ultima clipă prinse o notă de

panică în glasul lui Gruer şi un fel de apel discret în privirea lui.

Renunță deci şi îl lăsă pe Daneel să iasă din cameră.

De pe fața lui Gruer căzuse parcă o mască, lăsând-o deschisă şi temătoare.

— A fost mai simplu decât mi-am închipuit, spuse Gruer. Îmi făcusem o mulțime de planuri ca să pot discuta cu dumneata singur. Nici nu bănuiam că auroranul va accepta aşa de uşor să plece, şi totuşi n-aveam la îndemână altă soluție.

— Ei bine, acum sunt eu singur, spuse Baley.

— Nu puteam vorbi deschis în prezența lui, continuă Gruer. Este auroran şi se află aici deoarece ne-a fost impus ca preț al chemării dumitale. (Solarianul se aplecă înainte.) În spatele acestei crime se ascunde ceva. Nu mă interesează numai cine a săvârşit-o. Pe Solaria există facțiuni, organizații secrete.

Baley făcu ochii mari.

— Dar nu văd cum v-aş putea ajuta eu…

— Ba da, poți. Trebuie să înțelegi un lucru: doctorul Delmarre era tradiționalist. Ținea la vechile obiceiuri, la bunele noastre obiceiuri. Dar acum se află printre noi forțe noi, care cer schimbări, şi Delmarre a fost redus la tăcere.

— De doamna Delmarre?

— Prin intermediul ei. Dar nu asta contează. În spatele ei se află o organizație, acesta e lucrul important.

— Sunteți sigur? Aveți dovezi?

— Numai unele vagi. N-am ce-i face. Rikaine Delmarre descoperise ceva. M-a asigurat că are dovezi convingătoare şi l-am crezut. Îl cunoşteam destul de bine: nu era nici nătărău, nici copil. Din păcate n-a apucat să-mi spună prea multe. Desigur, voia să-şi încheie cercetările înainte de a prezenta chestiunea în fața autorităților. Probabil că se apropiase mult de obiectiv, căci altfel nimeni n-ar fi riscat să-l omoare în

mod violent. Un lucru însă tot mi-a spus Delmarre: întregul neam omenesc este în primejdie.

Baley se cutremură. O clipă îi păru că aude din nou spusele lui Minnim, dar cu implicații mult mai mari. Oare *toți* aveau de gând să-i dezvăluie primejdii cosmice?

— Şi de ce credeți că v-aş putea ajuta? întrebă detectivul.

— Pentru că eşti de pe Pământ. Înțelegi? Noi, cei de pe Solaria, nu ne pricepem la asemenea lucruri. Într-un fel, nu ne pricepem la oameni. Suntem prea puțini aici.

Gruer părea stingherit.

— Nu-mi place să spun asta, domnule Baley. Colegii mei râd de mine, unii se înfurie chiar, dar eu simt clar acest lucru. Am impresia că pământenii *trebuie* să se priceapă la oameni mult mai bine ca noi, căci trăiesc în mari comunități. Iar un detectiv cu atât mai mult. Nu-i aşa?

Baley încuviință pe jumătate cu capul, dar nu spuse nimic.

— Dintr-un anumit punct de vedere, această crimă e binevenită, continuă Gruer. N-am îndrăznit să vorbesc şi altora despre descoperirea lui Delmarre, căci nu ştiam cine ar putea fi implicat în complot, iar Delmarre nu era dispus să dea amănunte până la terminarea cercetărilor. Şi chiar dacă Delmarre ar fi apucat să termine, cum ar fi trebuit să tratăm problema? Cum să ne purtăm cu nişte ființe omeneşti ostile? Nu ştiu. De la bun început mi-am dat seama că avem nevoie de un pământean. Iar când am aflat de activitatea dumitale în legătură cu acea crimă comisă pe Pământ am înțeles că eşti omul care ne trebuie. Am luat legătura cu Aurora, cu ai cărei reprezentanți ai colaborat foarte strâns, şi prin ei m-am adresat autorităților pământene. Şi totuşi, colegii mei nu se lăsau convinşi de aceasta. Apoi s-a produs crima, ceea ce mi-a permis să obțin acordul necesar. În acele momente ar fi aprobat orice.

Gruer şovăi puţin, apoi adăugă:

— Nu este uşor să ceri ajutor unui pământean, dar sunt nevoit s-o fac. Nu uita, orice ar fi la mijloc, că tot neamul omenesc este în primejdie, deci şi Pământul.

Aşadar, Pământul era de două ori în primejdie, se gândi Baley. Căci nu putea pune la îndoială sinceritatea disperată din vocea lui Gruer.

Pe de altă parte, dacă această crimă a fost un prilej pentru a-i permite lui Gruer să întreprindă ceea ce tot timpul dorise atât de mult, era oare această ocazie cu totul binevenită? Se iveau noi posibilităţi de investigare, pe care figura, privirea sau glasul detectivului nu le trădau.

— Am fost trimis aici ca să vă ajut, domnule agent, şi voi face aceasta din toate puterile mele.

Gruer îşi ridică paharul ca să bea, în sfârşit, şi îl privi pe Baley pe deasupra lui.

— Bine. Dar, te rog, nicio vorbă auroranului. S-ar putea să fie implicată şi Aurora. În orice caz, cei de acolo s-au interesat foarte mult de această crimă. De pildă, au insistat să-l trimită pe domnul Olivaw împreună cu dumneata. Aurora este puternică, aşa că a trebuit să-l primim. Au spus că-l trimit numai pentru că a mai lucrat cu dumneata înainte, dar se prea poate să dorească să aibă un om de-al lor la faţa locului, nu?

Şi sorbi încet din pahar, continuând să-l privească pe Baley.

Cu un aer gânditor, detectivul îşi trecu mâna peste faţa-i prelungă.

— Dar dacă…

Nu-şi termină gândul, ci sări de pe scaun şi dădu să se arunce spre Gruer, uitând că n-avea în faţă decât o imagine.

Căci agentul, privind înspăimântat la pahar, îşi prinsese gâtul cu mâna şi şoptea răguşit:

— Mă arde…! Mă arde…!

Apoi scăpă paharul, şi băutura se împrăştie. Iar

odată cu ea se prăbuşi şi Gruer, cu fața schimonosită de durere.

7. Se îmboldeşte un doctor

Daneel apăru în cadrul uşii.

— Ce s-a întâmplat, colege Eli…? Dar nu era nevoie de nicio explicație. Vocea lui Daneel se transformă într-un strigăt puternic:

— Roboți ai lui Hannis Gruer! Stăpânul vostru este rănit! Roboți!

Imediat în sufragerie pătrunse o siluetă metalică, iar după un minut sau două sosiră încă vreo zece. Trei dintre ei îl luară cu grijă pe Gruer şi îl scoaseră din încăpere. Ceilalți începură să deretice şi să adune vesela împrăştiată pe podea.

Daneel interveni brusc:

— Hei, roboți, lăsați tacâmurile! Cercetați locul! Cercetați dacă nu este vreun om în casă! Alarmați roboții de afară! Spuneți-le să cerceteze întregul domeniu! Dacă găsiți vreun stăpân, rețineți-l! Nu-i faceți niciun rău (sfatul era inutil), dar nici nu-l lăsați să plece! Dacă nu găsiți niciunul, anunțați-mă! Voi rămâne în fața aparatului de vizionare.

După ce se împrăştiară roboții, Baley murmură către Daneel:

— E doar un început. Otravă, desigur.

— Da. Lucrul este evident, colege Elijah! Şi Daneel se aşeză într-un chip ciudat, de parcă i-ar fi slăbit genunchii. Baley nu-l văzuse niciodată, nici măcar o clipă, manifestându-se într-un fel care să pară atât de omenesc.

— Mecanismele mele se resimt dacă un om suferă

vătămări în prezența mea, explică Daneel.

— Dar nu puteai face nimic.

— Înțeleg asta, şi totuşi parcă mi s-au încâlcit circuitele logice. Cred că ceea ce simt s-ar putea compara, la o ființă umană, cu un şoc.

— Dacă-i aşa, atunci revino-ți. (Baley nu putea avea răbdare sau înțelegere pentru un robot prea sensibil.) Trebuie să examinăm mărunta problemă a făptaşului. Nu există otrăvire fără otrăvitor.

— S-ar putea să fie o intoxicație alimentară.

— O intoxicație alimentară. Într-o lume atât de bine orânduită? Imposibil. Şi, în plus, otrava se afla în lichidul din pahar, iar simptomele au fost bruşte şi evidente. A fost o doză de otravă, şi încă una zdravănă. Uite ce e, Daneel, eu trec alături să mă concentrez puțin. Găseşte-o pe doamna Delmarre. Vezi dacă este acasă şi află distanța dintre domeniul ei şi cel al lui Gruer.

— Crezi oare că ea...?

Baley ridică mâna:

— Tu află ce ți-am spus. Atât.

Şi ieşi cu paşi mari din încăpere, dorind să rămână singur. Evident, într-o lume ca Solaria două atentate atât de apropiate în timp nu puteau fi lipsite de legătură. Iar dacă aceasta există, concluzia cea mai simplă ar fi că ideea lui Gruer despre un complot avea baze reale.

Baley simți cum îl cuprinde o înfrigurare binecunoscută. Venise pe Solaria purtând în minte dificultățile Pământului, ca şi pe ale lui însuşi. Crima în sine era un lucru îndepărtat, dar acum începuse vânătoarea. Baley îşi încleştă dinții.

La urma urmei, ucigaşul (sau ucigaşii, sau ucigaşa) acționase în fața lui, şi acest lucru îl irita. Oare îl socoteau un element atât de neglijabil? Faptul îi rănise mândria profesională. Baley ştia asta şi îi părea bine. Cel puțin îi dădea un motiv clar ca să trateze totul ca pe

o simplă crimă, fără a se mai gândi la primejdia ce amenința Pământul.

Daneel îl găsise între timp şi venea spre el cu paşi mari.

— Am făcut ce mi-ai spus, colege Elijah. Am vizionat-o pe doamna Delmarre. Este acasă, la peste o mie de mile de domeniul Gruer.

— Am s-o văd şi eu mai târziu. Adică, am s-o vizionez. Baley se uită gânditor la robot. Crezi că are vreo legătură cu această crimă?

— Pe cât se pare, nu o legătură directă, colege Elijah.

— Vrei să spui că ar exista vreo legătură indirectă?

— Ar fi putut convinge pe altcineva s-o comită.

— Pe altcineva? întrebă Baley cu vioiciune. Pe cine?

— Acest lucru, colege Elijah, nu pot să-l ştiu.

— Dar dacă cineva ar fi acționat în numele ei, acel cineva ar fi trebuit să se afle la locul faptei.

— Da, admise Daneel, cineva trebuia să fie acolo pentru a pune otrava în băutură.

— Şi nu se poate ca băutura otrăvită să fi fost preparată mai dinainte? Poate chiar cu mult înainte?

— M-am gândit şi la acest lucru, colege Elijah, răspunse Daneel calm. Iată de ce am folosit expresia „pe cât se pare", atunci când am afirmat că doamna Delmarre nu are nicio legătură directă cu crima. Există însă posibilitatea ca ea să se fi aflat acolo mai devreme în cursul zilei. Ar fi bine să-i verificăm deplasările.

— O să facem asta. O să verificăm dacă fizic a fost tot timpul acasă.

Baley îşi strânse buzele. Bănuise că în anumite privințe logica robotică dă greş, iar acum se convinsese. Exact cum spunea acel expert: logic, dar nu rațional.

— Să ne întoarcem în sala de vizionare, spuse el, şi să reluăm contactul cu domeniul Gruer.

* * *

Acum camera strălucea de ordine şi curăţenie. Nimic nu trăda că acolo, cu nici măcar o oră înainte un om se prăbuşise în chinuri.

Trei roboţi stăteau cu spatele la perete, în obişnuita lor atitudine de supunere respectuoasă.

— Aveţi vreo ştire despre stăpânul vostru? întrebă Baley.

— E sub îngrijirea medicului, stăpâne, răspunse robotul din mijloc.

— Îl vizionează sau îl vede?

— Îl vizionează.

— Şi ce spune medicul? Va scăpa cu viaţă?

— Nu este încă sigur, stăpâne.

— Aţi cercetat casa?

— Peste tot, stăpâne.

— Aţi găsit vreo urmă a unui alt stăpân decât al vostru?

— Nu, stăpâne.

— Dar în ultima vreme aţi găsit urme ale unei asemenea prezenţe?

— Niciuna, stăpâne.

— Dar domeniul este cercetat?

— Da, stăpâne.

— Cu ce rezultate?

— Niciunul până acum, stăpâne.

Baley dădu din cap şi spuse:

— Vreau să vorbesc cu robotul care a servit la masă astă seară.

— Este la verificat, stăpâne. Are reacţii anormale.

— Poate vorbi?

— Da, stăpâne.

— Atunci adu-l aici fără întârziere.

Urmă, *totuşi*, o întârziere, şi Baley începu din nou:

— Am spus să-l…

Daneel interveni suav:

— Aceşti roboţi comunică între ei prin radio. Cel pe care vrei să-l vezi a fost chemat, dar întârzie tocmai din

cauza defectului produs în urma celor întâmplate.

Baley dădu din cap în semn că a înțeles. Putea bănui existența legăturii radio. Într-o asemenea lume masiv robotizată trebuia să existe un sistem de comunicații între roboți, care să permită menținerea legăturii între ei. Iată deci cum se face că puteau apărea zece roboți, deşi numai unul fusese chemat, dar numai atunci când era cazul şi nu altfel.

În cameră intră un robot. Şchiopăta, trăgând un picior. Baley se întrebă de ce, dar dădu din umeri. Chiar şi în cazul roboților primitivi de pe Pământ profanii nu puteau înțelege reacțiile produse prin defectarea circuitelor pozitronice. Un circuit întrerupt putea afecta funcționarea unui picior, ca aici, faptul fiind foarte semnificativ pentru un robotician, dar cu totul lipsit de sens pentru altcineva.

Baley îl întrebă precaut:

— Îți aminteşti lichidul incolor de pe masa stăpânului tău, din care i-ai turnat un pahar?

— Da, şstăpâne, răspunse robotul.

Avea deci şi dificultăți în vorbire!

— Ce lichid era?

— Era apă, ştăpâne.

— Apă curată? Nimic altceva?

— Apă curată, ştăpâne.

— De unde ai luat-o?

— De la robinetul rejervorului, ştăpâne.

— Ai lăsat-o la bucătărie înainte de a o aduce?

— Ştăpânul prefera să nu fie prea rece, ştăpâne. Ordonaşe şă şe şcoată apa cu o oră înainte de meşe.

Ce împrejurare favorabilă, se gândi Baley, pentru cineva informat.

— Imediat ce va fi posibil, unul dintre roboți să mă pună în legătură cu doctorul care-l examinează pe stăpânul vostru. Între timp, vreau ca altul să-mi explice cum funcționează rezervorul de apă. Vreau să aflu cum se obține apa aici.

* * *

Doctorul fu curând disponibil. Era cel mai bătrân spațian pe care îl văzuse vreodată Baley, având, după părerea detectivului, peste trei sute de ani. I se umflaseră venele de pe mâini, iar părul, tăiat scurt, era alb de tot.

Avea obiceiul să se bată cu unghia peste dinții neregulați din față, făcând un zgomot uşor, care îl sâcâia pe detectiv. Se numea Altim Thool.

— Din fericire a vomitat o mare parte din doză, explică doctorul. Şi totuşi, s-ar putea să nu scape cu viață. E o întâmplare tragică. (Şi suspină profund.)

— Ce otravă era, domnule doctor? întrebă Baley.

— Regret, dar nu ştiu. (Țac-țac-țac.)

— Cum? Dar atunci cum îl puteți trata?

— Prin stimulare directă a sistemului neuromuscular, pentru a împiedica paralizia. În rest, las natura să-şi urmeze cursul. (Fața doctorului, uşor gălbuie, ca o piele de calitate superioară uzată, purta o expresie rugătoare.) Avem prea puțină experiență în acest domeniu. Nu-mi amintesc de alt caz în peste două secole de practică.

Baley îl privi cu dispreț.

— Ştiți că există otrăvuri, nu-i aşa?

— A, desigur. (Țac-țac.) Toată lumea ştie.

— Dar n-aveți microfilme documentare de unde să vă informați mai precis?

— Ar dura zile întregi. Sunt numeroase substanțe toxice minerale. Noi folosim insecticide şi n-ar fi imposibil ca cineva să obțină toxine bacteriene. Chiar dacă am găsi datele respective în microfilmele documentare, ne-ar trebui mult timp pentru a procura aparatura şi a elabora tehnicile de testare.

— Dacă nu se pricepe nimeni pe Solaria, spuse Baley cu asprime, îți sugerez să apelezi la celelalte lumi şi să afli ce este. Între timp ar fi cazul să verifici dacă nu

există otravă în rezervorul de apă al lui Gruer. Du-te acolo personal, dacă e nevoie, şi vezi cum stau lucrurile.

Detectivul vorbea dur cu acest venerabil spațian, adresându-i-se ca unui robot, fără ca măcar să-şi dea seama de asta. Şi nici spațianul nu vădea vreun semn de protest.

— Dar cum ar putea fi otrăvită din rezervor? întrebă şovăitor doctorul Thool. Sunt sigur că nu se poate.

— Probabil că nu e, dar verifică oricum, ca să fim siguri.

Într-adevăr, posibilitatea era foarte mică. Din explicațiile robotului rezulta că rezervorul era un exemplu tipic de autoconservare solariană. Apa putea pătrunde în el din orice sursă, fiind apoi tratată corespunzător. Microorganismele şi materia organică moartă erau eliminate, după care se introducea volumul necesar de aer, ca şi diferiți ioni în cantitățile infime cerute de corpul omenesc. Era deci foarte improbabil ca vreo otravă să poată trece prin toate aceste dispozitive de control.

Şi totuşi, dacă se stabilea cert că rezervorul nu conține otravă, factorul timp devenea evident. Era vorba de acea oră dinaintea mesei, când carafa cu apă (expusă la *aer*, se gândi Baley iritat) fusese lăsată să se încălzească încet, după gustul lui Gruer.

— Dar cum să verific rezervorul cu apă? întrebă doctorul Thool, nedumerit.

— Dumnezeule! Ia un animal cu dumneata. Injectează-i în venă puțină apă din rezervor sau dă-i să bea. Foloseşte-ți capul, omule! Şi procedează la fel cu ce a mai rămas în carafă, iar dacă apa de-acolo e otrăvită, şi trebuie să fie, fă câteva dintre probele descrise în microfilme. Nişte probe simple! Dar fă *ceva*!

— Stai, stai! Ce carafă?

— Cea în care se afla apa. Cea din care a turnat robotul băutura otrăvită.

— Păi, să vezi… cred că a fost spălată. Personalul

casei n-o putea lăsa aşa.

Baley gemu. Desigur! Era *imposibil* să obțină probe atunci când roboții foarte conştiincioşi le distrugeau mereu în numele ordinii şi curățeniei. Ar fi trebuit să *ordone* păstrarea apei în carafă, dar aceasta nu era propria lui societate şi Baley nu reuşea să reacționeze în modul cuvenit.

Dumnezeule!

* * *

Se comunică în cele din urmă că pe domeniul Gruer nu se descoperise nicio urmă a vreunei prezențe umane neautorizate.

— Acest lucru adânceşte enigma, colege Elijah, comentă Daneel, căci pare să excludă existența unui otrăvitor.

Baley, cufundat în gânduri, de-abia îl auzi.

— Cum?... Ba nu, ba nu. Chiar limpezeşte situația. Însă nu-i dădu nicio explicație, ştiind foarte bine că Daneel nu era în stare să înțeleagă sau să accepte ceea ce Baley considera a fi adevărul.

Dar nici Daneel nu ceru explicații. O asemenea tulburare a firului gândirii unui om ar fi fost foarte nerobotică.

Baley se plimba agitat de colo-colo, aşteptând cu spaimă apropierea perioadei de somn, când îi va reveni teama de spațiile deschise şi dorul de Pământ. Simțea un fel de dorință febrilă să mențină lucrurile în desfăşurare.

— Aş vrea s-o revăd pe doamna Delmarre, îi spuse el lui Daneel. Pune-i pe roboți să facă contactul.

Se duseră în sala de vizionare, unde un robot manipula deja panoul, cu degete metalice agile. Baley îl urmărea cu privirea, încă pierdut în gânduri, care făcură loc unei bruşte uimiri, atunci când încăperea păru să se umple pe jumătate cu o masă bogat aşternută pentru cină şi se auzi vocea Gladiei.

— Bună seara!

După o clipă apăru şi ea în imagine şi se aşeză.

— Nu fi surprins, Elijah. E tocmai ora cinei. Şi sunt foarte îngrijit îmbrăcată. Vezi?

Într-adevăr. Culoarea dominantă a rochiei, un albastru deschis, o îmbrăca în luciri discrete până la glezne şi încheieturile mâinilor. Un guler bogat îi acoperea gâtul şi umerii, ceva mai deschis ca nuanță decât părul, care acum era strâns în bucle disciplinate.

— Nu voiam să te deranjez la masă, spuse Baley.

— Încă n-am început. De ce nu mâncați cu mine?

Detectivul o privi bănuitor.

— Cum, cu tine?

Gladia râse.

— Voi pământenii sunteți tare amuzanți. Nu cu mine ca prezență fizică. Nici n-ar fi posibil. Vreau să spun, mergeți în sufragerie şi astfel vom putea mânca împreună.

— Dar dacă plec de-aici…

— Robotul tehnician poate menține contactul.

Daneel confirmă dând din cap cu gravitate, iar Baley, puțin şovăitor, se întoarse şi porni spre uşă. Gladia, împreună cu masa şi cu întregul cadru, porni odată cu el.

— Vezi? spuse ea zâmbind încurajator, tehnicianul menține legătura.

Baley şi Daneel se deplasară pe o rampă mobilă pe care detectivul nu-şi amintea s-o mai fi văzut vreodată. Se pare că existau numeroase căi de acces între încăperile acestei clădiri imposibile, iar el nu cunoştea decât câteva dintre ele. Daneel, fireşte, le ştia pe toate.

Şi însoțindu-i mereu, prin pereți, uneori puțin sub nivelul podelei, alteori deasupra, se deplasa şi Gladia cu cina ei cu tot.

Baley se opri şi murmură:

— Îți trebuie oarecare timp să te obişnuieşti cu aşa ceva.

— Te amețește? întrebă Gladia.

— Puțin.

— Atunci uite ce-ți propun: tehnicienii tăi să blocheze imaginea aici, iar când ajungeți în sufragerie şi totul e gata, să o transpună acolo.

— Am să dau dispoziții în acest sens, colege Elijah, spuse Daneel.

* * *

Propria lor masă era deja instalată la sosirea în sufragerie. În farfurii aburea o supă maro în care pluteau cuburi de carne, iar în centrul mesei se găsea o mare pasăre friptă. Daneel spuse câteva cuvinte robotului care servea şi acesta, cu multă îndemânare, puse ambele tacâmuri la acelaşi capăt al mesei.

Ca la un semnal zidul din față păru să alunece în lături, masa păru că se lungeşte şi Gladia se ivi aşezată la celălalt capăt. Cele două încăperi şi mese se uniseră atât de precis, încât, dacă n-ar fi fost deosebirile din desenul tapetului şi al pardoselii, ca şi vesela şi tacâmurile diferite, ai fi putut crede că într-adevăr cinau toți împreună.

— Aşa! exclamă Gladia cu satisfacție. Nu este plăcut?

— Chiar foarte, răspunse Baley. Apoi gustă puțin din supă, o găsi delicioasă şi îşi puse o porție mai mare. Ai auzit de agentul Gruer?

Fața femeii se întunecă brusc. Punând lingura jos, Gladia spuse:

— E îngrozitor. Bietul Hannis!

— Văd că foloseşti numele mic. Îl cunoşti?

— Cunosc aproape toți oamenii importanți de pe Solaria. Majoritatea solarienilor se cunosc între ei. E firesc.

Într-adevăr, e firesc, îşi spuse Baley. Căci câți erau cu toții, la urma urmelor? Apoi cu voce tare:

— Atunci îl cunoşti, poate, şi pe doctorul Altim

Thool. Gruer e în îngrijirea lui.

Gladia râse încetişor. Robotul care o servea îi tăia felii de carne, adăugând la ele nişte cartofi mici, rumeniți, şi felii de morcov.

— Fireşte că-l cunosc. M-a îngrijit şi pe mine.

— Te-a îngrijit? Când?

— După... după necazul acela. Adică după moartea soțului meu.

— Doar nu e singurul medic de pe planetă? întrebă Baley cu surprindere.

— A, nu! (Câteva clipe buzele ei se mişcară de parcă ar fi numărat pentru sine.) Sunt cel puțin zece. Şi mai ştiu şi un tânăr care studiază medicina. Dar doctorul Thool e printre cei mai buni. Are foarte multă experiență. Bietul doctor Thool!

— De ce „bietul”?

— Păi să vezi de ce. Profesia de medic este foarte ingrată. Uneori trebuie să vezi bolnavii, ba chiar să-i atingi. Dar doctorul Thool pare să se fi resemnat în privința asta şi nu ezită niciodată să vadă un „bolnav” când crede că e cazul. A fost doctorul meu din copilărie şi e totdeauna atât de amabil şi prietenos încât aproape că n-aş avea nicio obiecție dacă ar fi nevoie să mă vadă. De pildă, ultima oară chiar m-a văzut.

— După moartea soțului tău, vrei să spui.

— Da. Îți închipui ce a simțit văzând corpul soțului meu şi pe mine zăcând acolo.

— Mi s-a spus că a vizionat corpul, observă Baley.

— Corpul, da. Dar după ce s-a asigurat că trăiesc şi că nu există niciun pericol le-a ordonat roboților să-mi pună o pernă sub cap, să-mi facă nu ştiu ce injecție şi apoi să iasă. După care a venit aici cu un reactor. Chiar aşa, cu un reactor! Nu i-a luat nicio jumătate de oră şi m-a îngrijit şi s-a convins că totul este în ordine. Eram atât de amețită când mi-am venit în fire încât credeam că îl vizionez, ştii, şi doar când m-a atins mi-am dat seama că ne vedeam şi am țipat. Bietul doctor Thool!

Era foarte stânjenit, dar ştiu că venise cu cele mai bune intenţii.

Baley dădu din cap.

— Cred că nu prea aveţi nevoie de doctori pe Solaria.

— *Sper* să n-avem.

— Ştiu că nu suferiţi de boli infecţioase. Aveţi tulburări metabolice? Arterioscleroză? Diabet? Altceva de genul ăsta?

— Se întâmplă uneori, dar e foarte neplăcut. Medicii pot ameliora, din punct de vedere fizic, viaţa unor asemenea bolnavi, dar ăsta e un aspect minor.

— Adică?

— Asta înseamnă că analiza genică n-a fost bună. Doar nu-ţi închipui că lăsăm intenţionat să apară defecte ca diabetul. Toţi cei care se îmbolnăvesc de aşa ceva trebuie să fie reanalizaţi foarte amănunţit. Li se retrage repartiţia unui soţ, sau a unei soţii, ceea ce e un lucru foarte penibil pentru persoanele în cauză. Şi n-au voie, n-au voie… – vocea Gladiei se redusese la şoapte – să aibă copii.

— N-au voie să aibă copii? întrebă Baley cu glas normal.

Gladia se îmbujoră:

— E un cuvânt îngrozitor de pronunţat! Co… copii!

— Te obişnuieşti după un timp, spuse Baley sec.

— Da, dar dacă mă obişnuiesc s-ar putea să-l pronunţ şi în faţa vreunui solarian şi aş intra în pământ de ruşine… Oricum, dacă perechea are deja copii (vezi, l-am pronunţat iarăşi), aceştia trebuie găsiţi şi examinaţi – asta era una dintre atribuţiile lui Rikaine, de fapt – şi, ce mai, e bucluc mare.

Deci aşa stau lucrurile cu Thool, se gândi Baley. Incompetenţa doctorului era un rezultat firesc al organizării sociale şi nu conţinea nimic sinistru. Nimic *neapărat* sinistru. Să-l scoatem deci din cauză, cel puţin parţial.

O privi apoi pe Gladia mâncând. Era graţioasă,

precisă şi delicată în mişcări, şi părea să aibă un apetit normal. (Dar şi pasărea din faţa lui era delicioasă. Într-o privinţă cel puţin, a hranei, puteai uşor deveni mofturos în aceste Lumi exterioare.)

— Ce crezi despre otrăvire, Gladia? întrebă el.

Gladia îşi ridică privirile.

— Încerc să nu mă gândesc la ea. S-au petrecut atâtea grozăvii în ultima vreme. Poate nici n-a fost otrăvire.

— A fost.

— Dar nu era nimeni prin preajmă.

— De unde ştii?

— Nu putea fi. Gruer nu mai avea soţie, de când şi-a completat cota de co… ştii ce vreau să spun. Şi cum n-avea cine să-i pună otrava, cum putea fi otrăvit?

— Dar a fost otrăvit. E un fapt şi trebuie să-l acceptăm.

Ochii Gladiei se umbriră.

— Bănuieşti c-a făcut-o singur?

— Mă îndoiesc. De ce ar fi făcut-o? Şi de ce în public?

— Atunci n-a făcut-o nimeni, Elijah. N-o putea face nimeni.

— Dimpotrivă, Gladia. Era foarte uşor de făcut. Şi sunt sigur că ştiu exact cum.

8. Se desfide un spaţian

Gladia păru să-şi țină o clipă răsuflarea, dându-i apoi drumul cu un fel de şuierat printre buzele strânse. Apoi spuse:

— *Eu* însă nu înțeleg cum. Ştii *cine* a făcut-o?

Baley confirmă dând din cap.

— Cel care l-a omorât şi pe soțul tău.

— Eşti sigur?

— Tu nu? Uciderea lui Rikaine a fost prima din istoria Solariei. După o lună se comite altă crimă. Poate fi asta o coincidență? Doi ucigaşi diferiți care asasinează independent, la interval de o lună, pe o planetă unde crima nu se cunoaşte? De asemenea nu uita că a doua victimă tocmai cerceta primul asasinat şi ca atare constituia un mare pericol pentru asasin.

— Ei da! spuse Gladia, trecând la desert şi continuând printre îmbucături: Dacă aşa vezi tu lucrurile, eu sunt nevinovată.

— Cum asta?

— Păi, Elijah, eu n-am fost în viața mea pe domeniul Gruer. Aşa că nu l-aş fi putut otrăvi pe agent. Şi dacă n-am făcut-o, atunci nu l-am ucis nici pe soțul meu.

Dar cum Baley păstra o tăcere severă, Gladiei îi scăzu curajul şi colțurile gurii i se lăsară în jos.

— Nu gândeşti şi tu la fel, Elijah?

— Nu pot fi sigur. Ți-am spus că ştiu ce metodă s-a folosit pentru otrăvirea lui Gruer. Este foarte ingenioasă şi oricine de pe Solaria o putea întrebuința fără să fi fost vreodată pe domeniul agentului. *Fără să fi fost vreodată*

pe domeniul agentului.

Gladia îşi încleştă pumnii.

— Deci afirmi că am făcut-o eu?

— Nu afirm asta.

— Dar laşi să se înțeleagă. (Buzele i se strânseseră de furie, iar pomeții i se înroşiseră.) De asta ai vrut să mă vizionezi? Ca să-mi pui întrebări viclene? Să mă prinzi în cursă?

— Stai puțin…

— Păreai atât de înțelegător. Eşti un… un… pământean!

La acest cuvânt contralto-ul vocii ei se transformase într-un şuierat furios.

Daneel se înclină spre Gladia cu fața lui impasibilă şi spuse:

— Mă iertați, doamnă Delmarre, dar țineți cuțitul cam strâns şi v-ați putea răni. Aveți grijă, vă rog.

Gladia se uită furioasă la cuțitul scurt, bont şi, fără îndoială, absolut inofensiv pe care îl ținea în mână. Apoi, cu o mişcare dezordonată, îl ridică în sus.

— Nu m-ai înțeles, Gladia, spuse Baley.

— Cine naiba să te-nțeleagă? Uf! Apoi se scutură cu un dezgust exagerat şi strigă: întrerupe contactul!

Aceste din urmă cuvinte erau adresate, desigur, unui robot, care nu apărea în imagine. După care Gladia şi cadrul respectiv dispărură, fiind înlocuite de perete, ca la început.

— Am dreptate să cred că acum o consideri vinovată pe această femeie? întrebă Daneel.

— Nu, răspunse Baley categoric. Celui care a înfăptuit crima îi trebuiau anumite caracteristici într-o doză mult mai mare decât la această biată femeie.

— Se înfurie uşor.

— Şi ce-i cu asta? Mulți se înfurie uşor. Ține minte, în plus, că de câtva timp trăieşte în tensiune. Dacă eu m-aş fi aflat sub asemenea tensiune şi cineva m-ar fi tratat aşa cum îşi închipuie că am tratat-o, probabil că

aş fi reacţionat mult mai violent decât să flutur prosteşte un cuţit bont.

— N-am putut deduce tehnica otrăvirii la distanţă, aşa cum zici că ai reuşit tu, spuse Daneel.

Baley simţi o anumită satisfacţie răspunzându-i:

— Ştiu că n-ai putut. Îţi lipseşte capacitatea de a descifra această enigmă.

Vorbise pe un ton categoric, iar Daneel acceptă afirmaţia detectivului cu calmul şi gravitatea sa de totdeauna.

Baley continuă:

— Am două sarcini pentru tine, Daneel.

— Care anume, colege Elijah?

— Mai întâi ia legătura cu doctorul Thool şi află în ce stare era doamna Delmarre la moartea soţului ei. Cât timp a îngrijit-o, şi aşa mai departe.

— Vrei să afli ceva în mod special?

— Nu, încerc doar să strâng date. Şi nu-i prea uşor pe această planetă. În al doilea rând află cine îl va înlocui pe Gruer ca şef al serviciului de securitate şi aranjează-mi o convorbire cu el pentru mâine dimineaţă. Eu unul, adăugă el fără pic de entuziasm, am să mă duc la culcare şi sper până la urmă să adorm. Apoi, aproape enervat: Crezi că pot găsi o filmocarte ca lumea în casa asta?

— Cred că ar trebui să-l chemi pe robotul bibliotecar, răspunse Daneel.

* * *

Baley se simţea de-a dreptul iritat că trebuie să aibă de-a face cu robotul. Ar fi preferat să caute singur.

— Nu, spuse el, nu ceva clasic. Pur şi simplu o carte despre viaţa cotidiană de pe Solaria. Adu vreo cinci-şase.

Robotul se supuse (nici nu se putea altfel), dar, în timp ce mânuia nişte dispozitive care extrăgeau filmocărţile cerute din casetele lor şi le scoteau afară

printr-o deschizătură, de unde ajungeau în mâinile lui Baley, continua să sporovăiască pe un ton respectuos despre toate celelalte genuri ce se găseau în bibliotecă. Poate că stăpânului i-ar putea place un roman de aventuri despre epoca explorării, sau o excelentă prezentare a chimiei, cu modele mobile de atomi, sau o povestire fantastică, sau o galactografie. Lista era interminabilă.

Baley, care aştepta romanele cerute, spuse cu severitate:

— De ajuns. Luă cu propriile-i mâini (*propriile*-i mâini!) un aparat de vizionat şi plecă.

Robotul porni după el, spunând:

— Aveți nevoie de mine pentru reglare, stăpâne?

— Nu, rămâi aici! ordonă Baley tăios.

Robotul se înclină şi rămase în urmă.

Aşezat în pat, a cărui spetează se iluminase, detectivul fu cât pe ce să-şi regrete cuvintele. Aparatul era un model necunoscut şi Baley n-avea nici cea mai mică idee cum să introducă filmul. Se încăpățână însă şi, până la urmă, desfăcându-l în bucăți şi montându-l la loc, reuşi să se descurce.

Cel puțin putea vedea filmul şi, chiar dacă centrarea nu era perfectă, se simțea mulțumit pentru această clipă de independență față de roboți.

Apoi, timp de o oră şi jumătate, privi fragmentar patru dintre cele şase filme şi rămase dezamăgit.

Avusese o teorie. După părerea lui nu exista cale mai bună pentru a putea cunoaşte ceva din modul de viață şi de gândire al solarienilor decât aceea de a le citi romanele. Şi avea nevoie de o asemenea cunoaştere pentru a-şi putea urma cercetările aşa cum trebuie.

Dar acum se vedea nevoit să renunțe la această teorie. Vizionase câteva romane şi nu reuşise să vadă decât oameni cu probleme ridicole, care se purtau prosteşte şi reacționau imprevizibil. De ce şi-ar părăsi o femeie slujba aflând că fiica ei are aceeaşi profesie şi,

mai mult, de ce ar refuza să-şi explice motivele, ajungând până la crearea unor complicații ridicole şi insuportabile? De ce oare s-ar simți umiliți un doctor şi o pictoriță, văzându-se repartizați unul altuia, şi ce era atât de nobil în stăruința doctorului de a lucra în cercetarea robotică?

Introduse în aparat cel de-al cincilea roman şi ajustă sistemul de vizionare. Era mort de oboseală.

Atât de obosit încât a doua zi nu-şi mai amintea nimic altceva despre acest roman (era un fel de poveste cu „suspense") decât începutul, în care un nou proprietar de domeniu îşi luase în primire casa şi viziona nişte dări de seamă filmate pe care i le prezenta respectuos un robot.

Probabil că adormise cu aparatul pe cap şi cu toate luminile aprinse. După care, desigur, intrase vreun robot care luase grijuliu aparatul şi stinsese luminile.

Oricum, adormise şi o visase pe Jessie. Totul era ca înainte. Nu plecase niciodată de pe Pământ. Se pregăteau să se ducă la bucătăria de cartier şi apoi la un spectacol cu nişte prieteni. Vor folosi banda rulantă, vor vedea lume şi niciunul nu va avea niciun fel de griji. Se simțea fericit.

Iar Jessie era frumoasă. Slăbise puțin. De ce era oare atât de zveltă? Şi atât de frumoasă?

Un singur lucru nu era în ordine. Se aflau direct în bătaia Soarelui. Privi în sus, unde nu se vedea decât baza boltită a Nivelurilor superioare; şi totuşi Soarele strălucea, luminându-i puternic pe toți, dar nimeni nu se temea.

Baley se trezi tulburat. Îi lăsă pe roboți să-i servească micul dejun şi nu vorbi cu Daneel. Nu spuse nimic, nu întrebă nimic şi dădu pe gât o excelentă cafea, fără să-i simtă gustul.

De ce visase despre Soarele vizibil-invizibil? Înțelegea să viseze despre Pământ şi despre Jessie, dar ce căuta Soarele în acest vis? Şi de ce îl sâcâia tocmai acest

gând?

— Colege Elijah, îl chemă Daneel încet.

— Da?

— Corwin Attlebish te va viziona peste o jumătate de oră. Am făcut aranjamentele necesare.

— Cine naiba mai e şi Corwin ăsta? întrebă Baley tăios şi îşi mai turnă o ceaşcă de cafea.

— Era principalul asistent al lui Gruer, colege Elijah, iar acum este şef interimar al serviciului de securitate.

— Atunci fă contactul pe loc.

— După cum ți-am spus, am fixat vizionarea peste o jumătate de oră.

— Nu mă interesează când ai fixat-o. Fă-l acum. E un ordin.

— Voi încerca, colege Elijah, dar s-ar putea ca el să nu accepte.

— Să încercăm, şi hai odată, Daneel!

* * *

Şeful interimar al serviciului de securitate acceptă contactul şi, prima oară de când se afla pe Solaria, Baley văzu un spațian care arăta exact aşa cum şi-i imaginau pământenii. Attlebish era înalt, suplu şi bronzat, cu ochii căprui-deschis şi bărbia masivă şi dură.

Semăna vag cu Daneel, dar, pe când robotul era idealizat, aproape ca un zeu, Corwin Attlebish avea anumite trăsături omeneşti.

Tocmai se bărbierea. Un mic creion abraziv împrăştia particule fine care i se depuneau pe obraji şi pe bărbie, dezintegrând perii într-o pulbere aproape imaterială.

Baley auzise despre acest instrument, dar nu văzuse niciodată vreunul.

— Dumneata eşti pământeanul? întrebă Attlebish cam nedesluşit printre buzele întredeschise, în timp ce pe sub nas îi trecea un val de praf abraziv.

— Sunt Elijah Baley, detectiv categoria a 7-a. Vin de pe Pământ.

— E cam devreme, observă Attlebish închizându-şi aparatul cu un zgomot sec şi aruncându-l undeva, în afara imaginii. Ce te frământă, pământene?

Pe Baley l-ar fi iritat tonul ăsta chiar dacă ar fi fost în cea mai bună dispoziție. Acum pur şi simplu fierbea.

— Cum se simte agentul Gruer? întrebă el.

— Trăieşte încă. S-ar putea să scape.

— Otrăvitorii de-aici, de pe Solaria, nu se pricep la doze. Lipsă de experiență. I-au dat prea multă otravă şi a vomitat-o. Cu jumătate de doză l-ar fi ucis.

— Otrăvitori? Nu există nicio urmă de otravă.

— Dumnezeule! exclamă Baley. Dar ce credeți c-a fost?

— O serie de lucruri. Unui om i se pot întâmpla multe. Attlebish îşi frecă fața, căutând cu vârfurile degetelor posibilele asperități. Nici nu ştii ce probleme metabolice pot apărea după două sute cincizeci de ani.

— Dacă aşa stau lucrurile, i-ați asigurat o îngrijire medicală competentă?

— Raportul doctorului Thool…

Asta era prea de tot. Furia care se acumulase în Baley încă de la trezire făcu explozie.

— Nu-mi pasă de doctorul Thool! strigă detectivul cu mânie. Am spus îngrijire medicală competentă! Doctorii dumneavoastră nu se pricep la nimic, ca şi detectivii dumneavoastră, dacă ați avea vreunul! A trebuit să aduceți un detectiv de pe Pământ. Aduceți atunci şi un doctor!

Solarianul îl privi rece.

— Mă înveți ce trebuie să fac?

— Da, şi încă pe gratis. Fac cinste! Gruer *a fost otrăvit*. Am văzut totul. A băut, a vomitat şi a răcnit că-l arde pe gâtlej. Cum numiți dumneavoastră asta când vă gândiți că tocmai cerceta… şi Baley se opri brusc.

— Ce cerceta? întrebă Attlebish impasibil.

Baley îşi amintise cu neplăcere de prezența lui Daneel, care, în poziția lui obişnuită, stătea la vreo trei metri distanță. Gruer nu voia ca Daneel, un auroran, să afle despre aceste cercetări. Aşa că detectivul continuă, fără entuziasm:

— Sunt şi unele implicații politice.

Attlebish îşi încrucişă brațele pe piept, cu un aer distant, plictisit şi uşor ostil.

— Pe Solaria n-avem o viață politică în sensul în care am auzit că ar fi în alte lumi. Hannis Gruer e un bun cetățean, dar are prea multă imaginație. El este cel care, auzind despre dumneata, a cerut să te importăm aici. Ba chiar a acceptat să fii însoțit de un auroran. Eu n-am crezut necesar acest lucru. Nu e niciun mister la mijloc. Rikaine Delmarre a fost ucis de soția lui şi vom afla noi cum şi de ce. Şi dacă nu reuşim, o vom analiza genetic şi vom lua măsurile cuvenite. Cât despre Gruer, otrăvirea născocită de dumneata n-are nicio însemnătate.

— Vreți să spuneți că n-am ce căuta aici? întrebă Baley, necrezându-şi urechilor.

— Cam aşa ceva. Dacă vrei, te poți înapoia pe Pământ. Aş spune chiar că te îndemnăm s-o faci.

Baley rămase surprins de propria sa reacție.

— Nu, domnule, exclamă el, nu mă mişc de-aici!

— Noi te-am angajat, detectiv Baley, şi tot noi putem renunța la serviciile dumitale. Te vei înapoia pe planeta de baştină.

— *Ba nu!* Ascultați-mă! Vă sfătuiesc s-o faceți! Sunteți spațian, iar eu doar un pământean dar, cu tot respectul cuvenit şi cu cele mai profunde scuze, vă spun că sunteți speriat.

— Retrage-ți afirmația! exclamă Attlebish, ridicându-se în picioare şi privindu-l arogant pe pământean de la înălțimea celor aproape doi metri ai săi.

— Sunteți speriat la culme. Credeți că veți fi următorul dacă nu abandonați acest caz. Cedați ca să

fiți lăsat în pace, ca să vă fie cruțată această amărâtă de viață.

Baley nu ştia cine puteau fi cei care aveau să-i cruțe viața lui Attlebish şi nici măcar dacă existau asemenea persoane. Voia, pur şi simplu, să-l umilească pe acest spațian arogant şi gusta efectul pe care vorbele lui îl aveau asupra autocontrolului celuilalt.

— Vei pleca până într-o oră, spuse Attlebish, îndreptând degetul spre el cu o furie reținută. Nu vom ține seama de niciun considerent diplomatic, te asigur.

— Economiseşte-ți amenințările, spațiene. Pământul e un nimic pentru dumneata, recunosc, dar nu sunt singur aici. Dă-mi voie să ți-l prezint pe colegul meu, Daneel Olivaw. E de pe Aurora. Nu vorbeşte prea mult. N-a venit aici ca să vorbească. De asta mă ocup eu. Dar aude perfect şi nu-i scapă niciun cuvânt. Aşa că uite ce e, Attlebish (Baley îi spuse pe nume cu multă satisfacție), orice treburi necurate s-ar petrece aici, pe Solaria, se interesează de ele şi Aurora şi încă vreo patruzeci de Lumi exterioare. Dacă ne dați afară, veți primi vizita unor astronave de război. Sunt de pe Pământ şi ştiu cum se fac lucrurile astea. Ofense de acest fel atrag după ele vizita urgentă a navelor de război.

Attlebish se uită la Daneel şi păru să stea pe gânduri. Vocea i se mai înmuie.

— Nu se întâmplă nimic aici care să privească pe cineva din afară.

— Gruer era de altă părere şi colegul meu l-a auzit. (Nu era momentul să şovăie în fața unei minciuni.)

La aceste cuvinte Daneel se întoarse spre Baley, dar detectivul nu-i dădu nicio atenție, ci continuă:

— Am de gând să duc mai departe această anchetă. De fapt aş accepta cu mare plăcere să mă întorc acasă. Chiar şi numai visele despre Pământ au ajuns să mă tulbure. Dacă aş fi proprietarul acestui palat infestat de roboți, aş renunța la el imediat, cu toți roboții şi cu

dumneata şi lumea asta îngrozitoare, în schimbul unui bilet pentru acasă. Dar n-am să mă las expediat de dumneata. În niciun caz atât timp cât chestiunea pentru care am fost detaşat aici rămâne deschisă. Încearcă numai să scapi de mine contrar voinței mele şi veți avea de-a face cu artileria spațiană.

Mai mult încă, de-acum încolo această anchetă va fi condusă aşa cum doresc *eu*. Eu răspund de ea. Am să văd persoanele pe care vreau să le văd. Am să le *văd*, nu am să le vizionez. Sunt obişnuit să văd şi aşa am de gând să procedez. Pentru toate astea cer aprobarea oficială a serviciului dumneavoastră.

— E ceva imposibil, intolerabil…

— Daneel, spune-i tu cum stau lucrurile.

Umanoidul începu să vorbească cu detaşare:

— Aşa cum v-a informat colegul meu, domnule agent Attlebish, am fost trimişi pentru a ancheta o crimă. Este indispensabil să facem aceasta. Fireşte, nu dorim să vă încălcăm obiceiurile, şi se poate să nu fie nevoie să vedem unele persoane, deşi ar fi util să daţi aprobarea pentru cazurile necesare, aşa cum a cerut detectivul Baley. Cât despre expedierea noastră de pe planetă, cred că ar fi nerecomandabilă, cu tot regretul ce-l încercăm gândindu-ne că prezența noastră aici v-ar putea fi dezagreabilă dumneavoastră sau oricărui alt solarian.

Baley ascultă aceste fraze pompoase cu buzele strânse sever în ceea ce nu arăta nici pe departe a zâmbet. Ca unul care ştia că Daneel este robot, îşi dădea seama că acesta proceda astfel încât să nu jignească pe niciunul dintre cei doi oameni. Dar pentru cineva care-l credea pe Daneel auroran, venit de pe cea mai veche şi mai puternică Lume exterioară, ele păreau o serie de amenințări subtil politicoase.

— Am să mă gândesc, spuse Attlebish, punându-şi vârfurile degetelor pe frunte.

— Nu prea mult, conchise Baley, căci am de făcut nişte vizite până într-o oră, şi nu e vorba de vizionare.

Încheiat vizionarea!

Făcu semn robotului să întrerupă contactul, după care privi cu surprindere şi plăcere spre locul unde-l văzuse pe Attlebish. Totul fusese pe negândite. Un impuls născut din visul său şi din aroganța inutilă a spațianului. Dar acum, că tot se întâmplase, îi părea bine. Tocmai aia voia de fapt – să preia conducerea anchetei. Şi apoi, se gândi Baley, i-am spus câteva acestui tip scârbos! Ar fi vrut ca toată populația Pământului să fi urmărit scena. Cu atât mai mult cu cât Attlebish arăta *într-adevăr* ca un spațian.

Şi totuşi, de ce fusese atât de vehement în problema văzutului? Nu prea înțelegea nici el de ce. Avea, desigur, anumite planuri, care implicau şi vederea (nu vizionarea) unor solarieni. Perfect. Vorbise însă cu atâta emfază despre chestiunea văzutului de parcă ar fi fost gata să dărâme pereții casei, chiar dacă asta nu slujea la nimic.

De ce?

Îl mai îmboldise ceva, pe lângă cazul în sine, ceva care n-avea nicio legătură cu securitatea Pământului. Dar ce anume?

Deodată îşi aminti din nou visul: Soarele strălucind prin toate straturile opace ale giganticelor Oraşe îngropate de pe Pământ.

* * *

— Mă întreb, colege Elijah, dacă treaba aceasta nu este cumva riscantă, spuse Daneel cu prudență (atât cât putea vocea lui să redea o atitudine omenească).

— Că l-am luat la sigur pe tipul ăsta? A mers. Şi, de fapt, nu erau doar nişte amenințări deşarte. Cred că *este* într-adevăr important ca Aurora să afle ce se petrece aici şi că Aurora îşi dă seama de asta. Apropo, îți mulțumesc că nu m-ai dat de gol.

— A fost o decizie firească. Faptul că te-am susținut îi dăunează, într-un anumit mod subtil, agentului

Attlebish. Dar să te fi dat pe tine de gol însemna să-ți fac un rău mai mare şi mai direct.

— Deci s-au ciocnit două potențiale şi cel mai înalt a câştigat, nu-i aşa, Daneel?

— Exact, colege Elijah. Îmi dau seama că procese similare se petrec, într-un mod mai greu de definit, şi în mintea omenească. Repet, totuşi, că această nouă propunere a ta comportă riscuri.

— Ce nouă propunere?

— Nu sunt de acord cu intenția ta de a vedea oameni. Adică a-i vedea, în contrast cu a-i viziona.

— Înțeleg şi nici nu-ți cer acordul.

— Am însă instrucțiunile mele, colege Elijah. Nu ştiu ce ți-a spus agentul Hannis Gruer în lipsa mea aseară. Că ți-a spus ceva apare evident din schimbarea atitudinii tale față de această problemă. Totuşi, pe baza instrucțiunilor mele pot încerca să ghicesc. Trebuie să te fi prevenit despre posibilitatea unui pericol pentru alte planete ce s-ar naşte din situația de pe Solaria.

Cu mişcări lente, Baley începu să-şi caute pipa. Făcea când şi când acest lucru şi încerca de fiecare dată un sentiment de iritare negăsind-o şi amintindu-şi că nu putea fuma.

— Dar sunt numai douăzeci de mii de solarieni. Ce pericol pot reprezenta ei?

— Stăpânii mei de pe Aurora sunt, de câtva timp, neliniştiți în legătură cu Solaria. Nu mi s-au comunicat toate informațiile disponibile…

— Iar puținul ce ți s-a comunicat ți s-a interzis să mi-l spui şi mie, nu-i aşa? întrebă Baley cu asprime.

— Mai rămân multe de aflat până să putem discuta liber această chestiune.

— Ei bine, ce fac solarienii? Arme noi? Subversiune plătită? O campanie de asasinate individuale? Ce pot face douăzeci de mii contra sutelor de milioane de spațieni?

Daneel nu răspunse.

— Am de gând să aflu, ştii asta, continuă Baley.

— Dar nu în felul în care vrei s-o faci, colege Elijah. Am primit instrucțiuni foarte clare să-ți asigur securitatea.

— De asta trebuie să ai oricum grijă. Prima lege!

— Mai mult decât atât chiar. Într-un conflict care ar opune securitatea ta securității altuia trebuie să o apăr pe a ta.

— Fireşte, înțeleg asta. Dacă mi se întâmplă ceva, nu poți să mai rămâi pe Solaria fără a produce complicații pe care Aurora nu este încă pregătită să le înfrunte. Cât timp sunt în viață, mă aflu aici la solicitarea solarienilor, aşa încât putem să ne dăm importanță, dacă e nevoie, şi să-i facem să ne țină în continuare. Dacă mor însă, se schimbă întreaga situație. Deci ai primit ordin să aperi viața lui Baley. Nu-i aşa, Daneel?

— Nu-mi pot permite să interpretez rațiunile ce au condus la acest ordin.

— E-n regulă, nu-ți face griji pentru asta. N-o să mor din cauza spațiului liber, dacă voi găsi că trebuie să văd unele persoane. Am să rezist. Ba chiar m-aş putea obişnui.

— Nu este vorba numai de spațiul liber, colege Elijah. Este vorba de vederea unor solarieni. Eu nu pot accepta aceasta.

— Vrei să spui că n-o să le placă spațienilor? Cu atât mai rău pentru ei. N-au decât să-şi pună mănuşi şi filtre nazale. Să dezinfecteze aerul. Iar dacă vederea mea, în carne şi oase, contravine moravurilor delicate de-aici, n-au decât să roşească şi să înghită. Căci am de gând să îi *văd*. Este un lucru necesar şi *îl voi face*.

— Dar nu-ți pot permite aşa ceva, colege Elijah.

— Nu-mi poți *permite*?

— Înțelegi, desigur, motivul, colege Elijah.

— Nicidecum.

— Aminteşte-ți că agentul Gruer, principalul

anchetant solarian al acestei crime, a fost otrăvit. Nu este clar că, dacă-ți permit să-ți aplici planul de a-ți expune propria persoană, următoarea victimă vei fi chiar tu? Cum ți-aş putea deci permite să renunți la siguranța pe care ți-o dă această vilă?

— Dar cum mă vei opri s-o fac, Daneel?

— Cu forța, la nevoie, colege Elijah, răspunse Daneel calm. Chiar dacă ar trebui să-ți fac rău. Căci dacă nu, vei muri cu siguranță.

9. Se contracarează un robot

— Aşadar, potențialul superior câştigă din nou, observă Baley. Mi-ai face rău ca să-mi protejezi viața.

— Nu cred ca va fi necesar să-ți fac vreun rău, colege Elijah. Ştii doar că te depăşesc în putere şi nu vei încerca o rezistență inutilă. Dar dacă va fi necesar, voi fi obligat să-ți fac rău.

— Te-aş putea dezagrega pe loc, ripostă detectivul. Chiar acum! Potențialele *mele* nu mă împiedică s-o fac.

— M-am gândit că ai putea lua această atitudine. Mai ales atunci când, îndreptându-ne încoace, ai devenit la un moment dat violent în vehiculul ce ne transporta. Distrugerea mea este neînsemnată în comparație cu propria ta siguranță, dar ea ți-ar produce până la urmă neplăceri şi ar stânjeni planurile stăpânilor mei. În consecință, una dintre primele mele griji a fost, în cea dintâi noapte pe care ai petrecut-o aici, să-ți scot încărcătura din dezagregator.

Baley îşi muşcă buzele. Îl lăsase deci cu arma descărcată! Duse numaidecât mâna la tocul dezagregatorului, scoase arma afară şi constată că acul încărcăturii indica zero.

O clipă, cântări în mână bucata de metal inutil, tentat s-o arunce în capul lui Daneel. La ce bun, însă? Robotul s-ar fi ferit cu agilitate. Puse deci arma la loc, gândindu-se că ar putea s-o reîncarce la timpul potrivit. Apoi spuse, rar şi meditativ:

— Nu mă poți păcăli, Daneel.

— Cum adică, colege Elijah?

— Prea mult o faci pe şeful. Mereu îmi pui bețe-n roate. Eşti într-adevăr robot?

— Te-ai mai îndoit o dată, răspunse Daneel.

— Anul trecut, pe Pământ, m-am îndoit că R. Daneel Olivaw era într-adevăr robot. S-a dovedit că era. Cred că încă este. Întrebarea mea, însă, e aceasta: eşti R. Daneel Olivaw?

— Sunt.

— Da? Daneel a fost făcut să semene foarte mult cu un spațian. De ce n-ar putea şi un spațian fi făcut să semene cu Daneel?

— Pentru care motiv?

— Ca să conducă ancheta de-aici cu mai multă inițiativă şi competență decât ar dovedi un robot. Şi totuşi, jucând rolul lui Daneel mă poți ține sub control, dându-mi un fals sentiment de autoritate. Căci, la urma urmelor, lucrezi prin mine şi trebuie să mă poți influența.

— Nu este aşa, colege Elijah.

— Dovedeşte-mi, spuse Baley, îndreptându-se încet către o măsuță şi punând mâna pe ea. O poți face destul de uşor, dacă *eşti* robot. Arată-mi metalul de sub piele!

— Dar te asigur…

— Arată-mi metalul! spuse Baley tăios. E un ordin! Sau nu te mai simți obligat să execuți ordinele?

Daneel îşi desfăcu cămaşa. Peri blonzi rari îi acopereau pielea netedă şi bronzată. Robotul apăsă uşor sub mamelonul stâng. Pielea şi carnea se desfăcură de-a lungul pieptului, fără nicio picătură de sânge, iar dedesubt apăru lucirea metalului.

În acest timp mâna lui Baley, care se găsea pe măsuță, se deplasă câțiva centimetri spre dreapta şi apăsă un bulon de comandă. Aproape imediat în cameră se ivi un robot.

— Nu mişca, Daneel! strigă detectivul. E un ordin! Rămâi aşa!

Daneel rămase țeapăn, de parcă viața, sau mai bine

zis imitația robotică a vieții, l-ar fi părăsit brusc.

Baley strigă către robot:

— Poți să mai aduci doi roboți aici fără să pleci? Dacă poți, fă-o imediat!

— Da, stăpâne, răspunse robotul, şi alți doi roboți intrară, chemați prin radio. Cei trei se aşezară în şir.

— Băieți, li se adresă detectivul, vedeți această creatură pe care ați crezut-o stăpân?

Şase ochi roşietici se întoarseră solemn spre Daneel:

— Îl vedem, stăpâne, răspunseră în cor cei trei roboți.

— Vedeți că acest aşa-zis stăpân este de fapt un robot ca şi voi, căci e făcut din metal. Numai aspectul îl are de om.

— Da, stăpâne.

— Nu trebuie să vă supuneți niciunui ordin pe care vi-l dă. Înțelegeți?

— Da, stăpâne.

— Eu, pe de altă parte, sunt un om adevărat.

O clipă cei trei ezitară şi Baley se întrebă dacă, arătându-le că un obiect poate părea om, fiind totuşi robot, nu cumva se îndoiau că *orice* ar avea aspect omenesc poate fi cu adevărat om.

Dar imediat unul dintre roboți spuse:

— Sunteți om, stăpâne, şi Baley răsuflă uşurat.

— Gata, Daneel, spuse el. Acum te poți mişca.

Daneel luă o poziție mai firească şi spuse calm:

— După cum văd, îndoielile cu privire la identitatea mea n-au fost decât un truc menit să mă facă să-mi dezvălui adevărata natură în fața acestora.

— Exact, răspunse Baley, privind în altă parte. (E o simplă maşină, îşi spunea detectivul, şi doar nu te poți acuza că ai înşelat o maşină!)

Şi totuşi nu reuşea să alunge complet un sentiment de ruşine. Aşa cum stătea acolo, cu pieptul deschis, Daneel avea ceva foarte omenesc în înfățişare, ceva ce putea fi înşelat.

— Închide-ți pieptul, Daneel, şi ascultă-mă, spuse Baley. Ca forță fizică eşti mult inferior acestor trei roboți. Este clar, nu?

— Este clar, colege Elijah.

— Bun! Acum, băieți, continuă detectivul, întorcându-se din nou spre cei trei, nu veți spune nimănui, om sau stăpân, că această creatură e un robot. Niciodată, absolut niciodată, fără dispoziții primite *numai* de la mine!

— Îți mulțumesc, rosti Daneel încet.

— Totuşi, continuă Baley, acest robot umanoid n-are voie să se amestece în niciun fel în acțiunile mele. Dacă încearcă aşa ceva, îl veți reține cu forța, având grijă să nu-l deteriorați decât în caz de absolută necesitate. Nu-i veți permite să intre în contact cu niciun alt om afară de mine, şi nici cu alți roboți afară de voi, fie prin vedere, fie prin vizionare. Şi nu-l veți părăsi nicio clipă. Țineți-l în această cameră, unde veți rămâne şi voi. Toate celelalte îndatoriri vi se suspendă până la noi ordine. Ați înțeles?

— Da, stăpâne, răspunseră în cor cei trei roboți.

Baley se întoarse iarăşi spre Daneel:

— Nu mai ai ce face, aşa că nu încerca să mă opreşti.

Daneel stătea cu brațele atârnându-i moale în jos.

— Colege Elijah, nu te pot lăsa, prin lipsa mea de acțiune, să cazi pradă vreunei primejdii. Totuşi, în împrejurările de față, nu-mi rămâne nicio posibilitate de acțiune. Faptul e de o logică incontestabilă. Deci nu voi face nimic. Nădăjduiesc că vei rămâne teafăr şi sănătos.

Asta e tot, se gândi Baley. Logica era logică şi roboții nu erau dotați cu altceva. Logica îi spunea lui Daneel că pierduse partida. Rațiunea i-ar fi putut spune că e greu să prevezi toți factorii, că partea adversă ar putea face o greşeală.

Dar nu, un robot n-are decât logică, nu şi rațiune. Din nou Baley se simți ruşinat şi nu putu să-şi reprime

un impuls de a-l consola.

— Uite, Daneel, chiar dacă m-aş expune unor primejdii, dar *nu e cazul* (ultimele cuvinte le adăugă în grabă, aruncând o privire piezişă spre ceilalți trei roboți), asta ar face parte din misiunea mea. Pentru asta sunt plătit. După cum tot o parte a misiunii mele este să împiedic orice pericol ce ar putea amenința întreaga omenire, aşa cum tu trebuie să împiedici orice pericol ce l-ar amenința pe vreun om ca individ. Înțelegi?

— Nu, colege Elijah.

— Asta pentru că n-ai fost construit ca să înțelegi. Dar, crede-mă pe cuvânt, dacă ai fi om, ai înțelege.

Daneel îşi înclină capul în semn de acceptare a explicației şi rămase apoi nemişcat. Baley se îndreptă încet spre uşă. Cei trei roboți se dădură la o parte pentru a-i face loc, dar continuau să-l fixeze pe Daneel cu ochii lor fotoelectrici.

Baley se simțea păşind spre un fel de libertate. Inima îi bătea mai repede în aşteptarea acestei clipe, dar deodată avu o tresărire. Din partea cealaltă un alt robot se apropie de uşă.

Era oare ceva în neregulă?

— Ce s-a întâmplat, băiete? rosti scurt detectivul.

— Ați primit un mesaj, stăpâne, de la biroul şefului interimar al serviciului de securitate.

Baley luă capsula de corespondență personală pe care i-o întindea robotul. În mâna lui capsula se deschise imediat, dând la iveală o bandă de hârtie imprimată cu caractere fine. (Acest lucru nu-l uimi. Desigur că solarienii îi aveau deja amprentele digitale, iar capsula fusese ajustată să se deschidă numai în contact cu mâinile lui.)

Citi mesajul şi un aer de satisfacție se ivi pe fața-i prelungă. Era o permisiune oficială de a putea vedea diferite persoane, cu acordul persoanelor solicitate, care erau totodată sfătuite să dea tot sprijinul „detectivilor Baley şi Olivaw".

Attlebish capitulase, ajungând chiar să pună numele pământeanului pe primul loc. Era un bun augur pentru a începe, în fine, o anchetă în modul cuvenit.

* * *

Baley se afla din nou într-o aeronavă, ca în timpul călătoriei de la New York la Washington. De data aceasta exista însă o deosebire. Nava nu mai era „închisă". Ferestrele rămăseseră transparente.

Era o zi frumoasă şi senină. De pe locul unde şedea detectivul, ferestrele apăreau ca nişte petece de azur. Fără relief, fără trăsături distinctive. Baley se forța să nu strige de spaimă. Îşi ascundea capul pe genunchi doar atunci când nu mai putea rezista cu niciun chip.

Singur îşi impusese acest calvar. De fapt propriul său sentiment de triumf şi această neobişnuită senzație de libertate, după ce-i înfrânsese pe Attlebish şi Daneel, aproape că îl obligaseră.

Începutul îl făcuse mergând spre aeronavă pe jos, prin aer liber, cu un fel de amețeală aproape plăcută; apoi, cu o încredere în sine ce friza nebunia, ordonase ca ferestrele să rămână descoperite.

Trebuie să mă obişnuiesc, îşi spunea el, şi se uita fix la azur până când i se accelera pulsul, iar nodul din gât devenea insuportabil.

La intervale tot mai scurte trebuia să închidă ochii şi să-şi îngroape capul sub acoperământul protector al brațelor. Treptat îşi pierdu tot acel simțământ de încredere, pe care nici măcar atingerea tocului în care se afla dezagregatorul proaspăt încărcat nu i-l mai reda.

Încercă să-şi concentreze atenția asupra planului de atac. Mai întâi trebuia să învețe obiceiurile planetei. Să construiască un fundal pe care să proiecteze totul, dacă voia să înțeleagă.

Să consulte un sociolog!

Ceruse unui robot să-i spună numele celui mai renumit sociolog solarian. (Un lucru bun la roboți era

acela că nu puneau întrebări.) Robotul îi comunicase numele şi principalele date personale, după care făcuse o pauză şi spusese că sociologul era probabil la masă şi va cere, desigur, să se amâne convorbirea.

— La masă! exclamase Baley. Nu fi caraghios. Mai sunt două ore până la prânz.

— Folosesc timpul local, stăpâne, răspunse robotul.

Baley îl privise surprins, apoi înțelese. Pe Pământ, cu Oraşele lui îngropate, ziua şi noaptea, somnul şi trezia erau perioade artificiale, adaptate la nevoile comunității şi ale planetei. Dar pe o planetă ca aceasta, expusă direct Soarelui, ziua şi noaptea nu mai constituiau o chestiune de preferință, ci le erau impuse oamenilor vrând-nevrând.

Detectivul încercă să-şi închipuie o lume sub forma unei sfere ce se roteşte, fiind periodic luminată şi neluminată. Era destul de greu şi Baley simți o undă de dispreț față de aceşti spațieni superiori, care lăsau un lucru atât de important cum e timpul să le fie dictat de capriciile mişcărilor planetare.

— Fă legătura, în orice caz, conchise el.

* * *

La aterizare aeronava era aşteptată de mai mulți roboți şi Baley, ieşind din nou în spațiul liber, constată că tremura de-a binelea.

— Lasă-mă să te iau de braț, băiete, murmură el către cel mai apropiat robot.

Sociologul îl întâmpină la capătul unui hol, având un zâmbet forțat pe față.

— Bună ziua, domnule Baley.

— Bună ziua, răspunse detectivul, abia suflând. N-ați vrea, vă rog, să acoperiți ferestrele?

— Sunt deja acoperite. Ştiu câte ceva despre obiceiurile pământene. Vreți să mă urmați?

Baley reuşi să facă aceasta fără ajutorul robotului, urmându-l pe sociolog, la o distanță apreciabilă, printr-

un labirint de coridoare. Când, în cele din urmă luă loc într-o încăpere mare şi bogat ornamentată, fu bucuros de prilejul de a se odihni.

Pereții camerei conțineau o serie de nişe cu fundul rotunjit. În fiecare dintre ele se aflau statui pictate în roz şi auriu, siluete abstracte care bucurau ochiul fără a-i transmite un înțeles imediat. Un obiect mare cu numeroase pedale, un fel de cutie de care atârnau nişte cilindri albi, sugera un instrument muzical.

Baley îl privi pe sociolog, care rămăsese în picioare în fața lui. Spațianul arăta exact aşa cum apăruse în imaginea vizionată de detectiv mai înainte: înalt, subțire, cu părul complet alb, cu fața izbitor de ascuțită, nasul proeminent, ochii vii şi adânciți în orbite.

Se numea Anselmo Quemot.

Cei doi continuară să se privească până ce Baley aprecie că poate vorbi fără să-i tremure glasul. Prima lui remarcă n-avea nicio legătură cu ancheta. De fapt, nici cu planul lui de acțiune. Pur şi simplu întrebă:

— Aş putea bea ceva?

— Să beți ceva? Vocea sociologului era un pic prea stridentă ca să fie plăcută. Doriți nişte apă?

— Aş prefera ceva alcoolic.

Pe fața sociologului apăru o expresie de pronunțată stânjeneală, ca şi cum îndatoririle ospitalității i-ar fi fost total necunoscute.

Ceea ce, îşi spuse Baley, este într-adevăr aşa. Într-o lume în care toată lumea se vizionează, oamenii nu se îmbie cu mâncare şi băutură.

Un robot îi aduse o ceaşcă de email lucios. Băutura din ea era uşor colorată în roz. Baley o mirosi prudent şi sorbi din ea şi mai prudent. Înghițitura de lichid i se evaporă cald în gură, trimițând un mesaj plăcut de-a lungul esofagului. A doua oară sorbi mai substanțial.

— Dacă mai doriți…, începu Quemot.

— Nu, mulțumesc, nu acum. Ați fost amabil acceptând să mă vedeți.

Quemot încercă să surâdă, dar dădu greş în mod vizibil.

— N-am mai văzut pe cineva de foarte multă vreme. Da, da. (Spuse aceasta aproape contorsionându-se.)

— Cred că vă este destul de greu.

— Chiar foarte greu. Şi Quemot se întoarse brusc, ducându-se să se aşeze în capătul celălalt al încăperii, pe un scaun pe care îl instală astfel încât să stea oblic față de detectiv. Îşi împreună mâinile înmănuşate şi nările părură să-i palpite.

Baley îşi termină băutura; simțea un fel de căldură prin membre, ba chiar o revenire parțială a încrederii în sine.

— Spuneți-mi *exact*, domnule Quemot, cum vă simțiți în prezența mea?

— Este o întrebare foarte personală, murmură sociologul.

— Ştiu că este, dar cred că v-am explicat, cu prilejul convorbirii noastre, că întreprind o anchetă într-un caz de crimă şi că va trebui să pun foarte multe întrebări, unele dintre ele neapărat personale.

— Vă voi ajuta, dacă pot, spuse Quemot. Sper ca întrebările să fie decente.

Vorbind, continua să se uite în altă parte, iar când se întâmpla ca privirile să-i alunece spre fața lui Baley, nu rămâneau acolo decât o clipă, după care fugeau în lături.

— Nu din simplă curiozitate vă întreb ce simțiți. Este un lucru indispensabil pentru ancheta mea.

— Nu prea văd cum.

— Trebuie să aflu cât mai multe despre această lume. Trebuie să ştiu ce simt solarienii în diverse situații. Acum înțelegeți?

Quemot, care nu mai privea deloc spre Baley, începu să vorbească rar:

— Soția mea a murit acum zece ani. Niciodată nu mi-a fost prea uşor s-o văd, dar, firește, te mai

obişnuieşti cu timpul şi ea nu era o femeie insistentă. Nu mi s-a mai atribuit o altă soție, căci am trecut de vârsta... vârsta... (se uită la Baley, rugându-l parcă să completeze el, dar cum detectivul nu făcu aceasta, continuă cu vocea coborâtă)... de vârsta reproducerii. Lipsit chiar şi de soție, am pierdut cu totul obişnuința acestui fenomen al contactului prin vedere.

— Dar ce simțiți? insistă Baley. Sunteți cuprins de panică? (Se gândea la felul cum se simțise el însuşi în aeronavă.)

— Nu, nu e vorba de panică. Quemot îşi întoarse uşor capul, cât să vadă puțin din fața detectivului, dar şi-l retrase imediat. Ca să fiu sincer, domnule Baley, am impresia că vă pot mirosi.

Automat, Baley se retrase spre speteaza scaunului, cu un penibil sentiment de jenă.

— Mă puteți mirosi?

— E pură închipuire, fireşte, adăugă Quemot. Nu ştiu dacă aveți un miros anume sau cât de puternic este, dar chiar dacă ați avea, filtrele mele nazale l-ar împiedica să pătrundă. Totuşi, imaginația... şi dădu din umeri.

— Înțeleg.

— Mai rău chiar. Mă veți ierta, domnule Baley, dar în prezența directă a unui om simt ca şi cum ar fi gata să mă atingă ceva vâscos, lipicios, şi mă tot dau înapoi. Este foarte neplăcut.

Baley îşi freca o ureche, pe gânduri, străduindu-se să-şi rețină iritarea. În fond, nu era decât reacția nevrotică a celuilalt la o situație simplă.

— Dacă aşa stau lucrurile, spuse el, sunt surprins că ați acceptat atât de uşor să mă primiți. Desigur că vă aşteptați la asemenea neplăceri.

— Mă aşteptam. Dar ştiți, eram şi curios. Sunteți doar pământean.

Baley îşi spuse, sarcastic, că acesta era un motiv în plus ca să nu-l vadă, dar se mulțumi doar să întrebe:

— Ce importanță are?

În glasul lui Quemot păru să răsune un fel de entuziasm forțat.

— Nu pot explica prea uşor aceasta. Nici măcar mie însumi. Lucrez în sociologie de zece ani. Lucrez într-adevăr. Am formulat unele ipoteze cu totul noi şi surprinzătoare, şi totuşi în esență adevărate. Tocmai una dintre aceste ipoteze mă face să nutresc un interes extraordinar pentru Pământ şi pământeni. Vedeți, dacă ați examina atent societatea solariană şi modul ei de viață, ați ajunge la concluzia că sunt modelate direct şi îndeaproape după cele ale Pământului.

10. Se descoperă o cultură

Baley nu se putu reține să nu exclame:

— Cum?

Quemot rămase câteva clipe tăcut, cu privirile întoarse în altă parte, după care spuse:

— Nu, nu e vorba de actuala cultură a Pământului.

— A, făcu Baley.

— E vorba de cea veche, de istoria antică a planetei dumneavoastră. Ca pământean o cunoaşteți, desigur.

— Da, am vizionat nişte cărți, răspunse Baley prudent.

— Atunci înțelegeți.

Baley, care nu înțelegea, reluă:

— Dați-mi voie să vă explic ce vreau, domnule Quemot. Aş dori să-mi spuneți tot ce ştiți despre marea deosebire dintre Solaria şi celelalte Lumi exterioare, despre numărul mare de roboți de aici, despre comportarea dumneavoastră, a solarienilor. Îmi pare rău dacă vă las impresia că vreau să schimb subiectul.

Detectivul voia de fapt cu tot dinadinsul să facă aceasta. Orice discuție despre asemănările şi deosebirile dintre cele două culturi s-ar dovedi cu mult prea fascinantă în sine. Şi-ar putea petrece acolo întreaga zi, fără să obțină nimic util în privința informațiilor ce-l interesau.

Quemot zâmbi:

— Vreți o comparație între Solaria şi celelalte Lumi exterioare, nu între Solaria şi Pământ.

— Pământul îl cunosc, domnule doctor.

— Cum doriți… (Solarianul tuşi uşor.) Vă deranjează dacă-mi întorc scaunul de tot? M-aş simți mai… mai comod.

— Vă rog, domnule Quemot, răspunse Baley cu răceală.

— Perfect. La un ordin dat de Quemot cu voce joasă, un robot întoarse scaunul. Aşa cum şedea acum, ascuns de ochii lui Baley după speteaza masivă, sociologul vorbea cu o voce mai vioaie şi chiar mai bogată şi mai puternică.

— Primele colonizări pe Solaria s-au produs acum trei sute de ani. Cei dintâi colonişti erau nexonieni. Ştiți ceva despre Nexon?

— Din păcate, nu.

— Este foarte aproape de Solaria, numai la vreo doi parseci distanță. De fapt, Solaria şi Nexon alcătuiesc cea mai apropiată pereche de Lumi locuite din toată Galaxia. Solaria, chiar şi înainte de sosirea oamenilor, avea forme de viață şi era perfect adecvată colonizării umane. Ea reprezenta evident o atracție pentru bogătaşii de pe Nexon, cărora le venea greu să-şi mențină modul de trai în condițiile suprapopulării planetei lor.

— Suprapopulare? îl întrerupse Baley. Credeam că spațienii practică metoda controlului naşterilor.

— Pe Solaria da, dar în celelalte Lumi exterioare controlul naşterilor este în general ineficient. În epoca respectivă Nexon număra vreo două milioane de locuitori. Aglomerația era destul de mare încât să facă necesară limitarea numărului de roboți ai unei familii. Astfel că acei nexonieni care dispuneau de mijloace şi-au construit case de vară pe Solaria – o planetă fertilă, cu climă temperată şi fără viețuitoare primejdioase.

Colonistii de pe Solaria puteau încă reveni pe Nexon fără prea mari complicații, iar cât timp se aflau pe Solaria duceau un trai după plac. Puteau folosi cât de mulți roboți le trebuiau şi le permiteau mijloacele. Domeniile puteau fi oricât de mari, căci pe o planetă

nelocuită spațiul nu constituia o problemă, iar datorită numărului nelimitat de roboți, nici exploatarea lui nu era o problemă.

Roboții au ajuns să fie atât de mulți încât au fost prevăzuți cu dispozitive de contact prin radio; acesta a fost începutul renumitei noastre industrii robotice. Am început să elaborăm noi tipuri, cu noi aparate şi posibilități tehnice. Cultura implică invenție. Iată un aforism care cred că-mi aparține, adăugă Quemot, chicotind.

Un robot, răspunzând unei chemări pe care Baley n-o sesizase, îi aduse lui Quemot o băutură similară celei pe care o băuse detectivul mai înainte. Lui Baley nu i se servi nimic şi se decise să nici nu ceară.

Quemot continuă:

— Avantajele vieții pe Solaria erau evidente pentru toți cei care aveau ochi de văzut. Solaria a devenit deci o planetă la modă. Au sosit apoi şi alți nexonieni, transformând-o în ceea ce aş numi o „planetă de vile". Cât despre colonişti, tot mai mulți dintre ei au început să rămână aici întregul an, conducându-şi treburile de acasă prin mandatari. S-au construit aici fabrici producătoare de roboți, iar fermele şi minele au început să fie exploatate pentru export.

Pe scurt, domnule Baley, devenise clar că într-un secol sau chiar mai puțin, Solaria va ajunge tot atât de aglomerată ca şi Nexon. Părea un lucru ridicol şi regretabil să descoperi o asemenea lume nouă şi apoi s-o pierzi din lipsă de prevedere.

Pentru a nu vă plictisi cu o mulțime de detalii politice, vă voi spune doar că Solaria a reuşit să-şi dobândească independența şi să şi-o mențină fără război. Fireşte, ne-a ajutat şi faptul că deveniserăm utili celorlalte Lumi exterioare ca sursă de roboți specializați.

Ajunşi independenți, prima noastră grijă a fost să ne asigurăm că populația nu va depăşi anumite limite rezonabile. Am reglementat imigrarea şi naşterile, şi ne

satisfacem nevoile prin mărirea numărului de roboți şi diversificarea lor.

— Dar de ce evită solarienii să se vadă? întrebă Baley. Îl sâcâia modul în care Quemot începuse să-i dea explicații sociologice.

Solarianul îi aruncă o privire furişă de după speteaza scaunului şi răspunse:

— Aceasta este o consecință inevitabilă. Avem domenii uriaşe. Un domeniu de zece mii de mile pătrate nu e un lucru prea rar, deşi cele mai mari cuprind multe suprafețe neproductive. Al meu are nouă sute cincizeci de mile pătrate, dar fiecare petecuț este teren fertil.

În orice caz, mărimea domeniului constituie factorul esențial care determină poziția cuiva în societate. Iar una dintre calitățile domeniilor mari este aceasta: poți să-l cutreieri în lung şi în lat cu foarte mici riscuri de a pătrunde pe terenul unui vecin şi, deci, de a-ți întâlni vecinul. Înțelegeți?

— Cred că da, răspunse Baley ridicând din umeri.

— Pe scurt, solarianul se mândreşte cu faptul că nu-şi întâlneşte vecinii. Totodată, domeniul îi este atât de bine exploatat de roboți şi atât de autonom încât n-are niciun motiv să-şi întâlnească vecinii. Dorința de a evita asemenea întâlniri a dus la perfecționarea instalațiilor de vizionare, iar pe măsură ce acestea se perfecționau, era tot mai puțin necesar să-ți vezi vecinii. Un fel de relație permanentă de la cauză la efect. Înțelegeți?

— Iată ce e, domnule Quemot. Nu trebuie să simplificați prea mult lucrurile pentru mine. Nu sunt sociolog, dar am căpătat şi eu unele noțiuni la facultate. La o facultate pământeană, desigur, adăugă Baley cu o modestie şovăitoare, menită să prevină un comentariu similar, dar în termeni mai muşcători, din partea lui Quemot, dar mă pricep puțin la matematici.

— Matematici? făcu sociologul, pronunțând ultima silabă aproape ca un strigăt.

— Ei, nu chiar cele necesare pentru robotică, pe care

nu le cunosc, dar înțeleg relațiile de ordin sociologic. De pildă, cunosc bine relația Teramin.

— Ce relație ați spus?

— Poate că dumneavoastră o numiți altfel. Diferențiala dezavantajelor suferite cu avantajele acordate: *d* ori *i* indice *j* la puterea *n*...

— Ce tot vorbiți acolo?

Baley sesiză tonul tăios şi poruncitor, de adevărat spațian, şi tăcu, intimidat.

Desigur că relația dintre dezavantajele suferite şi avantajele acordate făcea parte din cunoştințele elementare necesare pentru a trata populația fără pericol de explozii sociale. O cabină separată pentru o persoană, la baia de cartier, acordată cuiva în mod justificat, va ține *x* persoane aşteptând să le vină rândul la aceeaşi favoare, valoarea lui *x* variind în funcție de diferitele modificări cunoscute ale mediului şi temperamentului uman, aşa cum rezultă cantitativ din relația Teramin.

Dar, evident, într-o lume unde toate erau numai avantaje şi nu se cunoştea dezavantajul, relația Teramin putea să nu însemne nimic. Poate că alesese un exemplu greşit.

Detectivul încercă din nou:

— Domnule doctor, este bine că-mi dați informații calitative despre evoluția acestei prejudecăți împotriva văzutului, dar nu cred că îmi vor fi de ajutor în cercetările mele. Vreau să-i pot convinge pe oameni să mă vadă, aşa cum faceți dumneavoastră acum.

— Domnule Baley, răspunse sociologul, nu putem trata emoțiile umane ca pe nişte reacții ale unui creier pozitronic.

— Dar nici nu spun asta. Robotica este o ştiință deductivă, iar sociologia este inductivă. Dar ambele pot recurge la matematici.

Urmă o clipă de tăcere, apoi Quemot spuse cu glas tremurător:

— Ați admis doar că nu sunteți sociolog.

— Exact. Dar am fost informat că dumneavoastră *sunteți*. Şi încă cel mai bun de pe planetă.

— Sunt singurul. Aş putea spune chiar că am inventat aproape această ştiință.

— A! Baley şovăi înainte de a-i pune întrebarea următoare: Ați vizionat ceva cărți pe această temă?

— Am răsfoit nişte lucrări aurorane.

— Dar cărți de pe Pământ?

— De pe Pământ? Quemot râse stingherit. Nu mi-a trecut prin cap să citesc vreo lucrare ştiințifică de pe Pământ. Nu vă supărați că spun asta.

— Nu mă supăr, dar îmi pare rău. Credeam că am să pot căpăta unele elemente care să-mi permită să stau de vorbă față în față cu alți solarieni fără să…

Quemot scoase un sunet straniu, strident şi nedesluşit. Scaunul mare pe care şedea se deplasă înapoi, apoi se răsturnă cu zgomot. Baley reuşi să audă un „Scuzați-mă!" înăbuşit, după care îl zări pe Quemot năpustindu-se afară din cameră cu paşi mari şi greoi.

Detectivul se încruntă. Ce mai spusese de data asta? La naiba! Ce gafă mai făcuse?

Dădu să se ridice şi el, dar se opri văzând că intră un robot.

— Stăpâne, spuse acesta, am fost trimis să vă anunț că stăpânul meu vă va viziona imediat.

— Mă va *viziona*, băiete?

— Da, stăpâne. Între timp, poate doriți să gustați ceva. Şi puse la îndemâna lui Baley o altă cupă cu licoare roză, adăugând şi o farfurioară cu prăjituri calde şi parfumate.

Baley se reinstală comod pe scaun, gustă prudent din băutură şi puse cupa la loc. Prăjiturile erau calde şi tari la pipăit, dar coaja se sfărâma uşor în gură şi miezul se dovedea considerabil mai cald şi mai moale. Nu putea identifica gustul, pe care îl atribui vreunor mirodenii specifice de pe Solaria.

Îşi aminti apoi de alimentaţia de pe Pământ, restrânsă ca varietate şi bazată pe cultura de drojdii, şi se întrebă dacă n-ar avea căutare unele produse de drojdii care să imite gustul produselor extrapământene.

Îşi întrerupse însă brusc şirul gândurilor când îl văzu pe Quemot apărând pe neaşteptate în faţa lui. *Cu faţa* spre el, de data asta! Şedea pe un scaun mai mic, într-o cameră ai cărei pereţi şi podea contrastau puternic cu cei din încăperea unde se afla Baley. Sociologul zâmbea acum; ridurile fine de pe faţă i se adânciseră şi, paradoxal, îi dădeau un aspect mai tineresc, accentuându-i vioiciunea ochilor.

— Mii de scuze, domnule Baley. Credeam că pot face faţă unei prezenţe personale, dar m-am înşelat. Ajunsesem la limită şi expresia dumneavoastră, ca să spun aşa, m-a dat gata.

— Ce expresie, domnule Quemot?

— Aţi spus ceva despre intenţia de a sta de vorbă faţă-n… Clătină din cap, trecându-şi repede limba peste buze. Aş prefera să n-o repet. Cred că înţelegeţi ce vreau să spun. Cuvintele dumneavoastră mi-au evocat pregnant o imagine în care noi doi ne inspiram reciproc răsuflarea. Solarianul se cutremură. Nu găsiţi că e respingător?

— Nu cred să-mi fi închipuit vreodată aşa ceva.

— Pare un obicei foarte neigienic. Iar când aţi pronunţat acele cuvinte, mie mi-a trecut prin cap imaginea cu pricina şi mi-am dat seama că de fapt *ne aflam* în aceeaşi cameră şi că, deşi nu şedeam faţă-n faţă cu dumneavoastră, aerul care v-a trecut prin plămâni ajungea până la mine şi pătrundea şi într-ai mei. Iar sensibil cum sunt…

— Dumnezeule! exclamă Baley. Dar moleculele din toată atmosfera Solariei au trecut prin mii de plămâni! Plămâni de animale şi branhii de peşti!

— Aveţi dreptate, admise Quemot frecându-şi gânditor bărbia, şi tocmai de asta nici nu vreau să mă

gândesc la aşa ceva. Oricum, situaţia de adineauri, când ne găseam amândoi împreună, inhalând şi exhalând alături, devenise insuportabilă. E formidabil ce uşurat mă simt acum, vizionându-vă.

— Dar ne aflăm în aceeaşi casă, domnule Quemot.

— Tocmai de aceea e atât de formidabil acest sentiment de uşurare. Ne aflăm în aceeaşi casă, şi totuşi folosirea sistemului de vizionare schimbă totul. Cel puţin acum ştiu cum te simţi văzând o persoană străină. Un lucru pe care n-am să-l mai repet.

— Vorbiţi de parcă aţi fi făcut o experienţă.

— Într-un fel, răspunse spaţianul, chiar aşa a şi fost. Iar rezultatele sunt interesante, chiar dacă personal m-au deranjat. A fost un test bun şi l-aş putea înregistra.

— Ce să înregistraţi? întrebă Baley, surprins.

— Propriile mele sentimente, ripostă Quemot, aruncându-i detectivului o privire la fel de surprinsă.

Baley oftă. Iar vorbeau limbi diferite. Mereu acelaşi lucru.

— Am întrebat numai pentru că presupuneam că aveţi anumite instrumente de măsurat reacţiile emoţionale. Eventual, un electroencefalograf. (Se uită în jur, căutând parcă aşa ceva.) Deşi presupun că aveţi tipuri de buzunar care funcţionează fără legături directe. Pe Pământ n-avem asemenea tipuri.

— Sunt convins, răspunse solarianul cu asprime, că pot evalua natura propriilor mele afecte fără a folosi vreun instrument. Erau, de altfel, destul de pronunţate.

— Da, desigur, dar pentru o analiză cantitativă… începu Baley.

— Nu ştiu ce urmăriţi, ripostă Quemot iritat. Şi apoi eu încerc să vă spun altceva, lucruri pe care nu le-am vizionat în cărţi, propria mea teorie, de care sunt foarte mândru…

— Şi la ce se referă această teorie, domnule doctor?

— Păi, la modul în care cultura solariană se bazează

pe o cultură din trecutul Pământului.

Baley oftă din nou. Dacă nu-l lăsa pe sociolog să-şi expună teoria, putea periclita şansele oricărei colaborări ulterioare. Aşa că întrebă:

— Pe care anume?

— Pe cea a Spartei, răspunse Quemot, ridicându-şi capul astfel încât o clipă părul lui alb luci în lumină aproape ca un nimb. Nu mă-ndoiesc că ați auzit de Sparta.

Baley se simți uşurat. În tinerețe studiase cu mult interes trecutul Pământului (erau studii atrăgătoare pentru mulți pământeni: un Pământ dominant, deoarece era singura planetă populată, iar pământenii erau stăpâni deoarece nu existau spațieni), dar acest trecut era amplu. Quemot se putea referi la vreo fază necunoscută lui Baley, ceea ce ar fi dus la încurcături. Aşadar, răspunse precaut:

— Da, am vizionat niște filme pe această temă.

— Bun, bun! Sparta, în culmea puterii ei, cuprindea un număr relativ mic de spartani, singurii cetățeni cu drepturi depline, plus un număr ceva mai mare de locuitori de rang inferior, periecii, la care se adăuga o mare masă de sclavi, iloții. Aceşti iloți se găseau față de spartani într-un raport de douăzeci la unu şi erau oameni cu sentimente şi slăbiciuni omeneşti.

Pentru a se asigura că nicio revoltă a iloților nu va putea reuşi, în ciuda numărului covârşitor al acestora, spartanii au devenit mari războinici. Fiecare trăia ca un fel de maşină militară şi astfel societatea îşi realiza scopul. Nicio răscoală a iloților n-a fost încununată de succes.

Noi, cei de pe Solaria, suntem asemănători, într-un fel, cu spartanii. Avem şi noi iloții noştri, dar aceştia nu sunt oameni, ci maşini. Ei nu se pot răscula şi nu trebuie să ne temem de ei, deşi ne depăşesc numeric de o mie de ori mai mult decât în cazul spartanilor. Astfel ne bucurăm de avantajele spartanilor fără a ne vedea

obligați să ne purtăm ca stăpâni neînduplecați față de alții. Putem să urmăm exemplul artistic şi cultural al atenienilor, care erau contemporani cu spartanii şi care…

— Am vizionat şi filme despre atenieni, îl întrerupse Baley.

Quemot se entuziasma pe măsură ce vorbea.

— Civilizațiile au avut totdeauna o structură piramidală. Pe măsură ce urci spre vârful edificiului social, ai mai multă tihnă şi mai mari posibilități de a-ți găsi fericirea. Dar tot pe măsură ce urci vei găsi tot mai puțini care se bucură de aceste avantaje în grad din ce în ce mai mare. Fără excepție, există o preponderență a celor dezavantajați. Şi, nu uitați asta, oricât de avute ar fi, în mod absolut, straturile de la baza piramidei, ele vor fi mereu dezavantajate în comparație cu vârful. Bunăoară, chiar şi cei mai săraci locuitori de pe Aurora o duc mai bine decât bogătaşii Pământului, dar ei înşişi sunt dezavantajați față de bogătaşii Aurorei, căci ei se compară cu cei înstăriți de pe propria lor planetă.

Aşadar, în societățile omeneşti obişnuite vom găsi oricând conflicte sociale. Revoluția socială şi reacția de apărare şi de reprimare a ei, odată ce a izbucnit, explică o mare parte a suferințelor omeneşti care abundă în istorie.

Aici, însă, pe Solaria, pentru prima oară vârful piramidei este singur. În locul celor dezavantajați se află roboții. Avem prima societate nouă, cu adevărat nouă, prima mare inovație socială de când sumerienii şi egiptenii au creat oraşele.

Şi Quemot se sprijini de speteaza scaunului, zâmbind satisfăcut.

— Ați publicat toate astea? întrebă Baley.

— S-ar putea să le public cândva, răspunse sociologul, simulând indiferența. Încă n-am făcut-o. Este cea de-a treia realizare a mea.

— Şi celelalte două au fost la fel de importante ca

aceasta?

— Celelalte nu erau în domeniul sociologiei. Pe vremuri am fost sculptor. Operele pe care le vedeți în jur – şi arătă spre statui – sunt ale mele. Am fost şi compozitor. Îmbătrânesc însă, şi Rikaine Delmarre prefera întotdeauna artele aplicate celor frumoase, aşa că m-am hotărât să mă apuc de sociologie.

— După cum o spuneți, s-ar părea că eraţi prieten bun cu Delmarre.

— Ne cunoşteam. La vârsta mea, ajungi să-i cunoşti pe toți solarienii. Dar n-am niciun motiv să neg că îl cunoşteam bine pe Rikaine Delmarre.

— Ce fel de om era? (Destul de ciudat, dar numele celui ucis readuse în mintea lui Baley imaginea Gladiei şi detectivul şi-o aminti cu intensitate aşa cum o văzuse ultima oară, cu acea expresie de furie nestăpânită la adresa lui.)

Quemot rămase puțin gânditor.

— Era un om capabil, devotat Solariei şi modului nostru de viață.

— Un idealist, cu alte cuvinte.

— Da, categoric. Asta se vede şi din faptul că s-a oferit voluntar pentru profesia sa de… de fetolog. Este o artă aplicată, înțelegeți, şi v-am spus ce gândea în această privință.

— Era ceva neobişnuit în faptul că s-a oferit voluntar?

— Doar nu credeți că… Dar uit mereu că sunteți pământean. Da, este un lucru neobişnuit. Este o profesie care trebuie îndeplinită, dar pentru care nu se găsesc amatori. De regulă se recurge la numirea cuiva pe un anumit număr de ani şi nu e plăcut să fii tu acela. Delmarre s-a oferit singur, şi încă pe viață. Şi-a dat seama că funcția e prea importantă ca să fie lăsată pe seama unor executanți fără tragere de inimă şi m-a convins şi pe mine de aceasta. Eu însă nu m-aş fi oferit niciodată. Nu sunt capabil de un asemenea sacrificiu.

Iar pentru el sacrificiul a fost şi mai mare, căci era aproape maniac în chestiuni de igienă personală.

— Cred că tot n-am înțeles natura muncii lui.

Fața bătrână a lui Quemot se îmbujoră uşor.

— N-ar fi mai bine să discutați asta cu persoana care îl asista?

— Aş fi făcut deja acest lucru, domnule doctor, dacă cineva ar fi binevoit să mă informeze până acum de existența unei asemenea persoane.

— Îmi pare rău că n-ați ştiut, spuse Quemot. Însuşi faptul că avea un asistent demonstrează înaltul lui simț de responsabilitate socială. Niciunul dintre ocupanții anteriori ai postului nu s-a îngrijit de aşa ceva. Delmarre, însă, a găsit necesar să aleagă pe cineva tânăr şi înzestrat şi să-l instruiască el însuşi, astfel încât să lase după el un „moştenitor profesional" atunci când i-ar fi venit timpul să se retragă sau, ei da, să moară. (Bătrânul solarian oftă din rărunchi.) Şi iată, i-am supraviețuit, deşi era mult mai tânăr. Obişnuiam să joc şah cu el. Foarte des.

— Cum făceați acest lucru?

Quemot ridică din sprâncene a mirare.

— În mod obişnuit.

— Vă vedeați?

Sociologul se înfioră:

— Ce idee! Chiar dacă eu aş fi putut suporta, Delmarre n-ar fi acceptat asta nici măcar o clipă. Munca de fetolog nu-i tocise sensibilitatea. Era foarte categoric în privința asta.

— Atunci cum?…

— Cu două table, aşa cum procedează toată lumea, răspunse Quemot, dând din umeri a îngăduință. Ei da, sunteți pământean. Mişcările mele se înregistrau pe tabla lui şi a mea.

— O cunoaşteți pe doamna Delmarre? întrebă detectivul.

— Ne-am vizionat. E artistă, ştiți, şi am vizionat

câteva dintre lucrările ei. Frumoase, nimic de zis, dar mai degrabă nişte curiozități decât nişte creații. Sunt reuşite, totuşi, şi dovedesc o minte receptivă.

— O credeți cumva în stare să-şi fi ucis soțul?

— Nu m-am gândit la asta. Femeile sunt pline de surprize. Dar, la urma urmelor, lucrurile par destul de clare, nu-i aşa? Numai doamna Delmarre se putea apropia într-atât de Rikaine încât să-l poată omorî. Rikaine n-ar fi permis niciodată cuiva, în nicio împrejurare, să-l vadă în persoană. Era foarte categoric. Categoric nu e, poate, cuvântul potrivit. Pur şi simplu, îi lipsea orice urmă de anomalie în această privință, orice urmă de perversitate. Era un bun solarian.

— Ați numi perversitate faptul că ați acceptat să mă vedeți? întrebă Baley.

— Da, cred că da. Aş spune că e la mijloc puțină scatofilie.

— Delmarre ar fi putut fi ucis din motive politice?

— Cum?

— Am auzit pe cineva numindu-l tradiționalist.

— O, toți suntem tradiționalişti.

— Adică nu există solarieni care nu sunt tradiționalişti?

— Ba cred că există câțiva, răspunse Quemot încet, care consideră că e periculos să fii prea tradiționalist. Sunt hiperconştienți de numărul mic al populației şi de inferioritatea noastră numerică față de alte Lumi. Ei cred că suntem lipsiți de apărare în fața unei posibile agresiuni din partea celorlalte Lumi exterioare. E o absurditate să creadă aşa ceva, şi de altfel nu sunt prea mulți. Nu-i consider o forță.

— De ce spuneți că sunt absurzi? Există ceva pe Solaria care ar putea afecta raportul de forțe în ciuda marii inferiorități numerice? Vreun nou tip de armă?

— O armă, da. Dar nu una nouă. Oamenii la care mă refer sunt mai mult orbi decât absurzi; ei nu-şi dau seama că această armă funcționează de mult şi că e

irezistibilă.

Baley ciuli urechile:

— Vorbiți serios?

— Desigur.

— Cunoaşteți natura acestei arme?

— Ar trebui s-o cunoaştem cu toții. Şi *dumneavoastră* o cunoaşteți, gândiți-vă puțin. Eu am sesizat-o ceva mai repede poate decât alții, căci sunt sociolog. Fireşte, nu este folosită în modul curent în care foloseşti o armă. Nu ucide, nu răneşte, dar este irezistibilă. Cu atât mai irezistibilă cu cât nimeni nu-şi dă seama de ea.

— Şi care este, mă rog, această armă neucigătoare? întrebă Baley exasperat.

— Robotul pozitronic.

11. Se inspectează o crescătorie

O clipă detectivul încremeni. Robotul pozitronic simboliza superioritatea spațiană asupra Pământului. Era într-adevăr o armă destul de eficace.

Se strădui să-şi mențină vocea fermă.

— E o armă economică. Solaria este importantă pentru celelalte Lumi exterioare ca sursă de tipuri perfecționate, aşa că n-aveți de ce să vă temeți.

— Faptul este clar, spuse Quemot cu indiferență. Tocmai asta ne-a ajutat să ne câştigăm independența. Dar eu am în vedere altceva, un lucru mai subtil şi de proporții mai ample. Sociologul îşi privea fix vârfurile degetelor, cu mintea evident cufundată în noțiuni abstracte.

— Este cumva aceasta o altă teorie sociologică a dumneavoastră? întrebă Baley.

Unda de mândrie pe care Quemot se strădui s-o ascundă aproape că-l făcu pe detectiv să zâmbească.

— Da, într-adevăr, răspunse spațianul. Originală, după câte ştiu. Şi totuşi evidentă dacă se studiază datele demografice despre Lumile exterioare. În primul rând, încă de la crearea lui, robotul pozitronic a fost folosit tot mai intens pretutindeni.

— Nu şi pe Pământ, observă Baley.

— Ei, asta-i bună, domnule detectiv! Nu ştiu prea multe despre Pământ, dar am aflat destul ca să-mi dau seama că roboții pătrund şi în economia dumneavoastră. Locuiți în mari Oraşe şi lăsați cea mai mare porțiune a planetei neocupată. Cine lucrează deci

în fermele şi minele dumneavoastră?

— Roboţii, admise Baley. Dar, ca să vorbim drept, domnule doctor, chiar pământenii au creat robotul pozitronic.

— Chiar aşa? Sunteţi sigur?

— Puteţi verifica. E adevărul curat.

— Interesant. Şi totuşi robotica a progresat cel mai puţin acolo, spuse sociologul gânditor. Poate din cauza marii populaţii a Pământului. V-ar trebui mult mai mult timp. Da, da... Şi totuşi, aveţi roboţi chiar şi în Oraşe.

— Da, avem, răspunse Baley.

— Mai mulţi decât, să zicem, cu cincizeci de ani în urmă.

— Da, confirmă detectivul nerăbdător.

— Atunci se potriveşte. Deosebirea e numai de timp. Roboţii tind să elimine munca omului. O economie robotizată se dezvoltă într-o singură direcţie: tot mai mulţi roboţi şi tot mai puţini oameni. Am studiat datele demografice *foarte* atent, le-am reprezentat grafic şi am făcut câteva extrapolări. (Se opri brusc, surprins.) Păi, asta-i un fel de aplicare a matematicilor la sociologie, nu-i aşa?

— Exact, răspunse Baley.

— S-ar putea să fie ceva în toate astea. Va trebui să mai cercetez problema. În orice caz, iată concluziile la care am ajuns, şi am certitudinea că sunt absolut corecte. Raportul roboţi-oameni din orice economie care a introdus munca roboţilor tinde să crească permanent, în ciuda tuturor măsurilor legislative menite să împiedice aceasta. Creşterea este încetinită, dar nu poate fi oprită. La început populaţia umană creşte, dar cea de roboţi creşte mult mai rapid. Apoi, când se atinge un anumit punct critic...

Quemot se opri din nou, după care adăugă:

— Ia să vedem... Mă întreb dacă acest punct critic n-ar putea fi determinat cu exactitate, dacă nu i s-ar putea da o expresie numerică. Iată-ne ajunşi din nou la

matematici.

Baley se mişcă nervos pe scaun.

— Şi ce se întâmplă după atingerea punctului critic, domnule Quemot?

— Poftim? A, da. Populaţia umană începe să descrească. Planeta respectivă se apropie de o adevărată stabilitate socială. Aurora va trece prin aceasta. Chiar şi Pământul dumneavoastră. Vă vor trebui câteva secole în plus, dar e inevitabil.

— Ce înţelegeţi prin stabilitate socială?

— Situaţia de aici, de pe Solaria. O lume în care oamenii constituie singura clasă avantajată. Deci n-avem niciun motiv să ne temem de celelalte Lumi exterioare. Va mai trece doar un secol, eventual, şi vor fi toate ca Solaria. Presupun că, într-un fel, acesta va fi capătul istoriei omeneşti. Sau, cel puţin, împlinirea ei. Până la urmă toţi oamenii vor avea tot ceea ce le trebuie şi tot ce îşi doresc. Ştiţi, există o frază pe care am găsit-o undeva, nu mai ştiu unde, ceva despre căutarea fericirii.

— Da, spuse Baley gânditor, toţi oamenii sunt „înzestraţi de Creatorul lor cu anumite drepturi inalienabile… printre care viaţa, libertatea şi căutarea fericirii".

— Asta e! De unde aţi citat?

— Dintr-un document vechi, răspunse detectivul.

— Observaţi cum se schimbă lucrurile pe Solaria şi, până la urmă, în toată Galaxia? Căutarea se va încheia. Drepturile omenirii vor fi viaţa, libertatea şi fericirea. Chiar aşa. Fericirea.

— Se poate, observă Baley sec, dar un om a fost ucis aici, pe Solaria, şi un altul e pe moarte.

Îi păru rău chiar înainte de a fi terminat fraza, căci chipul lui Quemot luase o expresie de parcă ar fi fost pălmuit. Bătrânul sociolog înclină capul şi spuse fără să-şi ridice privirile:

— V-am răspuns la întrebări cât am putut de bine. Mai doriţi ceva?

— Nu, de ajuns. Vă mulțumesc, domnule doctor, şi-mi pare rău că v-am deranjat tocmai acum, când deplângeți moartea unui prieten.

Quemot ridică încet capul.

— Va fi greu să-mi găsesc alt partener de şah. Apărea foarte punctual la întâlnirile noastre şi juca extrem de echilibrat. Era un bun solarian.

— Vă înțeleg, spuse Baley cu blândețe. Îmi permiteți să folosesc instalația dumneavoastră pentru a stabili contactul cu persoana următoare cu care vreau să vorbesc?

— Desigur, răspunse Quemot. Roboții mei vă stau la dispoziție. Acum am să vă las. Încheiat vizionarea.

* * *

Nu trecură nici treizeci de secunde şi un robot se afla deja lângă Baley, iar detectivul se întrebă din nou cum erau comandați. De fapt, apucase să vadă, înainte de stingerea imaginii, cum degetele lui Quemot se îndreptau spre un buton.

Poate că era un fel de semnal general, „Faceți-vă datoria!" sau aşa ceva. Poate că roboții erau atenți la tot ce se petrecea şi sesizau întotdeauna dorințele oamenilor din jur, iar dacă robotul respectiv nu era dotat fizic sau electronic pentru sarcina dată, rețeaua radio care-i unea pe toți intra în acțiune şi era chemat robotul potrivit.

O clipă Baley avu imaginea Solariei sub forma unei uriaşe rețele robotice cu ochiuri ce se micşorau tot mai mult şi în care erau fixate ființele umane. Îşi aminti cuvintele lui Quemot despre transformarea altor Lumi în planete de felul Solariei şi îşi imagină formarea unor asemenea rețele strânse şi pe Pământ, până ce…

Gândurile îi fură întrerupte de robot, care i se adresă cu tonul lui respectuos, calm şi egal, de maşină.

— Sunt gata să vă ajut, stăpâne.

— Ştii cum se poate lua legătura cu locul unde lucra

Rikaine Delmarre?

— Da, stăpâne.

Baley ridică din umeri. Niciodată n-o să învețe să nu mai pună întrebări inutile. Roboții ştiau. Punct. Îşi dădu seama că pentru a manipula aceşti roboți în mod cu adevărat eficient trebuia să fii expert, un fel de robotician, şi se întrebă cum se descurca în această privință solarianul mijlociu. Probabil nici prea-prea, nici foarte-foarte.

— Fă atunci legătura cu asistentul lui. Dacă nu e acolo, află unde se găseşte.

— Am înțeles, stăpâne.

Robotul se întoarse şi dădu să plece, dar Baley strigă după el:

— Stai! Ce oră este acolo?

— Aproximativ 6:30, stăpâne.

— Dimineața?

— Da, stăpâne.

Baley se simți din nou iritat de această lume care îşi organiza timpul după apariția şi dispariția unui soare. Iată la ce ajungi trăind pe suprafața neprotejată a unei planete!

Se gândi o clipă la Pământ, apoi se smulse din amintiri. Cât timp era concentrat asupra anchetei, lucrurile mergeau bine. Recăderea în nostalgie ar fi ruinat totul.

— Cheamă-l pe asistent, băiete, şi spune-i că e o chestiune oficială. Şi trimite-mi alt robot cu ceva de mâncare. Un sandviş şi un pahar cu lapte.

* * *

Mestecându-şi gânditor sandvişul, care conținea un fel de carne afumată, Baley îşi spuse, într-o doară, că după cele întâmplate cu Gruer, Daneel Olivaw consideră suspect orice aliment. Şi, poate, pe bună dreptate.

Termină totuşi sandvişul fără niciun efect rău (oricum, fără un efect imediat) şi sorbi din lapte. De la

Quemot nu aflase datele după care venise, dar ceva tot aflase. Şi, recapitulând, aprecia că aflase chiar o mulțime de lucruri.

Cam puține despre crimă, adevărat, dar mai multe pe plan general.

Robotul se întoarse.

— Asistentul acceptă vizionarea, stăpâne.

— Bun! A fost complicat?

— Dormea, stăpâne.

— Dar s-a trezit, nu?

— Da, stăpâne.

Deodată persoana în cauză apăru în fața lui, stând în pat în capul oaselor, cu o expresie de nemulțumire posacă.

Baley se dădu înapoi de parcă i s-ar fi ridicat în față, pe neaşteptate, un câmp de forță. Deci din nou nu i se furnizase o informație vitală. Iarăşi nu ştiuse ce să întrebe.

Nimeni nu se gândise să-i spună că asistentul lui Rikaine Delmarre era o femeie.

Avea părul ceva mai închis decât obişnuita nuanță arămie a spațienilor şi în momentul acela îi stătea cam vâlvoi. Fața îi era ovală, nasul puțin borcănat şi bărbia mare. Tocmai se scărpina pe piept, deasupra taliei, şi Baley nădăjdui în sinea sa că cearceaful va rămâne bine aşezat. Îşi amintea de atitudinea degajată a Gladiei în privința celor permise în timpul unei vizionări.

Baley încercă în acea clipă o dezamăgire, dar şi o anumită satisfacție răutăcioasă. Pământenii obişnuiau să creadă că toate spațienele sunt frumoase, şi, fără îndoială, Gladia corespundea aşteptărilor. Aceasta, însă, era urâtă chiar şi pentru un pământean.

Ca atare, detectivul constată cu oarecare surprindere că femeia avea o voce de un contraalto atrăgător, atunci când îl întrebă:

— Asta-i bună, ştiți ce oră este?

— Ştiu, răspunse Baley, dar cum am de gând să vă

văd, am crezut că e bine să fiți prevenită.

— Să mă *vedeți*? O, ceruri!... Femeia făcu ochii mari şi-şi duse o mână la bărbie. (Purta un inel, o podoabă personală pe care Baley n-o mai văzuse încă pe Solaria.) Staţi, nu cumva sunteţi noul meu asistent?

— Nu, nicidecum. Sunt aici ca să anchetez moartea lui Rikaine Delmarre.

— Aşa? Păi, atunci, anchetaţi.

— Cum vă numiți?

— Klorissa Cantoro.

— Cât timp aţi lucrat cu doctorul Delmarre?

— Trei ani.

— Presupun că acum vă aflaţi la locul dumneavoastră de muncă. (Baley se simți stingherit rostind această expresie neutră, dar nu ştia cum se numeşte locul de muncă al unui fetolog.)

— Adică, dacă mă aflu la crescătorie? întrebă Klorissa cu nemulțumire. Da, desigur, mă aflu. Nu m-am mişcat de-aici de când l-au lichidat pe şeful şi nici n-am de gând să mă mişc cât timp nu mi se va trimite un asistent. Apropo, aţi putea aranja treaba asta?

— Îmi pare rău, doamnă, dar n-am niciun fel de influență pe aici.

— Am întrebat şi eu, aşa.

Klorissa dădu deoparte cearceaful şi coborî din pat fără pic de sfială. Purta o cămaşă de noapte şi îşi duse mâna spre gât, pentru a desface fermoarul.

— Un moment, spuse Baley grăbit. Dacă acceptaţi să mă vedeți, vom încheia întrevederea şi vă puteți îmbrăca în tihnă.

— În tihnă? îşi ţuguie buzele, uitându-se la detectiv cu curiozitate. Sunteți cumva formalist? Ca şeful?

— Acceptaţi să mă vedeți? Aş dori să vizitez crescătoria.

— Nu prea înțeleg treaba asta cu văzutul, dar dacă vreți să vizionați crescătoria, v-o pot arăta. Daţi-mi puțin răgaz să mă spăl, să pun la punct câteva lucruri şi să

mă trezesc de-a binelea şi am să apreciez această schimbare de program.

— Dar nu vreau să vizionez nimic. Vreau să *văd*.

Femeia îşi lăsă capul într-o parte, iar în ochi îi luci o sclipire de interes profesional.

— Sunteţi cumva maniac, sau aşa ceva? Când vi s-a făcut ultima analiză genică?

— Dumnezeule! murmură detectivul. Iată ce e, eu sunt Elijah Baley. Vin de pe Pământ.

— De pe Pământ? exclamă Klorissa. O, ceruri! Şi ce naiba faceţi aici? Sau e vreun fel de glumă pe care n-o pricep?

— Nu glumesc deloc. Sunt detectiv şi am fost chemat special pentru a ancheta moartea lui Delmarre.

— A, da, înţeleg, o anchetă. Dar credeam că toată lumea ştie că nevastă-sa l-a omorât.

— Nu, doamnă, am unele îndoieli asupra acestui lucru. Îmi permiteţi să văd crescătoria şi pe dumneavoastră? Ca pământean, ştiţi, nu sunt obişnuit să vizionez. Mă stinghereşte. Şeful serviciului de securitate mi-a dat aprobare să văd orice persoană care mi-ar putea fi de folos. Vă pot arăta documentul, dacă doriţi.

— Să-l vedem.

Baley îi arătă aprobarea primită.

Femeia dădu din cap.

— Să vezi! Ce dezgustător! Totuşi, o, ceruri, ce mai contează asta în meseria mea şi aşa dezgustătoare? Dar, iată ce e, să nu vă apropiaţi de mine. Să rămâneţi la o distanţă bunicică. Puteţi striga sau îmi puteţi transmite mesaje prin roboţi, dacă e nevoie. Înţelegeţi?

— Înţeleg.

Şi contactul se întrerupse exact când Klorissa începu să-şi desfacă fermoarul, ultimul cuvânt auzit de Baley fiind:

— Pământean!

* * *

— E destul de aproape, spuse Klorissa.

Baley, aflat la vreo opt metri de femeie, observă:

— Distanța este bună, dar aş vrea să intru cât mai curând în casă.

De data aceasta, totuşi, lucrurile merseseră mai bine. Călătoria cu avionul nu-l deranjase prea mult, dar n-avea rost să întreacă măsura. De-abia se reținea să nu-şi desfacă gulerul pentru a respira mai uşor.

— Dar ce s-a întâmplat? se interesă Klorissa tăios. Păreți cam obosit.

— Nu sunt obişnuit să stau în exterior.

— Asta era! Pământean! Trebuie să stați la adăpost, sau cam aşa ceva. O, ceruri! Îşi trecu limba peste buze, de parcă ar fi gustat ceva neplăcut. Haideți, atunci, intrați, dar să mă dau întâi la o parte. E-n regulă. Poftiți.

Părul îi era aranjat în două cosițe groase, care îi înfăşurau capul după un model geometric complicat. Baley se întrebă cât timp lua o asemenea coafură, dar îşi spuse că, desigur, treaba o săvârşeau degetele mecanice şi abile ale vreunui robot.

Părul scotea în evidență fața ovală a femeii, dându-i un fel de simetrie care o făcea, dacă nu frumoasă, cel puțin plăcută. Nu era machiată, iar veşmintele aveau o menire strict funcțională. Erau, în general, de culoare albastru închis, în nuanțe discrete, cu excepția mănuşilor, care-i ajungeau până la jumătatea antebrațului şi contrastau strident prin culoarea lor violacee. Nu păreau să facă parte din vestimentația ei obişnuită. Detectivul observă pe unul dintre degete, sub mănuşă, prezența inelului.

Se aflau față în față, în colțuri opuse ale camerei.

— Nu vă place asta, nu-i aşa, doamnă? întrebă pământeanul.

Klorissa dădu din umeri.

— De ce mi-ar plăcea? Doar nu sunt animal. Dar pot face față. Te obișnuiești, când ai de-a face cu… cu… (urmă o pauză, după care își împinse înainte bărbia de parcă s-ar fi hotărât să vorbească pe șleau)… cu copii. Și pronunță ultimul cuvânt cu o precizie intenționată.

— S-ar părea că nu vă place slujba pe care o aveți.

— E o slujbă importantă. Trebuie făcută. Și totuși, nu-mi place.

— Dar lui Delmarre îi plăcea?

— Cred că nu, dar nu o arăta niciodată. Era un bun solarian.

— Și era formalist.

Klorissa păru surprinsă.

— Chiar dumneavoastră ați afirmat asta, remarcă Baley. În timpul vizionării, când am spus că vă las să vă îmbrăcați în liniște, mi-ați ripostat că sunt formalist ca șeful.

— A, da. Păi, *era* formalist. Nici chiar la vizionări nu-și permitea libertăți. Era întotdeauna foarte corect.

— Și acesta e un lucru neobișnuit?

— N-ar trebui să fie. De fapt, se presupune că toată lumea e astfel, dar nimeni nu e, vreau să zic, la vizionări. Dacă tot nu e vorba de prezență fizică, de ce să ne mai dăm silința? Înțelegeți? Nici eu nu fac eforturi deosebite. Doar când vorbeam cu șeful. Cu el trebuia să respect uzanțele.

— Îl admirați pe doctorul Delmarre?

— Era un bun solarian.

— Ați numit acest loc crescătorie și ați pomenit de copii. Creșteți copii aici?

— De la vârsta de o lună. Fiecare făt de pe Solaria e adus aici.

— Făt?

— Da. (Klorissa se încruntă.) Îi primim la o lună după concepție. Vă stânjenește asta?

— Nu, răspunse scurt detectivul. Îmi puteți arăta crescătoria?

— Da, dar vă rog să rămâneți la distanță.

Baley privi, de sus, de-a lungul încăperii şi fața-i prelungă se înăspri. Între ei şi incubator se afla un perete de sticlă. De partea cealaltă, era sigur, se creaseră condiții perfecte de temperatură, umiditate şi asepsie. Iar acele numeroase recipiente, şir după şir, conțineau fiecare câte o mică ființă plutind într-un fluid cu compoziție precis stabilită, în care se introducea un amestec nutritiv format din diverse ingrediente, în proporții ideale. Feții trăiau şi se dezvoltau. Nişte mici vietăți, unii mai mici chiar decât jumătate din pumnul lui, cu capetele bulbucate, cu membrele de-abia înmugurite şi cu cozile pe cale de dispariție.

Klorissa, stând la vreo şapte metri de Baley, îl întrebă:

— Cum vă place, domnule detectiv?

— Câți aveți aici?

— În dimineața aceasta, o sută cincizeci şi doi. Primim cincisprezece-douăzeci în fiecare lună, şi tot atâtora le dăm paşaport spre viața independentă.

— Este singura instituție de acest fel de pe întreaga planetă?

— Exact. Ne ajunge pentru a menține echilibrul demografic, în condițiile unei populații de douăzeci de mii şi ale unei medii de viață de trei sute de ani. Clădirea este nouă. Doctorul Delmarre a supravegheat personal construirea ei şi a introdus multe schimbări în activitatea de aici. Mortalitatea feților este practic zero.

Mai mulți roboți circulau printre recipiente, oprindu-se lângă fiecare, controlând meticulos aparatele de măsură şi verificând starea micuților embrioni.

— Dar cine le operează pe mame? întrebă Baley. Vreau să spun, cine extrage feții?

— Doctorul, răspunse Klorissa.

— Doctorul Delmarre?

— O, nu! Doctorii-*medici*. Doar nu vă închipuiți că doctorul Delmarre s-ar fi înjosit vreodată să… Ei, dar să

lăsăm asta.

— Nu puteți folosi roboți?

— Roboți în chirurgie? Domnule detectiv, nu prea văd cum s-ar împăca asta cu Prima lege. La nevoie, pentru a salva o viață omenească, un robot ar putea extrage un apendice, dacă s-ar pricepe, dar cred că după asta ar trebui trimis să i se facă reparații capitale. O incizie în carne de om ar fi un lucru traumatizant pentru creierul lui pozitronic. Doctorii-oameni reuşesc să se obişnuiască cu aşa ceva. Chiar şi cu necesitatea prezenței personale.

— Văd, totuşi, că roboții se ocupă de feți. Dumneavoastră interveniți vreodată? Doctorul Delmarre intervenea?

— Uneori trebuie, când se complică lucrurile. De pildă, dacă un făt are tulburări de dezvoltare. Roboții nu pot aprecia situația cu exactitate când e vorba de vieți omeneşti.

Baley dădu din cap a înțelegere:

— Există, presupun, riscul unei aprecieri greşite care să ducă la pierderea unei vieți omeneşti.

— Da de unde! Există riscul supraaprecierii unei vieți omeneşti şi al păstrării ei nejustificate, ripostă Klorissa cu asprime în glas. Ca fetologi, domnule Baley, avem grijă să se nască numai copii sănătoşi. Numai *sănătoşi*. Nici cele mai bune analize genetice ale părinților nu ne pot asigura că toate permutările şi combinările de gene vor fi favorabile, ca să nu mai vorbim de posibilitatea unor mutații. Asta e marea noastră preocupare: mutația neprevăzută. Am redus acest risc la mai puțin de unu la mie, dar asta înseamnă că aproximativ o dată la fiecare deceniu tot mai avem necazuri.

Spunând acestea, Klorissa îi făcu semn lui Baley s-o urmeze de-a lungul balconului.

— Vă voi arăta acum creşele şi dormitoarele copiilor. Cu ei avem probleme mult mai mari decât cu feții şi nu

putem folosi munca roboților decât într-o anumită măsură.

— De ce?

— Ați şti de ce, domnule Baley, dacă ați fi încercat vreodată să lămuriți un robot de importanța disciplinei. Prima lege îi face aproape incapabili s-o sesizeze. Şi să ştiți că aceşti copii înțeleg situația aproape imediat ce încep să vorbească. Am văzut un țânc de trei ani ținând la respect o duzină de roboți doar prin faptul că țipa la ei: „O să mă loviți! Mă doare!" Ca să înțeleagă că un copil poate minți cu bună ştiință, robotul trebuie să fie foarte perfecționat.

— Delmarre se descurca cu copiii?

— De regulă, da.

— Cum proceda? Se ducea printre ei şi-i învăța minte?

— Doctorul Delmarre? Să-i atingă? O, ceruri! Bineînțeles că nu. Dar se pricepea să le *vorbească*. Şi ştia să ordone roboților. L-am văzut odată vizionând un copil timp de cincisprezece minute şi ținând tot acest timp un robot în poziția de a-i trage țâncului o palmă. Câteva simulări din partea robotului şi copilul afla că nu e de glumă cu şeful. Iar acesta era destul de priceput încât de regulă robotului nu-i trebuiau mai târziu decât mici reparații curente.

— Dar dumneavoastră vă duceți printre copii?

— Uneori n-am încotro. Nu sunt ca şeful. Poate că într-o zi mă voi pricepe să rezolv treburile astea de la distanță, dar dacă aş încerca acum n-aş face decât să distrug roboții. Ştiți, e o adevărată artă să dirijezi un robot aşa cum trebuie. Dar mai bine nu-mi amintiți de asta! Să mă duc printre copii! Mici animale!

Klorissa îl fixă brusc pe detectiv.

— Bănuiesc că nu v-ar deranja să-i vedeți.

— Nu, nu m-ar deranja.

Femeia ridică din umeri şi îl privi amuzată.

— Pământean!

Apoi, reluându-şi mersul:

— Şi în fond, la ce bun toate astea? Până la urmă va trebui să admiteți că Gladia Delmarre l-a ucis. Va *trebui* să admiteți.

— Nu sunt prea convins, totuşi, replică Baley.

— Cum puteți să nu fiți convins? Cine altul ar putea fi?

— Există şi alte posibilități, doamnă.

— Cine, de pildă?

— Păi, de pildă, chiar dumneavoastră.

Reacția Klorissei îl lăsă pe Baley uimit.

12. Se ratează o ţintă

Klorissa râdea. Şi râse până ce îşi pierdu răsuflarea, iar faţa bucălată îi deveni stacojie. După care se rezemă de perete ca să-şi revină.

— Nu, nu vă apropiaţi! exclamă Klorissa. N-am nimic.

— E o ipoteză chiar atât de hazlie? întrebă Baley cu gravitate.

Femeia dădu să spună ceva şi izbucni iar în râs. Apoi, aproape în şoaptă:

— O, sunteţi *într-adevăr* pământean! Cum l-aş fi putut omorî eu?

— Îl cunoşteaţi bine, îi ştiaţi obiceiurile, aşa că puteaţi aranja totul.

— Şi vă-nchipuiţi că l-aş fi putut *vedea*? Că m-aş fi putut apropia de el ca să-i dau cu ceva în cap? Dar nu înţelegeţi deloc situaţia, domnule Baley!

Detectivul simţi că roşeşte.

— De ce nu v-aţi fi putut apropia de el, doamnă? Doar sunteţi învăţată cu…

— Cu *copiii*.

— Una duce la cealaltă. De altfel, păreţi să toleraţi şi prezenţa mea.

— La câţiva metri, răspunse Klorissa cu dispreţ.

— Da, dar vin de la un om căruia aproape i s-a făcut rău pentru că a stat câtva timp în prezenţa mea.

— Este doar o deosebire de intensitate, dar reacţia este aceeaşi, răspunse Klorissa, mai calmă.

— Dar nici nu trebuie mai mult de atât. Vreau să

spun că obişnuința de a vedea copiii vă putea permite să suportați prezența lui Delmarre un anumit timp.

— Aş vrea să subliniez, domnule Baley, ripostă Klorissa fără să mai pară deloc amuzată, că puterea mea de a suporta nu contează aici câtuşi de puțin. Doctorul Delmarre era foarte formalist. Aproape tot atât de mult ca Leebig. Aproape. Chiar dacă eu aş fi suportat să-l văd, nu m-ar fi suportat el pe mine. Doamna Delmarre este singura persoană căreia i-ar fi putut permite să se apropie de el şi să-l vadă.

— Cine e acest Leebig de care ați pomenit?

— Un fel de geniu trăsnit, dacă cunoaşteți acest soi de oameni. A lucrat cu şeful în probleme de robotică.

Baley îl bifă mintal pe lista suspecților şi reveni la subiect.

— S-ar putea afirma că aveați şi un mobil.

— Care?

— Prin moartea lui ați ajuns în fruntea acestei instituții, ați dobândit o nouă poziție socială.

— Şi numiți asta un mobil? O, ceruri! Dar cine ar fi *râvnit* această poziție? Cine de pe întreaga planetă? Ar fi fost un mobil să-l mențin în viață, să-l ocrotesc şi să-l păzesc de orice pericol. Găsiți ceva mai bun, domnule pământean!

Baley îşi scărpină ceafa încurcat. Femeia avea dreptate.

— Ați observat că port un inel, domnule Baley? întrebă Klorissa. Şi o clipă păru că vrea să-şi scoată mănuşa de pe mâna dreaptă, dar renunță.

— Da, am observat.

— Şi ştiți cumva ce semnificație are?

— Nu ştiu. (Niciodată nu voi scăpa de ignoranța asta, se gândi el cu amărăciune.)

— Să vă țin atunci o mică prelegere?

— Neapărat, dacă asta mă va lămuri puțin asupra acestei lumi afurisite, izbucni Baley.

— O, ceruri! spuse Klorissa zâmbind. Îmi închipui că

pământenii ne văd pe noi tot atât de greşit cât îi vedem şi noi pe ei. Iată, aici e o încăpere goală. Să intrăm şi să ne aşezăm... Nu, nu e destul de mare. O să facem aşa: dumneavoastră luaţi loc înăuntru, iar eu rămân aici, afară. Şi se dădu înapoi pe coridor, ca să-l lase să intre, apoi se întoarse şi rămase în picioare lângă perete, într-un loc de unde îl putea vedea.

Baley se aşeză, cu o foarte slabă urmă de ezitare cavalerească. Şi de ce nu, în fond? îşi spuse el, într-o pornire de revoltă. Las' să stea în picioare spaţiana asta!

Klorissa îşi încrucişă braţele muşchiuloase şi începu:

— Analiza genică este lucrul cel mai important al societăţii noastre. Nu analizăm direct genele, fireşte. Fiecare genă dirijează o anumită enzimă, iar enzimele le putem analiza. Cunoscând enzimele, cunoaştem chimismul corpului omenesc. Mă puteţi urmări?

— Înţeleg teoria, răspunse Baley, dar nu ştiu cum se aplică.

— Acest lucru îl facem noi aici. Când copilul se află în ultimul stadiu de făt, se iau nişte probe de sânge care permit tragerea unor prime concluzii. În principiu, ar trebui să sesizăm orice mutaţie în această fază şi să apreciem dacă naşterea se justifică sau nu. De fapt, încă n-am reuşit să eliminăm toate posibilităţile de eroare. Va veni şi asta, cândva. Deocamdată, continuăm probele şi după naştere – biopsie şi analize ale fluidelor corporale. În orice caz, cu mult înainte de maturitate cunoaştem exact structura genică a băieţilor şi fetelor noastre.

Pentru a ne indica structura genică, purtăm inele speciale, continuă Klorissa. E un obicei vechi, o rămăşiţă primitivă din vremea când solarienii încă nu se reproduceau eugenic. Astăzi suntem toţi sănătoşi.

— Şi totuşi îl purtaţi încă pe-al dumneavoastră. De ce?

— Pentru că am o structură excepţională, răspunse spaţiana, cu o mândrie deschisă, nestingherită.

Doctorul Delmarre a căutat mult timp un asistent. *Avea nevoie* de cineva excepțional. Inteligență, originalitate, sârguință, stabilitate. Mai ales stabilitate. Cineva care să poată învăța să lucreze cu copiii şi să nu cedeze la stres.

— Dar el nu putea, nu-i aşa? Era oare o dovadă de instabilitate?

— Într-un anumit fel, da, însă cel mai adesea se dovedea un tip util de instabilitate. Vă spălați pe mâini, nu?

Baley îşi privi repede mâinile. Erau destul de curate.

— Da, răspunse el.

— Perfect. Presupun că e nevoie de o anumită instabilitate care să vă dea o repulsie atât de mare față de murdărirea mâinilor încât să nu puteți curăța cu mâna un mecanism murdar de unsoare nici chiar în caz de nevoie. Şi totuşi, în desfăşurarea *curentă* a vieții, această repulsie vă menține curat, ceea ce e bine.

— Înțeleg. Continuați, vă rog.

— Asta e tot. Sănătatea mea genică mă clasează pe locul trei la scara întregii planete. Iată de ce port inelul. Îmi dă o mare satisfacție să-l port.

— Vă felicit.

— Nu e cazul să mă luați în râs. Nu este un succes personal ci, probabil, doar o permutare întâmplătoare a genelor părinteşti. Oricum, sunt mândră de ea. Şi nimeni nu m-ar putea crede capabilă de un act atât de nebunesc ca uciderea unui om. Structura mea genică n-o permite. Aşa că nu vă mai obosiți acuzându-mă.

Baley dădu din umeri fără să spună nimic. Femeia părea să confunde structura genică cu probele judiciare şi probabil că şi ceilalți solarieni ar face acelaşi lucru.

— Vreți să vedeți copiii acum? întrebă Klorissa.

— Vă mulțumesc. Da.

* * *

Coridoarele păreau interminabile. Clădirea era, fără îndoială, foarte mare. Sigur, nu chiar ca enormele

blocuri de apartamente din Oraşele pământene, dar pentru o singură clădire, agățată de suprafața unei planete, avea totuşi proporții uriaşe.

Erau sute de pătuțuri, cu bebeluşi roz care țipau, dormeau sau se hrăneau. Urmau apoi camerele de joacă pentru cei care începuseră să se târască.

— Nu sunt prea răi la vârsta asta, observă Klorissa fără bunăvoință, deşi au nevoie de un număr imens de roboți. Practic ne trebuie câte un robot pentru fiecare dintre ei până la vârsta când încep să meargă.

— De ce?

— Se îmbolnăvesc dacă nu li se asigură îngrijirea individuală.

— Da, cred că e greu de reprimat nevoia de afecțiune.

Klorissa se încruntă şi răspunse tăios:

— Țâncii au nevoie de îngrijire.

— Şi totuşi mă surprinde că roboții pot satisface nevoia lor de afecțiune.

Femeia se întoarse brusc spre detectiv, cu o iritare pe care distanța dintre ei n-o putea ascunde.

— Uite ce e, domnule Baley, dacă încercați să mă scârbiți folosind cuvinte neplăcute, să ştiți că n-o să vă meargă. O, ceruri! Nu fiți atât de naiv!

— Să vă scârbesc?

— Şi eu pot folosi cuvântul. Afecțiune! Sau vreți unul mai clar şi mai obscen? Îl pot pronunța şi pe ăsta! Dragoste! Acum, dacă v-am satisfăcut, vă rog să vă comportați corect.

Baley nu se mai osteni să lămurească problema. Se mulțumi să întrebe:

— Şi roboții pot într-adevăr asigura această îngrijire?

— Desigur. Altfel crescătoria n-ar fi funcționat cu succes. Se joacă cu copiii, îi mângâie şi îi giugiulesc, iar copiilor nu le pasă că au de-a face cu roboții. Mai târziu însă, între trei şi zece ani, lucrurile se complică.

— Da?

— În această perioadă copiii vor să se joace între ei. De-a valma.

— Presupun că-i lăsați s-o facă.

— N-avem încotro, dar nu ne uităm niciodată obligația de a le insufla cerințele vârstei mature. Fiecare are o cameră separată, care se poate închide. De la bun început trebuie să doarmă singuri. Insistăm asupra acestui lucru. Şi apoi le impunem în fiecare zi un interval de izolare, care se măreşte cu trecerea anilor. La vârsta de zece ani copilul se poate limita la contacte prin vizionare timp de o săptămână. Desigur, instalațiile sunt foarte complexe, permițându-le să vizioneze şi în aer liber, chiar o zi întreagă dacă vor.

— Sunt surprins că puteți reprima atât de eficace un instinct. Căci constat eu însumi aceasta. Şi totuşi, sunt surprins.

— Ce instinct? întrebă Klorissa.

— Instinctul de colectivitate. Chiar dumneavoastră ați spus că aceşti copii vor să se joace împreună.

Klorissa ridică din umeri.

— Numiți aceasta instinct? Şi, la urma urmelor, ce e cu asta? O, ceruri, dar chiar dacă copilul are o teamă instinctivă de a nu cădea, adultul poate fi antrenat să lucreze la înălțimi mari, într-un permanent pericol de cădere. N-ați văzut niciodată dansatori pe sârmă? Şi există lumi unde oamenii trăiesc în clădiri înalte. Iar dacă la copii găsim o frică instinctivă de zgomote mari, dumneavoastră vă e frică de ele?

— Nu, în limite rezonabile, admise detectivul.

— Sunt gata să pariez că pământenii n-ar putea dormi în condiții de linişte absolută. O, ceruri! Nu există instinct care să nu cedeze în fața unei educații bune şi perseverente. Şi oricum, la om instinctele sunt slab dezvoltate. De fapt, dacă ştii cum să procedezi, educația devine mai uşoară cu fiecare generație. E o chestiune de evoluție.

— Cum adică? întrebă detectivul.

— Nu înțelegeți? În dezvoltarea sa, fiecare individ repetă evoluția speciei. Fețiii pe care i-ați văzut au, un răstimp, branhii şi coadă. Nu pot sări peste această fază. La fel, copilul trebuie să treacă prin stadiul de animal social. Dar tot aşa cum fătul parcurge într-o lună o etapă ce a luat speciei o sută de milioane de ani, copiii noştri pot trece accelerat prin faza de animale sociale. Doctorul Delmarre socotea că, în timp, vom reuşi să parcurgem acest stadiu din ce în ce mai rapid.

— Chiar aşa?

— Peste trei mii de ani, aprecia el, şi cu ritmul actual de dezvoltare, copiii se vor adapta imediat la vizionări. Şeful mai avea şi alte idei. Îl interesa perfecționarea roboților astfel încât aceştia să poată disciplina copiii fără să-şi piardă echilibrul mintal. Şi de ce nu? Disciplină astăzi pentru o viață mai bună mâine – iată o bună reflectare a Primei legi, cu condiția ca roboții s-o poată înțelege.

— Şi au fost produşi asemenea roboți?

Klorissa dădu negativ din cap.

— Din păcate, nu. Doctorul Delmarre şi Leebig lucrau intens la nişte modele experimentale.

— A primit cumva doctorul Delmarre astfel de modele pe domeniul său? Oare era un robotician destul de bun ca să experimenteze de unul singur?

— O, da! Testa adesea roboții.

— Ştiți că atunci când a fost ucis se afla cu el un robot?

— Mi s-a spus.

— Ce fel de robot era?

— Va trebui să-l întrebați pe Leebig. Aşa cum v-am spus, el e roboticianul care lucra cu doctorul Delmarre.

— Dumneavoastră nu ştiți nimic în privința asta?

— Absolut nimic.

— Dacă vă vine vreo idee, anunțați-mă.

— Cu plăcere. Dar să nu credeți că noile modele de roboți erau singura preocupare a şefului. Doctorul

Delmarre spunea că va veni timpul când ovulele nefecundate vor fi ținute la temperaturi foarte joase şi folosite pentru inseminări artificiale. În acest fel s-ar putea într-adevăr utiliza metode eugenice şi am putea scăpa de ultima rămăşiță a necesității văzutului. Nu prea dădeam eu mare importanță acestor idei, dar era un om cu vederi înaintate. Un foarte bun solarian.

Apoi Klorissa adăugă repede:

— Nu vreți să ieşim afară? Grupa de vârstă de la cinci la opt ani se joacă în aer liber şi îi puteți vedea în activitate.

— Am să încerc, spuse Baley cu prudență. S-ar putea să fiu nevoit să reintru în grabă.

— A, da, uitasem. Sau poate că nu vreți să mai ieşim deloc?

— Ba nu, răspunse Baley cu un zâmbet forțat. Încerc să mă obişnuiesc cu exteriorul.

* * *

Vântul era greu de suportat. Îl făcea să respire cu dificultate. Nu era frig, în sens fizic, dar simpla senzație a mişcării hainelor pe trup îi dădea detectivului fiori.

Dinții îi clănțăneau când încerca să vorbească şi trebuia să pronunțe cuvintele unul câte unul. Îl dureau ochii căci se uitase spre orizontul nedesluşit, verde şi albastru, şi nu simți decât o vagă uşurare când îşi întoarse privirile spre drumul ce i se aşternea sub tălpi. Mai presus de toate, se ferea să privească în sus, la azurul nesfârşit, în care nu găsea decât vreo câteva grămăjoare de nori albi şi strălucirea nemiloasă a soarelui.

Şi totuşi putea să-şi înfrângă impulsul de a fugi înapoi, sub acoperiş.

Trecu pe lângă un copac, la vreo zece paşi în urma Klorissei, şi întinse temător mâna, ca să-l pipăie. Era aspru şi dur. Deasupra se mişcau, foşnind, frunze mari, ca de palmier, dar Baley nu îndrăzni să se uite la ele. Un

copac viu!

— Cum vă simțiți? strigă Klorissa.

— Perfect.

— Puteți vedea de aici un grup de copii care joacă un fel de joc. Roboții le organizează jocurile şi au grijă ca micile animale să nu-şi scoată ochii. Cam asta e tot ce poți să faci cu prezența personală, ştiți…

Baley îşi ridică privirile încet, lăsându-le să alunece pe betonul drumului, peste iarbă şi în josul pantei, tot mai departe, cu multă, multă precauție, pipăind distanța cu ochii şi gata să-i readucă brusc spre picioare dacă s-ar simți înspăimântat…

Zări siluete mici de băieți şi fete alergând nebuneşte de colo-colo, fără să le pese că goneau pe suprafața unei lumi, cu nimic altceva decât aerul şi spațiul gol deasupra lor. Gălăgia copiilor răsuna strident în depărtare.

— Le place, observă Klorissa. Se împing, se trag, se încaieră, cad, se ridică şi, în general, se amestecă unii cu alții. O, ceruri! Cum reuşesc oare copiii să ajungă oameni mari?

— Dar cei mai mărişori de colo ce fac? se interesă Baley, arătând spre un grup de băieți ce stăteau deoparte.

— Vizionează. Nu sunt în condiții de prezență personală. Prin vizionare se pot plimba împreună, pot sta de vorbă, se pot fugări şi juca împreună. Orice, afară de contactul fizic.

— Şi unde se duc copiii când pleacă de aici?

— Pe domeniile lor. Rata mortalității echivalează, în medie, cu numărul „absolvenților”.

— Pe domeniile părinților?

— O, ceruri, nu! Ar fi o coincidență uimitoare, nu-i aşa, ca un părinte să moară tocmai la majoratul copilului său. Nu, iau domeniile rămase vacante. Şi nici nu ştiu dacă s-ar simți prea bine trăind în locuințe care au aparținut înainte părinților lor, cu condiția, firește,

să ştie cine au fost aceştia.

— Şi nu ştiu?

Klorissa îşi ridică sprâncenele.

— De ce ar şti?

— Dar părinții nu vin aici să-şi viziteze copiii?

— Ce idee! De ce ar face-o?

— Vă deranjează dacă încerc să clarific un lucru, aşa, pentru mine? Este nepoliticos să întrebi pe cineva dacă are copii?

— E o chestiune cam intimă, nu vi se pare?

— Oarecum.

— Sunt călită. Copiii sunt profesia mea. Alții-s mai sensibili.

— Aveți copii?

Klorissa făcu un efort vizibil să înghită.

— Merit asta. Iar dumneavoastră meritați un răspuns. N-am.

— Sunteți căsătorită?

— Da, şi am propriul meu domeniu unde m-aş afla acum dacă n-ar fi situația specială de-aici. Nu sunt sigură că aş putea dirija toți roboții dacă n-aş sta aici personal.

Se întoarse nefericită spre copii. Apoi deodată exclamă:

— Iată că unul a căzut şi, desigur, plânge.

Un robot alerga spre copil cu paşi enormi.

— O să-l ridice şi o să-l mângâie, continuă Klorissa, iar dacă s-a întâmplat ceva grav voi fi chemată eu. Sper să nu fie cazul, adăugă ea, nervoasă.

Baley respiră adânc. Observase trei copaci care formau un mic triunghi la vreo cincisprezece metri spre stânga şi porni într-acolo, simțind sub tălpi iarba moale şi dezgustătoare, dezgustător de moale (de parcă ar fi păşit pe carne intrată în putrefacție – gândul aproape că-l făcu să vomite).

Iată-l ajuns între arbori, cu spatele rezemat de un trunchi. I se părea că se află, într-un fel, înconjurat de

ziduri imperfecte. Soarele pătrundea printre frunze doar sub forma unor serii tremurătoare de sclipiri, atât de discontinui încât aproape că nu-l mai îngrozeau.

Klorissa îl privi de pe drum, apoi se apropie de el, înjumătățind distanța ce-i despărțea.

— Vă deranjează dacă stau puțin aici? întrebă detectivul.

— Vă rog, răspunse femeia.

— După ce tinerii pleacă de la fermă, cum faceți ca ei să se poată curta?

— Să se poată *curta*?

— Să se cunoască reciproc, reluă Baley (întrebându-se cum ar putea exprima noțiunea cât mai prudent cu putință), astfel încât să se poată căsători.

— Dar asta nu e treaba lor, răspunse Klorissa. Perechile sunt alese pe baza analizei genice, de regulă de la o vârstă foarte fragedă. Nu e ăsta modul cel mai rațional?

— Dar ei sunt totdeauna de acord?

— Să se căsătorească? Niciodată! E un proces foarte traumatic. La început trebuie să se obişnuiască unul cu altul, şi văzându-se câte puțin în fiecare zi, după ce trece repulsia inițială, asta poate face minuni.

— Dar dacă pur şi simplu nu le place partenerul?

— Cum? Dacă analiza genică indică o asemenea combinație, ce importanță mai are…

— Înțeleg, spuse Baley în grabă. Se gândi apoi la Pământ şi oftă.

— Ați mai dori să ştiți şi altceva?

Baley se întrebă dacă prelungirea şederii lui acolo ar fi în vreun fel utilă. Nu-i părea rău să termine cu Klorissa şi cu fetologia ca să poată trece la faza următoare.

Tocmai deschidea gura pentru a răspunde când Klorissa strigă în direcția unei siluete îndepărtate:

— Hei, țâncule, tu de colo! Ce faci?

Apoi, peste umăr, către Baley:

— Pământene! Baley! Atenție! *Atenție!*

Detectivul de-abia o auzi, dar reacționă la tonul ei imperios. Tensiunea nervoasă care-l ajuta să-şi îngrădească emoțiile cedă şi fu cuprins de panică. Toată groaza generată de exterior şi de bolta nesfârşită a cerului izbucni în el.

Baley spuse câteva cuvinte incoerente. Se auzi pronunțând sunete fără înțeles, apoi căzu în genunchi şi se rostogoli încet deoparte, de parcă ar fi urmărit scena din depărtare.

Şi tot de la distanță auzi un şuierat prin aer şi un zgomot înăbuşit.

Detectivul închise ochii şi îşi încleştă degetele pe o rădăcină subțire, crescută la nivelul pământului, înfigându-şi unghiile în țărână.

* * *

Când îi redeschise, câteva clipe mai târziu, Klorissa mustra aspru un copil aflat la distanță. Un robot stătea tăcut lângă Klorissa. Baley avu doar timpul să observe că băiatul ținea în mână un arc, după care privirile îi alunecară în lături.

Răsuflând greu, detectivul reuşi să se ridice în picioare şi îşi aţinti ochii asupra săgeții de metal lucitor ce stătea înfiptă în trunchiul copacului de care se rezemase el. O trase afară cu uşurință, căci nu pătrunsese adânc. Îi privi cu atenție vârful, dar nu-l atinse. Era tocit, dar l-ar fi zgâriat, fără îndoială, dacă nu s-ar fi ferit la timp.

Reuşi cu greu, doar la a doua încercare, să-şi mişte picioarele. Făcu un pas spre Klorissa şi strigă:

— Hei, puştiule!

Klorissa se întoarse către el. Roşise la față.

— A fost un accident. Sunteți rănit?

— E o săgeată. Trasă dintr-un arc, cu ajutorul unei corzi.

— Uite-aşa! strigă băiatul, obraznic, după care

începu să râdă. Era blond şi avea corpul mlădios.

— Ai să fii pedepsit, îi spuse Klorissa. Acum pleacă!

— Stai, stai! strigă Baley, frecându-şi genunchii, căci în cădere se lovise de o piatră. Vreau să te întreb ceva. Cum te cheamă?

— Bik, răspunse băiatul, nepăsător.

— Tu ai tras săgeata aceea spre mine?

— Exact, confirmă Bik.

— Şi-ți dai seama că m-ai fi lovit dacă n-aş fi fost avertizat să mă feresc la timp?

— Păi chiar asta voiam, spuse băiatul, dând din umeri.

— Staţi să vă explic, interveni Klorissa în grabă. Tragerea cu arcul e un sport încurajat aici, căci permite întrecerea fără să implice contactul fizic. Organizăm concursuri între băieți numai prin vizionare. Cred însă că unii dintre ei s-au obişnuit să tragă în roboți. Asta îi amuză, iar roboții n-au nimic de suferit. Eu sunt singura persoană adultă de la fermă, aşa că, văzându-vă, Bik a presupus, probabil, că sunteți vreun robot.

Baley o asculta cu mintea din ce în ce mai limpede acum şi cu o expresie şi mai intensă de asprime pe fața lui prelungă.

— Ascultă, Bik, ai crezut cumva că sunt robot?

— Nu, răspunse băiatul. Eşti pământean.

— Bine. Acum poți pleca.

Bik se întoarse şi plecă în goană, fluierând. Baley se adresă robotului:

— Hei, tu! De unde ştia copilul că sunt pământean? Sau nu erai lângă el când a tras?

— Eram lângă el, stăpâne. Eu i-am spus că sunteți pământean.

— I-ai şi spus şi ce este un pământean?

— Da, stăpâne.

— Ce este un pământean?

— Un om de tip inferior, căruia nu i se permite accesul pe Solaria deoarece aduce boli, stăpâne.

— Şi cine ți-a spus ție asta, băiete?

Robotul nu răspunse nimic.

— Nu ştii cine ți-a spus?

— Nu ştiu, stăpâne. Este în memoria mea.

— Aşadar i-ai explicat băiatului că eu sunt un om inferior, care aduce boli, iar el a tras imediat în mine. De ce nu l-ai oprit?

— Am vrut să-l opresc, stăpâne. Nu l-aş fi lăsat să facă rău unui om, fie el şi pământean. Dar a acționat prea repede şi n-am putut interveni.

— Poate te-ai gândit că sunt pământean, deci nu chiar om, aşa că ai ezitat puțin.

— Nu, stăpâne.

Robotul vorbea cu un calm imperturbabil, dar Baley îşi strânse buzele cu severitate. Deşi robotul nega, poate cu bună credință, Baley simțea că tocmai aici se află explicația.

— Şi ce făceai lângă băiat?

— Îi duceam săgețile, stăpâne.

— Dă-mi-le să le văd.

Baley întinse mâna; robotul se apropie şi-i dădu o duzină de săgeți. Detectivul puse cu grijă jos, la picioarele sale, săgeata smulsă din trunchiul copacului şi le examină pe celelalte una câte una, după care le restitui robotului şi o ridică din nou pe cea trasă.

— De ce ai dat băiatului tocmai această săgeată?

— Fără niciun motiv special, stăpâne. Îmi ceruse o săgeată şi aceasta era la îndemână. S-a uitat în jur, căutând o țintă, v-a văzut pe dumneavoastră, m-a întrebat cine e acel om străin şi i-am explicat că…

— Ştiu ce i-ai explicat. Săgeata pe care i-ai dat-o este singura cu aripioare cenuşii în coadă. Celelalte au aripioare negre.

Robotul privea în tăcere.

— Tu l-ai condus pe băiat încoace?

— Mergeam la întâmplare, stăpâne.

Pământeanul se uită printre cei doi copaci, în

direcția de unde venise spre țintă săgeata.

— Şi nu cumva se întâmplă ca acest băiat, Bik, să fie cel mai bun arcaş de aici?

Robotul îşi plecă privirile.

— Aşa este, stăpâne.

— Cum ați ghicit? întrebă Klorissa uimită.

— E clar, răspunse Baley. Vă rog să observați săgeata asta şi să vă uitați şi la celelalte. Cea cu aripioare cenuşii este singura al cărei vârf pare uns cu ceva. Chiar dacă sună melodramatic, tot vă voi spune că, prevenindu-mă, mi-ați salvat viața. Săgeata asta este otrăvită.

13. Se înfruntă un robotician

— Imposibil! strigă Klorissa. O, ceruri! E absolut imposibil!

— Ceruri, neceruri, asta e! Aveți pe-aici vreun animal sacrificabil? Aduceți-l, zgâriați-l cu vârful săgeții şi vedeți ce se întâmplă.

— Dar de ce ar fi vrut cineva să…

— Ştiu eu de ce, răspunse Baley aspru. Întrebarea e, cine?

— Nimeni.

Baley simți că-i vine din nou amețeală şi se înfurie. Aruncă săgeata la picioarele Klorissei, care rămase privind-o fix.

— Luați-o! strigă Baley. Şi dacă nu vreți s-o controlați, distrugeți-o! Dacă o lăsați aici şi o găseşte vreun copil, nenorocirea e gata.

Femeia o ridică de jos în grabă, ținând-o între degetul mare şi arătător.

Baley alergă spre cea mai apropiată intrare a clădirii, iar Klorissa îl urmă înăuntru ținând cu grijă săgeata în mână.

Odată ajuns sub acoperiş, detectivul simți revenindu-i, într-o anumită măsură, stăpânirea de sine.

— Cine să fi otrăvit săgeata? întrebă el.

— N-am nicio idee.

— Cred că n-a făcut-o băiatul. Mi-ați putea spune cine-i sunt părinții?

— Putem verifica registrele, răspunse Klorissa, abătută.

— Deci țineți o evidență a acestor date?

— Da, ne trebuie pentru analizele genice.

— Băiatul ştie cine-i sunt părinții?

— Exclus, răspunse Klorissa cu energie.

— Dar ar putea afla?

— Ar trebui să pătrundă cu forța în încăperea unde păstrăm aceste documente. Imposibil!

— Dar dacă un adult ar vizita crescătoria şi ar dori să ştie cine-i este copilul...?

— Foarte improbabil, răspunse Klorissa înroşindu-se.

— Să ne imaginăm doar. I s-ar spune, dacă ar cere-o?

— Nu ştiu. De fapt, n-ar fi un lucru ilegal din partea lui. Dar, fără îndoială, ar fi neobişnuit.

— Dar i-ați spune?

— Aş încerca să evit. Ştiu că doctorul Delmarre nu i-ar fi spus. El considera că aceste date sunt numai pentru analize genice. Înaintea lui se poate ca regulile să fi fost mai puțin rigide... Dar de ce mă întrebați toate astea?

— Nu văd ce mobil ar fi putut avea copilul. Doar, eventual, prin părinții lui...

— E îngrozitor! Tulburată, Klorissa se apropie mai mult de el. Ba chiar întinse o mână în direcția lui. Cum se pot întâmpla asemenea lucruri? Şeful ucis; dumneavoastră cât pe ce să fiți omorât. Nu există niciun motiv de recurgere la violență pe Solaria. Avem toți tot ce dorim, aşa că nu pot exista ambiții personale. Nu ne cunoaştem rudele, deci nu pot fi nici ambiții de familie. Toți suntem sănătoşi din punct de vedere genic.

Fața i se lumină brusc.

— Stați. Săgeata nu poate fi otrăvită. Nu trebuia să mă las convinsă...

— Cum de-ați stabilit asta dintr-o dată?

— Păi, robotul era cu Bik... El n-ar fi permis în niciun caz folosirea otrăvii. E de neconceput ca el să

tolereze ceva ce ar fi putut vătăma o ființă umană. Prima lege a roboticii e clară în acest sens.

— Chiar aşa? Şi ce e această Primă lege, în fond? întrebă Baley.

— Ce vreți să spuneți? întrebă la rândul ei Klorissa, privindu-l nedumerită.

— Nimic. Controlați săgeata şi veți constata că e otrăvită.

Pe Baley aproape că nu-l mai interesa această chestiune. Ştia cu certitudine că e vorba de otravă. Adăugă:

— Mai credeți şi acum că doamna Delmarre e ucigaşa soțului ei?

— Dar era singura prezentă.

— Înțeleg. Iar dumneavoastră eraţi singurul adult prezent aici în perioada când s-a tras în mine cu o săgeată otrăvită.

— Dar nu sunt cu nimic implicată! protestă Klorissa vehement.

— Poate că nu. Şi poate că nici doamna Delmarre nu este. Îmi permiteți să folosesc aparatul dumneavoastră de vizionare?

— Da, desigur.

* * *

Baley ştia precis pe cine voia să vizioneze, în *niciun* caz pe Gladia. Aşa că fu el însuşi surprins când se auzi spunând:

— Fă legătura cu Gladia Delmarre.

Robotul se supuse fără comentarii, iar Baley îi urmări mişcările cu uimire, mirându-se de ce a dat acest ordin.

Poate pentru că tocmai vorbise despre ea? Sau pentru că sfârşitul ultimei lor vizionări îl lăsase oarecum tulburat? Sau, pur şi simplu, pentru că văzând-o atâta timp pe voinica şi foarte energica Klorissa avea acum nevoie, în compensație, de imaginea Gladiei?

Dar tot el îşi răspunse, în chip de justificare:

— La naiba! Uneori mai acționează omul intuitiv!

Şi iată că Gladia se ivi imediat, aşezată într-un fotoliu mare şi înalt, care o făcea să pară şi mai măruntă şi lipsită de apărare. Avea părul dat pe spate şi legat într-o coadă răsfirată. În urechi purta nişte cercei grei, cu pietre prețioase ce păreau diamante. Era îmbrăcată într-o rochie simplă, strânsă pe talie.

— Mă bucur că m-ai chemat, Elijah, spuse Gladia cu voce joasă. Te-am căutat, să ştii.

— Bună dimineața, Gladia. (Era oare după-amiază? Sau seară? Nu cunoştea ora locală a Gladiei, iar rochia nu-i spunea nimic în această privință.) De ce m-ai căutat?

— Ca să-ți spun că-mi pare rău de ieşirea mea de atunci. Domnul Olivaw nu ştia unde poți fi găsit.

Baley şi-l închipui o secundă pe Daneel ținut strâns de cei trei roboți şi-şi reprimă un zâmbet.

— E-n ordine, răspunse el. Aş vrea să te văd peste câteva ore.

— Desigur, dacă… Să mă *vezi*?

— Da, prezență personală, preciză detectivul cu gravitate.

Femeia făcu ochii mari şi-şi încleştă degetele în învelişul moale de plastic al brațelor fotoliului.

— Există vreun motiv special?

— Da. Trebuie.

— Nu cred că…

— Eşti de acord?

Gladia privi într-o parte.

— E chiar absolut necesar?

— Da. Dar mai întâi vreau să văd pe altcineva. Soțul tău se interesa de roboți. Mi-ai spus chiar tu asta şi am aflat şi din alte surse, dar el nu era robotician, nu?

— Nu era, ca pregătire, răspunse Gladia, continuând să-i evite privirea.

— Lucra însă cu un robotician, nu-i aşa?

— Cu Jothan Leebig, un bun prieten al meu.

— Un bun prieten? întrebă Baley drastic.

Gladia păru alarmată.

— N-ar fi trebuit s-o spun?

— De ce nu, dacă acesta e adevărul?

— Totdeauna mi-e frică să nu spun lucruri care să mă prezinte într-o lumină… Nu ştii cum e când toată lumea te bănuieşte că ai făcut ceva…

— Nu te speria. Şi cum a ajuns Leebig prietenul tău?

— Păi, nu ştiu. Stă de fapt pe domeniul vecin. Consumul de energie pentru vizionare e aproape nul, aşa că putem foarte uşor să ne vizionăm tot timpul, chiar şi în mişcare. Ne plimbăm mereu împreună. Adică, mai bine zis, ne plimbam.

— Nu ştiam că obişnuieşti să te plimbi cu cineva.

Gladia roşi.

— Am spus că ne *vizionam*. A, da, uit mereu că eşti de pe Pământ. Iată cum se face asta: reglăm aparatele asupra noastră şi apoi ne putem duce oriunde fără a pierde contactul. Eu mă plimb pe domeniul meu, iar el pe al lui, şi totuşi suntem împreună. Apoi, cu îndrăzneală: E un lucru plăcut.

Deodată, însă, chicoti:

— Bietul Jothan!

— De ce spui asta?

— Mă gândeam că ți-ai închipuit că ne plimbam împreună fără vizionare. I-ar veni rău dacă ar afla că se poate gândi cineva la una ca asta.

— De ce, mă rog?

— E un tip foarte categoric. Mi-a spus că n-a mai văzut pe nimeni de la vârsta de cinci ani. Insista să vizioneze. Aşa sunt unii copii. Rikaine… (se opri, încurcată, apoi continuă) Rikaine, soțul meu, mi-a spus odată, vorbind despre Jothan, că tot mai mulți copii vor fi aşa, cu timpul. Zicea că e un fel de evoluție socială care înlesneşte supraviețuirea celor care se adaptează mai prompt la vizionare. Tu ce crezi?

— Nu mă pricep deloc, răspunse Baley.

— Jothan nici n-a vrut să se însoare. Rikaine s-a supărat pe el, i-a spus că e antisocial şi că are gene necesare pentru fondul comun al planetei, dar Jothan nu voia să audă.

— Are dreptul să refuze?

— N-nu, răspunse Gladia şovăind, dar e un robotician excepţional şi, ştii, roboticienii sunt foarte preţuiţi pe Solaria. Presupun că au trebuit să i-o tolereze. Dar cred că Rikaine voia să pună capăt colaborării lui cu Jothan. Odată mi-a spus că Jothan e un rău solarian.

— I-a spus asta şi lui Jothan?

— Nu ştiu. A lucrat cu el până la sfârşit.

— Dar îl considera un rău solarian pentru că nu voia să se însoare?

— Rikaine a spus odată că lucrul cel mai greu din viaţă este căsătoria, dar că trebuie suportată.

— Şi tu ce părere aveai?

— Despre ce, Elijah?

— Despre căsătorie. Gândeai şi tu că e lucrul cel mai greu din viaţă?

Femeia luă o expresie absentă, de parcă s-ar fi străduit să-şi şteargă de pe faţă orice urmă de emoţie.

— Nu m-am gândit niciodată la asta.

— Ai afirmat că te plimbi mereu cu Jothan Leebig, apoi te-ai corectat, spunând că te plimbai. Aşadar, acum nu te mai plimbi cu el?

Gladia dădu negativ din cap. Pe figura ei se citea acum o expresie de tristeţe.

— Nu. Nu ne mai plimbăm. L-am vizionat de vreo două ori. Părea mereu ocupat şi n-am vrut să... Înţelegi...

— Asta s-a întâmplat după moartea soţului tău?

— Nu, chiar mai înainte. Cu câteva luni înainte.

— Presupui cumva că doctorul Delmarre i-a ordonat să nu mai fie atent cu tine?

Gladia îl privi surprinsă.

— De ce ar fi făcut-o? Jothan nu e robot şi nici eu nu sunt. Cum ar fi putut Rikaine să ne dea ordine?

Baley nu se obosi să-i explice. N-ar fi reuşit să facă asta decât prin raportare la situația de pe Pământ, ceea ce n-ar fi lămurit-o deloc. Şi chiar dacă ar fi putut s-o lămurească, explicația ar fi dezgustat-o.

— A fost doar aşa, o întrebare, Gladia. Te voi viziona din nou după ce termin de vorbit cu Leebig. Dar spune-mi, ce oră e la tine?

Şi regretă imediat întrebarea. Roboții i-ar fi răspuns în echivalentul pământesc, dar Gladia îi va da ora solariană şi pe Baley îl agasa să-şi etaleze mereu ignoranța.

Gladia, însă, preferă să răspundă astfel:

— E pe la mijlocul după-amiezii.

— Aceeaşi oră şi la Leebig, deci?

— Fireşte.

— Bun. Te voi viziona din nou îndată ce am să pot şi vom stabili întâlnirea.

Femeia deveni din nou şovăitoare:

— Este chiar absolută nevoie?

— Da, este.

— Fie, atunci, acceptă ea cu voce slabă.

* * *

Se produse o oarecare întârziere în obținerea legăturii cu Leebig şi Baley folosi acest răgaz pentru a mai mânca un sandviş, care-i fusese adus în ambalajul original. Devenise, totuşi, mai precaut. Controlă cu grijă plomba de garanție înainte de a o rupe, apoi examină foarte atent conținutul.

Acceptă şi un pahar din plastic, plin cu lapte încă incomplet dezgheţat. Îi rupse un colț cu dinții şi bău direct din cutie. Îşi spuse însă, sumbru, că există şi otrăvuri inodore, fără gust şi cu acțiune lentă, care pot fi introduse discret printr-un ac de seringă sau printr-un

jet sub mare presiune, dar găsi asemenea gânduri de-a dreptul copilăreşti.

Până acum toate aceste acte fuseseră comise în modul cel mai direct. Nu era nimic rafinat sau subtil în a-i da cuiva în cap, în a pune într-un pahar destulă otravă pentru o duzină de oameni sau în a trage pe față o săgeată otrăvită în direcția victimei.

Apoi îşi spuse, aproape la fel de sumbru, că atât timp cât va continua să sară de pe un fus orar pe altul nu putea spera să aibă mese regulate. Şi nici somn regulat.

Robotul veni spre el.

— Doctorul Leebig vă ordonă să-l chemați în cursul zilei de mâine. Acum are ceva important de făcut.

Baley sări în picioare, răcnind:

— Uite ce e, să-i spui acestui individ…

Dar se opri. N-avea rost să se răstească la un robot. Adică, poți să țipi cât vrei, dar acelaşi rezultat îl obții şi cu o şoaptă.

Continuă deci pe un ton domol:

— Spune-i doctorului Leebig, sau robotului cu care ai vorbit, că anchetez asasinarea unui colaborator al lui, un bun solarian. Spune-i că nu pot să aştept până ce-şi termină treaba. Şi mai spune-i că dacă nu-l vizionez în următoarele cinci minute, iau un avion şi vin la el acasă într-o oră, ca să-l *văd*. Foloseşte chiar acest cuvânt, *a vedea*, ca totul să fie clar.

După care se întoarse la sandvişul său.

Nu trecuseră încă cele cinci minute când Leebig sau, în orice caz, un solarian pe care detectivul îl considera a fi Leebig, se uita mânios la el.

Baley îi întoarse privirile. Leebig era un om zvelt, care se ținea foarte drept. Ochii săi închişi la culoare şi uşor bulbucați păreau pierduți în abstracțiuni, la care acum se adăuga şi o notă de enervare. O pleoapă îi era puțin lăsată.

— Dumneata eşti pământeanul? întrebă el.

— Elijah Baley, răspunse Baley, detectiv categoria a 7-a, însărcinat cu anchetarea cazului Rikaine Delmarre. Dumneavoastră cum vă numiți?

— Sunt doctorul Jothan Leebig. Cum îndrăzneşti să mă tulburi în timp ce lucrez?

— E simplu, răspunse Baley, calm. Îmi fac meseria.

— Atunci du-te să ți-o faci în altă parte.

— Am mai întâi câteva întrebări de pus, domnule doctor. După câte ştiu, ați fost în strânse legături profesionale cu doctorul Delmarre. Aşa e?

Leebig îşi încleştă un pumn şi păşi în grabă spre o etajeră pe care nişte mici mecanisme ca de ceasornic efectuau mişcări periodice complicate, ce fascinau ochiul privitorului.

Aparatul era fixat pe Leebig, astfel încât silueta acestuia rămase în centrul imaginii, în timp ce obiectele din spatele lui păreau să se mişte săltat înapoi, în sens contrar mersului lui.

— Deci dumneata eşti străinul pe care ținea Gruer să-l aducă...

— Exact.

— Atunci te afli aici contrar părerii mele. Încheiat vizionarea.

— Nu încă! Nu întrerupeți contactul! Baley ridică brusc tonul, îndreptând un deget spre robotician, care făcu un vizibil gest de retragere, cu buzele crispate într-o expresie de dezgust.

— Nu glumeam când v-am amenințat cu văzutul, să ştiți.

— Fără vulgarități pământene, te rog.

— Am de gând să fac exact ce am spus. O să vă văd, şi dacă altfel nu vă pot convinge să ascultați, am să vă țin de gulerul hainei.

Leebig făcu ochi mari.

— Eşti o brută infectă!

— Spune-mi cum vrei, dar am să fac exact cum te-am prevenit.

— Dacă încerci să pătrunzi pe domeniul meu o să... o să...

Baley îşi ridică sprâncenele.

— O să mă omori? Recurgi des la asemenea ameninţări?

— N-a fost nicio ameninţare.

— Atunci vorbeşte acum. În timpul pe care l-ai irosit puteam realiza multe. Erai un colaborator apropiat al doctorului Delmarre, nu-i aşa?

Leebig îşi plecă capul. Umerii i se mişcau uşor, în ritmul unei respiraţii lente, regulate. Când îşi ridică privirea era din nou stăpân pe sine. Reuşi chiar să schiţeze un surâs vag, anemic.

— Da, eram.

— După câte am înţeles, pe Delmarre îl interesau noi tipuri de roboţi.

— Da.

— Ce tipuri?

— Te pricepi la robotică?

— Nu. Explică-mi ca unui profan.

— Nu cred că pot.

— Încearcă! Bănuiesc, de pildă, că voia nişte roboţi capabili să-i disciplineze pe copii. Ce implică asta?

Leebig îşi ridică uşor sprâncenele şi spuse:

— În limbaj foarte simplu, omiţând toate detaliile tehnice, este vorba de o intensificare a integralei C care guvernează reacţia tandem Sikorovici la etajul nr. 65.

— Vorbe goale, spuse detectivul.

— E adevărul.

— Pentru mine sunt vorbe goale. Nu-mi poţi explica altfel?

— E vorba de o anumită slăbire a acţiunii Primei legi.

— De ce? Copilul este pedepsit pentru propriul său bine în viitor. Nu sună aşa teoria?

— O, propriul său bine în viitor! (Ochii lui Leebig se aprinseră de pasiune. Roboticianul părea să devină mai

puțin conştient de interlocutorul său şi, implicit, mai comunicativ.) O simplă abstracțiune, ia gândeşte-te! Câți oameni sunt dispuşi să accepte mici neplăceri în prezent pentru binele lor în viitor? Cât timp îți trebuie ca să înveți un copil că ceea ce are gust bun acum înseamnă durere de stomac mai târziu şi că ceea ce acum are gust rău va vindeca durerea de stomac de mai târziu? Şi totuşi vrei ca un robot să poată înțelege aşa ceva? Durerea provocată copilului de către robot creează un mare potențial disruptiv în creierul pozitronic al acestuia. Pentru a-l neutraliza printr-un antipotențial rezultat din sesizarea „binelui în viitor" este nevoie de numeroase circuite suplimentare, care ar mări masa creierului pozitronic cu cincizeci la sută, afară de cazul când s-ar renunța la alte circuite.

— Deci n-ai reuşit să creezi un asemenea robot, spuse Baley.

— Nu, şi n-am să reuşesc vreodată. Şi nici altcineva.

— Doctorul Delmarre experimenta un asemenea model în perioada când a fost ucis?

— Nu un *asemenea* model. Ne interesau alte lucruri, mai uşor de realizat.

Baley spuse calm:

— Doctore Leebig, trebuie să capăt unele noțiuni de robotică şi am să te rog pe dumneata să mi le predai.

Leebig clătină din cap cu violență, iar pleoapa care-i atârna se lăsă şi mai jos, într-un fel de clipire oribilă.

— E clar că un curs de robotică nu poate fi predat la repezeală. Iar eu n-am timp pentru asta.

— Şi totuşi, trebuie să mă instruieşti. Pe Solaria totul este legat de roboți. Dacă avem nevoie de timp, cu atât mai mult trebuie să te văd. Sunt pământean şi nu pot lucra sau gândi comod în timp ce vizionez.

Părea imposibil ca Leebig să devină mai țeapăn decât era. Şi totuşi deveni.

— Nu mă interesează fobiile dumitale pământene. Nici vorbă de văzut.

— Cred că ai să-ți schimbi părerea când îți voi spune ceea ce doresc să aflu în primul rând.

— Nimic nu mă va face să mi-o schimb.

— Da? Atunci ascultă puțin. Sunt convins că, de când există robotul pozitronic, Prima lege a roboticii a fost greşit enunțată. În mod intenționat.

Leebig făcu câteva mişcări dezordonate.

— Greşit enunțată? Prostii! Eşti nebun! De ce?

— Ca să se ascundă faptul, răspunse Baley cu deplin sânge rece, că roboții pot comite crime.

14. Se dezvăluie un mobil

Leebig îşi întinse încet colţurile gurii. Baley crezu mai întâi că e un fel de mârâit, dar apoi, cu multă surprindere, decise că este cea mai nereuşită încercare de a zâmbi pe care o văzuse vreodată.

— Să nu mai spui asta, îl sfătui Leebig. Să nu mai spui asta niciodată.

— Şi de ce nu?

— Pentru că orice lucru, oricât de mărunt, care provoacă neîncredere în roboţi, e dăunător. Neîncrederea în roboţi e o *maladie* omenească!

Vorbea de parcă ar fi făcut morală unui copilaş. Ca şi cum s-ar fi străduit să spună în şoaptă lucruri pe care ar fi vrut să le strige. Ca şi cum ar fi vrut să convingă atunci când, de fapt, ceea ce voia el era să impună în mod categoric.

— Cunoşti istoria roboticii? întrebă Leebig.

— Puţin.

— Ca pământean, ar trebui s-o cunoşti. Da, da. Ştii că roboţii au avut de la început împotriva lor un „complex Frankenstein”? Erau suspecţi. Oamenii se fereau şi se temeau de roboţi. Ca atare, robotica era un fel de ştiinţă clandestină. Cele trei Legi au fost introduse în programul roboţilor tocmai pentru a se învinge această neîncredere, şi chiar şi aşa Pământul n-a permis niciodată dezvoltarea unei societăţi robotizate. Unul dintre motivele pentru care primii pionieri au plecat de pe Pământ ca să colonizeze restul Galaxiei a fost acela de a putea crea societăţi în care roboţii să-l izbăvească

pe om de trudă şi sărăcie. Şi chiar şi *mai târziu* a rămas, undeva, o bănuială latentă, gata să erupă la cel mai mic prilej.

— Dar dumneata personal ai avut vreodată de combătut această neîncredere în roboți?

— De multe ori, răspunse Leebig cu asprime.

— Oare de aceea dumneata şi alți roboticieni sunteți gata să denaturați puțin faptele, pentru a respinge asemenea bănuieli?

— Nu există nicio denaturare.

— De pildă, nu sunt cele trei Legi greşit enunțate?

— *Nu!*

— Îți pot demonstra că sunt, şi dacă nu reuşeşti să mă convingi de contrariu, am să demonstrez asta, de voi putea, întregii Galaxii.

— Eşti nebun. Orice argument ai avea, este eronat, te asigur.

— Să discutăm chestiunea?

— Dacă nu-mi ia prea mult timp…

— Față-n față? Să ne vedem?

Leebig făcu o strâmbătură:

— *Nu!*

— Adio, doctore Leebig. Alții au să mă asculte.

— Stai! Pe marea Galaxie, omule, stai!

— Ne vedem?

Roboticianul îşi ridică brațele şi îşi băgă încet unul dintre degetele mari în gură. După care îl privi fix pe detectiv.

Regresează oare în faza copilăriei, se gândi Baley, ca să mă poată vedea fără rețineri?

— Ne vedem? repetă pământeanul.

Dar Leebig clătină încet din cap.

— Nu pot! Nu pot! gemu el, pronunțând greu cuvintele din cauza degetului vârât în gură. Fă cum dorești.

Baley îl văzu pe solarian întorcându-se spre perete, încovoindu-şi spatele şi ascunzându-şi fața în mâinile

tremurânde.

— Bine, atunci, cedă detectivul, accept să ne vizionăm.

— Scuză-mă o clipă, spuse Leebig, cu fața tot spre perete. Revin imediat.

* * *

În această scurtă pauză Baley îşi văzu de unele mici treburi personale şi, privindu-şi în oglindă chipul proaspăt bărbierit, se întrebă dacă reuşea oare să înțeleagă Solaria şi pe solarieni. Cam îndoielnic!

Oftă şi apăsă pe un buton. Imediat se ivi un robot. Fără să se întoarcă spre el, detectivul întrebă:

— Mai este vreun aparat de vizionare la crescătorie afară de cel folosit de mine?

— Mai sunt încă trei, stăpâne.

— Atunci spune-i Klorissei Cantoro… spune-i stăpânei tale că-l voi folosi în continuare pe acesta şi că doresc să nu fiu deranjat.

— Am înțeles, stăpâne.

Apoi Baley se întoarse la aparat, care rămăsese fixat pe centrul camerei în care se aflase Leebig. Era încă goală, aşa că detectivul se instală confortabil şi aşteptă.

Nu dură mult. Leebig intră în cameră şi din nou obiectele părură să danseze în raport cu omul. Evident, instalația se centrase imediat pe robotician.

Baley îşi aminti de complexitatea aparaturii şi încercă un anumit sentiment de admirație.

Leebig părea acum complet stăpân pe sine. Se pieptănase şi îşi schimbase costumul. Erau nişte haine largi, făcute dintr-un material care sclipea şi care prindea efectele de lumină. Roboticianul se aşeză pe un scăunel care ieşise din perete.

— Aşadar, ce voiai să spui despre Prima lege? întrebă el.

— Ne poate auzi cineva?

— Nu. Am avut eu grijă de asta.

Baley dădu din cap în semn că a înțeles. Apoi spuse:

— Vreau mai întâi să citez Prima lege.

— Nu este cazul.

— Ştiu, dar aş vrea, totuşi, s-o citez: „Un robot nu poate să facă vreun rău unei ființe umane sau, prin inacțiune, să permită să se facă vreun rău unei ființe umane."

— Şi?

— Când am sosit pe Solaria, am fost dus cu un vehicul de suprafață până la locuința ce-mi fusese repartizată. Acest vehicul era special construit ca să mă protejeze de exterior. Ca pământean…

— Ştiu toate astea, îl întrerupse Leebig nerăbdător. Ce legătură au cu problema noastră?

— Roboții care conduceau vehiculul *nu ştiau* însă. Am cerut să se înlăture capota şi mi s-a dat imediat ascultare. Legea a Doua. Ordinul trebuia îndeplinit. M-am simțit rău, desigur, şi era cât pe ce să leşin, dar au tras capota la loc. Oare aceşti roboți nu mi-au făcut rău?

— La ordinul dumitale, spuse Leebig tăios.

— Voi cita acum a Doua lege: „Un robot trebuie să execute ordinele primite de la o ființă umană, afară de cazurile în care aceste ordine ar contraveni Primei legi." Vezi deci că ordinul meu trebuia ignorat.

— Prostii. Robotul nu ştia…

Baley se aplecă înainte pe scaun.

— Aha! Asta e! Să enunțăm acum Prima lege aşa cum trebuie: „Un robot nu poate săvârşi nicio acțiune care, *potrivit cunoştințelor lui*, ar face vreun rău unei ființe umane, şi nici nu poate, prin inacțiune, să permită cu *bună ştiință* să se facă vreun rău unei ființe umane."

— Toate acestea se înțeleg de la sine.

— Da, dar nu de către toată lumea. Altfel toată lumea ar sesiza că roboții pot comite crime.

Leebig păli.

— Nebunie curată!

Baley îşi privi calm vârfurile degetelor.

— Un robot poate, cred, să execute o sarcină nevinovată, nu-i aşa? O sarcină care să nu provoace niciun rău unei fiinţe umane.

— Dacă i se ordonă..., răspunse Leebig.

— Da, bineînţeles, dacă i se ordonă s-o facă. Şi un al doilea robot poate, cred, să execute o altă sarcină nevinovată, nu-i aşa? O altă sarcină nevătămătoare pentru o fiinţă umană. Dacă i se ordonă, fireşte...

— Da, poate.

— Şi ce se întâmplă atunci când cele două sarcini, total nevinovate dacă le luăm separat, echivalează, luate împreună, cu o crimă?

— Cum? Faţa lui Leebig se pungi într-o strâmbătură de mânie.

— Vreau să aud părerea dumitale, ca specialist, asupra acestei probleme, spuse Baley. Îţi voi prezenta un caz ipotetic. Să presupunem că un om ordonă unui robot: Toarnă puţin din acest lichid într-un pahar cu lapte pe care-l vei găsi în cutare loc. Lichidul e inofensiv. Vreau doar să-i aflu efectul asupra laptelui. După ce-l aflu, amestecul va fi aruncat. Iar după ce execuţi sarcina, uiţi că ai executat-o.

Leebig, încă încruntat, nu spuse nimic.

— Dacă i s-ar fi spus robotului să toarne un lichid misterios în lapte şi apoi să ofere amestecul rezultat unui om, Prima lege l-ar fi obligat pe robot să întrebe: „Care este natura lichidului? Este el vătămător pentru om?" Şi chiar dacă ar fi primit asigurări că lichidul e inofensiv, Prima lege ar fi trebuit să-l facă să şovăie şi să refuze să ofere laptele. Dar lui i se spune că laptele va fi aruncat. Prima lege nu e implicată. Nu va acţiona robotul aşa cum i s-a spus?

Leebig îl privi fix.

Baley continuă:

— Un alt robot, care a pus acolo iniţial laptele şi care nu ştie că s-a turnat ceva în el, îl oferă, de bună

credință, unui om, şi acesta moare.

— *Imposibil!* exclamă Leebig.

— De ce? În sine, ambele acțiuni sunt nevinovate. Dar împreună înseamnă crimă. Negi că se poate petrece aşa ceva?

— Ucigaşul ar fi atunci omul care dă ordinele, spuse Leebig.

— Dacă vrei să filozofezi, da. Şi, totuşi, uneltele imediate ale crimei sunt roboții.

— Dar niciun om n-ar da asemenea ordine.

— Ba da! A şi dat! Astfel trebuie să fi fost încercată asasinarea lui Gruer. Ai auzit despre ea, presupun?

— Pe Solaria, mormăi Leebig, auzi despre toate.

— Atunci ştii că Gruer a fost otrăvit la masă, în fața ochilor mei şi ai colegului meu, domnul Olivaw de pe Aurora. Poți sugera o altă cale pe care ar fi putut ajunge otrava la el? Pe domeniu nu se mai afla niciun alt om. Ca solarian ar trebui să înțelegi bine asta.

— Nu sunt detectiv şi nu formulez ipoteze.

— Ți-am formulat eu una. Vreau să ştiu doar dacă doi roboți nu pot cumva îndeplini două acțiuni separate, fiecare nevinovată în sine, dar împreună ducând la crimă. Dumneata eşti expertul, domnule Leebig. Aşadar, *e posibil*?

Hărțuit, Leebig admise:

— Da, cu un glas atât de slab, încât Baley de-abia îl auzi.

— E clar, deci, spuse detectivul. Cel puțin în privința Primei legi.

Leebig se uită iarăşi fix la Baley, clipind de câteva ori din pleoapa lăsată, ceea ce era un fel de tic. Îşi desfăcu mâinile, pe care le ținuse împreunate, dar rămase cu degetele îndoite în chip de gheare, de parcă fiecare mână ar fi continuat să strângă fantoma celeilalte. Apoi îşi puse palmele pe genunchi şi de-abia atunci i se destinseră degetele.

Baley privea totul căzut pe gânduri.

— În teorie, da. În teorie! spuse Leebig. Dar nu abandona atât de uşor Prima lege, domnule pământean! Pentru a o ocoli, trebuie să dai roboților ordine foarte abil concepute.

— De acord, răspunse Baley. Nu sunt decât un pământean. Nu ştiu mai nimic despre roboți şi ordinele imaginate de mine n-au fost decât nişte exemple. Un solarian s-ar pricepe mai bine la aşa ceva, sunt sigur.

Leebig părea că nici nu-l ascultă. Continuă, vorbind tare:

— Dacă un robot poate fi manevrat astfel încât să facă rău unui om, înseamnă doar că trebuie să mărim capacitatea creierului pozitronic. S-ar *putea* afirma că e cazul să îmbunătățim specia umană. Cum acest lucru e imposibil, vom face roboții mai inofensivi. Progresăm necontenit. Roboții noştri sunt mai variați, mai specializați, mai capabili şi mai nevătămători decât acum un veac. Peste încă un veac progresul va fi şi mai mare. De ce să punem roboții să manipuleze panouri de comandă atunci când fiecare panou poate fi dotat cu propriul lui creier pozitronic? Asta e specializare, desigur, dar putem merge şi în sensul generalizării. De ce n-am produce roboți cu membre interșanjabile? Ei? De ce nu? Dacă am…

— Eşti singurul robotician de pe Solaria? îl întrerupse Baley.

— Nu fi caraghios!

— Am întrebat doar. Doctorul Delmarre era singurul… cum îi zice… fetolog, cu excepția unei asistente.

— Sunt peste douăzeci de roboticieni pe Solaria.

— Şi dumneata eşti cel mai bun?

— Sunt, răspunse Leebig, fără modestie.

— Delmarre lucra cu dumneata.

— Da.

— După câte am înțeles, în ultima vreme plănuia să renunțe la această colaborare.

— Nu ştiu nimic. Cine ți-a spus?

— Se pare că nu era de acord cu celibatul dumitale.

— Se poate. Era un bun solarian. Totuşi, asta nu afecta relațiile noastre profesionale.

— Să schimbăm subiectul. Pe lângă crearea de noi roboți, produceți, de asemenea, şi reparați tipurile existente?

— Producția şi repararea lor sunt în mare măsură robotizate. Pe domeniul meu se află o mare fabrică şi un atelier de întreținere.

— Apropo, au nevoie de multe reparații?

— De foarte puține.

— Înseamnă deci că repararea roboților e o ramură subdezvoltată?

— Nicidecum, răspunse Leebig bățos.

— Ce s-a întâmplat cu robotul aflat de față la uciderea lui Delmarre?

Leebig se uită într-o parte, încruntându-şi sprâncenele de parcă ar fi vrut să alunge un gând supărător.

— Era complet scos din uz.

— Chiar complet? Nu putea răspunde la nicio întrebare?

— La niciuna. Era absolut inutil. Creierul pozitronic fusese în întregime scurtcircuitat. Nu rămăsese intact niciun singur circuit. Gândeşte-te! Asistase la o crimă pe care n-o putuse împiedica…

— Dar, apropo, de ce n-o putuse împiedica?

— Cine ar putea şti? Doctorul Delmarre făcea experiențe cu el. Nu ştiu în ce stare mintală îl lăsase. Poate îi ordonase, de pildă, să suspende toate operațiile în timp ce el verifica un anumit circuit. Iar dacă cineva pe care nici doctorul şi nici robotul nu-l bănuiau de intenții agresive ar fi lansat brusc un atac, s-ar fi putut scurge un timp apreciabil până când robotul să poată folosi potențialul Primei legi pentru a contracara ordinul de inactivitate dat de Delmarre. Durata acestui interval

ar fi depins de natura atacului şi de natura ordinului dat. Dar mai pot exista încă vreo alte zece explicaţii pentru faptul că robotul n-a împiedicat crima. Incapacitatea lui de a face aceasta constituia o încălcare a Primei legi şi, ca atare, era suficientă pentru a distruge toate circuitele din creierul pozitronic.

— Dar dacă robotul a fost fizic incapabil să împiedice crima, mai era el răspunzător? Oare Prima lege cere imposibilul?

Leebig ridică din umeri.

— În ciuda încercărilor dumitale de a o minimaliza, Prima lege protejează fiinţa umană cu toate resursele disponibile. Dacă e încălcată, robotul iese din uz.

— E o regulă universală, domnule Leebig?

— Universală ca şi roboţii.

— Atunci am aflat ceva interesant, spuse Baley.

— Mai află şi altceva. Teoria dumitale cu privire la o crimă ce ar rezulta dintr-o serie de acţiuni ale roboţilor, fiecare nevinovată în sine, nu te poate ajuta în cazul Delmarre.

— De ce?

— Delmarre n-a fost ucis cu ajutorul otrăvii, ci printr-o lovitură dată în cap cu un obiect contondent. Acest obiect nu putea fi ţinut decât de un braţ omenesc. Niciun robot n-ar fi putut folosi aşa ceva pentru a crăpa ţeasta unui om.

— Dar dacă presupunem că robotul apasă pe un buton nevinovat care lasă să cadă o greutate în capul lui Delmarre?

Leebig zâmbi acru.

— Domnule pământean, am vizionat scena crimei şi am ascultat toate ştirile despre ea. Evenimentul a creat mare vâlvă aici, pe Solaria, înţelegi? Ştii deci că la locul omorului nu se găsea niciun fel de dispozitiv şi nicio greutate căzută.

— Şi nici vreun obiect contondent?

— Dumneata eşti detectivul, făcu Leebig cu dispreţ.

Găseşte-l!

— Admițând că niciun robot nu e vinovat de moartea doctorului Delmarre, atunci cine e vinovatul?

— Toată lumea ştie! exclamă Leebig. Nevastă-sa! Gladia!

Cel puțin există o opinie unanimă, îşi spuse Baley. Apoi, cu glas tare:

— Şi cine se află în spatele roboților care l-au otrăvit pe Gruer?

— Presupun… începu Leebig, şovăitor.

— Doar nu crezi că există doi ucigaşi? Dacă Gladia a comis prima crimă, atunci tot ea e responsabilă şi de a doua încercare.

— Da, cred că ai dreptate, spuse Leebig. Apoi, pe un ton mai ferm: Fără îndoială!

— Fără îndoială?

— Nimeni altul nu se putea apropia de doctorul Delmarre ca să-l poată omorî. Ca şi mine, doctorul nu tolera prezența personală, dar făcea o excepție în favoarea soției sale, pe când eu nu admit niciuna. Cu atât mai bine pentru mine! conchise roboticianul, cu un râs strident.

— Cred că o cunoşteai, spuse Baley, brusc.

— Pe cine?

— Pe ea. Aici vorbim despre o singură „ea”. Pe Gladia.

— Şi cine ți-a spus că o cunoşteam mai bine decât pe alții? întrebă Leebig ritos.

Apoi îşi duse mâna la gât şi, cu o uşoară mişcare a degetelor, îşi deschise puțin gulerul, ca să respire mai uşor.

— Gladia însăşi. Vă plimbați împreună.

— Zău? Eram doar vecini şi între vecini se obişnuieşte. Părea o ființă plăcută, simpatică.

— O agreai, deci?

Leebig dădu din umeri.

— Era odihnitor să stai de vorbă cu ea.

— Şi despre ce îi vorbeai?

— Despre robotică, răspunse Leebig cu o notă de surpriză în glas, de parcă s-ar fi mirat de întrebare.

— Vorbea şi ea despre robotică?

— Nu ştia nimic în domeniul ăsta. O ignorantă! Dar mă asculta. Şi are un fel de ocupație, cu câmpuri de forță. Numeşte asta energocoloristică. Nu-mi prea plăcea, însă ascultam.

— Totul fără prezență personală?

Leebig păru revoltat şi nici nu răspunse.

Baley încercă din nou:

— Te simțeai atras de ea?

— Ce?!?

— O găseai atrăgătoare? Din punct de vedere fizic?

Leebig îşi ridică pleoapa lăsată şi spuse, cu buzele tremurându-i:

— Brută infectă, mormăi el.

— Să mă exprim altfel, atunci. Când ai încetat s-o mai găseşti pe Gladia simpatică? Chiar dumneata ai folosit cuvântul, îți aminteşti.

— Ce vrei să spui?

— Ai afirmat că e o ființă simpatică. Acum crezi că l-a ucis pe bărbatul ei. Nu aşa se manifestă ființele simpatice.

— M-am înşelat în privința ei.

— Dar ai înțeles asta înainte ca ea să-şi fi ucis soțul, dacă într-adevăr l-a ucis. Ai încetat să te mai plimbi cu ea încă înainte de crimă. De ce?

— E chiar atât de important? întrebă Leebig.

— Totul e important, până la proba contrară.

— Uite ce e: dacă vrei informații de la mine ca robotician, întreabă-mă. Nu răspund însă la întrebări de ordin personal.

— Erai în legături strânse atât cu victima cât şi cu principalul suspect. Nu înțelegi că întrebările de ordin personal sunt inevitabile? De ce ai încetat să te mai plimbi cu Gladia?

— A venit o zi când n-am mai avut ce să-i spun, răspunse Leebig răstit. Când am fost prea ocupat şi n-am mai găsit niciun motiv de a continua plimbările.

— Cu alte cuvinte, când nu ți-a mai fost simpatică.

— Fie, dacă vrei.

— Şi de ce nu-ți mai era simpatică?

— Fără niciun motiv! strigă Leebig.

Detectivul nu dădu atenție iritării lui Leebig.

— Şi totuşi ai cunoscut-o bine pe această femeie. Ce mobil ar fi putut avea?

— Ce mobil?

— Nimeni n-a formulat vreun mobil pentru crimă. Desigur, Gladia n-ar fi ucis fără un mobil.

— O, mare Galaxie! (Leebig îşi dădu capul pe spate, gata să izbucnească în râs, dar nu râse.) Nu ți-a spus nimeni? Ei da, poate nu ştie nimeni. Dar eu ştiu. Mi-a spus chiar ea. Deseori.

— Ce ți-a spus, doctore Leebig?

— Păi, că se certa cu soțul ei. Se certau des, cu înverşunare. Îl ura, domnule pământean. Nu ți-a spus nimeni asta? Nu ți-a spus-o *ea*?

15. Se colorează un portret

Baley primi lovitura în plin şi încercă să ascundă acest lucru. După câte putea presupune, ținând seama de modul de trai al solarienilor, viețile lor particulare erau sacrosancte. Întrebările despre căsătorie şi copii dovedeau prost gust. Ca atare, îşi închipuise că între soț şi soție pot exista dispute cronice, pentru care de asemenea nu puteai manifesta curiozitate.

Nici măcar când se comite o crimă? Nici atunci nu se poate săvârşi gafa socială de a o întreba pe suspectă dacă se certa cu soțul ei? Sau de a pomeni acest lucru, dacă tot se cunoaşte?

Ei bine, Leebig o făcuse.

— Şi de ce se certau? întrebă Baley.

— Întreab-o mai bine pe ea, răspunse solarianul.

Da, mai bine, îşi spuse Baley şi se ridică bățos.

— Mulțumesc, doctore, pentru colaborare. S-ar putea să te mai solicit în viitor. Sper să te mențiii accesibil.

— Încheiat vizionarea, spuse Leebig şi imaginea dispăru brusc din fața detectivului.

Pentru prima oară pe Baley nu-l mai deranja zborul cu un avion prin spațiul liber. Nu-l mai deranja deloc. Parcă ar fi fost în elementul său.

Nici nu se mai gândea măcar la Pământ sau la Jessie. Plecase de acolo doar de câteva săptămâni, dar parcă ar fi trecut ani. Pe Solaria nu se afla decât de vreo trei zile, dar parcă era acolo de când lumea.

Cât de repede se poate adapta omul unui coşmar?

Sau, poate, era la mijloc Gladia? Faptul că o va vedea curând, o va *vedea*, nu *viziona*. Poate tocmai acest lucru îi dădea încredere în sine şi un sentiment ciudat de teamă şi nerăbdare.

Va rezista ea oare? se întrebă detectivul. Sau se va retrage după câteva clipe de vedere, aşa cum făcuse Quemot?

* * *

La intrarea lui, Gladia se afla în capătul celălalt al unei încăperi lungi. Părea un fel de reprezentare impresionistă a propriei sale persoane. Totul se redusese la trăsăturile esențiale. Avea buzele uşor date cu ruj, sprâncenele uşor creionate şi urechile uşor date cu albastru. Cu aceste excepții, fața îi era neatinsă de fard. Părea palidă, puțin speriată şi foarte tânără.

Îşi purta părul blond strâns la spate. Ochii, albaştri-cenuşii, trădau o anumită timiditate. Era îmbrăcată într-o rochie bleumarin, aproape neagră, cu mâneci lungi şi cu un tiv subțire alb. Îşi pusese mănuşi albe şi pantofi cu tocul jos. În afară de față nu lăsase liberă nicio porțiune de piele. Chiar şi gâtul îi era acoperit cu un guler discret.

Baley se opri unde se găsea.

— E destul de aproape, Gladia? întrebă el.

Femeia respira repede, puțin sacadat.

— Uitasem, de fapt, la ce trebuia să mă aştept. E ca un fel de vizionare, nu? Adică, dacă nu mă gândesc neapărat că e vorba de văzut…

— Pentru mine e perfect normal, răspunse detectivul.

— Da, ca pe Pământ. (Gladia închise ochii.) Uneori încerc să-mi imaginez. Lume multă pretutindeni. Mergi pe o stradă, alții merg pe lângă tine, în acelaşi sens sau invers. Zeci de oameni…

— Sute, o corectă Baley. N-ai văzut niciodată, în filmocărți, scene de pe Pământ? N-ai vizionat niciun

roman a cărui acțiune se desfăşoară pe Pământ?

— N-avem prea multe din astea, dar am vizionat romane cu acțiuni ce se petreceau în alte Lumi exterioare, unde oamenii se văd tot timpul. Dar un roman e cu totul altceva. E ca un fel de vizionare multiplă.

— Personajele din romane se sărută vreodată?

Gladia roşi, vădit jenată.

— Nu vizionez asemenea cărți.

— Niciodată?

— Să vezi… Există totdeauna câteva filme obscene de vizionat, ştii, şi uneori, din pură curiozitate… Dar e dezgustător, zău!

— Chiar aşa?

Gladia se însufleți brusc.

— Pământul, însă, e total diferit. Foarte multă lume. Când circuli, Elijah, cred că te poți chiar atinge de alții. Accidental, vreau să zic…

Baley avu un surâs vag.

— Uneori îi mai şi trânteşti pe jos, accidental.

Îşi aminti de aglomerația de pe şoselele rulante, de lumea care se înghesuia, trecând de pe o bandă pe alta şi, o clipă, simți din plin dorul de casă.

— Nu e nevoie să stai aşa departe, spuse Gladia.

— Nu te deranjează dacă vin mai aproape?

— Cred că nu. Am să-ți spun când e cazul să te opreşti.

Baley înaintă câțiva paşi. Gladia îl urmărea cu ochii larg deschişi. Deodată întrebă:

— N-ai vrea să vezi câteva din energopicturile mele?

Detectivul se afla acum la doi metri de ea. Se opri şi o privi. Părea mică şi fragilă. Încercă să şi-o închipuie cu ceva în mână (cu *ce* oare?), lovindu-şi furioasă bărbatul în cap. Încercă să şi-o închipuie înnebunită de furie, împinsă la crimă de ură şi mânie.

Trebuia, totuşi, să admită că faptul era posibil. Chiar şi o femeie de cincizeci de kilograme putea zdrobi

o țeastă dacă îşi ieşea din fire şi avea la îndemână un obiect potrivit. Iar Baley cunoscuse, pe Pământ, fireşte, criminale care, când erau calme, păreau nişte mieluşei.

— Ce sunt aceste energopicturi, Gladia? întrebă el.

— O formă de artă, răspunse Gladia.

Baley îşi aminti cele spuse de Leebig cu privire la arta Gladiei. Dădu apoi din cap:

— Da, aş vrea să le văd.

— Vino după mine, atunci.

Detectivul o urmă, menținând cu grijă distanța de doi metri dintre ei. De fapt nu era nicio treime din cea impusă de Klorissa.

Intrară într-o încăpere foarte luminoasă. Lumina izbucnea din fiecare colțişor, în tot felul de culori.

Gladia arăta mulțumită; vădea un sentiment de proprietate. Îşi ridică ochii spre Baley, anticipând reacția lui.

Această reacție corespundea, probabil, aşteptărilor ei, deşi detectivul nu rosti niciun cuvânt. Dădu încet ocol cu privirea, încercând să înțeleagă ceea ce vedea, căci totul era exclusiv lumină, fără niciun obiect material.

Forme luminoase stăteau cuprinse într-un fel de piedestale. Constituiau o geometrie vie, linii şi curbe de culoare, îmbinate într-un întreg complex, dar păstrându-şi identitățile proprii. Printre ele nu existau măcar două cât de vag asemănătoare.

Căutând cuvintele cele mai potrivite, Baley spuse:

— Şi au, oare, vreun înțeles anume?

Gladia râse cu vocea ei plăcută, de contraalto.

— Au înțelesul pe care vrei să li-l dai. Sunt pur şi simplu forme luminoase ce-ți pot da un sentiment de iritare, sau de fericire, sau de curiozitate, sau orice alt sentiment încercat de *mine* în clipa când le-am alcătuit. Dacă doreşti, îți fac şi ție una, un fel de portret. S-ar putea, totuşi, să nu iasă prea bine, căci va fi doar o improvizație rapidă.

— Chiar vrei? M-ar interesa foarte mult.

— Perfect, spuse Gladia şi se îndreptă cu paşi repezi spre o formă luminoasă aflată într-un colţ al încăperii. Trecuse foarte aproape de el, dar nu părea să fi observat aceasta. Atinse apoi ceva la piedestal şi forma luminoasă, ca şi nimbul de deasupra ei, se stinse instantaneu.

Surprins, Baley spuse:

— De ce faci asta?

— Nu-i nimic. Tot mă plictisisem de ea. Am să le estompez şi pe celelalte, ca să nu-mi distragă atenţia.

Spunând aceasta, deschise un panou de pe perete şi mânui un resort. Culorile se atenuară imediat, rămânând abia vizibile.

— N-ai un robot care să facă asta? întrebă Baley. Să închidă contactele?

— Linişte, acum, spuse ea nerăbdătoare. Nu ţin roboţi aici. Aici sunt numai *eu*. Şi îl privi încruntată. Nu te cunosc încă destul de bine. Asta-i greutatea.

Nu se uita la piedestal, dar ţinea degetele aşezate uşor pe suprafaţa lui netedă. Toate cele zece degete erau curbate, sub tensiune, aşteptând.

Apoi mişcă un deget, descriind cu el o curbă domoală. Se ivi o fâşie luminoasă, de un galben intens, care se deplasa oblic în spaţiul de deasupra. Degetul Gladiei se mişcă imperceptibil înapoi şi lumina scăzu puţin în intensitate.

Solariana o privi o clipă.

— Cred că e bine. Un fel de forţă fără greutate.

— Dumnezeule! exclamă Baley.

— Te supără? Gladia îşi ridică degetele şi bara oblică de lumină rămase pe loc, solitară.

— Nu, deloc. Dar ce înseamnă? Cum faci asta?

— E greu de explicat, răspunse Gladia, privind gânditoare la piedestal. Mai ales că nici eu nu înţeleg prea bine... E un fel de iluzie optică, aşa mi s-a spus. Creăm câmpuri de forţă cu niveluri diferite de energie.

Sunt, de fapt, proiecții de hiperspațiu şi n-au proprietățile spațiului obişnuit. În funcție de nivelul de energie, ochiul omenesc vede lumini de diferite culori. Formele şi nuanțele sunt comandate prin căldura degetelor mele în contact cu anumite puncte de pe piedestal. În fiecare piedestal se află tot felul de dispozitive.

— Vrei să spui că dacă mi-aş pune degetul aici… Detectivul înaintă şi Gladia îi făcu loc. Şovăind, Baley puse degetul pe piedestal şi simți o uşoară pulsație.

— Aşa! Acum mişcă-ți degetul, îl încurajă Gladia.

Baley se conformă şi văzu o dâră neregulată de lumină cenuşie țâşnind în sus şi umbrind-o pe cea galbenă. Se grăbi să-şi retragă degetul. Gladia chicoti, dar imediat luă o poză pocăită.

— N-ar trebui să râd. E într-adevăr un lucru foarte greu de făcut, chiar şi pentru cei care exersează mult.

Apoi îşi mişcă mâna repede (Baley nici n-o putu urmări) şi monstruozitatea creată de el dispăru, lăsând din nou liberă lumina cea galbenă.

— Cum ai învățat să faci aşa ceva? întrebă detectivul.

— Am tot încercat. E o nouă formă de artă, ştii, şi suntem doar câțiva care într-adevăr ne pricepem…

— Iar tu te pricepi cel mai bine, spuse Baley morocănos. Pe Solaria fiecare este sau singurul, sau cel mai bun, sau amândouă.

— N-ai de ce să fii ironic. Am şi expus nişte piedestale. Am avut expoziții. Şi femeia îşi împinse bărbia înainte într-un evident gest de mândrie. Dar să continuăm portretul, spuse ea, mişcându-şi din nou degetele şi făcând să apară câteva curbe în forma luminoasă. Totul era în unghiuri ascuțite, culoarea dominantă fiind cea albastră. Asta reprezintă, cumva, Pământul, comentă Gladia, muşcându-şi uşor buza de jos. Întotdeauna mi l-am închipuit albastru. Cu toți oamenii de acolo şi cu acest văzut permanent. Vizionatul

este mai roz. Tu ce părere ai?

— La naiba! Nu-mi pot imagina lucrurile în chip de culori.

— Nu poți? întrebă ea, absentă. Spui din când în când „Dumnezeule”. Asta-mi sugerează un soi de pată violetă. O mică pată cu forme ascuțite, din cauza felului răspicat cum pronunți cuvântul, aşa…

Şi lângă centrul imaginii apăru, lucind, mica pată violetă.

— Totuşi, adăugă femeia, n-o pot termina astfel. Şi îndată răsări, închizând totul, un cub gol, mat, de culoare cenuşie. Lumina din interior continua să se vadă, dar mai vagă, întemnițată cumva.

Baley simți o undă de tristețe, de parcă el însuşi ar fi fost închis în ceva care-l ținea departe de un lucru dorit.

— Şi asta ce reprezintă? întrebă el.

— Păi, pereții din jurul tău. Asta te caracterizează cel mai mult, felul în care nu poți ieşi afară, felul în care trebuie să stai înăuntru. Aici *eşti* înăuntru. Nu înțelegi?

Baley înțelegea şi nu prea era de acord.

— Dar pereții nu sunt permanenți, observă el. Azi am ieşit afară.

— Ai ieşit? Şi te-a deranjat?

Nu rezistă să nu-i riposteze:

— Cam tot atât cât te deranjează pe tine faptul că mă vezi. Nu-ți place, dar poți face față.

Gladia îl privi, gândindu-se la ceva.

— Vrei să mergi afară acum? Să ne plimbăm împreună?

Baley voi să spună: Dumnezeule, nu!, dar Gladia continuă:

— Nu m-am mai plimbat niciodată cu cineva aşa, văzându-ne. Este încă zi şi vremea e frumoasă.

Baley îşi privi portretul abstracționist şi întrebă:

— Dacă merg, accepți să scoți cenuşiul?

— Să vedem cum te porți, răspunse Gladia zâmbind.

Ieşiră din încăpere, lăsând acolo construcția de

lumină, care ținea sufletul lui Baley întemnițat în cenuşiul Oraşelor.

* * *

Detectivul se înfioră uşor. Simțea aerul rece deplasându-se pe lângă trupul lui.

— Ți-e frig? întrebă Gladia.

— Nu era aşa mai devreme.

— E spre seară acum, dar nu e chiar frig. Vrei să îmbraci ceva? Pot chema imediat un robot să-ți aducă o haină.

— Nu, nu e nevoie.

Păşeau pe o potecă îngustă, pavată.

— Pe aici te plimbai cu doctorul Leebig? întrebă Baley.

— O, nu! Ne plimbam departe, pe câmp, unde nu vezi decât ici-colo câte un robot lucrând şi poți auzi zgomotele animalelor. Să rămânem totuşi pe lângă casă, pentru orice eventualitate.

— Ce eventualitate?

— Păi, pentru eventualitatea că ai vrea să intri.

— Sau că începe să te deranjeze văzutul?

— Mie nu-mi pasă, răspunse Gladia, afectând indiferență.

Deasupra se auzea foşnetul frunzelor – o masă verde şi galbenă. Aerul era străpuns de strigăte ascuțite şi bâzâituri stridente. Existau, de asemenea, umbre.

Baley era mai ales conştient de umbre. Una dintre ele îi stătea întinsă în față, o formă omenească ce se mişca odată cu el, imitându-l într-un fel de pantomimă hidoasă. Baley auzise despre umbre, fireşte; ştia chiar şi ce sunt, dar în lumina indirectă, difuză, a Oraşelor nu-şi dăduse niciodată seama de ele.

În spatele lui, desigur, strălucea soarele solarian. Avu grijă să nu se uite la el, dar ştia că e acolo.

Spațiul era întins şi nepopulat; totuşi, îl atrăgea.

Se închipui pe sine însuşi păşind pe suprafața unei

lumi cu mii de mile şi ani-lumină de spațiu în jur.

De ce oare se simțea atras de această imagine a singurătății? Doar nu-i plăcea singurătatea. Iubea Pământul, iubea căldura şi aglomerația umană a Oraşelor.

Încercă să-şi amintească, dar nu reuşi. Încercă să-şi imagineze New York-ul, cu toată gălăgia şi înghesuiala lui, dar constată că era conştient numai de liniştea răcoroasă a atmosferei solariene.

Fără să-şi dea prea bine seama, Baley se apropie tot mai mult de Gladia, ajungând cam la un metru de ea. De-abia atunci sesiză surprinderea de pe fața ei.

— Te rog să mă ierți, spuse el în grabă, retrăgându-se.

— Nu face nimic, îngăimă Gladia. Nu vrei s-o luăm pe-aici? Sunt nişte flori care au să-ți placă.

Mergând în direcția arătată rămâneau cu spatele la soare, astfel că detectivul o urmă în tăcere.

— Mai târziu în cursul anului o să fie minunat. Când se încălzeşte vremea pot coborî până la lac ca să înot, sau pot alerga pe câmp cât mă țin picioarele, până ce sunt bucuroasă să mă întind pe jos şi să zac nemişcată.

Spunând aceste cuvinte îşi examină îmbrăcămintea.

— Dar astea nu sunt haine pentru aşa ceva. Îmbrăcată astfel, *trebuie* să merg. Liniştit, înțelegi?

— Şi cum ai prefera să te îmbraci? întrebă Baley.

— O, *cel mult* în bluză şi şort! exclamă Gladia, ridicându-şi brațele de parcă ar fi gustat deja în imaginație acel sentiment de libertate. Uneori chiar mai puțin. Doar sandale, ca să pot simți aerul pe fiecare centimetru de piele... O, îmi pare rău, văd că te-am şocat...

— Nu, nu face nimic, o asigură Baley. Aşa erai îmbrăcată când te plimbai cu doctorul Leebig?

— Depindea de vreme. Uneori eram îmbrăcată foarte sumar, dar ştii, era doar o vizionare. Înțelegi asta, sper.

— Înțeleg. Şi doctorul Leebig? Se îmbrăca şi el sumar?

— Jothan să se îmbrace sumar? Gladia surâse sarcastic. O, nu! E întotdeauna foarte solemn. Se strâmbă, luând o mină de pretinsă gravitate, şi-şi lăsă în jos o pleoapă, prinzând perfect trăsăturile caracteristice ale roboticianului şi obligându-l pe Baley să scoată un mormăit apreciativ.

— Şi iată cum vorbeşte, continuă solariana: „Dragă Gladia, ținând seama de efectul unui potențial de prim ordin asupra fluxului de pozitroni…"

— Aşa îți vorbea? Despre robotică?

— Aproape întotdeauna. A, ştii, lua lucrurile foarte în serios… Încerca mereu să mă instruiască. Nu abandona niciodată.

— Şi ai învățat ceva?

— Absolut nimic! Nimic! Toate sunt pentru mine o adevărată babilonie. Uneori se enerva, dar când începea să mă dojenească săream în apă, dacă mă aflam lângă lac, şi-l stropeam.

— Îl *stropeai*? Credeam că vă vizionați.

Femeia râse.

— Halal pământean! Stropeam spre locul unde se afla el, în cameră sau pe domeniul lui. Apa nu-l putea atinge, dar el tot se ferea. Priveşte aici!

Baley privi. Ocoliseră un petec de pădure şi intrau acum într-o poieniță cu un bazin ornamental în mijloc. Mai multe alei pietruite traversau poiana, fragmentând-o. Pretutindeni se vedeau flori, foarte multe, în straturi ordonate. Baley le cunoştea din filmocărți.

Într-un fel florile semănau cu figurile luminoase pe care le crea Gladia şi detectivul îşi spuse că, probabil, solariana le crea pe acestea tocmai în spiritul florilor. Atinse una cu grijă, apoi se uită în jur. Predominau cele roşii şi galbene.

Întorcându-se ca să dea un ocol cu privirea, Baley zări soarele şi spuse, tulburat:

— Ce jos e, lângă orizont!

— Este aproape seară, răspunse Gladia. (Alergase spre bazin şi acum şedea pe o bancă de piatră la marginea lui.) Vino încoace! îi strigă ea, făcându-i semn cu mâna. Poți sta în picioare dacă nu vrei să te aşezi pe piatră.

Baley înaintă încet.

— Coboară atât de jos în fiecare zi? întrebă el şi imediat îi păru rău. Dacă planeta se roteşte, evident că şi soarele e jos, lângă orizont, în fiecare dimineață şi seară. Numai la amiază e înalt pe cer.

Dar recunoaşterea acestui fapt nu putea schimba o imagine formată timp de atâția ani. Ştia de existența nopții; o cunoscuse chiar direct, cu întreaga masă a planetei interpusă între om şi soare, adăpostindu-l. Ştia că există nori cenuşii, care te apără de ce e mai rău în exterior. Şi totuşi, gândindu-se la suprafețele planetare, nu şi le putea imagina altfel decât ca o revărsare de lumină, cu un soare înalt pe cer.

Privi înapoi, peste umăr, numai atât cât să poată zări strălucirea soarelui, şi se întrebă cât de departe e oare casa, pentru eventualitatea că s-ar hotărî să se întoarcă.

Gladia îi arătă celălalt capăt al băncii de piatră.

— E cam aproape de tine, nu? observă Baley.

Gladia îşi întinse spre el mâinile ei mici, cu palmele în sus.

— Încep să mă obişnuiesc. Zău!

Detectivul se aşează cu fața spre ea, ca să evite soarele.

Gladia se aplecă spre apă şi culese o floricică în formă de cupă, galbenă pe dinafară şi vărgată cu alb pe dinăuntru, de altfel nu prea arătoasă.

— E o floare de aici, explică ea. Majoritatea celorlalte se trag de pe Pământ.

I-o întinse gingaş lui Baley, cu apa picurând de pe lujerul rupt. Baley o luă tot atât de gingaş.

— Ai ucis-o, spuse el.

— Nu e decât o floare. Mai sunt mii. Apoi brusc, înainte chiar ca el să poată atinge cupa galbenă, i-o smulse, fulgerându-l cu privirea.

— Sau vrei să spui că dacă am rupt o floare aş putea ucide şi un om?

Baley căută s-o împace:

— N-am vrut să spun nimic. Mă laşi s-o văd?

De fapt nu ținea s-o atingă. Floarea crescuse în pământ jilav şi mai avea încă iz de mâl. Oare cum puteau aceşti oameni, foarte grijulii în contactele lor reciproce sau cu pământenii, să fie atât de nepăsători în privința contactului cu pământul murdar?

Luă totuşi floarea, ținându-i tulpina între degetul mare şi arătător, şi se uită la ea. Caliciul era format din câteva foi subțiri şi curbe de țesut vegetal, reunite în acelaşi punct. În interior se vedea o umflătură albă, convexă, umedă şi purtând nişte perişori negricioşi care tremurau uşor în bătaia vântului.

— Îi simți mirosul? întrebă Gladia.

De-abia atunci sesiză Baley mireasma ce se degaja din floare. Se aplecă spre ea şi o mirosi.

— Miroase ca un parfum de femeie.

Gladia bătu din palme, amuzată.

— Pământean, pământean! Vrei de fapt să spui că parfumul miroase ca *asta*.

Baley încuviință dând din cap cu amărăciune. Începea să-l obosească statul afară. Umbrele se alungeau şi locul devenea sumbru. Totuşi, era decis să nu se dea bătut. Voia să îndepărteze acei pereți de lumină cenuşie care-i întunecau portretul. Era o atitudine donchişotească, dar aşa stăteau lucrurile.

Gladia luă floarea de la Baley, care i-o înapoie fără regrete. Încet, solariana smulse petalele rând pe rând.

— Cred că fiecare femeie are un miros aparte.

— Depinde de parfum, spuse Baley cu indiferență.

— Îmi închipui ce înseamnă să fii atât de aproape

încât să-ți dai seama. Eu nu folosesc parfum deoarece nimeni nu stă vreodată aproape de mine. Doar acum, în mod excepțional. Dar tu cred că miroşi adesea parfumuri, tot timpul. Pe Pământ soția ta e mereu cu tine, nu-i aşa? (Gladia era foarte concentrată asupra florii, încurcându-se în timp ce o desfăcea în bucăți.)

— Nu e mereu cu mine. Nu tot timpul.

— Dar cea mai mare parte a timpului. Şi oricând doreşti să…

Baley o întrerupse:

— De ce crezi că încerca Leebig atât de asiduu să te învețe robotică?

Din floare nu mai rămăsese decât lujerul şi umflătura din interior. Gladia o răsuci între degete şi o aruncă în apă, unde mai pluti câteva clipe.

— Cred că voia să fiu asistenta lui.

— Ți-a spus el aşa ceva?

— Spre sfârşit, Elijah. Presupun că devenise nerăbdător. În orice caz, m-a întrebat dacă nu mi-ar plăcea să lucrez în domeniul roboticii. I-am răspuns, firește, că pentru mine ar fi cel mai plicticos lucru din lume. S-a supărat rău.

— Şi după aceea nu s-a mai plimbat cu tine.

— Ai dreptate… Se prea poate ca tocmai asta să fi fost cauza. Dar, zău, ce puteam să-i răspund?

— Despre certurile tale cu doctorul Delmarre îi vorbisei mai înainte, nu?

Femeia îşi încleştă brusc pumnii, cu corpul țeapăn în poziția în care se afla şi cu capul înclinat puțin înainte lateral.

— Ce certuri? întrebă ea cu voce nefiresc de înaltă.

— Certurile pe care le aveai cu soțul tău. Presupun că-l urai.

Gladia îl privi furioasă. Fața i se crispase şi sângele îi fugise din obraji.

— Cine ți-a spus asta? Jothan?

— Da, Leebig mi-a spus. Şi cred că e adevărat.

Gladia era profund tulburată.

— Tot mai încerci să dovedeşti că eu l-am ucis. Te credeam prieten şi când colo eşti doar un... doar un poliţai!

Spunând acestea îl ameninţă cu pumnii. Baley aşteptă.

— Ştii doar că nu mă poţi atinge.

Femeia îşi lăsă mâinile să-i cadă şi izbucni într-un plâns tăcut, întorcându-şi faţa într-o parte.

Baley îşi înclină capul şi închise ochii, evitând umbrele lungi care-l nelinişteau.

— Doctorul Delmarre nu era un om prea tandru, nu-i aşa?

— Era foarte ocupat, răspunse femeia, cu glas gâtuit.

— Dar tu *eşti* tandră. Te poţi apropia de un bărbat. Mă înţelegi?

— Nu mă pot împiedica. Ştiu că e dezgustător, dar n-am ce face. E dezgustător chiar şi numai să vorbim despre asta.

— Dar cu doctorul Leebig ai vorbit, nu?

— N-am avut încotro, şi cum Jothan era la îndemână şi nu părea să-l deranjeze, am vorbit ca să-mi uşurez sufletul.

— Ăsta era motivul pentru care te certai cu soţul tău? Fiindcă el era rece şi lipsit de tandreţe, ceea ce ţie-ţi displăcea?

— Uneori îl uram, recunoscu Gladia, ridicând, neajutorată, din umeri. Era un bun solarian, dar noi nu fuseserăm planificaţi să avem co... Şi din nou izbucni în lacrimi.

Baley aşteptă, răbdător. Simţea el însuşi un gol în stomac, iar aerul deschis îl apăsa puternic. Când femeia se mai linişti, o întrebă, cât mai gingaş cu putinţă:

— Tu l-ai ucis, Gladia?

— N-nu. Apoi deodată, de parcă orice rezistenţă interioară ar fi cedat, adăugă: Nu ţi-am spus încă totul.

— Atunci, te rog, spune-mi acum.

— Tocmai ne certam când a murit. Vechea noastră ceartă. Țipam la el, dar el nu țipa la mine niciodată. Ba uneori nu spunea nimic, ceea ce mă enerva şi mai rău. Eram tare, tare furioasă. După asta nu-mi mai amintesc nimic.

— La naiba! Baley şovăi puțin, privind țintă la piatra cenuşie a băncii. Cum adică nu-ți mai aminteşti?

— Vreau să spun că el zăcea mort, eu țipam şi au venit roboții…

— L-ai omorât tu?

— Nu-mi amintesc, Elijah, şi mi-aş aminti dacă aş fi făcut-o, nu-i aşa? Numai că nu-mi amintesc nimic altceva. Şi mi-a fost frică. Ajută-mă, Elijah!

— Nu te teme, Gladia. Am să te ajut. Mintea năucită a detectivului se fixase asupra armei cu care s-a săvârşit crima.

Ce se întâmplase cu ea? Desigur, fusese luată de-acolo. Atunci, însă, numai ucigaşul putuse face asta. Gladia fusese găsită la fața locului imediat după crimă, aşa că ea n-o putuse îndepărta. Altcineva era deci asasinul. Indiferent de părerea unanimă a solarienilor, trebuia să fi fost altcineva.

E cazul să mă întorc acasă, îşi spuse detectivul descurajat. Se adresă femeii:

— Gladia…

Dar privirile i se aținti ră, cumva, asupra soarelui. Asupra soarelui, aflat lângă orizont. Îşi întorsese capul ca să-l privească şi ochii i se fixaseră asupra lui, sub imperiul unei fascinații morbide.

Nu-l mai văzuse niciodată aşa: mare, roşu şi oarecum estompat, astfel încât putea să-l privească în voie, cu fâşii subțiri şi însângerate de nori deasupra lui şi traversat de o dungă neagră.

— Ce roşu e… murmură Baley.

O auzi pe Gladia răspunzând cu melancolie în glas:

— Întotdeauna e aşa la asfințit, roşu şi muribund…

Baley avu o halucinație. Soarele cobora spre orizont deoarece suprafața planetei fugea de el, cu mii de kilometri pe oră, rotindu-se sub acel soare crud, rotindu-se fără ca nimic să-i protejeze pe acei microbi numiți oameni care se agitau încoace şi încolo, rotindu-se nebuneşte, la infinit, rotindu-se, rotindu-se...

De fapt i se rotea lui însuşi capul. Banca de piatră se înclină sub el, cerul se înălță, albastru, albastru închis, soarele dispăru, vârfurile copacilor şi pământul se năpustiră în sus, Gladia țipă cu glas slab, apoi se auzi un zgomot...

16. Se oferă o soluţie

Mai întâi, Baley fu conştient de faptul că se află înăuntru, de absența exteriorului, şi apoi de o față ce se apleca asupră-i. O clipă făcu ochii mari, fără s-o recunoască. Apoi exclamă:

— *Daneel!*

Robotul nu vădi niciun semn de mulțumire, ori vreo altă emoție, auzindu-şi pronunțat numele.

Spuse doar:

— E bine că ți-ai revenit, colege Elijah. Nu cred să fi suferit vreo vătămare fizică.

— N-am nimic, răspunse Baley țâfnos, străduindu-se să se sprijine pe coate. Dumnezeule! Sunt în pat? De ce?

— Te-ai expus astăzi de mai multe ori spațiului liber. Efectul a fost cumulativ şi ai nevoie de odihnă.

— Am nevoie, mai întâi, de nişte răspunsuri.

Baley privi în jur şi încercă să se convingă că nu mai era deloc amețit. Nu recunoştea camera. Perdelele fuseseră trase şi lumina era plăcută, artificială. Se simțea mult mai bine.

— Să începem. Unde mă aflu?

— Într-o cameră din vila doamnei Delmarre.

— Acum să lămurim un lucru. Ce cauți tu aici?... Cum ai scăpat de roboții care te păzeau?

— Mi-am dat seama că acest lucru îți va displăcea şi totuşi, în interesul siguranței tale personale şi al ordinelor primite de mine, n-am avut altă alegere decât să...

— Ce-ai *făcut*?

— Se pare că doamna Delmarre a dorit să te vizioneze acum câteva ore.

— Da, ştiu, confirmă Baley, amintindu-şi că Gladia însăşi îi spusese aceasta mai înainte.

— Ordinul pe care l-ai dat roboților ce mă păzeau suna astfel: „Nu-i veți permite (adică mie) să intre în contact cu niciun alt om afară de mine, şi nici cu alți roboți afară de voi, fie prin vedere, fie prin vizionare.” Totuşi, colege Elijah, n-ai spus nimic în sensul de a nu se permite altor oameni sau roboți să intre în contact cu mine. Sesizezi diferența?

Baley oftă adânc.

— N-ai de ce să fii necăjit, colege Elijah, îl consolă Daneel. Această portiță mi-a permis să vin aici şi să-ți salvez viața. Înțelegi, când doamna Delmarre m-a vizionat – roboții permițându-i aceasta – ea a întrebat de tine şi eu am răspuns, de bună credință, că nu ştiu unde eşti, dar că aş putea încerca să mă informez. Părea doritoare ca eu să fac aceasta. I-am spus deci că bănuiesc că lipseşti temporar de acasă, că voi verifica şi că o rog, între timp, să ordone roboților aflați în cameră cu mine să te caute prin vilă.

— Şi n-a fost surprinsă că n-ai dat tu însuți acest ordin roboților?

— I-am făcut, cred, impresia că în calitatea mea de auroran nu mă pricep la roboți tot atât de bine ca ea şi că ea le-ar putea da ordine cu mai multă autoritate, asigurând şi executarea lor mai rapidă. Este clar că solarienii se mândresc cu roboții lor şi subestimează capacitatea locuitorilor altor planete de a manipula roboții. Nu eşti de aceeaşi părere, colege Elijah?

— Şi ea le-a ordonat să plece?

— Cu multă greutate. Ei au protestat, invocând ordinele primite anterior, dar, firește, nu puteau dezvălui natura acestora deoarece le interziseseşi să comunice cuiva identitatea mea reală. Până la urmă i-a

convins, dar a trebuit să se răstească la ei plină de furie.

— Şi atunci ai plecat.

— Exact, colege Elijah.

Păcat, se gândi detectivul, că Gladia nu socotise incidentul destul de important ca să i-l relateze atunci când s-au vizionat.

— Ți-a trebuit destul de mult timp ca să mă găseşti, Daneel.

— Roboții solarieni au un sistem de informare bazat pe contacte subeterice. Un solarian experimentat poate obține informații în mod prompt, dar, întrucât sistemul se compune din milioane de instalații individuale, unuia ca mine, fără experiență în acest domeniu, i-a trebuit timp ca să obțină o singură informație. A trecut peste o oră până să aflu unde eşti. Şi am mai pierdut timp, de asemenea, vizitând locul de muncă al doctorului Delmarre după ce plecaseşi de acolo.

— Ce-ai făcut la crescătorie?

— Unele cercetări proprii. Îmi pare rău că am fost nevoit să procedez astfel în absența ta, dar situația mă obliga la aceasta.

— Ai vizionat-o sau ai văzut-o pe Klorissa Cantoro? întrebă Baley.

— Am vizionat-o, dar din propria ei clădire, nu de pe domeniul nostru. La crescătorie erau nişte registre pe care voiam să le văd. Aş fi putut s-o vizionez şi de acasă, dar n-ar fi fost convenabil să rămân acolo, căci cei trei roboți îmi cunoşteau adevărata natură şi m-ar fi putut uşor imobiliza din nou.

Baley îşi revenise aproape complet. Se dădu jos din pat, constatând că era îmbrăcat într-un fel de cămaşă de noapte, pe care o privi cu dezgust.

— Adu-mi hainele!

Daneel se conformă.

— Unde e doamna Delmarre? întrebă detectivul, îmbrăcându-se.

— Sub arest la domiciliu, colege Elijah.

— Cum?!? Din ordinul cui?

— Din ordinul meu. Este păzită de roboți în dormitorul ei şi i-am neutralizat posibilitatea de a da alte dispoziții decât cele legate de necesitățile personale.

— Ai făcut asta singur?

— Roboții de aici nu-mi cunosc identitatea.

Baley termină îmbrăcatul.

— Ştiu că există argumente împotriva ei. A avut prilejul să comită o crimă. Mai mult chiar decât bănuiam la început: nu s-a năpustit la fața locului auzind strigătul soțului ei, aşa cum ne-a spus inițial, ci s-a aflat acolo tot timpul.

— Pretinde cumva că a asistat la crimă şi că l-a văzut pe asasin? întrebă robotul.

— Nu. Nu-şi mai aminteşte momentele cruciale. Asta se poate întâmpla uneori. Şi apoi, avea şi un mobil.

— Care, colege Elijah?

— Unul pe care îl inclusesem printre posibilități de la bun început. Mi-am spus următoarele: dacă ne-am afla pe Pământ şi doctorul Delmarre ar fi aşa cum mi-a fost descris, iar Gladia Delmarre aşa cum părea să fie, aş spune că ea îl iubeşte, sau că l-a iubit, pe când el se iubeşte numai pe sine. Greutatea era să ştiu dacă solarienii trăiesc sentimentul dragostei ca şi noi, pământenii. Nu mă puteam bizui pe aprecierea mea în privința emoțiilor şi reacțiilor lor. Iată de ce trebuia să cunosc câțiva dintre ei. Nu să-i *vizionez*, ci să-i *văd*.

— Nu înțeleg, colege Elijah.

— Nu ştiu dacă-ți voi putea explica. Posibilitățile genice ale acestor oameni sunt temeinic studiate înainte de naştere, iar după naştere se analizează repartiția efectivă a genelor.

— Cunosc acest lucru.

— Dar genele nu rezolvă totul. Contează şi mediul înconjurător, care poate crea o psihoză reală acolo unde genele indică doar potențialitatea unei anumite psihoze. Ai remarcat interesul Gladiei pentru Pământ?

— L-am remarcat, colege Elijah, şi l-am socotit un interes simulat în scopul de a-ți influența opiniile.

— Să presupunem că este un interes real, ba chiar o fascinație. Să presupunem că o atrage cumva aglomerația umană de pe Pământ. Să presupunem că este atrasă, contrar voinței ei, de un lucru pe care a fost educată să-l considere respingător. O asemenea anomalie era posibilă. Trebuia s-o verific văzând diverşi solarieni şi observând reacțiile lor, văzând-o pe *ea* şi observând reacțiile *ei*. Iată de ce trebuia să plec fără tine, Daneel, cu orice preț. Iată de ce nu mai puteam continua ancheta prin vizionare.

— Nu mi-ai explicat toate astea, colege Elijah.

— Dacă ți-aş fi explicat, ai fi putut renunța la ceea ce considerai a fi datoria ta în temeiul Primei legi?

Daneel nu răspunse.

— Experiența a reuşit, continuă Baley. Am văzut, sau am încercat să văd, mai mulți solarieni. Un bătrân sociolog s-a străduit să mă vadă, dar a trebuit să renunțe. Un robotician a refuzat categoric să mă primească, deşi am exercitat mari presiuni asupra lui. Chiar şi numai simpla idee de a face aceasta îi provoca o reacție infantilă: îşi sugea degetul şi plângea. Asistenta doctorului Delmarre era mai învățată cu prezența fizică prin însăşi natura profesiei ei, aşa că m-a tolerat, dar la vreo şapte metri de ea. Gladia, pe de altă parte…

— Da?

— Gladia a acceptat să mă vadă după o uşoară ezitare. Suporta cu uşurință prezența mea, chiar dădea semne de obişnuință pe măsură ce trecea timpul. Totul indica o condiție psihotică. N-o deranja să mă vadă; o interesa Pământul; e posibil să fi nutrit un interes anormal pentru soțul ei. Totul se poate explica printr-o atracție puternică şi, în această lume, anormală – prezența fizică a sexului opus. Doctorul Delmarre, însă, nu era omul care să încurajeze sau să stimuleze asemenea atitudini. Rezultatul trebuie să fi fost foarte

dezamăgitor pentru ea.

Daneel dădu din cap a înțelegere.

— Suficient de dezamăgitor ca s-o împingă la crimă într-un moment de furie.

— Şi totuşi, Daneel, nu cred aceasta.

— Eşti poate influențat de unele rațiuni personale, colege Elijah? Doamna Delmarre este o femeie atrăgătoare, iar tu eşti pământean şi la tine preferința pentru prezența fizică a unei femei atrăgătoare n-are nimic psihotic.

— Am rațiuni mai temeinice, răspunse Baley, stingherit. (Privirea rece a robotului îl fixa mult prea subtil şi pătrunzător. La naiba! Daneel nu era, în fond, decât o maşinărie!) Dacă ea e ucigaşa soțului ei, atunci tot ea trebuie să fi încercat să-l asasineze pe Gruer.

O clipă simți ispita de a-i explica felul în care se putea organiza o crimă prin intermediul roboților, dar se abținu. Nu ştia cum va reacționa Daneel la o ipoteză care făcea din roboți asasini inconştienți.

— Ca şi pe tine, de altfel, observă Daneel.

Baley se încruntă. N-avusese deloc intenția să-l informeze pe robot despre incidentul cu săgeata otrăvită şi, implicit, să-i intensifice pornirea şi aşa excesivă de a-l proteja.

— Ce ți-a spus Klorissa? întrebă Baley, iritat. (Ar fi trebuit să-i recomande femeii discreție, dar cum putea bănui că Daneel va ajunge acolo ca să facă cercetări?)

— Doamna Cantoro n-are nimic de a face cu aceasta, răspunse calm robotul. Chiar eu am fost martor la tentativa de asasinat.

Baley rămase perplex.

— Dar tu nu erai nicăieri prin preajmă.

— Ba chiar eu te-am prins în brațe şi te-am adus aici acum o oră.

— Ce tot spui?

— Nu-ți aminteşti, colege Elijah? Ar fi fost o crimă aproape perfectă. Nu ți-a propus doamna Delmarre să

ieşi afară? N-am fost martor, dar sunt sigur că a făcut-o.

— Da, într-adevăr, mi-a propus.

— Poate chiar te-a ademenit să ieşi din casă.

Baley îşi aminti de „portretul” său, de acei pereți cenuşii. Să fi fost oare un abil truc psihologic?

Putea oare o solariană să intuiască atât de bine psihologia unui pământean?

— Nu, răspunse el.

— Nu ea ți-a propus să vii lângă bazinul ornamental şi să te aşezi pe bancă?

— Da.

— Nu crezi că te-a observat tot timpul, văzând cum te cuprinde amețeala?

— M-a întrebat de vreo două ori dacă nu vreau să reintru în casă.

— Poate a făcut-o numai de formă. Te urmărea cum ți se face rău pe banca aceea. Poate chiar te-a împins, sau poate nici n-a fost nevoie. În clipa când am ajuns acolo şi te-am prins în brațe tocmai căzeai pe spate, de pe banca de piatră, spre apa adâncă de un metru, în care te-ai fi înecat cu siguranță.

De-abia acum îşi aminti Baley de acele ultime senzații fugare.

— Dumnezeule!

— Mai mult chiar, continuă Daneel, calm dar implacabil, doamna Delmarre şedea lângă tine şi te privea cum cazi fără să facă un gest. Şi nici nu te-ar fi scos din apă. Te-ar fi lăsat să te înec. Ar fi chemat, poate, un robot, dar acesta, fără îndoială, ar fi ajuns prea târziu. Iar după aceea ar fi explicat, fireşte, că-i era imposibil să te atingă, chiar şi pentru a-ți salva viața.

Destul de plauzibil, îşi spuse Baley. Nimeni n-ar fi contestat neputința ei de a atinge o ființă umană. Surprinzător, eventual, ar fi fost faptul că putuse sta atât de aproape de el.

— Vezi aşadar, colege Elijah, că vinovăția ei este practic indiscutabilă. Mi-ai spus că tot ea ar trebui

bănuită de tentativa de omor împotriva lui Gruer, ca şi cum acesta ar fi un argument contra vinovăției ei. Iată însă că aşa trebuie să fi stat lucrurile. Singurul mobil pe care îl avea ca să te ucidă este acelaşi ca şi în cazul lui Gruer: necesitatea de a înlătura un anchetator prea insistent al primei crime.

— Întreaga desfăşurare a faptelor putea fi întâmplătoare, ripostă Baley. Poate că nici nu şi-a dat seama că exteriorul îmi va face rău.

— A studiat Pământul şi cunoştea particularitățile pământenilor.

— O asigurasem că am mai ieşit în cursul zilei de azi şi că începeam să mă obişnuiesc.

— Poate că ea cunoştea mai bine situația.

Baley se lovi cu pumnul în palmă.

— Prea o crezi deşteaptă! Nu merge, şi nu pot să cred. În orice caz, nicio acuzație de omor nu stă în picioare câtă vreme nu mi se explică lipsa armei cu care s-a săvârşit crima.

Daneel privi țintă la pământean.

— Pot s-o fac şi pe asta, colege Elijah.

Baley se uită uluit la robot.

— Ce?!?

— Raționamentul tău, colege Elijah, era, dacă îți aminteşti, următorul: Dacă doamna Delmarre a comis crima, atunci arma, oricare ar fi fost, trebuia să rămână la fața locului. Roboții, care au sosit imediat, n-au văzut aşa ceva, deci arma trebuia să fi fost luată de acolo, luată de către asasin, care, implicit, nu putea fi doamna Delmarre. Aşa e?

— Aşa e!

— Şi totuşi, continuă Daneel, există un singur loc în care roboții n-au căutat.

— Care?

— Sub corpul doamnei Delmarre. Ea zăcea leşinată, din cauza tensiunii momentului – fie că săvârşise crima, fie că nu – şi arma, oricare ar fi fost, se afla sub ea şi nu

putea fi văzută.

— Atunci, observă detectivul, ar fi fost găsită imediat după ce doamna Delmarre a fost deplasată de acolo.

— Exact, spuse Daneel. Numai că ea n-a fost deplasată de roboți. Chiar ea ne-a relatat ieri, la masă, că doctorul Thool le-a ordonat roboților să-i pună o pernă sub cap şi apoi să iasă. Primul care a deplasat-o a fost doctorul Altim Thool în persoană, când a venit să o examineze.

— Şi?

— Rezultă deci, colege Elijah, că apare o nouă posibilitate: Doamna Delmarre este ucigaşa, arma se află la locul crimei, dar doctorul Thool o face să dispară pentru a o apăra pe doamna Delmarre.

Baley avu un surâs disprețuitor. Daneel îl convinsese aproape să se aştepte la o ipoteză rezonabilă.

— Absolut nemotivat. De ce ar fi făcut doctorul Thool aşa ceva?

— Dintr-un motiv foarte justificat. Îți aminteşti cuvintele doamnei Delmarre despre el: „A fost doctorul meu încă din copilărie şi e totdeauna atât de amabil şi prietenos”… M-am întrebat dacă avea vreun motiv să se ocupe atât de mult de ea. Iată de ce am vizitat crescătoria de copii şi am cercetat registrele. Ceea ce doar bănuiam s-a adeverit.

— Ce anume?

— Că doctorul Thool este tatăl Gladiei Delmarre şi, mai mult, că el ştie aceasta.

Baley n-avea de ce să nu dea crezare robotului. Simțea doar un profund regret că nu el, ci robotul Daneel Olivaw, era cel care realizase această analiză logică necesară. Dar chiar şi aşa, raționamentul nu era complet.

— Ai vorbit cu doctorul Thool? întrebă detectivul.

— Da. L-am pus şi pe el sub stare de arest la domiciliu.

— Şi ce spune?

— Recunoaşte că este tatăl doamnei Delmarre. I-am arătat înregistrarea oficială şi notele despre felul cum se interesa de sănătatea ei în copilărie. Ca medic avea posibilități mai mari în acest sens decât alți solarieni.

— Dar de ce-l preocupa sănătatea ei?

— M-am gândit şi la asta, colege Elijah. Era deja bătrân când i s-a dat aprobare specială pentru a avea încă un copil şi, mai mult, a reuşit chiar să-l aibă. El atribuie faptul calităților sale genice şi formei sale fizice. Este deci probabil, mai mândru de acest rezultat decât se obişnuieşte aici, pe Solaria. În plus, funcția sa de medic – o profesie desconsiderată din cauză că implică prezența fizică – a contribuit la sporirea sentimentului de mândrie. Din acest motiv a menținut un contact direct cu copilul său.

— Dar Gladia ştie asta?

— După spusele doctorului Thool, nu ştie.

— Thool recunoaşte că a luat arma?

— Nu, nu recunoaşte.

— Atunci n-ai realizat nimic, Daneel.

— Nimic?

— Dacă nu poți să găseşti arma şi să dovedeşti că el a luat-o, sau cel puțin să-l faci să mărturisească, n-ai niciun fel de probe. O înlănțuire de deducții logice este un lucru frumos, dar nu constituie o dovadă.

— Nu cred că ar mărturisi fără un interogatoriu strâns, de un fel pe care eu nu mă pricep să i-l iau. Omul ține la fiica lui.

— Nicidecum, spuse Baley. Sentimentul pe care-l nutreşte față de ea n-are nimic de-a face cu cel cunoscut de noi. Pe Solaria lucrurile stau altfel.

Baley începu să măsoare camera în lung şi în lat, încercând să se liniştească.

— Daneel, ai făcut o analiză logică fără greş, şi, totuşi, complet nerațională. („Logic, dar nu rațional.” Nu este asta definiția robotului?) Doctorul Thool este un om bătrân, intrat în declin fiziologic, chiar dacă s-a dovedit

în stare să aibă o fiică acum circa treizeci de ani. Până şi spaţienii devin senili. Imaginează-ţi-l examinându-şi fiica leşinată şi ginerele ucis prin violenţă. Îţi poţi da seama ce situaţie neobişnuită era asta pentru el? Îl poţi crede capabil să rămână stăpân pe sine? Şi încă în asemenea grad încât să poată săvârşi o serie de acţiuni uimitoare? Mai întâi trebuia să observe o armă sub corpul Gladiei, o armă atât de bine acoperită încât roboţii să n-o găsească. Apoi, indiferent de la ce indicii ar fi pornit pentru a deduce prezenţa armei, trebuia să-şi dea pe loc seama că, înlăturând-o, înlătura şi posibilitatea dovedirii unei acuzaţii de omucidere ce i s-ar fi adus fiicei sale. Un raţionament cam complicat pentru un bătrân în plină panică. După care trebuia să-şi pună planul în aplicare, de asemenea un lucru greu pentru un bătrân speriat. Şi, în sfârşit, trebuia să aibă curajul de a-şi agrava situaţia continuând să mintă. Toate acestea pot rezulta dintr-o analiză logică, dar nu sunt rezonabile.

— Ai o altă soluţie, colege Elijah? întreabă Daneel.

Baley se aşezase în timp ce vorbea şi acum încercă să se ridice, dar starea de oboseală şi faptul că scaunul era scund îl împiedicară. Întinse o mână spre robot, spunând pe un ton uşor enervat:

— Dă-mi mâna, te rog, Daneel.

Robotul se uită, surprins, la propria sa mână.

— Poftim, colege Elijah?

Baley blestemă în gând interpretarea literală a robotului şi explică:

— Ajută-mă să mă ridic.

Braţul puternic al lui Daneel îl ridică fără efort de pe scaun.

— Mulţumesc. Nu, n-am o altă soluţie. Sau, mai bine zis, aş avea, dar totul depinde de găsirea armei.

Se duse, nerăbdător, până la perdelele grele care acopereau aproape în întregime unul dintre pereţi şi, de-abia dându-şi seama ce face, ridică un colţ. Privi ţintă

petecul întunecat de sticlă până ce înțelese că vedea începutul nopții şi apoi lăsă perdeaua să cadă tocmai când Daneel, apropiindu-se tăcut, i-o luă dintre degete.

În fracțiunea de secundă în care observă mâna robotului luându-i perdeaua cu grija afectuoasă a unei mame care-şi fereşte copilul de foc, detectivul simți petrecându-se în el o răsturnare. Apucă din nou perdeaua, smucind-o din mâna lui Daneel, şi, folosindu-şi întreaga putere, o rupse de la fereastră, lăsând doar câteva fâşii zdrențuite.

— Colege Elijah, spuse robotul domol, doar ştii ce neplăceri îți provoacă spațiul liber.

— Ştiu, spuse Baley, ce *foloase* poate să-mi aducă.

Îşi aținti privirile afară. Nu se vedea nimic, numai întuneric, dar acel întuneric era spațiul liber. Spațiul nelimitat, chiar dacă-i lipsea lumina, şi el, Baley, îl înfrunta.

Pentru prima dată îl înfrunta fără ezitări. Nu mai era o simplă bravadă, sau o curiozitate perversă, sau calea spre soluționarea unei crime. Îl înfrunta pentru că ştia că dorea aceasta, că trebuie. Şi aici stătea toată deosebirea.

Pereții erau doar cârje! Întunericul şi mulțimile erau doar cârje! Poate că aşa le şi considerase, în subconştient, şi le ura chiar şi atunci când credea cel mai mult că le iubea şi că avea nevoie de ele. Altfel de ce i-ar fi displăcut atât de intens pereții creați de Gladia în jurul acelui „portret”?

Se simți năpădit de un sentiment de triumf şi, ca şi cum triumful ar fi fost contagios, un nou gând răsări, izbucnind ca un strigăt lăuntric.

Baley se întoarse, amețit, către Daneel.

— Ştiu, şopti el. La naiba! Ştiu!

— Ce ştii, colege Elijah?

— Ştiu ce s-a întâmplat cu arma. Ştiu cine e vinovat. Totul, deodată, s-a orânduit la perfecție.

17. Se ţine o şedinţă

Daneel nu era de acord cu ideea unei acțiuni imediate.

— Mâine! spuse el, respectuos dar ferm. Aceasta e propunerea mea, colege Elijah. Este târziu şi trebuie să te odihneşti.

Baley fu nevoit să recunoască adevărul celor spuse şi, în plus, era nevoie de anumite pregătiri, ba chiar de foarte multe. Avea soluția crimei, era sigur de asta, dar aceasta era bazată pe deducție, ca şi teoria lui Daneel, şi ca atare lipsită de valoare probantă. Trebuia să fie ajutat de solarieni.

Dar dacă urma să aibă de-a face cu ei, un pământean în fața mai multor spațieni, atunci era necesar să fie perfect stăpân pe sine. Deci, odihnă şi pregătire.

Şi totuşi n-o să poată dormi. Era sigur că n-o să poată dormi. Cu tot acel pat moale instalat special pentru el de către roboți cu mişcări precise, cu tot parfumul delicat şi cu toată muzica dulce ce răsuna în acea cameră specială din vila Gladiei. Era sigur de asta.

Daneel şedea retras într-un colț întunecos.

— Tot o mai suspectezi pe Gladia? întrebă Baley.

— Nu cred că ar fi înțelept să te las să dormi singur şi neprotejat.

— Bine, fă cum vrei. Te-ai lămurit ce vreau să faci, Daneel?

— Da, colege Elijah.

— N-ai, sper, niciun fel de rezerve sub imperiul

Primei legi?

— Ba am câteva, în privința reuniunii pe care vrei s-o convocăm. Vei fi înarmat şi îți vei lua măsuri de siguranță?

— Da, te asigur.

Daneel scoase un oftat care sună atât de uman încât o clipă Baley scrută întunericul, încercând să vadă fața perfectă, de maşinărie, a robotului.

— Nu întotdeauna am găsit comportarea oamenilor logică, observă Daneel.

— Ne-ar trebui şi nouă trei Legi proprii, dar mă bucur că nu le avem, răspunse detectivul, cu ochii fixați în plafon.

Foarte multe depindeau acum de Daneel, şi totuşi nu-i putea dezvălui nici pe departe întregul adevăr. Roboții erau de asemenea implicați.

Aurora avusese motivele ei să trimită un robot ca să-i reprezinte interesele, dar acum greşise. Roboții aveau limitele lor.

Aşadar, dacă totul va merge bine, treaba se putea termina în douăsprezece ore. Iar peste încă douăsprezece s-ar putea găsi deja în drum spre Pământ, purtând cu el o speranță. O speranță de un fel ciudat. Căreia de-abia putea să-i dea crezare el însuşi, dar care reprezenta pentru Pământ scăparea. Trebuia să reprezinte scăparea.

Pământul! New York-ul! Jessie şi Ben! Căldura, intimitatea, duioşia căminului!

Se gândea la toate acestea, pe jumătate adormit, dar nu reuşea să-şi găsească tihna aşteptată. Între el şi lumea Oraşelor pământene se produsese o înstrăinare.

La un moment dat totul se stinse şi Baley adormi.

După ce se trezi, detectivul făcu un duş şi se îmbrăcă. Era pregătit din punct de vedere fizic, şi totuşi nu se simțea sigur pe sine. Nu că raționamentul său i-ar fi părut mai puțin convingător în lumina palidă a dimineții. Mai curând din cauză că avea de înfruntat

nişte solarieni. Oare putea conta pe reacţiile lor? Sau va continua să acţioneze orbeşte?

Gladia fu prima care apăru. Un lucru simplu pentru ea, firește. Folosea un circuit interior, căci se afla în aceeaşi clădire. Era palidă la față şi lipsită de expresie. Purta o rochie albă, care-i dădea un aspect rece, de statuie. Privi neajutorată la Baley, care-i zâmbi prietenos, ceea ce păru s-o mai încurajeze.

Unul câte unul se iviră şi ceilalți. Attlebish, şeful interimar al serviciului de securitate, apăru imediat după Gladia, suplu şi arogant, cu bărbia-i masivă vădind dezaprobare. Apoi Leebig, roboticianul, nervos şi nerăbdător, clipind spasmodic din pleoapa beteagă, şi Quemot, sociologul, puțin obosit, dar zâmbindu-i binevoitor lui Baley cu ochii săi vârâți în fundul capului, de parcă i-ar fi spus: Noi doi ne-am văzut, ne cunoaştem bine.

Apăru şi Klorissa Cantoro, vizibil stânjenită de prezența celorlalți. O privi o clipă pe Gladia, strâmbând din nas, după care îşi fixă privirile în podea. Ultimul se ivi doctorul Thool. Era tras la față şi părea bolnav.

Erau toți, afară de Gruer, care se însănătoşea lent şi n-ar fi putut încă participa. (Nu-i nimic, îşi spuse Baley, o să ne descurcăm şi fără el.) Toți erau îmbrăcați protocolar şi toți se aflau în încăperi cu ferestrele bine acoperite.

Daneel aranjase lucrurile cum trebuie şi Baley spera că se va achita tot atât de bine şi de restul însărcinărilor.

Detectivul se uită pe rând la cei şase spațieni. Inima îi bătea cu putere. Fiecare îl viziona dintr-o altă cameră şi amestecul de lumini, mobilă şi motive ornamentale era amețitor. Începu să vorbească:

— Vreau să discutăm despre uciderea doctorului Rikaine Delmarre sub aspectul mobilului, prilejului şi mijlocului; în această ordine deci…

Attlebish îl întrerupse:

— Va fi o expunere lungă?

— Se prea poate, ripostă Baley tăios. Am fost chemat aici să anchetez o crimă, aceasta fiind meseria şi specialitatea mea. Ştiu cel mai bine cum trebuie procedat. (Să nu înghit nimic de la ei acum, sau totul se duce naibii! Să-i domin! Să-i domin!)

Continuă, rostind cuvintele cât mai clar şi incisiv cu putință:

— Mai întâi mobilul. Într-un anumit sens, acesta este cel mai neconcludent dintre cele trei puncte. Prilejul şi mijlocul sunt chestiuni obiective, pot fi cercetate faptic. Mobilul însă este subiectiv. Poate fi, eventual, sesizat de alții: bunăoară, dorința de răzbunare pentru o umilință suferită. Dar poate fi şi absolut insesizabil: o ură irațională, ucigaşă, din partea unei persoane care ştie să se stăpânească şi nu se trădează niciodată.

Dumneavoastră mi-ați spus, aproape toți, cu diferite ocazii, că o bănuiți pe Gladia Delmarre de comiterea acestui omor. În orice caz, nimeni n-a indicat vreun alt suspect. Avea Gladia un mobil? Doctorul Leebig, a sugerat unul, spunându-mi că Gladia se certa frecvent cu soțul ei. Mai târziu a recunoscut ea însăşi aceasta. Furia ce se naşte dintr-o asemenea ceartă ar putea împinge pe cineva la crimă. Perfect. Rămâne însă întrebarea dacă ea este singura care avea un mobil. Mă întreb, oare doctorul Leebig…

Roboticianul aproape sări în sus. Întinzând mâna în direcția lui Baley, exclamă:

— Fii atent ce spui, pământene!

— Emit doar ipoteze, răspunse Baley cu răceală. Dumneavoastră, domnule Leebig, lucrați cu doctorul Delmarre la crearea unor noi tipuri de roboți. Sunteți cel mai bun specialist în robotică de pe Solaria. Ați afirmat acest lucru şi vă cred.

Leebig zâmbi cu vădită condescendență.

— Dar am aflat, continuă detectivul, că doctorul Delmarre era pe punctul de a pune capăt acestei

colaborări din anumite motive legate de persoana dumneavoastră, pe care le condamna.

— Minciună! Minciună!

— Se poate. Dar dacă ar fi adevărat? N-ar fi fost acesta un mobil să-l lichidați înainte ca el să vă umilească public rupând relațiile cu dumneavoastră?

Baley continuă grăbit, spre a nu-i da timp lui Leebig să riposteze:

— Şi dumneavoastră, doamnă Cantoro. Moartea doctorului Delmarre vă lasă în funcția de fetolog, un post important.

— O, ceruri! Dar am mai vorbit despre asta! strigă Klorissa, terorizată.

— Ştiu că am mai vorbit, dar oricum, faptul trebuie menționat. Cât despre doctorul Quemot, dânsul juca regulat şah cu doctorul Delmarre. Poate că îl irita pierderea prea multor partide…

Sociologul îl întrerupse calm:

— Cred că pierderea unei partide de şah nu poate constitui un mobil serios, domnule detectiv.

— Depinde de importanța pe care o acordați şahului. Un mobil poate părea foarte serios ucigaşului şi cu totul neînsemnat altor persoane. Dar nu asta contează. Vreau doar să arăt că numai existența mobilului nu este în sine suficientă. Oricine poate avea un mobil, mai ales pentru uciderea unui om ca doctorul Delmarre.

— Ce vreți să spuneți cu aceste cuvinte? întrebă Quemot cu indignare în glas.

— O, numai că doctorul Delmarre era „un bun solarian”. Toți l-ați calificat astfel. Se conforma cu strictețe tuturor uzanțelor de pe Solaria. Era un om ideal, aproape o abstracțiune. Cine putea nutri dragoste, sau chiar numai simpatie, pentru un asemenea om? O persoană fără defecte îi face pe toți ceilalți conştienți de imperfecțiunile lor. Tennyson, un poet din vechime, a scris cândva: „Cel ce n-are niciun defect, este el însuşi un mare defect.”

— Nimeni n-ar ucide un om pentru că e prea bun, observă Klorissa dezaprobator.

— Nu se ştie niciodată, răspunse Baley şi continuă fără alte explicaţii: Doctorul Delmarre prinsese, sau credea că a prins, firele unei conspiraţii ce se urzea pe Solaria. O conspiraţie menită să ducă la un atac asupra restului Galaxiei, în scopuri de cucerire. Voia să împiedice aceasta. Din acest motiv cei implicaţi în conspiraţie puteau considera necesar să-l înlăture. Oricare dintre cei prezenţi aici ar putea fi un membru al conspiraţiei, incluzând-o, desigur, pe doamna Delmarre, dar incluzându-l şi pe şeful interimar al serviciului de securitate, Corwin Attlebish.

— Pe mine? făcu Attlebish, neimpresionat.

— Oare n-aţi încercat să puneţi capăt cercetărilor imediat ce nenorocirea întâmplată lui Gruer v-a adus la conducerea serviciului de securitate?

Baley sorbi de câteva ori, tacticos, din băutura sa (direct din ambalajul original, neatinsă de alte mâini omeneşti decât ale sale, şi nici de roboţi) şi îşi redobândi forţele. Deocamdată intenţia lui era să „tragă de timp" şi îl bucura faptul că solarienii îi făceau jocul. N-aveau experienţa pământeanului în a trata strâns cu cineva. Nu ştiau să lupte corp la corp.

Reluă:

— Acum, prilejul. După părerea generală numai doamna Delmarre l-a avut, deoarece numai ea se putea apropia de soţul ei în persoană. Dar suntem siguri de aceasta? Dacă altcineva decât doamna Delmarre s-ar fi hotărât să-l ucidă pe doctorul Delmarre? O asemenea decizie disperată n-ar face din prezenţa fizică un aspect secundar? Dacă vreunul dintre dumneavoastră ar intenţiona să ucidă, n-ar putea suporta prezenţa fizică a victimei doar atât cât să-şi îndeplinească intenţia? Nu s-ar putea strecura în vila soţilor Delmarre…

Attlebish interveni glacial:

— Nu înţelegi acest lucru, pământene. Nu contează

dacă ar putea s-o facă sau nu. Esențial este că doctorul Delmarre n-ar fi tolerat să fie văzut, te asigur. Dacă cineva l-ar fi vizitat în persoană, indiferent de gradul şi vechimea prieteniei dintre ei, l-ar fi dat afară şi, la nevoie ar fi pus roboții s-o facă.

— Da, într-adevăr, admise Baley, cu condiția ca doctorul Delmarre să-şi *dea seama* că e vorba de prezență fizică.

— Ce vreți să spuneți cu asta? întrebă doctorul Thool cu surprindere şi tremur în glas.

— Când ați tratat-o pe doamna Delmarre la locul crimei, replică Baley privindu-l drept în față, ea a presupus că o vizionați doar, până când a simțit că o atingeți. Aşa mi-a spus şi o cred. Eu însumi, obişnuit numai cu văzutul, când am sosit pe Solaria şi am făcut cunoştință cu domnul Gruer, eram convins că-l văd. Iar când la sfârşitul convorbirii, a dispărut din fața mea, am rămas uluit.

Să presupunem acum contrariul. Să admitem că în tot timpul vieții sale ca adult singurele lui contacte cu alții au fost prin vizionare. Că n-a văzut pe nimeni, afară doar, rareori, pe soția sa. Să presupunem acum că altcineva vine la el în persoană. N-ar crede oare, automat, că e vorba de vizionare, mai ales dacă un robot ar fi fost instruit să-l anunțe că se stabileşte o legătură prin vizionare?

— Nicio clipă, ripostă Quemot. Ar fi sesizat existența aceluiaşi fundal.

— Poate. Dar câți dintre dumneavoastră sunteți conştienți de fundal acum? Ar fi trecut un minut sau două până ce doctorul Delmarre şi-ar fi dat seama că ceva nu e în regulă, iar în acest timp prietenul său, oricare ar fi fost, ar fi putut să se apropie de el, să ridice un obiect contondent şi să-l lovească.

— Imposibil, spuse Quemot cu încăpățânare.

— Nu cred, replică detectivul. Consider că nici existența unui prilej nu poate fi o dovadă absolută că

doamna Delmarre e ucigaşa. A avut prilejuri, dar au mai avut şi alţii.

Baley făcu din nou o pauză. Fruntea îi era îmbrobonată de sudoare, dar dacă ar fi şters-o s-ar fi arătat slab în ochii celorlalţi. Trebuia neapărat să păstreze conducerea discuţiei. Persoana pe care o viza trebuia să se simtă în inferioritate. Şi era greu ca un pământean să-i impună aşa ceva unui spaţian.

Detectivul privi pe rând feţele solarienilor şi îşi spuse că, deocamdată, lucrurile mergeau destul de bine. Chiar şi Attlebish părea să participe cu totul omeneşte.

— Şi astfel ajungem, reluă Baley, la problema mijlocului, care este cea mai complicată dintre toate. Arma cu care s-a comis omorul n-a putut fi găsită.

— Ştim asta, spuse Attlebish. Dacă n-ar fi fost acest lucru, am fi considerat vinovăţia doamnei Delmarre evidentă şi n-am mai fi cerut o anchetă.

— Poate, răspunse Baley. Să analizăm deci chestiunea mijlocului. Există două posibilităţi. Sau doamna Delmarre a comis crima, sau altcineva. Dacă a comis-o doamna Delmarre, arma trebuia să rămână la faţa locului, afară doar de cazul când a fost îndepărtată ulterior. Colegul meu, domnul Olivaw de pe Aurora, care deocamdată nu se află aici, sugerează că doctorul Thool a avut prilejul să înlăture această armă. Îl întreb acum, pe doctorul Thool, de faţă cu toţi, dacă a făcut aşa ceva, dacă a îndepărtat vreo armă în timp ce o examina pe doamna Delmarre, care se afla în stare de inconştienţă.

Doctorul Thool tremura tot.

— Nu, nu, vă jur. Răspund la orice interogatoriu. Jur că n-am înlăturat nimic.

— Doreşte cineva, întrebă Baley, să afirme în acest moment că doctorul Thool minte?

Urmă un interval de tăcere, în timpul căruia Leebig se uită la un obiect situat în afara câmpului vizual al detectivului, murmurând ceva despre pierderea de vreme.

— A doua posibilitate, continuă Baley, este ca cineva să fi comis omorul şi să fi luat apoi arma cu sine. Dar dacă aşa stau lucrurile, trebuie să ne întrebăm de ce. Înlăturând arma crimei sublinia faptul că doamna Delmarre este nevinovată. Dacă ucigaşul venea de afară, trebuia să fie idiot ca să nu lase arma lângă cadavru şi astfel s-o incrimineze pe doamna Delmarre. Aşadar în ambele ipoteze, *arma trebuia să se afle acolo*. Şi totuşi n-a fost găsită.

— Ne iei drept orbi sau drept nătărăi? întrebă Attlebish.

— Vă iau drept solarieni, răspunse Baley calm, şi ca atare incapabili să recunoaşteți această armă într-un obiect rămas la locul faptei.

— Nu înțeleg nimic! exclamă Klorissa cu glas chinuit.

Chiar şi Gladia, care în tot acest timp abia se clintise, îl fixă pe detectiv cu surprindere.

Baley reluă:

— Soțul mort şi soția lipsită de cunoştință nu erau singurii care se aflau acolo. Se mai găsea şi un robot cu circuite dezorganizate.

— Ei şi? făcu Leebig, iritat.

— Oare nu este limpede că, după ce am eliminat imposibilul, ceea ce rămâne, oricât de improbabil ar fi, reprezintă adevărul? Robotul de la fața locului este arma crimei, o armă pe care niciunul dintre dumneavoastră n-o putea recunoaşte din cauza educației pe care ați primit-o.

Toți începură să vorbească deodată; toți, afară de Gladia, care rămăsese cu privirile pierdute.

Detectivul îşi ridică brațele.

— Staţi! Linişte, vă rog! Să vă explic! Şi descrise încă o dată încercarea de asasinat comisă asupra lui Gruer, ca şi metoda prin care putea fi săvârşită. Adăugă apoi şi propria-i întâmplare, petrecută la crescătoria de copii.

Leebig interveni, nerăbdător:

— Cred că un robot a uns săgeata cu otravă fără să ştie că era vorba de otravă, iar un altul a dat săgeata băiatului, după ce i-a spus că eşti pământean, fără să ştie că e otrăvită.

— Cam aşa ceva. Dar ambii roboți primiseră instrucțiuni precise.

— E cam trasă de păr, spuse Leebig.

Quemot pălise şi părea gata să leşine dintr-o clipă într-alta.

— Niciun solarian n-ar putea folosi roboți ca să facă rău unei ființe umane.

— Se poate, spuse Baley dând din umeri, dar rămâne faptul că roboții pot fi manevrați în acest fel. Întrebați-l pe doctorul Leebig, care este robotician.

— Ipoteza nu se aplică în cazul doctorului Delmarre, spuse Leebig. Ți-am spus asta şi ieri. Cum ar putea cineva să facă un robot să sfărâme țeasta unui om?

— Să vă explic cum?

— Te rog, dacă poți.

— Doctorul Delmarre experimenta un nou tip de robot. Însemnătatea acestui fapt mi-a scăpat până aseară, când s-a întâmplat să spun unui robot: „Dă-mi mâna!", cerându-i ajutor ca să mă ridic de pe scaun. Robotul şi-a privit consternat mâna, de parcă ar fi crezut că-i cer să şi-o desprindă şi să mi-o dea mie. A trebuit să-i repet ordinul într-o altă formă.

Dar întâmplarea mi-a amintit de un lucru pe care mi-l spusese doctorul Leebig puțin mai înainte. Era vorba de experimentarea unor roboți cu membre detaşabile.

Să presupunem că robotul testat de doctorul Delmarre era de acest tip, capabil să folosească mai multe membre interşanjabile, de forme diferite, pentru diferite sarcini specializate. Să presupunem că ucigaşul ştia acest fapt şi că pe neaşteptate i-a spus robotului: „Dă-mi brațul tău!" Robotul şi-a detaşat brațul şi i l-a dat. Acest braț constituia o armă excelentă. După

moartea doctorului Delmarre putea fi instalat la loc.

Nici nu apucase Baley să termine că spațienii, copleşiți de oroare, izbucniră într-o furtună de obiecții. Detectivul trebui să strige ultimele cuvinte, şi aşa înecate în tumultul general.

Attlebish, roşu la față, se ridică de pe scaun şi păşi înainte.

— Chiar şi dacă ceea ce spui e adevărat, tot doamna Delmarre este ucigaşa. Se afla acolo, s-a certat cu soțul ei, îl privea pe acesta lucrând la robot, cunoştea chestiunea cu membrele detaşabile – pe care, de altfel, eu n-o cred. Orice-ai face, pământene, totul o indică pe ea.

Gladia începu să plângă încetişor.

Baley nici n-o privi. Se mulțumi să spună:

— Dimpotrivă, este uşor de demonstrat că, oricine ar fi comis crima, nu doamna Delmarre a făcut aceasta.

Deodată, Jothan Leebig îşi încrucişă brațele şi lăsă să i se aştearnă pe față o expresie de dispreț.

Baley sesiză reacția şi spuse:

— Mă veți ajuta să demonstrez aceasta, domnule Leebig. Ca robotician ştiți că manevrarea roboților în sensul comiterii unui omor cere o abilitate deosebită. Ieri am avut prilejul de a încerca să pun pe cineva sub stare de arest la domiciliu. Am chemat trei roboți şi le-am dat instrucțiuni detaliate, cu scopul de a reține persoana respectivă. Era un lucru simplu, dar eu nu mă prea pricep la roboți. Ca atare, instrucțiunile mele s-au dovedit ineficace şi persoana a reuşit să scape.

— Cine era? întrebă Attlebish, pe un ton peremptoriu.

— N-are importanță, răspunse Baley, agasat. Contează faptul că amatori ca mine nu pot mânui roboții cu eficiență. Şi chiar şi unii solarieni pot fi la fel de nepricepuți în materie. Bunăoară, ce ştie Gladia Delmarre despre robotică? Ce ne puteți spune, domnule Leebig?

— Poftim? făcu roboticianul, holbându-se la Baley.

— Aţi încercat doar să daţi lecţii de robotică doamnei Delmarre. Ce fel de elevă era? A învăţat ceva?

Leebig păru stânjenit.

— N-a învăţat... Apoi tăcu.

— Era un caz fără speranţă, nu-i aşa? Sau preferaţi să nu răspundeţi?

— Se poate să fi simulat ignoranţa, ripostă Leebig, ţeapăn.

— Sunteţi dispus să afirmaţi, ca specialist, că o socotiţi pe doamna Delmarre destul de pricepută pentru a împinge nişte roboţi să comită o crimă în mod indirect?

— De unde să ştiu asta?

— Să mă exprim altfel. Persoana care a încercat să mă ucidă la crescătoria de copii trebuia să mă găsească folosind reţeaua de comunicaţii interrobotice. Nu spusesem nimănui unde mă voi duce şi numai roboţii care mă călăuzeau dintr-un loc într-altul ştiau unde mă aflu. Colegul meu, domnul Olivaw, a reuşit să-mi dea de urmă spre sfârşitul zilei, dar cu mare dificultate. Ucigaşul, pe de altă parte, a făcut-o probabil mult mai uşor, căci în afară de găsirea mea, a avut timp să aranjeze treaba cu săgeata otrăvită, înainte ca eu să fi plecat de la crescătorie. Oare ar fi putut doamna Delmarre să facă toate acestea?

Corwin Attlebish se aplecă înainte şi întrebă:

— Şi cine crezi că s-ar fi priceput să le facă, pământene?

— Doctorul Jothan Leebig este, se pare, cel mai bun robotician de pe întreaga planetă.

— E o acuzaţie? întrebă Leebig cu vehemenţă.

— Da! răspunse Baley, pe acelaşi ton.

* * *

Furia din ochii roboticianului se stinse încet, fiind înlocuită nu de calm, ci mai curând de o încordare

reținută.

— Am studiat robotul lui Delmarre după crimă, spuse Leebig. N-avea membre detaşabile sau, cel puțin, nu puteau fi detaşate fără unelte şi cunoştințe speciale. Aşa că nu robotul a fost folosit pentru uciderea lui Delmarre, iar argumentația dumitale e neîntemeiată.

— Cine ne confirmă adevărul acestor spuse? întrebă Baley.

— Cuvântul meu nu poate fi pus la îndoială.

— Ba da! Te acuz, şi afirmația dumitale despre robot este fără nicio valoare. Dacă ar confirma-o cineva, lucrurile ar sta altfel. Apropo, te-ai debarasat cam repede de robotul acela. Pentru care motiv?

— N-avea niciun rost să-l mai țin. Era complet dereglat, inutil.

— De ce?

Leebig îl amenință pe Baley cu degetul, strigând:

— M-ai mai întrebat asta o dată, pământene, şi ți-am explicat. Asistase la un omor pe care nu-l putuse împiedica.

— Şi mi-ai mai spus că aceasta duce întotdeauna la scoaterea din uz a robotului. Totuşi, atunci când Gruer a fost otrăvit, robotul care-i dăduse băutura n-a avut prea mult de suferit, doar o uşoară dereglare a mersului şi vorbirii. Fusese chiar mijlocul de înfăptuire a unei crime evidente, nu un simplu martor, şi totuşi a rămas destul de zdravăn pentru a fi interogat. Robotul din cazul Delmarre trebuie, aşadar, să fi fost mult mai adânc implicat în crimă decât celălalt. Iar arma crimei a fost tocmai brațul lui.

— Prostii, bâigui Leebig. Habar n-ai de robotică.

— Se prea poate. Dar propun domnului Attlebish să sechestreze documentele ce se găsesc la fabrica dumitale de roboți şi la atelierul de reparații. Astfel vom putea afla dacă ai construit roboți cu membre detaşabile, dacă ai trimis vreunul doctorului Delmarre şi când anume.

— Nimeni n-o să se amestece în hârtiile mele! exclamă Leebig.

— De ce, dacă n-ai nimic de ascuns?

— Dar de ce naiba aş fi vrut să-l ucid pe Delmarre? De ce? Ce mobil aveam?

— Pot exista două, răspunse Baley. Erai bun prieten cu doamna Delmarre. Chiar prea bun prieten. Şi solarienii sunt oameni, într-un fel. Nu ai fost niciodată căsătorit, dar asta nu-ţi dădea imunitate la, să zicem, porniri animalice. Ai văzut-o pe doamna Delmarre, pardon, ai vizionat-o, când era îmbrăcată cam neprotocolar şi…

— Nu! strigă Leebig, torturat.

— Nu! spuse şi Gladia, într-o şoaptă imperativă.

— Poate că nici n-ai recunoscut natura sentimentelor dumitale, continuă Baley. Sau, dacă ţi-ai dat cât de vag seama, te-ai disprețuit pentru această slăbiciune şi ai urât-o pe doamna Delmarre, căreia i-o datorai. Şi totuşi îl puteai urî şi pe Delmarre, pentru faptul că era soţul ei. I-ai cerut doamnei Delmarre să-ţi fie asistentă. Făceai astfel o concesie propriei dumitale porniri. Ea însă a refuzat, sporindu-ţi astfel resentimentul. Ucigându-l pe doctorul Delmarre în aşa fel încât să arunci bănuiala asupra soţiei lui, te puteai răzbuna pe amândoi dintr-o lovitură.

— Şi cine-ar putea crede asemenea aiureli ieftine şi melodramatice? întrebă Leebig cu glasul sugrumat. Doar vreun alt pământean, vreo altă brută. Însă nimeni de pe Solaria.

— Dar nu te acuz numai în baza acestui mobil, spuse Baley. Cred că există şi aceasta, în subconştient, dar aveai unul mai temeinic. Doctorul Rikaine Delmarre stătea în calea planurilor dumitale şi trebuia înlăturat.

— Ce planuri? strigă Leebig.

— Planurile de cucerire a Galaxiei, domnule Leebig, răspunse detectivul.

18. Se dă răspuns la o întrebare

— Pământeanul ăsta e nebun! exclamă Leebig, adresându-se celorlalți. Este clar, nu?

Unii se uitară la Baley, fără o vorbă, alții la Leebig.

Detectivul nu le lăsă timp să decidă. Continuă:

— Lasă asta, domnule Leebig! Doctorul Delmarre avea de gând s-o rupă cu dumneata. Doamna Delmarre crede că voia s-o facă deoarece nu admiteai să te căsătorești. Nu sunt de aceeași părere. Doctorul Delmarre efectua cercetări care ar fi permis ectogeneza, făcând astfel căsătoria de prisos. Dar doctorul Delmarre lucra cu dumneata și știa, cred, mai mult despre munca dumitale decât oricare altul. Știa că faci unele experiențe primejdioase și a încercat să te oprească. I-a pomenit ceva agentului Gruer, fără a-i da însă detalii, pentru că nici el nu era încă sigur. E limpede, ai sesizat bănuielile lui și l-ai omorât.

— E nebun! repetă Leebig. Nu vreau să mai am de-a face cu el!

— Ascultă-l până la capăt, Leebig, interveni Attlebish.

Baley își mușcă buzele, reprimând o manifestare prematură de mulțumire la evidenta lipsă de simpatie cu care vorbise șeful serviciului de securitate. Continuă:

— În aceeași convorbire pe care ai avut-o cu mine pe tema roboților cu membre detașabile ai menționat, doctore Leebig, nave spațiale cu creiere pozitronice. Ai vorbit cam mult atunci. Te gândeai poate că sunt un simplu pământean, incapabil să sesizeze implicațiile

roboticii? Sau, eventual, erai puțin prea bucuros de faptul că tocmai te scutisem de prezența mea personală? În orice caz, doctorul Quemot mă informase deja că arma secretă a Solariei contra celorlalte Lumi exterioare este tocmai robotul pozitronic.

Quemot, implicat pe neașteptate, tresări violent și strigă:

— Voiam doar să spun…

— Vorbeați în termeni sociologici, știu. Dar mi-ați dat de gândit. Imaginați-vă o navă spațială dotată cu creier pozitronic în loc de echipaj uman. O navă cu echipaj n-ar putea folosi roboți în ciocniri armate. Robotul nu poate nimici oamenii de pe alte nave sau de pe lumile inamice. N-ar sesiza diferența dintre dușman și prieten. Desigur, robotului i se poate spune că pe nava inamică nu se află oameni, sau că va bombarda o planetă nelocuită. Dar ar fi cam greu de realizat. Robotul ar vedea că pe propria lui navă se află oameni, ar ști că în lumea lui trăiesc oameni. Ar presupune deci același lucru despre navele și lumile inamice. Ca să-l manipuleze cum trebuie în asemenea situații ar fi nevoie de un robotician expert, ca dumneata, doctore Leebig, și acești experți sunt foarte puțini. Dar o navă prevăzută cu creier pozitronic ar ataca fără ezitări, cred eu, orice altă navă i s-ar indica drept obiectiv. O navă cu creier pozitronic ar putea fi cu ușurință împiedicată să primească de la navele inamice mesaje care să-i explice adevărata situație. Armamentul ei fiind sub comanda directă a unui creier pozitronic, o asemenea navă s-ar dovedi mai ușor de manevrat decât una cu echipaj uman. Cum n-ar fi nevoie de spațiu pentru echipaj, provizii și aparatură de purificare a apei și aerului, ea ar putea transporta mai multe dispozitive de atac și apărare, fiind astfel mai greu de distrus decât una obișnuită. O singură navă cu creier pozitronic ar putea înfrânge o flotilă de nave obișnuite. Greșesc oare?

Întrebarea țâșni spre doctorul Leebig, care se

ridicase de pe scaun şi stătea în picioare, rigid, aproape înțepenit de… de ce? De furie? De groază?

Niciun răspuns nu se auzi. Şi nici nu s-ar fi putut auzi. Parcă se rupsese un zăgaz: toți ceilalți urlau nebuneşte. Klorissa avea o față de megeră. Chiar şi Gladia se ridicase şi amenința cu pumnii ei micuți. Şi toți îl apostrofau pe Leebig.

Baley se relaxă, închise ochii şi încercă, timp de câteva momente, să-şi destindă muşchii şi tendoanele. Reuşise. În sfârşit, apăsase pe butonul potrivit.

Quemot făcuse o analogie între roboții solarieni şi iloții din Sparta. Spusese că roboții nu s-ar putea revolta, aşa că solarienii pot fi liniştiți.

Dar dacă vreun om ar încerca să-i învețe pe roboți cum să facă rău altor oameni? Cu alte cuvinte, să-i învețe cum să se revolte? N-ar fi asta o crimă capitală? Într-o lume ca Solaria, unde roboții îi depăşeau pe oameni în proporție de douăzeci de mii la unu, nu s-ar năpusti oare fiecare locuitor asupra celui bănuit că ar da roboților putința de a vătăma ființe omeneşti?

— Eşti arestat, strigă Attlebish, şi ți se interzice categoric să te atingi de registre şi documente până ce nu vor fi examinate de autorități… Şi continuă să spună ceva, aproape incoerent şi de-abia auzit în acel tămbălău.

Un robot se apropie de Baley.

— Aveți un mesaj, stăpâne, de la stăpânul Olivaw.

Baley luă mesajul cu gravitate, se întoarse şi strigă:

— O clipă, vă rog!

Glasul său avu un efect aproape magic. Toți se întoarseră solemn către el şi pe toate fețele (cu excepția celei înțepenite a lui Leebig) se putea citi cea mai deplină atenție pentru ceea ce avea de spus pământeanul.

— Ar fi o prostie să credem că doctorul Leebig nu se va atinge de documente înainte ca autoritățile să ajungă acolo. Ca atare, încă înainte de începerea întâlnirii noastre, colegul meu, Daneel Olivaw, a plecat spre

domeniul doctorului Leebig. Tocmai am primit veşti de la el. Se află deja acolo şi va ajunge în câteva clipe la doctorul Leebig pentru a-l pune sub stare de arest.

— Arest! răcni Leebig cu un fel de groază animalică, holbându-şi ochii şi aşa destul de mari. Vine cineva aici? Prezență fizică? Nu! Nu! (Al doilea „Nu!" fu un adevărat urlet.)

— Nu vei păți nimic rău, spuse Baley cu răceală, dacă te supui.

— Dar nu vreau să-l văd! Nu *pot* să-l văd!

Roboticianul căzu în genunchi, fără să pară că-şi dă seama de asta, şi îşi încleştă mâinile într-un gest disperat de rugăminte:

— Ce vrei? Vrei o mărturisire? Da, robotul de la Delmarre avea membre detaşabile! Da, da, da! Eu am organizat otrăvirea lui Gruer! Eu am organizat atentatul cu săgeata! Am urzit şi planuri pentru nave spațiale, aşa cum ai spus! N-am reuşit, dar, da, le-am urzit! Numai ia-l pe omul ăsta de-aici! Nu-l lăsa să vină! Ia-l de-aici!

Se bâlbâia.

Baley dădu din cap. Alt buton potrivit. Amenințarea cu o prezență personală fusese mai eficace în obținerea unei mărturisiri decât orice tortură fizică.

Deodată Leebig întoarse capul şi îşi căscă larg gura, sesizând probabil vreun zgomot sau vreo mişcare în afara câmpului vizual al celorlalți. Apoi îşi ridică mâinile, într-un gest de respingere.

— Pleacă! imploră el. Pleacă! Nu te apropia, nu te apropia! Te rog!

Căzu în patru labe, după care îşi vârî brusc o mână în buzunar, scoase repede ceva şi duse la gură. Se clătină de două ori şi căzu cu fața în jos.

Baley tocmai voia să strige:

— Idiotule, cel care se apropie nu e om ci doar unul dintre roboții pe care-i iubeşti!

Daneel Olivaw apăru în câmpul vizual şi o clipă se uită atent la corpul prăbuşit.

Baley de-abia mai răsufla. Dacă Daneel îşi dă seama că propria lui pseudo-umanitate îl ucisese pe Leebig, creierul său, dominat de cerinţele imperioase ale Primei legi, ar putea suferi dereglări grave.

Dar Daneel se mulţumi să îngenuncheze şi să atingă trupul roboticianului cu degetele-i fine. Apoi săltă capul lui Leebig ca pe un lucru foarte preţios, mângâindu-l cu gingăşie.

Robotul îşi întoarse spre ceilalţi faţa fin cizelată şi şopti:

— A murit un om!

Baley o aştepta: Gladia îi ceruse o ultimă întrevedere. Când femeia apăru, detectivul făcu ochii mari.

— Te văd, spuse el.

— Da, confirmă Gladia, dar de unde ştii?

— Porţi mănuşi.

— O, făcu ea, privindu-şi stingherită mâinile. Apoi, cu voce domoală: Te superi?

— Nu, sigur că nu. Dar de ce te-ai hotărât să mă vezi, în loc să mă vizionezi?

— Păi, zâmbi ea palid, trebuie să mă-nvăţ cu asta, nu-i aşa, Elijah? Adică, având în vedere că plec pe Aurora.

— S-a aranjat, deci?

— Domnul Olivaw pare să se bucure de influenţă. S-a aranjat. Nu mă mai întorc niciodată aici.

— Bun! Vei fi mai fericită aşa, Gladia. Sunt sigur.

— Mi-e cam frică, totuşi.

— Ştiu. Vei vedea tot timpul oameni şi-ţi va lipsi confortul de pe Solaria. Dar ai să te obişnuieşti şi, mai mult, ai să uiţi toată grozăvia prin care ai trecut.

— Nu vreau să uit chiar totul, spuse Gladia cu blândeţe.

— Ai să uiţi. Baley o privi, nu fără strângere de inimă, pe femeia subţirică ce stătea în faţa lui şi adăugă:

Ai să te şi căsătoreşti, într-o bună zi. Cu adevărat căsătorită, vreau să zic.

— Nu ştiu cum, spuse Gladia cu jale, dar acest lucru nu-mi mai pare atât de atrăgător… în clipa de față…

— O să-ți schimbi părerea.

Rămaseră o clipă nemişcați, privindu-se în tăcere.

— Nici nu ți-am mulțumit, zise apoi Gladia.

— Mi-am făcut datoria, răspunse Baley.

— Pleci înapoi pe Pământ acum, nu-i aşa?

— Da.

— N-o să te mai văd niciodată.

— Probabil că nu. Dar să nu-ți pară rău. Peste patruzeci de ani cel mult eu voi fi mort, pe când tu ai să arăți tot ca acum.

O umbră trecu pe fața Gladiei.

— Nu spune aşa ceva.

— E adevărul.

— Ştii, totul s-a adeverit în cazul lui Leebig, spuse ea repede, căutând parcă să schimbe subiectul.

— Da, ştiu. Alți roboticieni au verificat documentele lui şi au aflat că efectua experiențe pentru crearea unor nave spațiale cu creier pozitronic. Au găsit şi nişte roboți cu membre detaşabile.

Gladia se cutremură:

— Dar de ce oare făcea asemenea lucruri îngrozitoare?

— Se temea de oameni. S-a sinucis pentru a evita prezența altcuiva şi era gata să distrugă alte lumi numai pentru a se asigura că Solaria şi convențiile ei rigide în acest sens nu vor fi niciodată primejduite.

— Dar cum de era aşa, murmură Gladia, când prezența fizică poate fi atât de…

Din nou un interval de tăcere, în timpul căruia continuară să se privească de la câțiva metri.

Apoi Gladia strigă brusc:

— Oh, Elijah, ai să mă crezi o dezmățată!

— De ce anume?

— Pot să te ating? N-am să te mai văd niciodată, Elijah!

— Dacă vrei…

Gladia se apropie, pas cu pas, cu ochi strălucitori, dar şi cu o expresie de teamă. Se opri la vreun metru de el, apoi încet, de parcă ar fi fost în transă, începu să-şi scoată mănuşa de pe mâna dreaptă. Baley dădu să o oprească:

— Nu face copilării, Gladia…

— Nu mi-e frică.

Şi-i întinse lui Baley mâna ei, desmănuşată şi tremurândă. Detectivul i-o luă într-a sa, tremurândă şi ea. Rămaseră o clipă aşa, el ținând mânuța ei timidă. Apoi Baley îi dădu drumul, iar mâna Gladiei zbură pe neaşteptate spre fața lui şi îl atinse delicat, o clipă numai, cu degetele pe obraz.

— Mulțumesc, Elijah. Adio.

— Adio, Gladia, spuse detectivul, privind-o cum se îndepărta. Şi nici chiar gândul că o navă îl aşteaptă ca să-l ducă înapoi pe Pământ nu putu să-i şteargă simțământul de pierdere ce-l încerca în acele clipe.

* * *

Subsecretarul Albert Minnim îl primi cu ochi ce voiau să exprime un bun-venit foarte oficial.

— Sunt bucuros să te văd din nou pe Pământ. Raportul dumitale a sosit deja, se-nțelege, şi este studiat acum. Ai făcut o treabă bună şi îți va prinde bine la dosarul personal.

— Vă mulțumesc, răspunse Baley. Era greu să-l mai poată entuziasma aşa ceva. Întoarcerea pe Pământ, securitatea regăsită a Oraşelor, vocea lui Jessie (vorbise deja cu ea), toate acestea îi epuizaseră în mod ciudat resursele de satisfacție.

— Totuşi, continuă Minnim, raportul se ocupă numai de anchetă. Pe noi însă ne interesa şi altceva. Poți să-mi prezinți un raport verbal în acest sens?

Baley şovăi şi îşi duse automat mâna spre buzunarul în care simțea din nou forma mângâietoare, caldă, a pipei sale.

— Poți fuma, Baley, se grăbi Minnim să adauge.

Detectivul făcu din aprinderea pipei un ritual prelungit. Apoi spuse:

— Nu sunt sociolog, domnule subsecretar.

— Nu eşti? Minnim avu un zâmbet ce se stinse imediat. Mi se pare că am mai discutat asta. Un bun detectiv trebuie să fie şi un sociolog empiric, chiar dacă n-a auzit niciodată de ecuația Hackett. Cred, judecând după stânjeneala dumitale, că ai anumite păreri despre Lumile exterioare, dar nu ştii cum îmi vor suna mie.

— Dacă o luați așa, domnule subsecretar… Când mi-ați ordonat să plec pe Solaria mi-ați pus o întrebare. M-ați întrebat care sunt punctele slabe ale Lumilor exterioare. Forța lor rezidă în roboți, în populația lor redusă, în longevitate, dar ce puncte slabe au?

— Ei bine?

— Cred că ştiu punctele slabe ale solarienilor, domnule subsecretar.

— Poți răspunde la întrebarea mea? Bun! Dă-i drumul!

— Punctele lor slabe, domnule subsecretar, sunt tocmai roboții, populația redusă şi longevitatea.

Minnim îl fixă pe Baley fără să-şi schimbe expresia. Degetele lui trasau, cu mişcări nervoase, diferite linii în jurul hârtiilor de pe birou.

— Ce te determină să spui asta?

Baley stătuse ceasuri întregi să-şi ordoneze gândurile în timpul călătoriei de înapoiere şi înfruntase oficialitățile, în imaginația sa, cu argumente temeinice, bine gândite. Acum însă se simțea dezorientat.

— Nu cred că pot face o expunere clară, domnule subsecretar.

— Nu-i nimic. Să le aud. E vorba doar de o apreciere generală.

— Solarienii au renunțat la un lucru pe care omenirea îl are de un milion de ani. Un lucru mai valoros decât energia atomică, decât Oraşele, decât agricultura, locul, uneltele, decât orice; căci e un lucru care le-a făcut posibile pe toate celelalte.

— Fii precis, Baley. La ce te referi?

— La spiritul de colectivitate, domnule subsecretar. La cooperarea dintre indivizi. Solaria a abandonat-o cu totul. A devenit o lume de indivizi izolați, iar singurul sociolog de pe planetă e încântat că îşi inventează propria lui ştiință. N-are pe nimeni care să-l învețe, să-l ajute, să-i arate eventualele erori. Singura ştiință cu adevărat înfloritoare de pe Solaria este robotica, dar şi de ea se ocupă numai câțiva oameni, iar atunci când a fost nevoie de o analiză a interacțiunii om-robot a trebuit să se facă apel la un pământean. Arta solariană este abstractă. Avem şi noi, pe Pământ, artă abstractă, dar numai ca *o formă* de artă. Pe Solaria ea este *unica* formă. Nota omenească s-a pierdut cu totul. Viitorul dorit de ei este un viitor al ectogenezei şi al izolării imediat după naştere.

— Sună îngrozitor, îl întrerupse Minnim, dar vezi aici ceva primejdios?

— Cred că da. Fără condiționarea reciprocă a oamenilor dispare orice interes pentru viață, dispar cele mai multe dintre valorile intelectuale, se pierde în mare parte însăşi rațiunea de a trăi. Vizionarea nu poate înlocui contactul prin vedere. Înşişi solarienii îşi dau seama că vizionarea e doar un surogat de simț. Şi ca şi cum izolarea n-ar fi de ajuns ca să provoace stagnare, mai intervine şi longevitatea lor. Pe Pământ avem un aflux permanent de tineri care acceptă schimbarea deoarece n-au avut timp să se anchilozeze. Personal, presupun că există o vârstă maximă optimă, o viață destul de lungă pentru a permite realizarea individului şi destul de scurtă pentru a face loc tineretului într-un ritm nu prea lent. Pe Solaria, acest ritm *este* prea lent.

Minnim continua să deseneze cu degetul pe birou.

— Interesant! Interesant! Privi apoi la Baley şi parcă îi căzuse o mască de pe faţă. Privirea i se înveselise. Detectiv Baley, eşti un om perspicace.

— Vă mulţumesc, răspunse Baley cu gravitate.

— Ştii de ce te-am îndemnat să-mi prezinţi părerile dumitale? Minnim arăta aproape ca un băieţel care-şi savurează o bucurie. Continuă fără să aştepte răspunsul lui Baley: Sociologii noştri au făcut deja o analiză preliminară a raportului dumitale şi mă întrebam dacă-ţi dai seama ce excelente veşti pentru Pământ ai adus. Văd că da.

— Staţi puţin, spuse Baley. Mai este ceva.

— Da, mai este, conveni Minnim, jubilând. Solarienii nu pot scăpa de această stagnare. Au depăşit punctul critic şi depind prea mult de roboţi. Iar robotul nu poate disciplina un copil neascultător, chiar dacă acest lucru este spre binele copilului. Robotul nu poate vedea dincolo de suferinţa fizică imediată. Iar roboţii, în totalitatea lor, nu pot disciplina o planetă lăsând instituţiile ei să se prăbuşească atunci când aceste instituţii au devenit un balast. Nu pot vedea dincolo de haosul imediat. Aşadar, soarta Lumilor exterioare este stagnarea perpetuă, iar Pământul se va elibera de dominaţia lor. Aceste date noi schimbă radical situaţia. Nu mai este necesară revolta directă. Libertatea va veni de la sine.

— Staţi, repetă Baley, mai insistent. Discutăm numai despre Solaria, nu şi despre alte Lumi exterioare.

— E acelaşi lucru. Sociologul dumitale de pe Solaria, Kimot sau cum îi zice…

— Quemot, domnule subsecretar.

— Ei da, Quemot, n-a spus el că şi celelalte Lumi merg în sensul Solariei?

— A spus, dar nu ştie nimic despre celelalte Lumi direct de la sursă, şi nici nu este sociolog. Vreau să zic, nu e sociolog adevărat. Credeam că am fost clar în

privința aceasta.

— Au să verifice ai noştri.

— Dar nici ei nu vor avea date. Nu ştim nimic despre Lumile într-adevăr mari. Despre Aurora, de pildă – lumea lui Daneel. Mie nu mi se pare raţional să le asemuim cu Solaria. De fapt, există doar o singură Lume în întreaga Galaxie care seamănă cu Solaria…

Minnim abandonă subiectul cu o uşoară fluturare a mâinii sale bine îngrijite.

— Au să verifice ai noştri. Şi sunt sigur că vor fi de acord cu Quemot.

Privirea lui Baley se posomorî. Dacă sociologii pământeni sunt dornici de ştiri îmbucurătoare, se vor găsi în acord cu Quemot, desigur. Din statistici poţi scoate orice vrei dacă ştii să cauţi cât trebuie şi cum trebuie, şi dacă treci cu vederea anumite date relevante.

Detectivul ezită o clipă. Era oare mai bine să vorbească acum, când se afla în faţa unui înalt funcţionar guvernamental, sau…

Ezitarea îi fusese puţin prea lungă. Aranjând nişte hârtii, Minnim începu să glăsuiască din nou, pe un ton mai lipsit de însufleţire:

— Încă vreo două amănunte, detectiv Baley, cu privire la cazul Delmarre propriu-zis şi apoi poţi pleca. Era în intenţia dumitale ca Leebig să se sinucidă?

— Intenţionam să-i smulg o mărturisire, domnule subsecretar. Nu-mi închipuisem că se va sinucide – ce ironie! – la apropierea cuiva care era doar un robot şi care în fapt nu viola interdicţia prezenţei fizice. Dar, sincer vorbind, nu-i regret moartea. Va mai trece mult timp până la ivirea altui om care să îmbine, ca el, perversiunea cu abilitatea.

— Sunt de aceeaşi părere, spuse Minnim pe un ton sec, şi consider moartea lui binevenită, dar nu te-ai gândit la ce primejdii te expuneai dacă solarienii şi-ar fi dat seama că Leebig nu putea să-l fi ucis pe Delmarre?

Baley îşi scoase pipa din gură şi rămase tăcut.

— Hai, detectiv Baley, continuă Minnim, ştii doar că nu Leebig l-a ucis… Crima implica prezența personală şi Leebig ar fi preferat moartea unei asemenea situații. De fapt, chiar *a preferat-o*.

— Aveți dreptate, domnule subsecretar, admise Baley. Am scontat că solarienii vor fi prea uluiți constatând cum folosea el roboții ca să-şi mai dea seama de acest lucru.

— Atunci cine l-a ucis pe Delmarre?

— Dacă vreți să spuneți cine l-a lovit de fapt, răspunse Baley încet, atunci e vorba de persoana pe care o bănuia toată lumea: Gladia Delmarre, soția lui.

— Şi ai lăsat-o să plece?

— Din punct de vedere moral, nu ea era responsabilă. Leebig ştia că Gladia se certa violent cu soțul ei. Şi frecvent. De asemenea ştia, probabil, cât de tare se înfuria în aceste situații. Leebig dorea moartea soțului în împrejurări care s-o incrimineze pe soție. I-a trimis, deci, lui Delmarre un robot pe care – aşa presupun eu – l-a instruit în mod abil să-i dea Gladiei, într-o clipă de extremă furie, unul dintre membrele sale detaşabile. Văzându-se cu o armă în mână, femeia a acționat într-o clipă de orbire, înainte ca Delmarre sau robotul s-o poată opri. Gladia a fost, la fel ca robotul, unealtă inconştientă a lui Leebig.

— Dar, observă Minnim, pe brațul robotului trebuie să fi rămas sânge şi peri năclăiți.

— Se prea poate, spuse Baley, dar de robot s-a ocupat tocmai Leebig. I-a fost uşor să instruiască pe ceilalți roboți, care putuseră observa aceasta, să uite tot. Şi doctorul Thool ar fi putut observa, dar el n-a examinat decât cadavrul şi trupul fără cunoştință al Gladiei. Eroarea lui Leebig a fost aceea de a crede că vinovăția va cădea atât de vădit pe umerii Gladiei încât nici faptul că nu s-a găsit nicio armă la locul crimei n-o va mai salva. Şi nici nu putea prevedea că pentru continuarea anchetei se va face apel la un pământean.

— Aşadar, Leebig fiind mort, ai aranjat plecarea Gladiei de pe Solaria. Voiai s-o salvezi în caz că solarienii ar începe să se gândească la anumite lucruri?

Baley ridică din umeri.

— Suferise destul. Toată lumea o nedreptățise: soțul ei, Leebig, societatea solariană.

— Oare nu răstălmăceai legea pentru a-ți satisface un capriciu personal?

Fața osoasă a detectivului se înăspri.

— Nu era un capriciu. Nu mă consideram legat de legile solariene. Primau interesele Pământului, şi pentru a apăra aceste interese trebuia sa am grijă ca Leebig, adevăratul pericol, să fie neutralizat. Cât despre doamna Delmarre (îl înfrunta pe Minnim acum şi-şi dădea seama că face un pas crucial, dar *trebuia* să i-o spună), cât despre doamna Delmarre, am făcut din ea obiectul unui experiment.

— Ce experiment?

— Voiam să ştiu dacă va consimți să înfrunte o Lume în care prezența fizică este permisă şi firească. Eram curios să aflu dacă are curajul să rupă nişte deprinderi adânc înrădăcinate în ea. Mă temeam că va refuza să plece, că va insista să rămână pe Solaria – un adevărat purgatoriu pentru ea – decât să renunțe la modul ei de viață solarian, deformat. Dar a ales schimbarea şi faptul m-a bucurat, căci mi-a părut simbolic. Pare să deschidă calea salvării şi pentru *noi*.

— Pentru *noi*?!? exclamă Minnim. Ce naiba vrei să spui?

— Nu personal pentru dumneavoastră sau pentru mine, domnule subsecretar, răspunse Baley cu gravitate, ci pentru întreaga omenire. Greşiți în aprecierea dumneavoastră despre celelalte Lumi exterioare. Au puțini roboți, permit prezența fizică şi au studiat situația de pe Solaria. R. Daneel Olivaw a fost cu mine acolo, după cum ştiți, şi va face şi el un raport. Există riscul ca într-o bună zi să devină şi ei un fel de

solarieni, dar îşi vor da probabil seama la timp şi se vor strădui să menţină un echilibru judicios, rămânând astfel stăpânii omenirii.

— Asta crezi dumneata, replică Minnim, iritat.

— Mai mult încă. Există o sigură lume asemănătoare Solariei, şi anume Pământul.

— Detectiv Baley!

— Aşa stau lucrurile, domnule subsecretar. Noi suntem o Solarie pe dos. Ei s-au izolat unul faţă de altul. Noi ne-am izolat de Galaxie. Ei au ajuns într-un punct mort cu domeniile lor inviolabile. Noi am ajuns într-un punct cu Oraşele noastre subterane. Ei sunt şefi fără subalterni, afară de roboţi, care nu pot riposta. Noi suntem subalterni fără şefi, numai cu Oraşele ce ne închid spre a ne ţine în siguranţă.

Baley îşi încleştase pumnii.

Minnim îl privea dezaprobator.

— Detectiv Baley, ai trecut printr-o perioadă grea. Ai nevoie de odihnă şi o vei căpăta. O lună de concediu plătit, iar la întoarcere, avansarea.

— Vă mulţumesc, dar nu doresc numai asta. Aş vrea să mă ascultaţi. Există un singur drum care ne poate scoate din fundătura noastră – drumul spre exterior, spre spaţiul cosmic. Există acolo un milion de lumi, iar spaţienii ocupă numai cincizeci. Ei sunt puţini şi trăiesc mult. Noi suntem mulţi şi trăim puţin. Suntem deci mai bine dotaţi decât ei pentru explorare şi colonizare. Avem o presiune demografică, care ne împinge spre aceasta, şi o succesiune rapidă a generaţiilor, care ne furnizează din plin un tineret temerar. Şi apoi, strămoşii noştri au fost cei care au colonizat Lumile exterioare.

— Da, înţeleg... dar mă tem că timpul nostru a trecut.

Baley sesiză dorinţa subsecretarului de a-l vedea plecat, dar rămase impasibil pe loc şi continuă:

— Când primele colonizări au dus la crearea unor Lumi ce ne depăşeau ca tehnologie, am scăpat

construindu-ne vizuini subpământene. Spațienii ne făceau să ne simțim inferiori şi să ne ascundem de ei. Dar aceasta nu e o atitudine. Pentru a evita o succesiune nimicitoare de răscoale şi represiuni trebuie să *concurăm* cu ei, să-i urmăm, dacă trebuie, şi să-i conducem, dacă se poate. Ca să realizăm aceasta trebuie să înfruntăm exteriorul, să învățăm să înfruntăm exteriorul. Iar dacă e prea târziu ca să mai învățăm noi înşine, atunci să-i învățăm pe copiii noştri. Este un lucru vital!

— Ai nevoie de odihnă, detectiv Baley.

— Ascultați-mă, vă rog, domnule subsecretar, replică Baley cu vehemență. Dacă spațienii sunt puternici şi noi rămânem în starea de acum, nu va trece un secol şi Pământul va fi nimicit. Aşa se apreciază, după cum mi-ați spus chiar dumneavoastră. Dacă spațienii sunt slabi şi devin tot mai slabi, atunci putem scăpa, dar cine ne asigură că spațienii sunt slabi? Solarienii, da, sunt, dar asta-i tot ce ştim.

— Totuşi…

— N-am terminat. Un lucru îl putem schimba, indiferent dacă spațienii sunt slabi sau puternici. Ne putem schimba pe noi. Să înfruntăm spațiul liber şi nu va mai trebui să ne răsculăm. Vom putea crea propriile noastre Lumi exterioare, devenind noi înşine spațieni. Dacă rămânem întemnițați aici, pe Pământ, atunci nu vom putea evita răscoale zadarnice şi fatale. Şi va fi chiar mai rău dacă oamenii îşi vor face speranțe false, bazate pe o presupusă slăbiciune a spațienilor. Întrebați-i, vă rog, pe sociologi. Comunicați-le argumentele mele. Şi dacă încă mai au îndoieli, găsiți un mijloc de a mă trimite pe Aurora. Să vă aduc un raport despre *adevărații* spațieni, şi atunci veți vedea ce trebuie să facă Pământul.

Minnim dădu din cap în semn de aprobare:

— Da, da. La revedere acum, detectiv Baley.

Baley ieşi cu un sentiment de entuziasm. Nu se

aşteptase la o victorie netă asupra lui Minnim. Un mod de gândire care a prins rădăcini adânci nu poate fi înfrânt nici într-o zi, nici într-un an. Sesizase însă, o undă de nesiguranță tristă trecând peste fața lui Minnim şi întunecându-i, timp de câteva clipe cel puțin, euforia nejustificată.

Simțea că poate scruta viitorul. Minnim îi va întreba pe sociologi şi măcar unul sau doi dintre ei vor avea îndoieli.

O să treacă un an, îşi spuse Baley, un an şi voi fi în drum spre Aurora. O generație, şi ne vom afla din nou în spațiu.

* * *

Detectivul păşi pe şoseaua ce rula spre nord. Curând o va vedea pe Jessie. *Ea* o să înțeleagă oare? Şi pe băiat, pe Bentley, de şaptesprezece ani acum. Când Ben va avea el însuşi un copil de şaptesprezece ani, se va afla oare pe vreo altă lume, virgină, clădind o viață neîngrădită?

Gândul îl sperie. Baley încă se mai temea de exterior. Dar nu se mai temea de această teamă! N-o mai privea ca pe un lucru de care fugi, ci ca pe un duşman cu care trebuie să lupți.

Se simți cuprins de un fel de frenezie. Încă de la început exteriorul exercitase asupra lui o atracție ciudată. De când îl amăgise pe Daneel şi decapotase acel vehicul pentru a putea simți aerul liber.

Atunci nu reuşise să înțeleagă. Daneel îl luase drept un tip ciudat. Baley însuşi îşi închipuise că înfruntă exteriorul dintr-o necesitate profesională, pentru a soluționa un caz de crimă. De-abia în ultima seară petrecută pe Solaria, când smulsese perdeaua de la fereastră, înțelesese că simțea nevoia să înfrunte exteriorul nu numai pentru a-l înfrunta, ci pentru atracția şi făgăduiala de libertate pe care acest exterior le conținea.

Pe Pământ trebuie să existe milioane de oameni care simt acelaşi imbold, numai să li se atragă atenția asupra spațiului deschis, numai să li se dea putința de a face primul pas.

Privi în jur.

Şoseaua rula cu viteză. Totul era scăldat într-o lumină artificială. Şiruri enorme de apartamente lunecând înapoi. Firme luminoase, vitrine, fabrici, lumini, zgomote, mulțimi, zgomote, oameni, oameni, oameni…

Toate acestea le iubise, nu voia să le părăsească, se temuse să le părăsească, crezuse că îi lipsesc pe Solaria. Şi acum toate îi păreau stranii.

Nu se putea readapta.

Plecase să soluționeze o crimă şi iată că se întâmplase ceva cu el.

Îi spusese lui Minnim că Oraşele sunt vizuini. Aşa şi erau. Un fel de pântece în care se ascundeau locuitorii Pământului. Şi ce trebuie să facă un om ca să poată deveni om? Trebuie să se nască. Să iasă din pântece. Iar odată ieşit nu mai poate intra înapoi.

Baley ieşise din Oraş şi nu mai putea reintra în el. Oraşul nu mai era lumea lui. Vizuinile de Oțel îi erau străine. Aşa *trebuia* să se întâmple. Şi aşa se va întâmpla şi cu alții, iar Pământul va renaşte şi se va avânta în spațiu.

Inima îi bătea nebuneşte, iar zgomotele vieții din jur slăbiseră până la un murmur imperceptibil.

Îşi aminti de visul avut pe Solaria şi, în sfârşit, îl înțelese. Ridică ochii şi reuşi să vadă prin tot oțelul şi betonul de deasupra lui, prin toate acele straturi de omenire. Putea vedea farul din Spațiu care îi chema pe oameni spre exterior. Putea să-l vadă strălucind. Soarele gol!